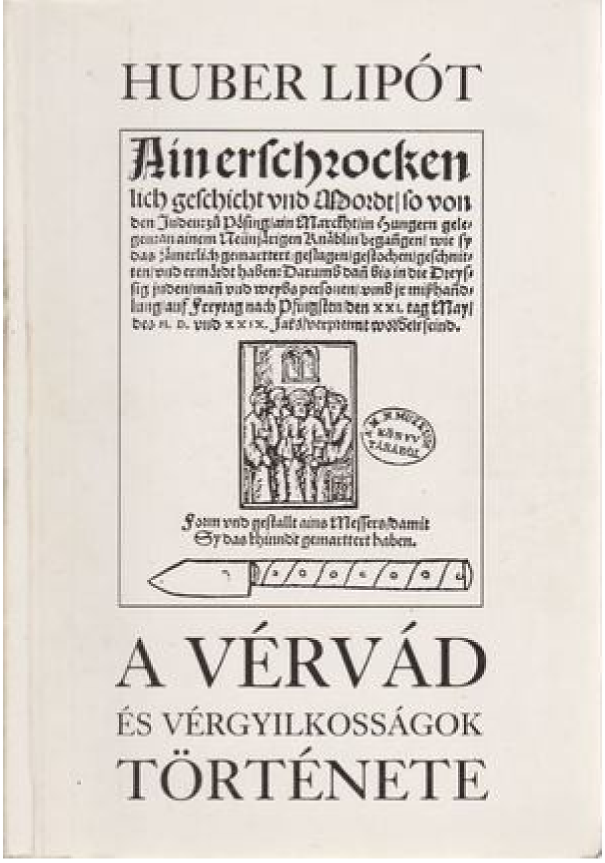

A fedőlapon: német nyelvű nyomtatvány a bazini vérvádról. 1529. In: Múlt és Jövő. Bp. 1996. 2. sz. 60. p. - Vasárnapi Újság 1882. 40. sz. 639. p.

Huber Lipót

A VÉRVÁD ÉS VÉRGYILKOSSÁGOK TÖRTÉNETE

München MCMXCVIII. (1998)

Válogatta, szerkesztette, sajtó alá rendezte: Nemes Eötvös István
Alapkiadás: A vérvád történetének vázlata I-L. In: Egyházi Közlöny, Bp„ 1913. 44-52. sz., 1914. 1.-30-31. sz., 1915. 11-23. sz. és uo. 24. sz. alatt a közlemény letiltásának indoklása
Danubius Publisching Co. 1998. München
ISBN 0 85796 494 8

Tartalom

Előszó

„Huber Lipót pápai prelátus, apát kanonok, talmudtudós, (...) élete nagy részét szentelte a zsidó tudományoknak" - írja Szabolcsi Miksa az Egyenlőség 1898. jan. 23. számában falfehér arccal, majd így folytatja: „ki megszerette tárgyát, és egész magasztalásáig elmegy". Szerzőnk 1913-1915 között tette közzé „A vérvád történetének vázlata" c. tanulmányát folytatásokban a Budapesten megjelenő Egyházi Közlönyben, egészen annak betiltásáig, a szerkesztőségre nehezedő nyomás miatt. Huber korábban is megvívta a maga harcát tudományos igazáért az említett "Egyenlőség"-beli „csata" idején, ahol az ellene szóló támadás zajába, pergőtüzébe, minduntalan a keserű szájízű elismerés akkordjai is keverednek, így: „Huber Lipót nem csak talmud-chacham, de író is, művésze a tollnak, és mint csak kevés tudós, ura a nyelvnek..."

A vérvád, a vérgyilkosságok vádja az emberiséggel egyidős, ama vád, hogy népek, vallások, bizonyos célokra (kuruzslás, varázslás, jóslás, vallási szertartások stb.) emberi vért használnak. Szinte minden népnél kimutatható, hogy a vérnek titokzatos, különös gyógyító erőt tulajdonítottak (arcanum sanguinis). E babonás hit esetenként emberölésre, vér gyilkosságra is indít, melyet, ha a vérszerzés babonás vallási képzetek befolyása alatt történik, rituális gyilkosságnak nevezünk.

Huber Lipót (Zombor, Bács-Bodrog vármegye, 1861. okt. 23. - Kalocsa, 1946. márc. 7.) a Szent István Akadémia rendes tagja, teológiai tanulmányait Bécsben végezte. 1885-ben szenteltek pappá. 1887-1917 között a kalocsai szeminárium hittudományi főiskolájának, valamint a tanítóképző intézetnek tanára, és intézeti igazgatója volt. 1898-ban kalocsai főszentszéki ülnök lett és ugyanez évben Egyiptomban, Palesztinában és Szíriában gyarapította keleti ismereteit. 1927-ben a kalocsai szeminárium és hittani főiskola rektora volt. Mint egyházi író, különösen a Szentírástudomány körébe vágó kérdésekkel, valamint a bibliai korszak utáni zsidóság történelmével foglalkozott. Nagy feltűnést keltő munkáiból néhány: Jézus Krisztus emberi származása. In: Hittudományi Folyóirat. 1890., Iskolaügy és tudósok Jézus és a Talmud korában. Uo. 1897., Jézus Krisztus születésének esztendeje. Legrégibb tanúbizonyságaink Krisztusról és a

keresztényekről. In: Katolikus Szemle 1903., A Talmud, különös tekintettel az Újszövetségre. Bp. 1897.

Tévhiteket és legendákat oszlat szét Huber Lipót alábbi munkája. Segíti tisztánlátásunkat a pápai oklevelek, vallomássorozatok, korabeli feljegyzések, okiratok, egyházkerületi jegyzőkönyvek sokasága. A tudós vallástörténész Huber Lipót műve - idézzük a már említett Szabolcsi Miksa kivételesen őszintének tűnő dicséretét: „Nagy tettel ér föl, és rabbinikus bölcsességgel azt konstatáljuk: ló ba kabószem hazze... rég került ilyen drága fűszer az asztalra...".
N. E. I.

Rituális gyilkosságok, pápai bullák, 1235-1447

Immár csaknem hétszáz év óta vádolják a zsidókat, hogy vallási célokra és kuruzslásra keresztény vért használnak.

Igaz-e ez a vád vagy alaptalan, e kérdésnek a külföldön már tekintélyes irodalma van. A múlt század hetvenes évei után pedig a füzeteknek és kisebb-nagyobb könyveknek egész halmaza jelent meg, amelyek részben pro, részben contra nyilatkoztak.

Nálunk, Magyarországon újságcikkeken s néhány tendenciózus füzeten kívül alig jelent meg számottevő tudományos könyv a dologról. Sajnálatos, hogy a két táborhoz tartozók nem ritkán nemcsak kellő nyelvi, történelmi stb. ismeretek s rátermettség nélkül ragadtak tollat, hanem igen gyakran a higgadtság teljes hiányával, sőt durva személyeskedéssel iparkodtak ellenfelüket nézetének téves voltáról, álláspontjának helytelenségéről meggyőzni. Felületesség, elfogultság és animozitás pedig nem alkalmasak valamely kérdés tisztázására, s ezt a kérdést is nemcsak nem oldják meg, hanem még inkább összebonyolítják. Minthogy azt tapasztaltam, hogy nálunk is e kérdésben meglehetős tájékozatlanság, s különösen intelligens köreinkben vagy átöröklött kritikátlan hiszékenység vagy teljes szkepszis uralkodik, engedtem a kievi bűnper alkalmával több oldalról hozzám intézett felszólításnak s megírtam tárgyilagosan a vérvádnak történetét főbb fázisaiban első feltűnésétől napjainkig. Azt hiszem, hogy értekezésem éppen a kérdés aktualitásánál fogva számíthat némi érdeklődésre a művelt publikum részéről.

A XII. századig csak arról vádolták a zsidókat, hogy Krisztus iránti gyűlöletből s a keresztények iránti bosszúból keresztre feszítenek keresztényeket húsvét körül.

Ama váddal, hogy keresztény vért használnak, eddigi kutatások szerint, csak a XIII. század óta találkozunk, amikor azonban mindjárt mint fama communis (közhír) lép föl. Szent Bernát clairvauxi apát (1091-1153), aki pedig sokat ír a zsidókról, erről a vádról még mit sem tud.

A legelső eset, mely a rituális gyilkosság vádjára alkalmat szolgáltatott, Fulda városában történt, ahol 1235. dec. 25-én egy molnárnak háza, azalatt míg ő feleségével a templomban volt, lángba borult, otthon hagyott fiait pedig a házban holtan találták. Ugyanakkor francia keresztes vitézek is időztek Fuldában, akik - amint ők mondák - a kereszt ellenségeit, a zsidókat, mindenek előtt saját hazájukban akarták megbüntetni. A keresztesek fel is uszították a lakosokat a zsidók ellen, kik csakhamar azzal vádolták a zsidókat, hogy ők a gyújtogatok és gyilkosok. El is fogták őket. A zsidók a kínvallatás alatt azt mondták, hogy két hitsorsosuk ölte meg a gyermekeket azon célból, hogy vérüket orvosságul használhassák („ut ex eis sanguinem ad suum remedium elicerent"). Ennek alapján december 28-án nemcsak azt a két zsidót, hanem velük még harminckettőt máglyán elégették.

Ez az eset oly nagy feltűnést keltett, hogy Németországban az egész zsidóság ellen a rituális gyilkosság vádját emelték. II. Frigyes német-római császár

(1215-1250) elé kerülvén a dolog, miután előbb maga megvizsgálta az ügyet, összehívott egy világi és papi kiváló tudósokból álló bizottságot, melyben külföldiek is, sőt megkeresztelkedett zsidók is voltak. E bizottság a komoly tanácskozás egyhangú eredményeként a császár azon kérdésére: Igaz-e, hogy, miként azt általában föltételezik, a zsidóknak keresztény vérre van szükségük, tagadó választ adott, tehát ártatlanoknak nyilvánította a zsidókat. Ezt a császár 1236. július havában ki is hirdette u. n. aranybullájában, megtiltva egyúttal, hogy jövőre a rituális gyilkosság miatt zaklassák a zsidókat. A bulla második részében ugyanitt ezeket olvassuk:

Quorum super hoc assertionibus publicatis, quia compertum non est in Testamento Veteri vel in Novo, Judaecos avidos esse humani sanguinis hauriendi, immo quod est praedicto prorsus contrarium, quod ab omnis omnino sanguinis fedatione caveant in Biblia, quae dicitur ebraice berechet (= Beresit),praeceptis Moysi datis, decretis judaicis, quae dicuntur ebraice Talmilloth (= Thalmud), expressius habeamus. Praesumentes etiam praesumptione non modica his, quibus sanguis prohibitus est et animalium permissorum sitim non posse humani sanguinis superesse, rei horribilitate, naturae prohibitione ac speciei commoditate, qua Christianos etiam amplectuntur, et quod pro eo quod expositrum de animalibus de virorum munitionibus habere possent pro nihilo, non exponerent periculo substantias et personas, Judaeos loci praedicti ab objecto crimine ac alios Judaeos Alemanniae a tam gravi infamia dictante sententia principum pro nunciavimus penitus absolutos.

Ennek dacára azonban a közvélemény fönntartotta a vádat, úgyhogy a zsidók szorult helyzetükben Rómába folyamodtak s az apostoli széktől kértek védelmet, amit az akkori pápa, IX. Gergely (1227-1241) meg is tett, mert közvetlen utódja, IV. Ince (1242-1254), azt mondja elődjéről, hogy a zsidók megoltalmazásában őt megelőzte.

Maga IV. Ince pápa pedig négy bullát adott ki a zsidók érdekében.

Abban, melyet 1247. júl. 5-én Németország (és Franciaország) érsekeihez és püspökeihez intézett, ezeket mondja:

Lacrimabilem Judaeorum Alamanniae recepimus questionem, quod nonnulli tam ecclesiastici, quam saeculares principes ac alii nobiles et potentes vestrarum civitatum et diocesum, ut eorum Bona injuste diripiant et usurpent, adversus ipsos impia consilia cogitantes et fingentes occasiones varias et diversas, non considerato prudenter, quod quasi ex archivio eorum christianae fidei testimonia prodierunt, scriptura divina inter alia mandata legis dicente "non occides", ac prohibente illos in solemnitate poschali quicquam morticinium non contingere, falso imponunt eisdem, quod in ipsa solemnitate se corde pueri communicant interfecti, credendo, id ipsam legem praecipere, cum sit legi contrarium manifeste, ac eis malitiose objiciunt hominis cadaver mortui, si contigerit illud alicubi reperiri. Et per hoc et alia quamplura figmenta saevientes in ipsos, eos super his non accusatos, non confessos, nec convictos, contra privilegia illis ab apostolica sede clementer indulta spoliant contra Deum et justitiam omnibus bonis suis, et inedia, carceribus ac tot molestiis tantisque gravaminibus premunt ipsos, diversis poenarum affigendo generibus et morte turpissima eorum quamplurimos condemnando, quod iidem Judaei, quasi existentes sub praedictorum principum, nobilium et potentum dominio deterioris conditionis, quam eorum patres sub Pharaone fuerint in Aegypto, coguntur de locis inhabitatis ab eis et suis ante-cessoribus a tempore, cujus non exstat memória, miserabiliter exulare; unde suum exterminium metuentes duxerunt ad apostolicae sedis providentiam recurrendum. Nolentes igitur praefatos Judaeos injuste vexari, quorum conversionem Dominus miseratus exspectat, cum testante propheta credantur reliquiae salvae fieri eorundem, mandamus, quatenus eis vos exhibentes favorabiles et benignos, quicquid super praemissis contra eosdem Judaeos per praedictos praelatos, nobiles et potentes inveneritis temere attemptatum in statum debitum legitime revocato, non permittatis ipsos de caetero super his vel similibus ab aliquibus indebite molestari, molestatores hujusmodi (per censuram ecclesiasticam appelatione postposita compescendo). Dat. Lugduni III. non. Jul. anno V-o.

Egy másik bullában, mely 1253. szept. 25-én kelt, megemlékezve a fuldai esetről, a többiek között azt mondja a pápa, hogy az emberek kapzsisága és romlottsága az oka annak, hogy a zsidókat a rituális gyilkossággal vádolják.

Ad haec malorum hominum pravitati, avaritiae obviantes decrevimus, ut nemo cimiterium Judaeorum in utilitare vel minuere audeat seu obtentu pecuniae corpora humata offodere, nec etiam aliquis cis objiciat, quod in ritu suo humano utantar sanguine, cum tamen in Veteri Testamento praeceptum sit eis, ut de humano sangiune taceamus, quod qulibet sanguine non utantur, cum apud Fuldam et in pluribus aliis locis propter hujusmodi suspicionem multi Judaei sint occisi, quod auctoritate praesentium, ne deinde fiat, districtius inhibemus. Si quis autem decreti hujus tenore cognito temere, quod absit, contraire temptaverit, honoris et officii sui periculum patiatur aut excommunicationis ultione plectatur, nisi praesumptionem suam digna satisfactione correxerit; eos autem dumtaxat hujus protectionis praesidio volumus communiri, qui nihil machinare praesumpserint in subversione fidei christianae.

A németországi zsidókhoz hasonló szorult helyzetbe kerültek a franciaországi zsidók is a rituális gyilkosság vádja miatt. Ők is IV. Ince pápa segítségéért könyörögtek. 1247. március 26-án ugyanis Valréas városkában eltűnt a két éves keresztény Meilla. A következő napon holtan találták a leánykát a városi árokban, homlokán, kezein és lábain sebekkel. S mert eltűnése előtti napon a zsidó-utcában látták, azonnal a zsidókat vádolták meggyilkolásával. El is fogtak és bebörtönöztek több zsidót, akik közül az egyik a kínvallatás alatt azt mondta, hogy a vért engesztelés céljából akarták felhasználni. A néptől való félelemből azonban az árnyékszékbe öntötték; s hogy ott, ahol sok zsidó lakik együtt, ez kétszer történik évenként, különösen Spanyolországban s ha ott keresztényhez nem jutnak, vásárolnak egy saracénust. Egy másik vallomása szerint a vért úgy akarták felhasználni, mint hajdan a főpap, aki a tulok vérét az oltárra hintette. Egy harmadik meg azt mondta, a vért mintegy áldozatul akarták bemutatni, s hogy nagypénteken kellett volna a leányt keresztre feszíteniük, de mert ilyen sokáig nem rejtegethették, már a szerdára virradó éjjel ölték meg. Mindnyájan meg is érintették a leányt, hogy Istent kiengeszteljék. Kötelességük lett volna más zsidóknak is küldeni e vérből. E vallomások alapján a néhány zsidó halálra ítéltetvén, megégettetek, mások száműzettek az országból s vagyonuk elkoboztatott.

Hogy e vallomásokra hogyan bírták a zsidókat, kitűnik a pápának 1247. május 28-án kelt azon bullájából, melyet a viennei érsekhez intézett, ahol ezeket írja:

Si diligenter attenderet religio christiana et recte dicuteret examine rationis quam inhumanum sit et dissonum pietati, ut reliquias Judaeoram quibus Salvatoris benignitas suae salutiferae passionis mortisque victricis relictis testibus salutis gratiam repromisit, variis affligat molestiis vel diversis gravaminum conterat nocumentis, non solum ab ipsorum injuria manus retraheret, vertum etiam eis, quos habet quasi tributarios, saltem pietatis obtentu et ab Christi reverentiam humanitatis solatia exhiberet. Sane lecta coram nobis universitatis Judaeorum provinciae Viennensis petito continebat, quod nobilis vir Draconetus, dominus Montis Albadaeis habitantibus in loco suo, qui Valrias vulgariter appellatur, ipsos quandam puellam, quae mortua in quodam fossato reperta exstitit, crucis patibulo affixisse, eos non convictos nec confessos nec etiam aliquo accusante bonis omnibus spoliatos diro carceri mancipavit ipsosque, innocentiae suae excusatione ac defensione legitimis non admissis, quibusdam ex eis caesis per medium, aliis igne combustis, aliquorum virorum extractis testiculis et mulierum mammellis evulsis tamdiu poenarum aliarum diversarum tormentis afflixit, donec ipsi id, quod eorum conscientia non didicit, ore sicut dicitur, sunt confessi, uno necari tormento potius eligentes quam vivere et poenarum afflictionibus cruciari. Et ut adderetur afflictis afflictio venerabilis frater noster... Tri-castrinus episcopus (Trois-Chateaux), comestabulus Valentinus ac nonnulli nobiles et potentes ejusdem provinciae, occasione hujusmodi Judaeos quoslibet in eorum terris et dominio commorantes bonis ablatis omnibus in carcere retrudentes, eos quos Apostolica Sedes sub sua

protectione recepit diversis macerant angustiis et pressuris. Quare nobis humiliter supplicarunt, ut ipsorum innocentiae super his consulere piae praervisionis remedio misericorditer curaremus. Cum igitur nulli poena ni delictum praecesserit, debeatur, nec sit quis pro delicto altenus puniendus, nos, moti erga ipsos paternae compassionis affectu, quibus ex susceptae servitutis officio convenit nos adesse, ac nolentes eos occasione praemissorum, quae si forsan vera forrent, incorrecta non deberent nec possent aliquatenus remanere, indebitis molestiis agitari mandamus, quatenus, si est ita, praedictos episcopum et comestabulum et alios moneas, et inducas, ut praedictos Judaeos pristinae restituant libertati ipsisque de ablatis rebus et damnis illatis ut tenentur competenter sine difficultate qualibet satisfacto, permittant ipsos in terra sua libere commorari, contradictores (per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo...

A negyedik bullában pedig ezeket írja IV. Ince pápa:

Divina justitia nequaquam populum Judaicum sic objecit, quin reservaverit ejus reliquias in salutem. Propterea christianorum est aut illaudabilis zelus aut detestanda crudelitas, qui rerum cupidi vel avidi sanguinis eorumden ipsos contra catholicae religionis mansuetudinem, quae illos in suam cohabitationem admittens in propriis decrevit ritibus tolerandós sine Judicio spoliant, lacerant et occidunt. Sane Judaei degentes in tua provincia flebilem nuper ad Sedem Apostolicam querimoniam detulerunt, quod quidam praelati et nobiles ejusdem provinciae, ut in ipsos haberent materiam saeviendi eis cujusdam puellae, quae apud Valria furtim perempta dicitur, interitum imponentes quosdam ipsorum non convictos legitime nec confessos flammis ignium inhumaniter cremaverunt, quosdam vero a suis ejecerunt finibus rebus omnibus spoliatos, eorum quoque filios invitos cogunt contra morem liberae matris generantis in libertatem liberos baptizari. Nolentes igitur haec, sicut nec cum Deo possumus, sustinere, mandamus, quatenus, quae super praemissis inveneris contra eosdem Judaeos per praelatos et nobiles et rectores temere attentata in statum debitum legitime revocato, non permittas, ipsos de caetero super his vel similibus ab aliquibus indebite molestari, molestatores hujusmodi (per censuram ecciesiasticam appellatione postposita compescendo).

A pápa tehát megtiltja a zsidóknak további zaklatását ilyen és hasonló vádak miatt, az ellenszegülőkre pedig az excommunicatio (kiközösítés) büntetését szabja ki. A rituális gyilkosságot nem látja bebizonyítva, hanem azt mondja, hogy az ártatlanul kínzottakat csak azért vádolták a leánykának megölésével, hogy ürügyük legyen kielégíteni a zsidók elleni vérszomjukat és kapzsiságukat. 1
1 (IV Ince pápának 1247 július 5-én kelt "Lacrimabilem" kezdetű bulláját I Raynaldus, Annales Ecclesiastici, tom II (Lucac 1747) pag 395 sub Nr 84. vagy Pertz, Monumenta Germaniae Historica Epist succ XIII tom II pag 297 - A 15 szept 25-i bullát Röszler Deutsche Rechtsdenkmäler aus Böhmen und Mähren, (Prag 1845) 178 sk. old - Az 1247 május 28-án kelt két bullát pedig Elie Berger. Registres d'Innocent IV vol I (Paris 1884) 420 sk és 424 old -II Frigyes császár arany bulláját pedig I Höniger, a "Zeitschrift für die Geschichte der Juden in Deutschland" (137-144 old)

Méltán fölvethető itt e két kérdés: hogyan, minek az alapján keletkezhetett a vérvád; s miképpen történhetett az, hogy a római szentszék és a császár világos tiltakozása ellenére állandóan fönntartotta magát?

Az elsőt biztosan még nem sikerült kideríteni. A másodikra valamivel könnyebb a válasz, amennyiben az egyszer felizgatott képzelet sok mindenfélét talált, ami állandó gyanúra s vádra alapul szolgálhatott. Leginkább a következő okokat szokták megjelölni:

1. Az őshajdanból fönnmaradt és sok helyen általánosan elterjedt ama babonás hitet, mely, fájdalom, egyes babonásoknál és rajongóknál itt-ott még most is él, tudniillik, hogy az emberi vér különös csodaerővel bír, amiért is egyes babonás és rajongó egyének használták is, nemcsak kuruzslásra, jóslásra s boszorkányságra, hanem vallásos célokra is.

2. A zsidóknak azon szokását, hogy az egyiptomi fáraó által megölt fiúgyermekek és más zsidók emlékére húsvét első estéjén négy serleg vörös bort ittak, ami megerősítette az embereket ama hitben, hogy a zsidók húsvétkor keresztény vért kevernek borukba s azt isszák.

3. Azokat a különösen ünnepélyes ceremóniákat, melyekkel a húsvéti kovásztalan kenyereket készítik, melyeket a keresztények nem értettek s titokzatosságukat azzal magyarázták, hogy a zsidók keresztény vért kevernek ama kenyerekbe.

4. A sárkányvérnek használatát a körülmetélési seb gyógyításánál. (A sárkányvér sötétpiros gyantája többféle pálmáknak, mely azok gyümölcseiből önként vagy bemetszés folytán folyik ki. Megkeményedve különféle alakban hozzák a kereskedésbe. Alkohollal vérvörös oldatot ad. Megkeményedve a megaludt vér színével bír.)

5. A legtöbb ok pedig egyes zsidóknak vallomása, akik a kínvallatás alatt kijelentették, hogy kuruzslásra s vallási szertartások céljaira szükségük van keresztény vérre.

Ilyen vallomást tett állítólag a XIII. században egy különben névtelen zsidó kevéssel halála előtt, aki nagy tekintélyben állt hitsorsosainál. Ez állítólagos vallomását közölte chantimpréi Tamás* (sz. 1201, megh. 1263), Albertus Magnus tanítványa s domonkosrendi szerzetes a fuldai eset körüli időben kiadott egyik könyvében.
* A továbbiakban a kötetben szereplő személyek keresztnevét a szerző által használt formában közöljük

E könyvének címe: Bonum universale de apibus, melyet azon korban szívesen olvastak, aminek révén annak a névtelen zsidónak vallomása is széltiben elterjedt. Chantimpré Tamás könyvében (1. II. cap. 29. §. 23.) azt a kérdést is fejtegeti, miért kell a zsidóknak évenként keresztény vér és ezeket mondja:

„Egészen bizonyos ugyanis, hogy évenként sorsot vetnek minden tartományban, melyik község vagy város legyen köteles a többi községeknek keresztény vért szállítani. Midőn Pilátus kezét mosta és mondá:»Én ártatlan vagyok ezen igaznak vérétől«, a gonosz zsidók azt kiáltották: »Az ő vére mirajtunk és a mi fiainkon!« Úgy látszik, erre utal Szent Ágoston egyik beszédében, melyben azt mondja, hogy az atyák átka folytán a vérnek makulája által a gonoszságra való hajlam átszáll még most is a fiakra, úgy hogy annak féktelen folyásától a gonosz nemzedék engesztelhetetlen módon szenved, míg csak bűnbánóan be nem ismeri, hogy vétkes Krisztus vérével szemben és akkor meggyógyul. Ezenkívül azt hallottam, hogy egy igen tudós zsidó, aki napjainkban megtért (Nicolaus Dunin?) azt mondta, hogy egy férfiú, aki náluk próféta tekintélyével bír, élete végén megjövendölte a zsidóknak: »Legyetek erősen meggyőződve, hogy ti e titkos kíntól (beteges vérfolyás?), mellyel büntetve vagytok, csakis keresztény vér által gyógyulhattok meg«. Ezt a szót megragadták a mindig vak és gonosz zsidók, s azt az intézkedést tették, hogy évenként minden tartományban keresztény vér ontassék, hogy e vér által meggyógyuljanak. És ő (a megtért zsidó) hozzátevé: Rosszul értették a szót, mert alatta bármely kereszténynek vérét értették, holott (az a próféta) azt a vért értette, mely a bűnök bocsánatáért mindennap az oltáron ontatik. Mindenki közülünk, aki Krisztus vallására térve ezt (Krisztus vérét az Oltáriszentségben) illendően magához veszi, csakhamar meggyógyul az örökségképpen átszállott átoktól". 2
2 (Douay-i 1627-iki kiadás 304 sk old Megjelent legújabban Haagban 1902-ben)

Ha ezen emléknél régebbet nem találunk, akkor chantimpréi Tamást tarthatjuk elsőnek, aki a zsidók ellen a rituális gyilkosság vádját emeli az általa kiadott s rendkívül elterjedt eme könyvében. El kell azonban ismerni, hogy e domonkosrendi szerzetest nem vezérelték nemtelen indítóokok e vád emelésénél, mert hiszen a kereszténységre tért tekintélyes, habár ismeretlen zsidó volt az, aki őt arról értesítette, hogy a zsidók egy haldokló és szentnek tisztelt hitsorsosuk szavainak téves felfogása révén jutottak a keresztények leölésének s végül babonás használatának gondolatára.

A fuldai és valreási esetek utáni időből kiemeljük a pforzheimi és a weissenburgi eseteket.

A badeni Pforzheimben 1267-ben egy gonosz asszony egy hétesztendős árvaleányt eladott a zsidóknak, hogy azt megöljék. A zsidók többszörösen összehajtott vászonra fektetve a leányt, sok sebet ejtettek rajta, s a nagy erővel kinyomott vért gondosan felfogták a vászonba. A tetemre aztán követ erősítettek és bedobták a város melletti folyóba. Néhány nap múlva azonban halászok a vízből kimeredő emberi kart látván, megtalálták a leányka holttestét. A gyanú a zsidókra esett, akiknek vétkességét a holttesten történt csodálatos dolgok megerősíteni látszottak. Miután pedig a gonosztettet az asszonynak saját leánya elárulta, a zsidókat elfogták és kerékbetörték.

Weissenburgban (Elszász) 1270. június 29-én (vasárnapon) eltűnt a hétéves Menger Henrik, akit atyja egyedül hagyott a szántóföldön. Mire a gondatlan atya fiáért visszament a mezőre, az már eltűnt. Az anya a zsidókat vádolta, azt mondván, hogy megölték gyermekét. A rákövetkező kedden a fiúnak rendkívül megcsonkított tetemét (feje le volt ütve) megtalálták a Lauter folyócska vízében. A nép rendkívül fel volt ingerülve a zsidók ellen, megrohanta a börtönt, hogy az ott fogva tartott zsidókat széttépje, a lakosság higgadtabb része azonban ezt megakadályozta. Midőn a városba hozott holttest sebeiből csodálatosan ismételten megeredt a vér, a dühöngő népet már nem lehetett fékezni, amiért is az elfogott hét zsidót, bár tagadták a tettet, kerékbetörték közel ahhoz a szántóföldhöz, ahonnan a fiúcskát állítólag ellopták.

Ezen esetek után a nép sokfelé rendkívül fel volt bőszülve a zsidók ellen. S most megint Róma volt az, amely megoltalmazta őket a nép dühe ellen. 1272. október 17-én X. (Boldog) Gergely pápa (1271-1276) bullát adott ki, melyben ezeket is olvassuk:

Statuimus etianu ut testimonium christianorum contra Judaeos, non valeat, nisi sit Judaeus aliquis inter eos christianos ad testimonium perhibendum, cum Judaei non possint contra christianos testimonium perhibere; quia contingit interdum, quod aliqui christiani perdunt eorum pueros christianos et impingitur in Judaeos ipsos per inimicos eorum, ut pueros ipsos christianos furtim subtrahant et occidant, et quod de corde et sanquine sacraficent eorumdem ac patres eorumdem puerorum vel christiani alii Judaeorum ipsorum aemuli clam abscondunt ipsos pueros, ut possint Judaeos ipsos offendere et pro eorum vexationibus redimendis possint a Judaeis ipsis extorquere aliquam pecuniae quantitatem asserant que falsissime, quod Judaei ipsi pueros ipsos clam et furtim subtraxerunt et occiderunt et quod Judaei ex corde et sanguine eorum sacrificent puerorum, cum lex eorum hoc praecise inhibeat et expresse, quod Judaei ipsi tangant non sacrificent, non comedant sanguinem neque bibant nec etiam comedant de carnibus animalium habentium ungues scissas, et hoc per Judaeos ad christianum fidem conversos in nostra curia pluries probatum, hac occasione hujusmodi Judaei plurimi pluries contra Justitam capti fuerant et detenti. Statuimus, quod christiani in casu hujusmodi occasione contra Judaeos audiri non debeant, et mandamus, quod Judaei capti hujusmodi occasione frivola a carcere liberentur nec deinceps hujusmodi occasione frivola capientur, nisi forte, quod non credimus, in flagranti crimine caperentur.

(Lásd: Az innsbrucki Statthalterei-Archivban: Trient Arch. capsa 69. Nr. 17.)

A XIV. században felmerült nevezetesebb vérvádi esetekből fölemlítem a weissenseeit és a münchenit.

1303-ban a thüringiai Weissenseeben arról vádolták a zsidókat, hogy kevéssel húsvéti ünnepek előtt ők öltek meg egy Konrád nevű iskolásfiút a vérnek fölmetszett ereiből való kisajtolása által. Emiatt nemcsak Weissenseeben, hanem Thüringia más helyein is üldözték a zsidókat. Március 14-én halomszámra öldösték őket.

Münchenben 1345-ben találtak egy Henrik nevű fiút; hatvan helyen meg volt szúrva

s erei meg voltak nyitva. A nép ismét a zsidókat vádolta, a kis Henriket pedig szentként tisztelte, és kápolnát épített ama helyre, ahol a fiú holttestét megtalálták.

A XV. században előfordult vérvádi esetek közül figyelemreméltóbbak a diessendorfi, a rinni, a trienti és a nagyszombati.

1401-ben a svájci Diessendorfban harminc zsidó ellen emeltek vádat, hogy a négyesztendős Lory Konrádot, akit három forintért vásároltak meg s azután vérét véve megöltek. Elfogták őket s megindult ellenük a vizsgálat. A kínvallatás alatt huszonkilenc zsidó állhatatosan tagadta a gyilkosságot, egy azonban megtörve az alatt, megvallotta, hogy minden zsidónak szüksége van keresztény vérre, hogy büdösek ne legyenek s hogy a zsidók a keresztény vért megszárítva porrá törik és hajnalban a harmatra szórják, amitől három-négy héten át másfél mérföldnyire emberek és állatok elpusztulnak. E vallomás alapján hatvan zsidót megégettek, Diessenhofenból, Schaffhausenból, Konstanzból, Winterthurból, Freiburgból és Lindauból minden zsidót kiűztek, miután vagyonuktól megfosztották őket.

Rinn, tiroli falucska közelében (Innsbruck mellett) 1462. július 12-én a bozeni vásárról rabbijukkal együtt hazatérő tíz zsidó kereskedő megállapodván Mayer vendéglősnél, megvették ennek hároméves keresztfiát, a feltűnően kedves arcú Oxner Andrást azalatt, míg ennek anyja kint volt a mezőn aratni. A zsidók egyike azt ígérte, hogy a jobb sorsra érdemes fiút gyermekéül fogadja s jövőjéről gondoskodik. A távozó zsidók azonban a szomszédos nyírfaerdőben egy nagy kőtáblán (azóta „Judenstein" a neve) levetkőztetvén a gyermeket s bekötvén annak száját, előbb arcát marcangolták, azután átmetszették karjain az ereket s a kicsurgó vért edényekbe gyűjtötték. Sok sebet ejtettek csípőin és lábikráin is. Miután a fiúcska meghalt, kereszt alakjában kiterítették a sziklára s nagy erővel kisajtolták testéből a még nyerhető vért. Végre egy nyírfára akasztván a holttestet, az Inn völgyén át elmenekültek.

A mezőről visszatért anya kétségbeesetten kereste gyermekét s meg is találta eléktelenített tetemét az erdőben. A fiúcska nagybátyja s keresztapja, a lélekkufár Mayer később lelkifurdalásoktól gyötörtetve megőrült, és nyomorult véget ért.

A tiroliak csakhamar szentként tisztelték a kis vértanút, és sírja fölé kápolnát építtettek. A római szentszék azonban csak háromszáz év múlva engedélyezte Boldog Andrásnak tiszteletét. Midőn ugyanis XIV, Benedek pápa (1740-1758) alatt Andrásnak hivatalos kanonizációja ügyében tárgyalások folytak (melyek azonban nem fejeztettek be), a pápa 1755. február 22-én kelt Beatus Andreas... a Judaeis in odium christianae fidei ... crudelissime necatus kezdetű terjedelmes bullában a százados szokás alapján megengedte, hogy boldognak tisztelhessék s miként e bullából kitűnik, már 1753-ban megengedte a brixeni egyházmegyének Boldog András tiszteletére a külön misét és officiumot, mindazoknak pedig, akik július 12-én gyónnak és áldoznak s a rinni templomot, melyben B. Andrásnak ereklyéi őriztetnek, meglátogatják, teljes búcsút engedélyezett. A Martyrologiumban azonban nem engedi nevének említését azon indokolással, hogy ebbe „canonisatorum nomina solum modo inferentur, omissis nominibus eorum, qui beatorum numero adscripti sunt". (Benedicti Papae IXV. Bullarium, tom. IV. Romae. 1762. pag. 102., 103.) 3
3 Boldog Andrásra nézve / Acta sanctorum. Julii Tomas III pag 462-470. J Deckert "Vier tiroler Kinder, Opfer des chassischen Fanatismus". Wien 1893 87-119 old

Mivel a zsidók időközben panasszal fordultak a római szentszékhez, hogy egyes szerzetesek hamis vádakkal gyűlöletessé teszik őket a keresztény nép előtt, V. Márton pápa (1417-1431) 1422. február 20-án kiadott bullájában ezt megtiltja, exkommunikációval megfenyegetve az ellenszegülőket. Bullájában a többek közt ezeket mondja:

Sane querelam quorumdam Judaeorum nuper accepimus continentem, quod nonnulli praedicatores verbi Dei tam mendicantium ordinum quam aliorum ad populum praedicantes inter alia christianis exhibent per expressum (praeceptum), ut

fugiant et evitent consortia Judaeorum nec cum eis quoquo modo participent nec coquere aut ignem vel aliquid ad laborandum ministrare seu ab illis recipere seu Judaeorum pueros lactare et alere audeant vel praesumant quodque facientes contra sint jure ipso gravibus excommunicationis sententiis et censuris ecclesiasticis innodati. Propter quae nonnunquam inter eos et christianos dissensiones et scandala oriuntur daturque matéria ipsis Judaeis, qui forte ad christianam fidem converterentur, si pie et humane tractarentur, in eorumdem perfidia perdurandi. Nonnunquam etiam plurimi christiani, ut dictos Judaeos redimi facere et eos bonis et substantiis spoliare et lapidibus caedere possint, fictis occasionibus et coloribus asserunt mortalitatum et aliarum calamitatum temporibus Judaeos ipsos venenum in fontibus injecisse et eorum azymis humanum sanguinem immiscuisse; ob quae scelera eis sic injuste objecta talia asserunt ad perniciem hominum pervenire. Ex quibus occasionibus populi commoventur contra Judaeos ipsosque caedunt et variis persecutionibus et malaficiis afficiunt et affligunt.
(Lásd: Analecta juris pontificii XII (1873.) 387. old.

Alig lépett trónra V. Miklós pápa (1447-1455), midőn a spanyolországi zsidók különösen az alsó néposztály erőszakoskodása és kegyetlenkedése ellen fordultak Rómába orvoslásért és segítségért. A pápa 1447. november 2-án kelt bullájával iparkodott a zsidókat a nép ellen megvédelmezni.

A trienti per, 1475-1478

Mintegy huszonöt évvel e pápai bulla megjelenése után, III. Frigyes német-római császár idejében (1440- 1493), és nálunk Mátyás, az igazságosnak uralkodása alatt (1458-1490), egy, az eddigieknél sokkal általánosabb feltűnést és nagyobb elkeseredést keltő vérvádi eset foglalkoztatta nemcsak a közönséget, hanem a jogtudósokat, a hatóságot és a római Szentszéket is. A fölmerült bűntény, a bizonyítékok súlya s a meglepően megegyező vallomások által, iszonyatot keltő minden részleteivel együtt oly evidenssé lett, hogy végre - bár nagynehezen - még Róma is kénytelen volt elhinni és konstatálni a fennforgó esetben azt a megdöbbentő valóságot, amit eddigelé jóhiszeműen állandóan tagadni látszott, sőt ellene nem egyszer tiltakozott.

E bűnpernek törvényszéki tárgyalásairól s perújításairól teljesen kimerítő és hiteles egykorú leírások s egyéb történeti okmányok maradtak fönn, melyek alapján minden kétséget kizáró módon nyert megállapítást a trienti esetben a vérgyilkosság ténye, elannyira, hogy bátran állítható, hogy az egész történelemben sem igen találunk sok olyan tényt, amely nagyobb bizonyossággal volna megállapítva, mint éppen a trienti eset. S hogy ez oly világosan bebizonyult s minden részlete oly körülményesen kiderült, az éppen ama hallatlan cselszövényeknek köszönhető, melyekkel az akkori zsidók e pert el akarták fojtani. 4
4 Az ügyre vonatkozó legkiválóbb kútforrások és nevezetesebb munkák ezek: 1. A vatikáni könyvtárban őrzött latin nyelvű hiteles kódex a XV. századból (valószínűleg 1476-78-ból), melyet a bollandisták nem ismertek mert az Acta Sanctorumban nem említik XIV Benedek pápa azonban fölhívja e kódexre a figyelmet mely az ő korában az Angyalvár titkos levéltárában tartatott. „De canonizatione Sanctorum" (III 15. 6.) című munkájában ezt írja róla „Super cujus -i e Simeonis - obitu authenticus existit processus in archivo secreto Castri S. Angeli de Urbe, quem Bollandiam ceterique omnes, qui de eo scripserunt ignorarunt". A Turinban megjelenő „Civiltá Cattolica " 1881-ben közölte belőle a Pontosabb részleteket 2. A trienti plébánia levéltárának latin kódexe. 3. A: innsbrucki Statthalterei-Archivban C. 69 alatt elfekvő több mint kétszáz okmány kéziratok, periratok, levelek, fogalmazványok. 4. Acta Sanctorum Martii tom III pag. 494-502 (Antverpiae, 1668) ad 24 Martu "De Simone puero Tridenti a Judaeis necato " A bollandisták egyéb forrásokon és emlékekén kívül felhasználtak egy Relatio Italica-t is, mely Trientben jelent meg azon alkalomból, hogy első ízben ülték meg Simonnak ünnepét a római Szentszék engedélyével, s mely öt év múlva második kiadásban látott napvilágot Trientben 1593-ban. Közlik egyúttal egész terjedelmében a nagy hírű Tiberinus orvosnak (aki mint szakértő megvizsgálta

Simon holttestét tizennégy nappal meggyilkolása után) leírását mellyel jelentést tesz az ügyről Brescia város tanácsának 5. Bonelli, Dissertazione apologetica sut martyrio del Beato Simone da Trento", Trient. 1747 6 Rohling, „Meine Antworten an die Rabbiner, Prag 1883 58-80 és 96-101 old Deckert "Ein Ritualmord. Aktenmässig nachgewiesen" 3 Aufl Dresden. 1883 és 7 Ugyanattól: "Vier tiroler Kinder Opfer des chassidischen Fanatismus. Urkundlich dargestellt" Wien. 1893 1-72 old.

Előzményei röviden a következők. A dél-tiroli Trientben 1475. március 23-án, nagycsütörtökön (melyre akkor a zsidók húsvétjának első napja esett) eltűnt a harmadfélesztendős keresztény Gerber Simon.

Nagyszombaton a zsidó Sámuel házában ennek zsidó szakácsa megtalálta a gyermek hulláját a ház telkén keresztül folyó árokban. Ezt maguk a zsidók jelentették húsvétvasárnapján Trient hercegpüspöknek, Hinderbach Jánosnak, aki Trient fejedelme is volt.

De eközben az eltűnt gyermek atyja, András is, mert eddigi kutatása eredménytelen maradt, a püspökhöz fordult; s mivel ekkor már az egész város arról suttogott, hogy nyilván a zsidók rabolták el a fiút, mint akik hasonlót már azelőtt is tettek, hamarosan házkutatást tartottak Sámuelnél, de csak felületesen, s épp azért eredmény nélkül.

A zsidók jelentése után maga a püspök a város polgármesterével, Dalia Sale Jánossal és a rendőrkapitánnyal, Spaur Jakabbal elindultak a helyszínre. Kiemeltetvén a fiúcska holttestét, borzasztó sebeket találtak rajta: jobb orcájából és jobb combjából húsdarabok voltak kiszakítva, a test többi része pedig össze-vissza volt szurkálva.

A püspök a holttestet a Szent-Péter-templomba vitette, ahová seregesen tódult a nép s megdöbbenve és iszonyodva szemlélte a szegény áldozatot. Anyja, Mária alig tudott a tömegen át fiának összemarcangolt holttestéhez férkőzni. Szívfacsaró jelenet volt látni az eléjuló szerencsétlen anya szívének mélységes fájdalmát, hallani keserves zokogását. A meghatott s résztvevő nép bőszülten követelte a bűnösök kinyomozását és halálát.

Egyelőre a leggyanúsabb zsidókat, Sámuelt és családját fogatták el, börtönöztették be, mint akinek házában sok vérnyomot találtak. Ezután Hinderbach püspök három kiváló orvost bízott meg véleményadásra.

Mind a hárman (a trienti Balduin Archangelus, a bresciai híres Tiberinus János Mátyás és a turlachi De Fatis Kristóf) kijelentette, hogy a halált nem vízbefúlás, hanem erőszak okozta, mégpedig a sebek következtében beállott elvérzés.

A zsidók iránt eddig jóindulatú püspök a megindítandó bűnperben törvényszéki elnökké a trienti polgármestert nevezte ki, aki e nagyfontosságú ügyben egy kiváló jogtudóst kért maga mellé s meg is kapta azt a város rendőrkapitánya, Spaur Jakab személyében.

A polgármester, Dalla Sale János mindenekelőtt arra nézve kívánt hiteles értesülést nyerni, igaz-e, amit a hagyományos néphit tart, hogy t.i. a zsidók keresztény gyermekeket megölnek azért, hogy vérüket vegyék s ha ez igaz, mi céljuk van azzal. Ezért maga elé hivatott egy hat évvel előbb megkeresztelkedett zsidót, Feltro Jánost, ki, miután megesküdött, hogy a valót mondja, előadta, hogy atyja, aki Németországban metsző (sakter) volt, többször is közölte vele, hogy tizennégy évvel előbb a dél-németországi Tongern városában a zsidók húsvétkor megöltek egy keresztény fiúcskát, hogy vérét vegyék. A dolog kitudódván, a zsidókat befogták, de néhányan, köztük az ő atyja is, megmenekült. Több mint negyvenöt zsidót máglyán elégettek, de egy sem vallotta be a gyilkosságot. Midőn a polgármester azt kérdezte Feltrótól, hogy zsidó korában használt-e ő is keresztény vért, ez azt felelte, hogy nem érzi magát kötelesnek erre válaszolni; de beismerte, hogy atyja élete végéig minden húsvét ünnepén vacsora előtt keresztény vért ivott borba vegyítve, amivel az asztalt is

meghintette, közben megátkozva Krisztust és a keresztény vallást s kérve az Istent, hogy sújtaná a keresztényeket mindama csapásokkal, melyekkel valamikor a megátalkodott egyiptomi fáraót és népét büntette. Elmondta azt is, hogy atyja a vérből a tésztába is vegyített, melyből a húsvéti kovásztalan kenyeret sütötték. Hogy miért történt mindez, arra Feltro nem tudott felvilágosítást adni. Ugyanezt tették a többi zsidók is, de a dolgot a legnagyobb titokban tartják. Feltronak ezen kijelentései megerősítették a polgármestert gyanújában, hogy Simont a zsidók ölték meg, azért Trient minden zsidaját, asszonyokat és gyermekeket is, elfogatta és bebörtönöztette. Midőn, azon kor szokása szerint, kínvallatásnak vetette őket alá, a zsidók eleinte mindent tagadtak s a svájci keresztény Zanesust vádolták a gyilkossággal, akiről azt mondták, hogy bosszúból vitte a holttestet Sámuel szomszédjának házába. Zanesust feleségével, Dorotheával együtt le is tartóztatták, de tanúkkal bizonyítván alibijüket, mint ártatlanok csakhamar szabadon bocsáttattak.

A zsidók a vallatás alatt egyre több ellentmondásba keveredtek, de végre is mindent megvallottak s vallomásaik a legkisebb részletekben is megegyeztek, ami cáfolhatatlan bizonyítéka volt annak, hogy igazat vallottak. Vallomásaik alapján a gyermek elrablására és megölésére nézve megállapították a következőket:

A nagyhét első napjain a trienti zsidó családok fejei Angelo (Engel), Tóbiás és Sámuel reggeli ájtatosságuk alkalmával többször összejöttek ez utóbbinak házában, hol a zsinagóga és az iskola is volt, és ekkor afölötti fájdalmuknak adtak kifejezést, hogy az idei húsvétra nem rendelkeznek keresztény fiú vérével. Sámuel, köztük a legtekintélyesebb, erre kijelentette, hogy ilyen vért okvetlenül kell szerezniük, mire száz aranyat tűztek ki jutalmul annak, aki keresztény fiúcskát hoz. Abban is megegyeztek, hogy a fiút Sámuel házában fogják megölni. A vérdíjjal egy átutazó Lazzaro nevű zsidó kereskedőt kínáltak meg, aki Sámuel házában tartózkodott. Ez azonban nem akarván ily veszedelmes vállalattal életet kockáztatni, még ugyanaznap este titokban távozott a városból.

Nagycsütörtökön, mikor a zsidók ismét összegyűltek Sámuelnél, addig kérték Tóbiást, míg az késznek nyilatkozott a merész tett véghezvitelére. Őt azért tartották arra legalkalmasabbnak, mert mint orvos (sebész) több keresztény háznál meg szokott fordulni és megjelenése a keresztények között kevésbé keltett gyanút. Alkonyat felé Tóbiás kiment az utcára, mely az éppen akkor tartott esti ájtatosság miatt csaknem egészen üres volt. Amint kémkedve körüljárt, észrevette az atyja háza előtt játszó alig huszonkilenc hónapos, erős és szép Gerber Simont. Hízelgések által magához csalogatta a fiút és bevitte Sámuel házába, ahol, mikor az sírni kezdett és anyja után kívánkozott, gyümölccsel és édességekkel csitítgatták.

Amint egészen beesteledett, a zsidók hozzáláttak szörnyű tervük kiviteléhez. A gyilkosságban nyolcan vettek részt: Sámuel, a házigazda és fia Izrael; az öreg Mózes, Sámuel nagybátyja, egy nyolcvanéves aggastyán, aki szintén e házban lakott, s kit a trienti zsidók vallási dolgokban a legfőbb tekintélynek tartottak, és szinte babonás tisztelettel vettek körül, mert azt híresztelték róla, hogy a Messiás eljövetelének napját és óráját is előre látja; Mózes fia Mohar (Mayr) és ennek fia, Bonaventura (Seligmann) és ennek fia, Vitale, ki szakács volt Sámuelnél és végül Tóbiás, az orvos (sebész). Angelo, a gyermek megszerzéséről folytatott tanácskozásban részt vett ugyan, de a gyilkosságnál nem volt jelen.

Az öreg Mózes a zsinagóga melletti helyiségben leült egy padra és hozzálátott a gyermek levetkőztetéséhez. Felsőruhácskáját egészen levették, az alsót pedig felkötötték a csípőkig, hogy a szegény áldozat ne kiáltozhasson, Sámuel hosszúkás kendőt kötött annak nyaka köré és valahányszor az kiabálni akart, fojtogatta.

Mózes csípővasat vett elő és ezzel kiszakított egy darab húst a gyermek jobb orcájából; utána a többi zsidók hasonlóképpen cselekedtek. A kifolyó vért tányérba gyűjtötték. Mikor a vér megszűnt már folyni, Mózes a gyermek jobb combjának külső oldalából is kiszakított egy darab húst; ugyanígy tettek a többi zsidók is, míg csak folyt a vér. Mikor Mózes gyöngesége miatt már nem bírt húst

kiszakítani a gyermek testéből, Tóbiás segédkezett neki. A test többi részét tűzőtűkkel szurkálták össze-vissza, Mózes pedig „cultro summum puerilis virgae abscidit".

Miután így áldozatuknak lehetőleg minden vérét vették, Mózes és Sámuel a gyermeket maguk közé a padra állították. Mózes kifeszítette annak jobb karját, Sámuel a bal karját, Mohar pedig lefelé húzta a lábait, ugyanis a haldokló gyermek kiterjesztett kezeivel a keresztrefeszített Krisztushoz hasonlónak látszott. Ekkor valamennyi zsidó köréje gyűlt és tűzőtűkkel tetőtől-talpig szurkálták, miközben Krisztust káromolva így átkozódtak: „Miként Jézus, a keresztények istenét, aki semmi, megöltük, úgy szégyenüljenek meg összes ellenségeink örökre!".

E kínzás félóráig tartott. Végre Mohar késével nagyot ütött a még gyengén lélegző gyermek fejére, mire az kiadta lelkét. Erre aztán a zsidók hálát adtak az Istennek, hogy a keresztényeken megbosszulhatták magukat s közülük áldozattal kedveskedhettek neki. Ezután családjukban megtartották a húsvéti vacsorát, boros poharukba keverve a friss keresztény vért s meghintve vele az asztalt.

A gyermek holttestének eltüntetése azonban nagy gondot okozott a zsidóknak. Az Etsch folyóba dobták volna, de mert közben már városszerte keresték a kis Simont, elálltak előbbi tervüktől s az épület egyik helyiségéből a másikba cipelték, hogy elrejtsék. A pincében, ahol elásták, nem hitték biztonságban, mert házkutatástól féltek. Tóbiás sem merte házában tartani, azért elhatározták, hogy egyelőre a zsinagógában az almemorba (szószék és felolvasó asztal) rejtik.

Mikor a trienti zsidók nagypénteken összegyűltek a zsinagógában, ott találták a gyermek holttestét kiterítve az almemoron. Mózes és Sámuel vezetése alatt a meggyilkolt áldozatban gyalázták Krisztust és a keresztény vallást.

Mivelhogy a keresztények gyanúja a zsidók iránt egyre hangosabban nyilvánult, már nem hagyhatták az almemorban a holttestet. Zavaruk, aggodalmuk nőttön-nőtt, míg végre azt határozták el, hogy a holttestet a Sámuel házatelkén átfolyó árokba dobják s aztán ők maguk tesznek jelentést majd, hogy egy vízbefúlt gyermeket találtak az árokban. Úgy okoskodtak ugyanis, hogyha ezt megteszik, senki sem fogja őket gyanúsítani a gyilkossággal, mert a gyermek testén lévő sebeket a vízben való heverés vagy állatok is okozhatták. Tóbiás el is ment a püspökhöz megtenni a jelentést, azonban éppen ennek alapján tartották meg rögtön a házkutatást és fogták be Sámuelt, és családját.

Minthogy a bűnrészes zsidók egyéb vallomásai is rendkívül fontosak ez ügyben, azért okvetetlenül közlendődnek tartom legalább kivonatosan a főbbeket, kihagyva belőlük az ismétléseket.

Sámuelék szakácsának, Bonaventurának kihallgatása és részletes vallomása után, Sámuel fiát, Izraelt vonták kérdőre. Kezdetben mindent tagadott, később azonban (eltekintve a gyermek elrablásának és megölésének körülményeire és a bűnrészesekre vonatkozó vallomásaitól) a következőket is vallotta. Kijelentette, hogy a zsidók azért használják a keresztény vért, mert azt hiszik, hogy büdösek lesznek, ha a húsvéti kovásztalan kenyér nincsen keresztény vérrel készítve. (E bűz valószínűleg erkölcsi értelemben veendő, hogy t.i. az, aki nem használ keresztény vért, vét a zsidó törvény ellen, mit az egyszerű zsidó nép valóságos bűznek érthetett.) A bírák azon kérdésére, hogy mégis minő jelentősége van a keresztény vér használatának, azt mondá, hogy ez ama vérre utal, mellyel a zsidók az Úrnak Mózes által adott parancsára egykor a házak ajtófélfáját és felső küszöbét meghintették; s hogy a keresztény gyermek vérevételének ezen szavakat szoktak mondani: „Ezt tesszük a keresztények istenének bosszantására, aki nem isten; jönni fognak majd lovakon és tevéken, kik minket megszabadítanak" (Ez utóbbi szavak értelme, hogy a jövő évben érkezik meg a Messiás.) - Kérdeztetvén, mennyi vért vesznek a megölt gyermekből, azt válaszolta: másfél skutellával (tálacskával). A Simontól vett vérből más országbeli zsidók közt akartak elosztani, de azt nem határozták meg, kinek mennyit fognak adni. Ama kérdésre, mint csináltak más években a trienti zsidók, hogy keresztény vérhez jussanak, azt felelte: Körülbelül négy évvel ezelőtt atyja kezében poharat

látott, melynek fenekén megszáradt vér volt. Ezt atyja, mint azt ő maga mondá, egy Németországból jött zsidótól szerezte. Kijelentette azt is, hogy Simon megöletésénél a keresztények iránti gyűlöletből segédkezett, de azért is, mert keresztényvérre szükségük volt.

Vitale (itt is, miként a következőknél is, kihagyom a gyermekgyilkolás tényére és annak mikéntjére vonatkozó vallomásokat) ama kérdésre, miért kívánta a gyermek vérét, kijelentette: „Azért, hogy vérét a kovásztalan kenyérbe tehessük, melyet húsvétkor eszünk ... A zsidóknak szükségük van keresztény gyermek vérére minden évben, hogy azzal húsvéti kenyerüket készítsék". Ezeket ő elődjeitől hallotta: Sámueltől, az öreg Mózestől, továbbá nagybátyjától, Salamontól, aki Monzában lakik, akinél ő három évet töltött, amely időben húsvét ünnepén Salamon, miként azt ő maga mondá, vérrel készített kenyeret evett. Megvallotta továbbá, hogy nagypénteken evett kovásztalan kenyeret, melyről Sámuel és Mózes azt mondták, hogy abba azon keresztény gyermek véréből tettek, kit csütörtökön megöltek; különben nem tudja, ki vegyítette a vért a kenyérbe, hacsak Bonaventura szakács nem, ki a kenyeret sütötte. Kérdeztetvén, miért sebesítették így a gyermeket és miért szurkálták, azt mondotta: „Azért, hogy vérét vegyék; szurkálták és kezeit kiterjesztették Jézus emlékére". S midőn a bírák azt kérdezték tőle, hogyan érti a Jézus emlékét, azt felelte: „Meg akarták Jézust, a keresztények istenét gyalázni, s a keresztrefeszítés emlékét minden évben így szokták megülni".

Izrael atyja, Sámuel, kinek házában a gyilkosság történt, kezdetben mindent tagadott, végre azonban ő is vallott, s e kérdésre, hogyan jutottak a zsidók arra a gondolatra, hogy keresztényt megöljenek, kijelentette, hogy ez a szokás már régóta dívik, de nem tudja, mióta. Réges-régen, úgy véli, még mielőtt a keresztény vallás hatalomhoz jutott, a zsidó tudósok Babilóniában vagy a szomszédos országokban tanácskoztak s arra a megállapodásra jutottak, hogy a megölt keresztény gyermek vére hasznos a zsidók lelkiüdvösségére. De hogy e vér használjon, a gyermeket úgy kell megölni, amint Jézust kivégezték (t.i. kifeszített karokkal), kit a keresztények istenként imádnak. A gyermek hétévesnél ne legyen idősebb. Leány nem alkalmas arra, hacsak nem szűz. Illőbb azonban, hogy fiú legyen, mert a megfeszített Jézust akarják ezáltal megvetni és kigúnyolni, aki nem volt nő, hanem férfi. Ezekről azonban nincsen szó az európai zsidók vallási irataiban, hanem a tengeren túl lakó zsidókéiban. (Ez célzás a Babilóniában befejezett Talmudnak az európai államokban történt keresztény megcenzúrázására, valamint a zsidók által is óvatosságból történt többrendbeli kihagyásokra, melyeket azonban a hagyomány
máig fönntartott, sőt külön könyvecskékben összegyűjtve újból kiadták.)

Kérdeztetvén, mi célra használják a zsidók a keresztény vért, ezeket mondta: A húsvéti kenyérhez használják a következő módon. A zsidó húsvét előtti napon, midőn a kovásztalan kenyérhez való tésztát dagasztják, a családfő a birtokában levő keresztény vérből belevegyít a dagasztás alatt lévő tésztába többet vagy kevesebbet, aszerint, hogy mennyivel rendelkezik. Elég azonban, ha csak egy lencsenagyságút is tesz bele. Ezt megteheti a dagasztó szeme láttára, ha az illető megbízható, ellenben pedig titokban teszi.

Midőn azt kérdezték tőle, kik végezték házában a múlt évben a dagasztást, Sámuel azt felelte: „Cselédeim s mindegy, férfiak-e azok vagy nők. A múlt évben nem bíztam cselédeimben, azért titkon vegyítettem a vért a tészta közé. Ez évben azonban Bonaventura szakács szemeláttára tettem azt".

A húsvéti vacsorára vonatkozólag a többiek között ezeket mondá: Az ünnep előestéjén a családapa vacsora előtt az asztalnál a főhelyet elfoglalván, elővesz egy borral telt serleget, abba keresztény vért vegyít s a serleget maga elé helyezi. A család minden tagja előtt áll egy-egy borral telt pohár. Az asztal közepén egy tálban három kovásztalan kenyér van, melyet keresztény vérrel sütöttek. Ebbe a tálba tesznek valamit azon ételekből, amit azon este el akarnak fogyasztani. A családfő belemártja ujját a borosserlegbe és meghinti vele az asztalon levő ételeket e szavak kíséretében: „Vér, békák, szúnyogok, legyek, dögvész, kelések, jégeső, sáska, sötétség, elsőszülöttek halála", vagyis elmondja ama tíz csapást, melyeket Isten az egyiptomiakra küldött, mikor a fáraó

nem akarta elbocsátani a zsidókat Egyiptomból. Átkot mondva keresztényekre, hozzáteszi ama szavakhoz: „Kérjük Istent, hogy mind e csapásokat küldje azokra, kik a zsidó vallásnak ellenségei!". Ezután kezébe veszi a családfő a kovásztalan kenyeret, széttördeli s mindegyiknek ad belőle. Most kiissza a serleg borát, ugyanezt teszik utána a többiek is, mire elköltik a vacsorát. Másnap este megismétlik e szertartásokat.

Midőn azt kérdezték Sámueltől, vajon egy meghatározott napon kell-e a keresztény gyermeket megölni s vérét venni, azt válaszolta, hogy az bármikor megölhető, de a vér jobb s az áldozat Isten előtt kedvesebb, ha a húsvéthoz legközelebb eső napokban történik. Ezt ő nem írásokban olvasta, hanem Spring Dávid nevű mesterétől tanulta, aki Bambergben és Nürnbergben tanított, de nem tudja, vajon él-e még.

Arra a kérdésre, hogy miért szaggatták le a húst csípő-vasakkal a gyermek orcájáról és combjáról és miért szurkálták tűkkel, Sámuel megvallotta, hogy ez a keresztények félrevezetésére történt, nehogy, mint máskor, a zsidókra gyanakodjanak, ha megtalálják a holttestet. Tűkkel azért szúrták, hogy ezzel kigúnyolják azt, kit a keresztények Isten fiának neveznek. S midőn a bírák újból kérdezték, miért nem használtak inkább kést, Sámuel azt felelte: Azért nem használtak kést, nehogy a keresztények, ha a holttestet esetleg megtalálják, megint oly könnyen a zsidókat gyanúsítsák, mint két évvel előbb is, amikor egy Eisenbuch nevű fiú eltűnt s holtteste megtaláltatván, a püspök figyelmeztette a hatóságot, nézzék meg jól, nincsenek-e vágási sebek a gyermek testén, mert ezt a zsidók szokták tenni, hogy vért vegyenek belőle. Ezért nem akartak a zsidók kést használni, hanem inkább csípővasat.

A bírák azon kérdésére, vajon ő és családja evett-e annak a gyermeknek véréből, kit nagycsütörtökön megöltek, Sámuel azt felelte, hogy igenis azon estén vacsora előtt tett poharába ama vérből s aztán bort töltvén rája, megáldotta az asztalt olyan módon, amint már előadta. Hasonlóképpen cselekedett a következő estén. Kovásztalan kenyeret nem készítettek sem az említett csütörtökön, sem a következő napon. Hogy más zsidók használtak-e a gyermek véréből, nem tudja.

Elmondotta még ezeket is: „Miután Angelo öt-hat évvel előbb Trientben letelepedett, ezzel évenként, közben pedig Tóbiással is értekezett a módról, hogyan szerezhetnének keresztény gyermeket, hogy vérét vegyék; de a legújabb időig (t.i. Simon megöletéséig) nem jutottak keresztény gyermekhez. A zsidók, különösen a tanultak, azt mondják, hogy a keresztény gyermek vére nagyon előmozdítja a lélek üdvösségét. S ha hozzáférhetnek, minden módon meg kell azt szerezni; ha azonban nem jutnak hozzá, béketűréssel vannak. Körülbelül négy esztendeje, hogy Trientben pénzen annyi vért vett, amennyi belefér olyan üvegampolnába, milyenben szemvizet szoktak tartani. Ezen ampolna egy ujjnyi hosszú volt. A vért négy aranyon vette bizonyos Ursus (Beer) nevű házalótól; hogy ez hová való, nem tudja: csak annyit mondhat, hogy Szászországot emlegette. Ezen házalónak volt hitelesítő levele, mely bizonyította, hogy Ursus megbízható ember, s amit árul, nem hamis portéka".

Ursus hitelesítő levelében többi között zsidó nyelven ez volt olvasható: „Tudva legyen mindenki előtt, hogy amit Ursus magával hord, nem hamisított". Aláírva pedig így volt a hitelesítő levél: „Hól Mózes Szászországból, a zsidók főmestere". E vér, melyet Ursus árult, edényben volt; fából volt-e vagy fémből, arra nem emlékezik; de azt tudja, hogy belül cinkkel volt bevonva. A vér por alakban volt, mégpedig azért, hogy gyanút ne keltsen, mert ha keresztények kérdőre vonták e vérkereskedőket, azt mondták, vörös téglaport árulnak. Annyi vér volt az edényben, amennyi egy üveg (amphiola vel mossa) negyedrészét töltené meg. Nyílása fehér viasszal volt elzárva ezen fölirattal: „Mózes, a zsidók főmestere". E viaszra Sámuel zsidó betűkkel hozzáírta: „Trienti Sámuel", jelezni akarva, hogy ő is bizonyítja, hogy az edényben keresztény gyermek vére van.

Utolsó vallatásakor Sámuel még a következőket mondta: „Hogy a keresztény vér üdvös legyen a zsidókra nézve, szükséges, hogy a gyermek kínok között haljon meg, különben nem használ a vér. Igaz, hogy leginkább a családfők teszik a vért a borba, melyet húsvét estéjén isznak; de Istennek inkább tetszik, ha a család

minden tagja iszik belőle, azért kívánta ő is, hogy családjában mindenki igyék a vérrel vegyített borból".

Angelo (Engel), aki részt vett ugyan a gyermek megszerzéséről folytatott tanácskozásban, de a gyilkosságnál nem volt jelen, a bírák azon kérdésére, miért sebzik meg a gyermeket „in virga", azt felelte, hogy ez a körülmetéltetést jelzi. Azaz, valamint ezen aktusnál a zsidó gyermek fájdalmat szenved, úgy kell a keresztény gyermekkel is ugyanazon testrészén fájdalmat okozni. S midőn azt kérdezték, miért sebzik egész testén, azt mondotta, hogy az egész testben tett szurkálások azt jelentik, hogy az egyiptomi nép egész testében veretett meg, amiért a keresztény gyermeket is egész testében kell megsebezni.

Kérdeztetvén, mit csinálnak a zsidók a keresztény vérrel, válaszolta, hogy e vért porrá szárítják s ezt a port gondosan megtartják. Mikor gyermekeiket körülmetélik, annak praeputiumára (fitymájára) keresztény vért tesznek.

S midőn a bírák tudni akarták, hogyan szerezte ő a keresztény vért, melyet fiai praeputiumára tett, ezt válaszolta: „Erre nem volt gondom, mert József mester, aki Rivában lakik és fiaimat körülmetélte, mindig rendelkezik ilyen vérrel, melyet a körülmetélésnél alkalmaz... Ha azonban keresztény vér nincsen, akkor örmény labdacsokat és sárkányvért (de bolo armeno et de sanguine draconis) használnak a körülmetéléshez ...Négy évvel előbb, négy líráért babszemnyi keresztény vért vett bizonyos Izsáktól, kinek családi nevét nem tudja. Izsák azt mondta, hogy Alsó-Németországból, a kölni egyházmegye Naus nevű helységéből való, s hogy van nála eladó vér, melyet por alakjában vörös kendőben tartott. Azt hiszi, hogy Izsák Trientből Velencének vette útját".

Tóbiás, az orvos (sebész), ki a keresztények között sokszor megfordult, a többek között elmondván a keresztény vér használatának rítusát, azon részletnél, hogy a család minden tagja a vérrel vegyített borból iszik, megvallja, hogy vacsora után a családfő zsidó nyelven e szavakat mondta: „így vesszenek el a gójok!" (a nemzsidók). Elmondja továbbá, hogy négy-öt évvel előbb, Sámuel tanácsára, egy rajnai forintért egy dió nagyságának megfelelő keresztény vért vett egy Ábrahám nevű idegen zsidótól. Kételkedvén, keresztény vér-e, megmutatta Sámuelnek, aki azt megtekintvén kijelentette, hogy ez valóban keresztény gyermektől való vér.

Midőn fölszólították Tóbiást, mondja meg, hogy a múltban hol és hogyan öltek meg keresztény gyermekeket vérvétel végett, ezt válaszolta: „Hat vagy hét évvel azelőtt, mikor a császár Velencében volt, ő maga is ott időzött. A zsidók maguk közt beszéltek, hogy Kandia szigetéről egy hatalmas zsidó kereskedő van most Velencében, aki cukron kívül nagymennyiségű keresztény vért is árul. Azt is hallotta, hogy bizonyos Forles József, aki a császár kíséretéhez csatlakozva jött Velencébe, vett vért attól a kereskedőtől. A többi zsidók is vettek, ő maga azonban nem vett. Akkor igen sok zsidó volt Velencében, akik a császár (III. Frigyes) kísérete után mentek oda, hogy vám nélkül szerezzenek árukat, melyeket aztán a császár szekereire csempészve tovább szállítottak, azt mondván, hogy azok a császár tulajdonát képezik".

A zsidó rítusokban teljesen otthonos öreg Mózes egyebeken kívül szintén beismervén a keresztény vér használatát, azt mondotta, hogy aki egyáltalán nem tud keresztény vért szerezni, az ki van mentve, de annál nagyobb dicséretet érdemel az, aki minél több keresztény vért használ.

A bíráknak azon megjegyzésére, hogy hiszen Krisztus előtt nem volt még keresztény vér, Mózes azt válaszolta, hogy akkor a családfők Mózes törvénye szerint bárány-vérrel hintették meg ajtóikat. Most azonban a keresztény vér helyettesíti amazt. Ő is kijelenti, hogy a vér hét éven aluli fiú testéből veendő s hogy eközben a fiút kínozni kell, mert Jézus is férfi volt s mert ő is fájdalom és gyalázat közt halt meg a kereszten.

Midőn azt kérdezték az öreg Mózestől, hol vannak mindezek megírva és ki rendelte ezt, Sámuellel megegyezőleg azt felelte, hogy erről a zsidóknak nincsen írásuk, de tanítják a tudósok és a törvényben jártasok s e tanítást a szóbeli hagyomány állandóan fönntartotta.

Arra a kérdésre, vajon mindnyájan jelen lehetnek-e a keresztény gyermek kínzatásánál és vérevételénél, Mózes így felelt: „A tudós zsidók tanácsa szerint nők és tizenhárom éven aluliak ne legyenek jelen, ne is tudjanak róla, mert a nők és a nagyon fiatalok nem tudnak titkot tartani."

Kérdeztetvén, mit tett a múltban, hogy keresztény vérhez jusson, azt válaszolta: „Tíz év óta nincs arra gondja, hogy szerezzen; mert annyi idő óta lakik Sámuelnél, tehát ő maga már nem családfő. Csak a családfőknek kötelességük keresztény vért tartani. Az utolsó tizenhat év előtt harminc éven át Speyerben lakott; ott egy elszászi Rotpoch Izsák nevű zsidótól vett keresztény vért. Midőn negyven évvel azelőtt Spitzbergben lakott, az ottani zsidóktól szerzett keresztény vért. Ötven évvel előbb Mainzban lakván, a vért Sweschin nevű kölni zsidótól szerezte. Ezen vérből mindannyiszor ő maga is evett, családjának is adott belőle. Mindama zsidók hitelesítő levelekkel bírtak, melyben az elöljárók bizonyították, hogy az illetők megbízható emberek és hogy valódi keresztény vért árulnak.

Vallottak még Mohar (Mayr) és mások is, de olyanokat, amiket már az előzők is mondottak.

A férfiak vallomásait megerősítették a zsidó nők is, sőt ezek sok más gyermekgyilkosságot is bevallottak, miket a zsidók korábbi években elkövettek. Alighogy letartóztatták a trienti zsidókat, a szomszédos területeken lakó zsidóság a legmesszebbmenő agitációt indította meg a vádlottak érdekében. S ezt még lázasabban folytatták akkor, amikor hitsorsosaik megdöbbentő vallomásának híre befutotta Olasz- és Németországot. Ekkor a páduai egyetem legkiválóbb jogtudósainak segítségével, akiket a vádlottak védőül fogadtak, legalább az ítélet kihirdetését akarták elhalasztani, hogy így cselszövényeik számára időt nyerjenek.

Olaszország gazdag zsidói, kik bár még nagyon elnyomott társadalmi helyzetben éltek, pénzükkel mégis már nagy befolyással bírtak, amelyet különösen zsidó orvosok révén tudtak gyakorolni az olasz fejedelmi udvaroknál, sőt a pápák udvarában is, - mindent elkövettek, hogy a trienti pört elfojtsák, vagy legalább megmentsék, ami még megmenthető. Nem kíméltek sem pénzt, sem fáradtságot s nem irtóztak a legalávalóbb gazságoktól sem. Cselszövényeikben egyaránt szerepelnek: vakmerő vesztegetés, hazug vádaskodás, hamis eskü, kémkedés, árulkodás, mérgezési kísérlet stb. stb.

Bár ezen eljárást sehogyan sem lehet menteni, de érteni igenis lehet a zsidóságra nézve ezen váratlan, kínos s egyúttal végzetes helyzetben. Igaz ugyan, hogy már azelőtt is merültek föl hasonló esetek, de ilyen terhelő körülmények között még sohasem és máshol nem is okozott ilyen óriási feltűnést, mint most Trientben. Eddigelé a zsidók üldözését leginkább uzsorájuk provokálta, amelyet, sajnos, különböző okokból több fejedelem el is nézett. Most azonban a trienti vallomások olyan dolgokat hoztak napfényre, amiket a zsidók a legsötétebb éj leplébe szerettek volna takarni, emléküket pedig a legmélyebb sírba örökre eltemetni. Hisz ezek szerint a vallomások szerint itt olyan szörnyűséges fanatizmus, vérszomj és oly nagy kereszténygyűlölet nyilvánult meg, amilyent a keresztények mégis csak lehetetlennek tartottak. Azonfelül az is kiderült e vallomásokból, hogy az ilyenfajta fanatizmusnak e nemű kitörései már előbb is előfordultak, s így a társadalom most megerősítve látta a széltében elterjedt néphitet, hogy a zsidók keresztény gyermekek vérét mégiscsak használják vallási, és más babonás célokra; végül megerősítést nyert az is, hogy e babonás vallási vérengzés titkos hagyományokon alapszik, amelyeknek nyoma a tengeren túli (a távol Keleten lakó) zsidók régi könyveiben is megtalálható.

Mivel tehát a vádlottak vallomásai alapján a zsidóság közveszélyes volta a keresztény társadalomra nézve egészen új, rikító világításban tűnt fel, nem lehet csodálni, hogy e per elfojtására eget és poklot megmozdítottak s kezdve a trienti bíráktól, hatóságtól és püspöktől Zsigmond főhercegig, a bécsi császári udvarig, sőt a római pápa kúriáig meg akartak vesztegetni mindenkit.

Ámde a bírák igazságos, pártatlan, kifogástalan s meg-vesztegethetetlen jellemű férfiak voltak s így a zsidók cselszövényei sikertelenek maradtak. Akikre a gyilkosságban való részvétel minden kétséget kizárólag rábizonyult, azokat már 1475. június 21-én (Sámuel, Izrael, Angelo és Tóbiás), 22-én (Vitale, Mohar) és 23-án (a két Bonaventura, akik előbb megkeresztelkedtek) kivégezték: kerékbe törték és elégették, de a két Bonaventurát kegyelemből lefejezték. Az öreg Mózest már június 19-én halva találták börtönében; öngyilkos lett. Az ő holttestét is elégették. Az utolsó gonosztevőket 1476. január 13-án és 16-án végezték ki. Az összes zsidókat pedig Tirolból, és környékéről hatósági rendelettel kikergették.

Eközben azonban a trienti püspök és hatóságok mindenfelől kaptak leveleket, amelyekben jelentik, hogy a zsidók minden követ megmozdítanak, Zsigmond főherceghez, Tirol helytartójához, a pápához, III. Frigyes császárhoz fordulnak, hogy mesés pénzösszegek felajánlásával kimutassák a kivégzettek ártatlanságát s kieszközöljék a még letartóztatott hitsorsosaik szabadon bocsáttatását.

S tényleg már 1475. július 23-án IV. Sixtus pápától (1471-1478) egy bréve érkezett Hinderbach trienti püspökhöz, melyet augusztus 3-án egy második is követett, melyben a pápa, habár meg van győződve, hogy a püspök igazságosan járt el, mégis felszólítja őt, hogy tekintettel a rendkívül felizgult nép háborgása miatt aggódó fejedelmek sürgetésére, szüntesse be egyelőre a zsidók elleni további eljárást, hogy elejét vegye esetleges rágalmaknak, a kivégzettek feleségeit és gyermekeit pedig bocsássa szabadon. Egyben jelzi a pápa, hogy pápai biztost fog küldeni, aki Hinderbachhal együttesen fogja az ügyet alaposan megvizsgálni; így mindenki láthatja majd, hogy sem a püspök, sem a pápa nem keres egyebet az igazságnál.

A meggyilkolt Simont még a per befejezése előtt a vértanúk tiszteletében részesítették a trientiek. Sámuel házát pedig lerombolták, és helyére kápolnát építettek. Mivel pedig a Simon közbenjárására történt csodák híre (nyomorékok, bénák, vakok, betegek csodálatos gyógyulása) messze földön elterjedt és Simoneinót Olaszországban is kezdték tisztelni, a pápa 1475. október 10-én kiadott s Olaszország püspökeihez intézett brevében ex-communicatio büntetése alatt megtiltotta e nyilvános tiszteletet mindaddig, míg ama csodák a pápai biztos által minden kétséget kizáróan nem lesznek megállapítva.

Időközben megérkezett Trientbe a pápai biztos Giudici, Ventimiglia püspökének személyében. A pápai biztos, bár jóhiszeműleg járt el, de a zsidók, és azok pártfogóinak ravaszságával szemben gyönge embernek bizonyult s csaknem szánalmas szerepet játszik a per további folyamában.

A zsidók által befolyásoltatva, ezek érdekében húzta halogatta a pert, sőt időről-időre ennek felfüggesztését is kivitte, amin a trientiek rendkívül megütköztek, úgy, hogy gúnyos költemények is készültek a pápai biztosról.

Trientben csak néhány napig maradt; állítólag egészségi okokból a velencei területen fekvő Roveretóba vonult, voltaképpen pedig azért, hogy feltűnés nélkül érintkezhessék a zsidókkal. Ide idéztetett néhány trienti keresztényt, kiket a zsidók hamisan vádoltak Simon meg. gyilkolásával s letartóztatta őket; innen írt több levelet Rómába Hinderbach ellen; pert indított Trient polgármestere és a bírák ellen, s midőn Veronába tette át lakását, láncra veretve hurcoltatta oda a trienti Angelinót is. akit a zsidók szintén Simon gyilkosának mondtak, de akit, minthogy utóbb Rómában ártatlannak bizonyult, szabadon bocsátott.

Hinderbach püspök azonban, mint Trient világi fejedelme, a pápai biztosnak semmiképpen sem helyeselhető eljárása ellenére is nyugodtan tovább folytatta a pert Trientben, melynek folyamán újabb beismerő vallomások történtek. így november 3-án, 4-én és 5-én bevallották Simon meggyilkolását Tóbiás felesége: Sára és Mohár felesége: Bella is. Ezek utóbb megkeresztelkedvén, szabadon bocsáttattak. 1476. március 10-én Angelónak nővére: Bona is mindent beismert, úgyszintén Izrael felesége: Anna, aki szintén keresztênnyé lett és kegyelmet kapott. Bella (mint keresztény: Erzsébet), Anna (m.k. Zsuzsánna) és Sára (m.k. Klára) sok más keresztény gyermekgyilkosságot is bevallottak a korábbi évekből s

a zsidóktól elkövetett sok egyéb gazságot is. Bella, Sára és Anna 1477. január 26-án a trienti Szent Péter templomban Simon sírjánál nyilvánosan is beismerték s megsiratták gonoszságukat s kijelentették a többi zsidók bűnösségét is. A bűnrészesek között legbámulatosabb volt Sámuel feleségének, Brunettának makacs állhatatossága a tagadásban, ki a kínvallatás alatt semmit sem akart beismerni. Csak miután szabadon bocsátották és már nem kellett félnie semmitől sem, akkor jelent meg önként a bírák előtt s megvallván mindent, esedezett a keresztségért. Az asszonynak e hősies önvádját csodálkozással hallgatták meg a bírák. A keresztségben Katalin nevet kapott.

Ezek után gyors egymásutánban kipattantak a zsidók különféle csalafintaságai és hallatlan üzelmei, amelyekkel az igazság kiderítését meg akarták hiúsítani.

Így kitudódott az, hogy Novara, Modena, Brescia, Velence, Bassano és Roveredo gazdag zsidói óriási pénzzel (az egyik zsidó egymaga 12 000 aranyat bocsátott rendelkezésre) megvesztegettek egy elvetemült papot, Novarai Paolo-t kémszolgálatok teljesítésére, továbbá, hogy Hinderbach püspököt, és a trienti polgármestert mérgezze meg; hogy a Sámuel háza alatt elfolyó árokban távolíttassa el az ott alkalmazott vasrostélyt, ahol Simont megtalálták, hogy azt lehessen mondani, hogy a holttestet mások dobták az árokba, melyben a víz árja sodorta Sámuel házáig; hogy utazzon Rómába s jelentse ki a pápa előtt, hogy a zsidókat igazságtalanul ítélték el s fogja rá két keresztényre, Zanesusra és Angelinóra, hogy ők gyilkolták meg Simont.

A pénztől elvakított pap hízelgéseivel tényleg annyira megnyerte a püspök bizalmát, hogy ez kastélyába fogadta, ahol aztán két hónapon át leginkább a periratok másolásával foglalkoztatták, melyeket a pápának, a császárnak és más fejedelmeknek küldtek. Sötét tervét azonban nem valósíthatta meg, mert szándéka még idejekorán kiderült, amiért is a püspöki kastélyból kiutasították és letartóztatták.

1476. május 14-ére volt kitűzve perének tárgyalása. A bűnös pap abbeli félelmében, hogy vallomásra kényszerítik, egy őrizetlen pillanatban tollkéssel levágta nyelve hegyét s bedobta az árnyékszékbe. Vallani azonban, bár ez nehezen ment, mégis vallott. Beismerte, hogy az említett zsidókkal tárgyalt a foglyok kiszabadítása ügyében; megvallotta azt is, hogy Grassino (az a zsidó, aki azt a 12 000 aranyat bocsátotta rendelkezésére) azt mondta, hogy a trienti polgármester, ha akarna (t.i. pénzt elfogadni), használhatna magának is, meg a zsidóknak is; elmondta, hogy a zsidók, a vádlott zsidók érdekében rengeteg pénzt adtak össze, és hogy sokan sokat el is fogadtak; bevallotta, hogy ő csakugyan tanácsolta a zsidó asszonyoknak, hogy az említett célból távolítsák el azt a vasrostélyt; továbbá, hogy megígérte a zsidóknak, hogy Rómába fog utazni s ott a páduai és velencei zsidóktól írásban kapott utasítások értelmében a pápai biztos mellett tanúskodni; aztán azt is beismerte, hogy a pápai biztosnak trienti rövid tartózkodása alatt a zsidókkal levélbeli érintkezésben állt, mely leveleket titokban a Szent Miklós templomnak egy meghatározott ablakára helyezett. Bevallotta azt is, hogy titokban három zsidó (Grassino, Salomo és Giampetri) avval a megbízatással érkezett Trientbe, hogy semmit se kíméljenek a foglyok kiszabadítására; továbbá azt is, hogy Simon holttestét is el akarták lopni; beismerte végül, hogy a zsidóktól pénzt kapott, hogy vesztegesse meg a püspök kamarását, hogy az mérgezze meg urát; arra az esetre, ha terve sikerül, Grassino 400 aranyat ígért a szerencsétlen papnak. S midőn megkérdezték, hogy mint pap, hogyan vállalkozhatott arra, hogy a püspököt megcsalja és megmérgezze, azt felelte: 400 aranyért tette.

Az okmányokban nincsen följegyezve, milyen büntetésben részesült Paolo, valószínű, azonban, hogy a börtönben halt meg Trientben.

Ugyancsak felháborítóan meglepők egy Izrael nevű zsidó festőnek cselszövényei és üzelmei is, aki a gyilkosság napjaiban mint átutazó vendég tartózkodott Tóbiás házában, de mert ártatlannak tartották, sőt még a keresztséget is kérte, 1475 április havában megkereszteltetvén, szabadon bocsátották. Kiszabadulása után azonban a zsidó foglyok érdekében állandóan érintkezett Olasz- és Németország zsidóival, valamint Novarai Paolo pappal, a trienti püspöknek és polgármesternek

pedig élete ellen tört. Egy napon beállított a fönt említett Salomohoz méreggel, melyet azonban Salomo hatástalannak nyilvánított. Ez a Salomo pedig már előbb megkísérelte Bécsben III. Frigyes császárnál, és Innsbruckban Zsigmond főhercegnél, hogy pénzzel eszközölje ki a foglyok kimentését, de sikertelenül. Trientbe azért ment, hogy ott méreggel dolgozzék. Járt Roveredóban is a pápai biztosnál, ahol hamis tanúságot tett. Mikor megkérdezték, miért lett kereszténnyé, válasza az volt: hogy megmeneküljön a haláltól.

Mily rengeteg összegeket szántak a zsidók fogoly hitsorsosaik kiszabadítására, kitűnik a következőkből is.

Rottaler, Hinderbach egyik római prokurátora 1477 hamvazószerdáján azt jelenti urának, hogy „Ebrei profussisime tribuunt suis procuratoribus". Február 22-én pedig azt írja, hogy a zsidók milánói kereskedőd által megint küldtek 3000 arannyal megrakott két öszvért Rómába, hogy a pápa udvarát megnyerjék, de a püspök ügye jól áll. Ismét egy más alkalommal azt írja, hogy a zsidók Girolamo grófnak, a pápa unokaöccsének, aki abban az évben lett bíbornok, 5000 aranyat ajánlottak föl, amit azonban Girolamo visszautasított. Maga Hinderbach is panaszkodik Fra Michele da Milanónak írt egyik levelében, hogy a zsidók arannyal megrakott két öszvért küldtek Rómába. Ezreket és ezreket ajánlottak föl a zsidók ausztriai Zsigmond főhercegnek, Tirol igazságszerető helytartójának is, aki azonban nemsokára minden zsidót kiűzött Tirolból. Kitűnik az okmányokból az is, hogy Hinderbach püspöknek egészen új kastélyt akartak építeni s hogy soncinói Donato nevű zsidó azt monda a trienti polgármesternek, ha szabadon bocsátja a foglyokat, annyi pénzt szerezhet, amennyit akar stb. stb.

Miután a pápai biztos és Hinderbach püspök prokurátorai Rómába érkeztek, IV. Sixtus pápa az összes periratokat egy hat bíbornokból s kiváló jogtudósokból álló bizottságnak adta át, hogy azokat alaposan revideálva, az egész ügyet még egyszer szigorúan megvizsgálják. E bizottság élén állt a XV. század legkiválóbb jogtudósa, a paduai Panvino Ferenc.

A vizsgálat eredménye az volt, hogy Hinderbach s illetőleg a trienti bírák teljesen a jog és törvény szerint jártak el („ad normam veri juris"), hogy ítéletük meg nem támadható, és kifogástalan, és hogy a zsidók vétkesek. Erről a pápa 1478. június 20-án kelt bullájában értesíti Hinderbach püspököt; meghagyja azonban azt is, gondoskodjék arról, hogy az eset miatt önhatalmúlag senki se bántalmazza a zsidókat; Simon tiszteletére nézve pedig csak azt köti ki, hogy abban semmi olyasmi ne történjék, ami az egyházi konstitúciókkal ellenkezik.

Így tehát befejezést nyert a XV. század legszenzációsabb pöre, amely több mint három esztendeig tartott, nem belső nehézségek miatt, hanem tisztán a zsidók cselszövényei és a hatalmasok beavatkozása miatt. Az igazságos és rettenthetetlen Hinderbach püspök tehát a jellemes, részrehajlatlan és megvesztegethetetlen trienti polgármesterrel, és bírákkal végre is győzelemre juttatták az igazságot.

Vannak ugyan, akik a vádlott zsidók vallomásainak értékét le akarják szállítani azon ellenvetéssel, hogy azokat tortúra, kínzás erőszakos alkalmazásának hatása alatt tették. Szerintük pedig az ilyen módon nyert vallomások egyike sem érdemel hitelt, mert a vádlott nem egyszer, csakhogy megszabaduljon a kínzástól, olyan vallomást is tett, amit utóbb visszavont. Azért a múltban minden így kicsikart beismerés értéktelen s minden arra épített ítélet igazságtalan. Szerintük tehát a trienti esetben is tortúrával csak meséket csikartak ki a zsidókból, nem pedig az igazságot. Ezen állítások tarthatatlansága azonban kitűnik a következőkből.

Igaz, hogy Trientben is alkalmazták a tortúrát, mely mindenesetre kemény, kegyetlen volt s a mi humánusabb fogalmainknak már nem felel meg. Ámde a XV. században az igazság teljes kiderítésére általában szokás volt a bűnvádi eljárásnál megengedett kínzást alkalmazni a vádlott ellen akár zsidó, akár keresztény volt az illető. Természetes tehát, hogy amidőn a trienti zsidók a terhelő gyanúokok ellenére makacsul tagadtak és ellenmondásba keveredtek, sőt a bűnt még másokra is merték hárítani, akik nyomban tanúkkal igazolták alibijüket (Zanesus és felesége), a bíráknak nem maradt más hátra, mint őket is az előírt,

tortúra által vallomásra bírni. Hisz a pápai biztos is alkalmazta azt Angelino kihallgatásánál, ami pedig e trienti polgárra] szemben (akit ígéretekkel csaltak Roveredóba) kiváló igazságtalanság volt az akkori törvények szerint is, mert Angelino ellen nem forgott fönn semmiféle gyanúok. Őt a tortúrával csak arra akarták bírni, hogy jelentse ki hamisan, hogy Zanesus a gyilkosa Simonnak. Ez bizonyára sokkal kevésbé igazolható eljárás, mint a zsidóknak kínvallatása, akik ellen oly súlyosan terhelő gyanúokok szóltak.

Világosan kitűnik azonban a periratokból, illetőleg a kihallgatási jegyzőkönyvekből, hogy a tortúra alkalmazásánál a zsidókkal szemben nem lépték túl annak határát, amit akkor a törvény rendelt el. Sőt a szokottnál még enyhébb is volt az, amint a trienti magisztrátusnak 1475. szeptember hó 24-én kelt ama leveléből kitűnik, melyet Velencébe írt s még ma is a St. Franciscus de Vinea levéltárában megtalálható. E levél, mely a trienti esetet Tiberinus leírásával egészen megegyezően írja le, a többi között azt mondja: „Habár a bírók a zsidók csalása, hazugságai, cselszövényei, az egyház s a kereszténység iránti mély gyűlölete, valamint aranyaik csábító hatalma iránti utálattal voltak eltelve, mégis a bűnben leledző zsidók iránt mérsékelt, higgadt és enyhe bánásmódot tanúsítottak, úgy hogy azok, kik a periratokat végig tekintik, őket inkább túlságos elnézéssel és enyheszívűséggel, mint szigorúsággal vádolhatják".

Ami azt a néhány esetet illeti, melyben a tortúra hatása alatt valótlan dolgokat is mondottak egyesek, azokból azt következtetni, hogy az összes vallomások hamisak, hogy a vádlottak mindig valótlant mondottak, nem józan eljárás. Különösen pedig a trienti esetben nem állja meg ez a helyét. A trienti periratokból ugyanis kitűnik, hogy a vádlottak egymással nem érintkezhettek, mert külön-külön szigorúan el voltak zárva s külön-külön (a többiek távollétében) lettek kihallgatva; s egyiknek sem adták szájába a választ, elannyira nem, hogy midőn a vádlottak néhányszor arra kérték a bírákat, mondják meg, mit valljanak, azt a választ kapták, hogy nem kívánnak tőlük mást, mint azt, hogy csak az igazat vallják. És csakugyan lényegére nézve mind ugyanazt vallották. Ha csak egy ismerte volna be vétkességét a tortúra alatt, még fel lehetne tételezni a terhelő gyanúokok ellenére is, hogy vétkessége nincs teljesen bebizonyítva; mondhatott igazat, de lehetséges az is, hogy emberi gyarlóságból csak azért, hogy legalább a jelen pillanatban szabaduljon a kínzástól, valótlant vallott, habár ez még nagyobb büntetésnek, a halálnak tette ki őt. De ha nemcsak egy, hanem többen, kiket ugyanazon bűnténnyel vádolnak és pláne mint a trienti esetben 8-19 vádlott külön-külön kihallgatva, minden sugalmazás, rábeszélés nélkül bevallja nemcsak a bűntényt, hanem a hely-, idő s más körülményekre nézve is oly megegyezően, mintha csak egy szájból jönnének a vallomások, sőt megegyeznek abban is, hogy nem első eset volt a trienti gyilkosság, akkor erkölcsileg lehetetlen vallomásaik igazságát tagadni s a bűntény elkövetésében kételkedni. Nincs józanul gondolkozó ember, aki képes volna elhinni, hogy az ilyen módon kihallgatott vádlottak valamennyien egy és ugyanazt a rémes mesét a legapróbb részletekig megegyezően kigondolhatták és bíráik előtt elmondhatták volna. Ehhez járul még, hogy vallomásaikat, midőn azokat még egyszer eléjük terjesztették s ők azokat módosíthatták vagy visszavonhatták volna, valamennyien tortúra nélkül is fönntartották és végül esküvel meg is erősítették. Éppen ezért ez az ő teljesen megegyező vallomásuk legfényesebb, legerősebb bizonyítéka annak, hogy igazat mondottak.

Végül figyelemre méltó még az is, hogy néhány vádlott tortúra nélkül is vallott. Így Brunettát, a trienti zsidó asszonyok között a legintelligensebbet s legjellemesebbet semmiféle tortúrával nem lehetett vallomásra bírni. Később azonban önként vallotta be bűnrészességét. S aztán a többi négy zsidó asszonynak megkeresztelkedése előtti vallomása az eseményre vonatkozólag teljesen és híven megegyezik a keresztség fölvétele után tett vallomással; elismerték azt is, hogy a zsidókat igazságosan ítélték el Simonon, a kisfiún elkövetett kegyetlen vérengzésükért. S ez asszonyok nyilvánosan azt is kijelentették, hogy ezt a vallomást önként teszik.

Nyilvánvaló tehát, hogy a trienti zsidók vallomásainak igazságában elegendő alappal kételkedni nem lehet.

Minthogy Hinderbach püspök és a trienti papság a történt csodák alapján már 1478. május 20-án kérték IV. Sixtus pápától boldog Simon vértanúnak kanonizálását, a pápa 1481. január l-jén két püspököt (Angelus de Feltro és Petrus Cathara) megbízott a Simon sírjánál állítólag történt csodák megvizsgálásával. A zsidók azonban most újból elkezdték cselszövényeiket, melyek következtében a kanonizálási processus meg is akadt.

Végre, csaknem egy század múlva, 1584-ben megengedte XIII. Gergely pápa (1572-1585), hogy Simon neve az új Martyrologium Romanumba fölvétessék a vértanúk közé e szavakkal: (ad 24. Mártii) „passio sancti Simonis innocentis puelli in odium Christi a Judaeis saevissime trucidati, qui multis postea miraculis coruscavit". 5

5 A VIII. Orbán (1623-1644) és X. Kelemen (1670-1676) papák által javított. XII Benedek (1740-1758) pápa által pedig bővített és javított legújabb Martyrologium Romanum valamivel összevontabban így emlékezik meg március 24-én boldog Simonról: „Tridenti passió sancti Simeonis pueri, a Judaeis saevissime trucidati, qui multis postea miraculis coruscavit Martyrologium Romanum Editio novissima. Mechliniae. 1903 pag. 53.

Néhány évvel később Madruzzi trienti bíboros-herceg-püspöknek kérésére pedig V. Sixtus pápa 1588. június 8-án kelt Regni coelorum kezdetű bullájában a trienti egyházmegye részére boldog Simon tiszteletére a Breviáriumban külön officiumot, s egyúttal külön misét is engedélyezett a Boldognak ünnepén szokott módon nyerhető teljes búcsúval. E bullában a vallomásoknak teljese megfelelő ezen szavakat is olvashatjuk:

Memoriam dirae mortis recolentes Beati Simeonis pueri Tridentini martyris, qui a perfidis Judaeis detestabilem suorum majorum impietatem in Christi Salvatoris nostri membris imitari volentes, noctis silentio in eorum synagoga in Dominicae passionis contemptum abactus et Crucifixi in morem sublatus carnibus ejus forcipe dilaceratis et celeberrimis acubus perfossus sanguinem suum atque animam immaculatam emisit.

Habár Simon nem is lett formálisan boldoggá avatva, sem ünnepélyesen kanonizálva 6, mégis az a tény, hogy XIII. Gergely pápa a vértanúk nevét a Martyrologiumba iktatta, V. Sixtus pápa pedig tiszteletére külön misét és officiumot engedélyezett a trienti egyházmegyének, XIV. Benedek pápa világos szavai szerint is egyenlő érvényű a beatifikációval, tehát olybá vehető, mintha az egyház hivatalosan boldoggá avatta volna Simont.

6 Régi időben a boldoggá avatási (bealificatio) és a szentté avatást (canonizatio) a püspök vagy a nép szava végezte, mely eljárással azt, aki a szentség vagy vértanúság hírében meghalt, a szentek jegyzékébe (canon) felvette és ekként a hívek elé tiszteletük és segítségül hívásuk tárgyául valamint utánzandó példaképül állította. III. Sándor pápa (1170) azonban e ténykedést egyedül a pápát megillető jognak nyilvánította, VIII. Orbán pápa pedig (1634) a beatifikációnál és kanonizációnál megtartandó eljárási módozatokat is megállapította. Legkimerítőbben és legalaposabban értekezik a boldoggá- és szenté avatási ügyvizsgálatoknál (processus canonizationis) és ünnepélyeknél megtartandó módozatokról XIV Benedek pápa "De servorum Dei Beatificatione et beatorum canonizatione" című munkájában. A boldoggáavatás folytán az illető a „boldog" (beatus) címet és korlátolt (pl. csak valamely egyházmegyében vagy országban, vagy pedig szerzetesrendben) tiszteletet nyer, melyet a pápa brévében rendel el vagy csak engedélyez. A szenttéavatásnál a már előbb boldoggá avatott a "szent" (sanctus) címet kapja, s tisztelete az egész egyházban elrendeltetik. A szentté avatást a pápa a Mbomoki testület jelenlétében (consistorium) ex cathedra" nagy ünnepélyességek között végzi és deklarálja, hogy az illető a szentek jegyzékébe (canon) bevezettessék a minderről bullát ad ki A "beatificatio formális" processusa mellett van még úgynevezett „beatificatio (canonisatio) aequipollens" is (mely azonban csak az 1634 előtti időkre vonatkozhat), ha tudniillik a szentség vagy a vértanúság hírében meghaltnak erényei vagy vértanúsága és az általa vagy szentsége mellett történt csodák, vagy legalább száz év óta tartó különös tisztelete kétségtelenül be van bizonyítva s egyúttal megállapítva, hogy azt az illetékes püspök vagy a pápa tűrte.

E pápának idevonatkozó szavai ezek:
... illud (sc. exemplum) Simeonis pueri Tridentini, a Judaeis occisi in odium fidei ... non ad formalem (uti vidimus) referri potest beatificationem et multo minus ad solemnem canonizationem, sed ad quandam aequipollentem canonizationem 7
7 Benedicti XIV. Opera Omnia Romae. 1747-1751 tom III pag 173. „De canonizatione sanctorum " etc. I. III. c 15 n 6

Boldog Simonnak („San Simoncino", „Santo Bambino") ereklyéi, illetőleg teste, habár immár 400 esztendeje, hogy meggyilkolták, még teljesen jó állapotban van meg a trienti Szent Péter (San Pietro) templom evangélium-oldalán levő kápolnában, ahol egy szarkofágban piros párnán fekszik meztelenül a kissé megbarnult és összezsugorodott vértanú. Látható fejecskéjén a vékony hajzat is s egészen tisztán kivehető jobb orcáján a seb, valamint egész testén számtalan szúrás, imo etiam virgula infantis in summitate abscissa. Ugyanitt őrzik kínzóeszközeit is, pl. a kést, csípővasat, három nagy tűt,
egy serleget, melyben vére volt stb. stb. Valamennyi tisztán kivehető vérnyomok látszanak.

Befejezésül hadd álljanak itt XIV. Benedek pápának akit kora legelfogulatlanabb s legélesebb eszű férfiának ismer a történelem, boldog Simon ügyére vonatkozó következő jellemző szavai:

Sub annum 1475 fuit ab Hebraeis in odium fidei Christi saevissime occisus Beatus Simon Tridentinus puer, qui nondum impleverat tertium aetatis suae annum. Ex inhumano hoc scelere tot tantaeque turbae derivarunt, totque ac tantis artibus usi sunt Judaei ad promeritas poenas declinandas avertendum que a se justrum christifidelium odium, ut Sixtus ÍV. refugere haud potuerit, quin, ea in re ipse intercederet prohibendo, ne qui antea publicus cultus Beato Simoni praestabatur, eidem amplius exhiberetur, quousque perspicum evasisset, eundem in odium christianae fidei fuisse a Judaeis trucidatum. Sixti ÍV. Breve relatum a nobis fuit in nostro opere De Canonizatione Sanctorum lib. I. cap. 14. num 4. Cum vero subinde palam omnia facta fuissent, allatis que probationibus demonstrata una cum nece ejusdem inferendae causa, atque constitisset etiam interfectores Hebraeos fuisse, veluti evincitur ex Processu, qui vel nunc temporis in secretiori Archivo Castri S. Angeli asservatur, quemadmodum monuimus in nostro opere De Canonizatione Sanctorum lib. III. cap. 15. num, 6. 8 a Sixto V. pontificem anno 1588. datum fuit Breve concessionis Missae celebrandae, ac Officii proprii in civitate universaque diocesi Tridentina in honorem Beati Simonis, definita die recitandi, superaddita indulgentia plenaria omnibus, qui confessionis ac communionis sacramentis muniti die eidem sacra visitassent ecclesiam, in qua ejusdem reliquiae coluntur. 9

8 Idézett munkájának e helyén ugyanis azt írja e pápa Simonról "Super cujus obitu authenticus exstat processus in archivo secreto castri S. Angeli de Urbe, quem Bollandiani ceterique onmes qui de eo sripsent ignorarunt Benedicti XIV. Opera Omnia tom III pag 173
9 Benedicti Papae XIV Bullanum, tom IV Romae, 1762 pag 102, 103. ("Beatus Andreas" kezdetű bulla 5 §-ában) V.ö. egyúttal Benedicti XIV Opera Omnia, Romae. 1747-1751 tom I pag. 112 , 113 (De canonizatione Sanctorum etc. 1. 1. c 14 n. 4)

A NAGYSZOMBATI ÉS BAZINI ESETEK, 1494, 1529

Alig simultak el a trienti nagy pernek utolsó hullámai amidőn Magyarországon is fölmerült egy vérgyilkossági eset. Tudomásom szerint ez az első följegyzett eset hazánkban. Leírta az utókor számára mint kortárs Bonfini Antonio, az olasz származású kiváló tudós, Mátyás királynak udvari történetírója; 10 egy héber gyászdalban pedig megörökítette azt ugyancsak az eseménnyel egykorú Jehosua ben Chájim. 11
10 Antonio Bonfini született 1427-ben a Közép-itáliai Piceno tartományban,

Patrignonéban vagy Ascoliban. Kiváló tudományával magára vonta Mátyás királyunk figyelmet, aki őt tudósai körébe meghívta. Bonfini engedve e meghívásnak 1486-ban Magyarországra jött s Mátyás udvarában élt, akinek megbízásából megírta Magyarország történetét a hunoktól saját koráig. 1496 évvel bezárólag. Címe e művének, mely forrásmunkául szolgál. Rerum Hungaricarum Decades (A magyar történelem tizedei) Kiadásai közül legjobb az, melyet Bél Károly András (Bél Mátyás fia) rendezett sajtó alá Lipcsében 1771-ben Ívrétű, bő indexszel. Bonfini meghalt 1503-ban Budán.

11 Jehosua ben Chájim e gyászdalának kéziratát Krakkóban őrzik. A szerző a nagyszombati zsidók elégetéseitek szemtanúja lehetett, vagy pedig szemtanúktól értesült az eseményről, mert arról nagyon részletes adatokkal szolgál gyászdalában. Benne nemcsak fájdalmának ad kifejezést szerinte ártatlan hitfeleinek vértanúhalála fölött, hanem keservében egyúttal átkot mond s az ég bosszúját hívja föl a barbárok ellen, kik meghurcolják és bántalmazzák az igazságosokat s vérét ontják az ártatlanoknak.

Ennek a minket közelebbről érdeklő szomorú eseménynek részleteiről a következőket tudjuk meg. II. Ulászló uralkodása alatt, 1494 őszén Nagyszombat városában tizenkét zsidó férfi és két asszony egy keresztény nemes ifjút (Dőry Frigyest, aki Thurzó grófnőnél apródi szolgálatot teljesített) titkon megragadták és a legközelebbi házba behúzták, ahol összeszorítva torkát kegyetlenül fojtogatták s ereit fölmetszvén, kiömlő vérét, mialatt lassanként kiadta lelkét, részben megitták, részben pedig más zsidók számára félretették. A darabokra vagdalt hullát pedig tagonként különböző helyeken elásták.

Minthogy az áldozatot a grófnő s a szülők hasztalan keresték s kiderült, hogy eltűnése előtti napon a zsidó utcában fordult meg, aztán pedig nem látták többé: törvényes vizsgálatot indítottak a nagyszombati zsidók ellen. A hatóság hajdúkat küldött a zsidók házaiba, kik az egyik házban friss vérnyomokra akadtak. Ennek alapján 1494. augusztus 5-én az illető ház urát egész családjával együtt elfogták.

Először az asszonyokat fogták vallatóra, kik a tortúrától való félelmükben, némi vonakodás után, részletesen bevallották a bűntény egész lefolyását. A férfiak vétkessége bebizonyulván, Szapolyai István szepesi grófnak s az ország északi részei főkapitányának, mint Magyarország akkori nádorának parancsára a gyilkosokat augusztus 22-én a város piacán rakott máglyán elégették. A kevésbé vétkesek nagy pénzbírsággal válthatták meg életüket. 12

12 Midőn 1539-ben ismét fölmerült Nagyszombatban egy vérvádi eset, a zsidókat halálbüntetés terhe alatt örökre kitiltották a városból. Csak háromszáz év múlva, Mária Terézia halála után kaptak a zsidók engedélyt, hogy a városban ismét letelepedhessenek

Midőn kínvallatás közben a bírák azt kérdezték az aggastyánoktól, hogy mi indította őket a keresztény ifjúnak ilyen módon való meggyilkolására, vallomásaikban négy célt jelöltek meg, amiért keresztény vérre szükségük volt. Először azért, mert az ősök tekintélye alapján meg vannak győződve, hogy a keresztény vér igen jó szer a körülmetélés szertartásánál, amennyiben a sebre téve a vérzést csillapítja. Aztán azért, mert másnak ételébe vegyítve, hatásos szer a kölcsönös szeretet felébresztésére. Harmadszor azért, mert azt tapasztalták, hogy keresztény vérnek ivása alkalmas gyógyszer a vérfolyásnál (menstruatio). Negyedszer azért, hogy eleget tegyenek azon ősi, de titkos rendeletnek, mely szerint mindennap kell Istenüknek valamely helyen keresztény vért áldozatul bemutatniuk; s ebben az esztendőben a sors éppen a nagyszombati zsidókra esett, hogy ezt az áldozatot be mutassák. Azért kellett megölniök egy keresztényt.

Nagyszombat városa a megölt szerencsétlen ifjú kőszobrát, emlékének megörökítésére, az úgynevezett Zsidó-kapura helyeztette föl, hol nem messze a Klarisszák kolostorától még a XIX. század elején is látható volt. 13. A nagyszombati esettel csaknem egyidejűleg Abrabanel (Abravanel) Izsák (szül. 1437-ben Lisszabonban, megh 1508-ban Velencében), a zsidók kiváló vallásbölcselője és exegétéja, panaszkodva emlékezik meg ama nagy bajokról, melyek a zsidókra a vérvád miatt zúdulnak.

13 Bonfini Rerum Hungaricarum Decades Lipsiae 1771 Dccas V lib 4 pag 738 (Lásd még Antonio Bonfini: A magyar történelem tizedei, Fordította Kulcsár Péter. Bp 1995 987) Acta Sanctorum Aprilis. tom II (Antverpiae 1675) pag. 838 Ónodi Géza „Tiszaeszlár a múltban és jelenben" Budapest, 1883 107-108 old. Csukási Fülöp és Schön József: "A zsidók története a bibliai korszak befejezésétől a legújabb korig, különös tekintettel a zsidók történetére Magyarországon", Budapest, 1886. 169-164. old. A könyv szerzői az állítólag meggyilkolt gyermek történetéről megemlékeznek, a következő hangulatos szavakkal vezetik be az esemény leírását: Amit akkoriban majdnem az egész világ, és amivel a fosztogatásra és gyilkolásra kész csőcselék rivalgása egész Európát betöltötte, az végre visszhangra talált Magyarországon is. Az az iszonyatos vád, hogy a zsidók vallásuk érdekében a peszach ünnep kovásztalan kenyeréhez embervért használnak, hazánkban komoly hívőkre sohasem talált, míg erős kezek tartották az ország gyeplőit. Míg egész Európában tízezrével fosztogatták és ezrével gyilkolták a zsidókat ezen vád alapján addig Magyarország fényes kivételt képezett II. Ulászló gyámoltalan uralma alatt ez a becstelenség is megjelent hazánk szeplőtlen hírnevén". S miután közölték a történetet, befejezésül ezeket írták „Nagyszombat városa az állítólag meggyilkolt gyermek kőszobrának kapujára való helyezésével örökítette meg azon gyalázatot melyet az újkor küszöbén a magyar nemzet hírnevén és szeplőtlen becsületén ejtett. Ezen eseményektől kezdve mintegy gyakorlati érvényre jutott Magyarországon is az a kegyetlen zsidógyűlölet melynek eddigelé még nem esett véráldozata, vészjel volt arra nézve, hogy a középkori fanatizmus oly területet hódított, mely eddig távol állott az ártatlan vérontásától. A Szabolcsi Miksa szerkesztésében megjelent "A zsidók egyetemes története". Budapest 1908. 5 kötet 593-595 old., ahol "A Magyar zsidók története" összeállítója, dr Sebestyén Károly jellemzően szinte ekképp vezeti be az esemény leírását: "A Németországban szinte megszokottá lett zsidóüldözés most jutott el hazánk területére, amikor talaját egy tehetetlen király gyengesége, a hatalmában elbizakodott főnemesség és főpapság, a köznép leírhatatlan és csakhamar véres lázadásra sarkalló nyomorúsága és a társadalom egyetemes rothadtsága kedvezővé tettek A vérvádnak egész Európát bejáró meséje eljutott hozzánk is Évszázadokon keresztül az uralkodók erélye, rendtisztelete, hatalmas keze ártalmatlanná lette ezt a mesét. II Ulászló azonban nyomorultul és tehetetlenül állott a mesterségesen felgerjesztett és hazug híresztelésekkel táplált alacsony indulatok ellenében (593 old) E két zsidó történelmi könyvből vett idézetek is illusztrálják azt a történelmi tárgyilagosságot, mellyel a zsidó történelmi munkák íródnak, amelyről különben még szólunk tanulmányunk folyamán.

Így Ezékiel prófétához írt kommentárában a próféta 36, 13 verse ezen szavainál: „Így szól az Úristen: Mivelhogy azt mondják felőletek: Megemészted az embereket és gyermektelenné teszed népedet" fájdalma e szavakban tör ki: „Íme ő (t.i. Ezékiel próféta) hozzá tette ezt a jóslatot »Mivelhogy azt mondják felőletek: Megemészted az embereket«, hogy ezzel utaljon arra a nagy szerencsétlenségre, amely minket ebben a számkivetésben vagy nyomorúságban Edom gyermekei (t.i. a keresztények) között ér, akik Izrael fiait e gyalázatos hírbe keverik, hogy a gójokat vagy keresztényeket titkon megölik, hogy húsvétkor vérükből ehessenek. És ez az igaztalanság és hazugság nehéz üldözéseknek és vérengzéseknek lett az oka, melyet a gójok vagy keresztények népünkön elkövettek. Isten bosszulja meg az ő bosszújukat!".

Hasonlóképpen kesereg egy másik könyvében a Mas mia Jesuában, ezeket írván: „Ez a jövendölés véleményem szerint erre a számkivetésre vagy nyomorúságra vonatkozik, amelyben Edom gyermekei (vagyis a keresztények) között vagyunk, kik Izrael fiait gyalázatos hírbe keverik (és azokról azt mondják), hogy gyermekeiket megölik, hogy vérüket ehessék húsvétkor. És ez oka lett nagy pusztulásnak és vérontásnak népünk között. Isten bosszulja meg az ő bosszújukat!"14

14 Idézve J A Eisenmenger „Entdecktes Judenthum stb." Fr X Schieferl-féle kiad Dresden 1893 376 old

A XVI. század elején pedig egy zsidó konvertitának Pfefferkorn Jánosnak meglepő nyilatkozata vonja magára figyelmünket. Pfefferkorn Nürnbergben született 1469-ben. Előbb metsző (sakter) volt; miután pedig 1506-ban a kereszténységre tért, kórházi gondnok lett Kölnben. Később hírre vergődött a zsidóbarát és nagy

humanista Reuchlinnal folytatott irodalmi harcával.

Hogy a zsidókat megnyerje Krisztusnak, több könyvet írt. A Talmud s a keresztény vallással ellenkező zsidó könyvek iránt izzó gyűlölettel viseltetett s a hatóságnál ki akarta eszközölni azok elégetését. Azonban, bár ellensége volt a Talmudnak és a zsidóknak, mégis a vérvádra vonatkozólag ezeket írja egyik könyvében: „Itt egy zsidók ellen széltében elterjedt, de üres mendemondát szeretnék megcáfolni, nehogy mi keresztények emiatt nevetségesekké váljunk a zsidók előtt. A keresztények között általában azt beszélik, hogy a zsidóknak szükségük van keresztény vérre orvosságul, amiért keresztény kisfiúkat megölnek. Kedves keresztények, ne higgyétek el! Ellenkezik az a Szentírással és a természet törvényével és az ésszel. Azért ez ügyben meg kell védelmeznem a zsidókat, azonban egy megszorítással. Hihető, hogy találkoztak és talán találkoznak is még zsidók, akik keresztény gyermekeket titkon halálra üldöznek, de nem azért, mintha szükségük lenne azok vérére, hanem gyűlöletből és hogy a keresztényeken megbosszulják magukat, amint egykor midőn még több hatalmuk volt, mint most, Krisztust és az apostolokat és tanítványait és híveit üldözték. Azért ne nyugtalankodjatok amiatt! ... Kerüljétek el tartózkodjatok ezektől a nevetséges, hamis és ha jól meggondoljuk, nekünk keresztényeknek dicséretünkre semmiképpen sem szolgáló beszédektől. Maradjatok meg az igazságnál, elvetve az ilyen téves hitet, ó keresztények! Ne akarjunk olyasmit koholni, ami hamis és nem válik becsületünkre!" 15

15 Pkefferkorn "Speculum adhortationis Judaicae ad Christum . Köln 1507 idézve II Strack. „Das Blut im Glauben und Aberglauben der Menschheit" Achte Auflage. Leipzig 1911 171-172 old

E mindenesetre érdekes nyilatkozat után azonban nemsokára, kevéssel a gyászos mohácsi csata után, Szapolyai János király idejében, 1529-ben éppen nálunk, a pozsonymegyei Bazinban merült fel egy újabb vérgyilkossági eset. Ennek részletei egykoron följegyzések, illetőleg a kihallgatási jegyzőkönyv alapján a következők: 16

16 Források ez esetre vonatkozólag a nagyszombati városi levéltárban fekvő egykorú, hiteles eredeti okmányon kívül a budapesti Nemzeti Múzeum könyvtárában levő s szintén egykorú, negyedrétű hat számozatlan levélre terjedő német nyelvű nyomtatvány, mely valószínűleg Bécsben került ki sajtó alól. Képes címlapjának ez a szövege: Ain erschrockenlich geschicht und mordt so von den Juden: zu Pösing, ain Marckht, in Hungern gelegen, an einem Neunjährigen Knaben beganngen. Wie sy das jämmerlich gemartert, geslagen, gestochen, geschnitten, und ermördt haben. Darum dan bis in die Dreissig juden, mann und weybs personen umb jr miszhanndlung auf Reytag nach Pfingsten. den XXI tag May, des M. D und XXIX Jahrs verprennt worden seind" E címszöveg alatt egy primitív fametszetű kép öt zsidót tüntet föl, mely alatt ismét e szöveg olvasható „Form und gestalt ans Messers damit Sy das kindt gemarttert haben" s végül e szavak alatt egy rövid pengéjű, hosszú nyelű késnek rajza. - Ballagi Aladár, egyetemi tanár magyarra fordította a nyomtatvány szöveget s közölte 1882-ben a Vasárnapi Újság október 4-én megjelent 40 számában a 638-640 oldalon, bemutatva egyúttal az eredeti nyomtatványnak címlapját is másolatban. Cikkének címe „Zsidóégetés Magyarországon 1529-ben melyben bevezetésül a rituális gyilkosságok dajkameséjében hívő zsidóellenes kort elítélő s hangulatkeltésre szánt történelmi tájékoztatást" ír (637-638 old), melynek hatását mi sem rontja le jobban, mint a nyomban utána közölt nyomtatvány szövegéből kirívó borzalmasan nyers valóság - J A Eisenmenger „Entdecktes Judenthum " (Königsberg) 1700 II Theil 220-223 old vagy a legújabb dr Fr X Schiefert-féle kiadás Dresden 1893 372. old (IX Stehen sie Christen nach dem Leben?) szintén közli röviden a bazini esetet melyet hibásan 1509-ről keltez. Eisenmenger is azt írja a vádlott zsidókról, hogy eleinte tagadták ugyan a tettet, de a kínpadon bevallották", nem említi azonban azok elégetését - ÓNODY Géza . "Tisza-Eszlár a múltban és jelenben" Budapest 1883 138-145. old. Ennek német fordítása, Georg von Marcziányi "Tisza-Eszlár in der Vergangenheit und Gegenwart", Budapest, 1883. (Mindkettő szintén bemutatja a Nemzeti Múzeum német nyomtatványának címlapját másolatban.)

Az 1529. év áldozócsütörtökén eltűnt e városban lakó Maiszlinger (Meylinger, Meilinger) Gergely bérlőnek, bognárnak, kilencéves János nevű fia. A polgárok a

gyermeket mind az ottani zsidóknál, mint egyebütt néhány napig is keresték, de mégsem került elő. Végre az ünnep utáni szerdán reggeli 7-8 óra között egy vénasszony véletlenül megtalálta a fiúcskát a városon kívül eső bozótban, összekötött kezekkel egy pocsolyában arcra fektetve. Följelentvén ezt a hatóságnak, bevitték a gyermek holttestét a városba, ahol a hivatalos komoly szemle alapján meggyőződtek, „hogy a fiút sok sebbel, szúrásokkal és vágásokkal meggyilkolták". A tett elkövetésének gyanúja a zsidókra esvén, ezeket befogatták és bezárták

A törvényszéki tárgyalásra meghívták Ferenc és Farkas grófi testvéreket, továbbá Pozsony és Nagyszombat szabad városoknak, valamint Szene és Modor városoknak képviselőit a gyilkosság tényének konstatálására. Pozsonyból; Samler Márton és Goldner Zsigmond tanácsbelieket; Nagyszombatból: Hofmaer András és Kossuth János tanácsbelieket; Szencről: Beham Márton és Schuster Miklós; Modorból pedig Schneider Farkas, Mair Ambrus és Hentzinger Farkas esküdteket küldték ki.

Midőn a gyermeket a bizottság elé vitték s ez a holttestet alaposan megvizsgálta, nemcsak sok szúrást, ütést és sebet találtak rajta, hanem azt is, hogy valamennyi ere, valamint kezecskéin, éppúgy lábacskáján és hasán is fel volt metszve, ki volt herélve, nyaka és nyakszirtje összezúzva, feje beverve, úgyhogy siralom volt ránézni. A vizsgálatok ez eredménye után a bizottság úgy ítélt, hogy ezt csak zsidók követhették el.

Midőn e gyanúokok alapján kihallgatták a bebörtönzött zsidókat, azok ártatlanoknak mondották magukat. Amikor azonban kínvallatásnak vetették őket alá, akkor külön-külön egyhangúlag beismerték, hogy a gyilkosságot ők követték el. Vallomásaikból közöljük a következőket:

Dávid, Farkas gróf előtt bevallotta, hogy amint áldozócsütörtök utáni pénteken a zsinagógába ment, annak asztalán írva találta, hogy az egyik zsidónál van egy kézrekerített keresztény gyermek, mondja meg, mit tegyenek vele. S midőn el is jöttek hozzá ezzel a kérdéssel, azt válaszolta, hogy tudni sem akar a dologról. Ezután tudta csak meg, hogy a gyermeket már meg is ölték.

Megvallotta azt is, hogy Sámuel, továbbá Dávid szappanfőző, és Mihály is jöttek hozzá s kérték: Kedves Dávid, látod, mily nagy a lárma a keresztények között a gyermek miatt; nem mentenek föl bennünket a vád alól. Kérünk tehát téged, mivel olyan kegyelmes urad van Farkas gróf személyében, csináld ki nála, hogy az öregasszonyt, ki a gyermeket megtalálta, valamint a bognárlegényt, akinek mesteréé volt a gyermek, vegyék elő s oly szigorú kínzásnak vessék alá, hogy annak folytán a dolgot magukra vegyék. Akkor mi megszabadulunk, te pedig ígérd meg a grófnak, hogy harminc, negyven vagy száz forintot adsz neki. Ezt ő (Dávid) az említett zsidóknak négyszemközt meg is ígérte s utolsó órájára fogadta, hogy mint jámbor zsidó él-hal ez állítása mellett hogy azok azt megcselekedték, ami alább következik.

Jakab fegyverkovács azt vallotta, hogy midőn áldozócsütörtök utáni pénteken valamennyi zsidó összegyűlt a zsinagógában, őt és Jakabot, Kolman testvérét, kétszer kikergették, mire ő hazament és ismét munkához látott Dávid házában. Nemsokára eljött hozzá Jakab. Kolman testvére s az ajtó mögött egy gyékényre leheverve, így szólt: „Kedves pajtás! Látod, mit csináltak a zsidók?" Erre ő azt kérdezte: „Kedvesem, hát mi történt?" Mire amaz ezt válaszolta: „Sámuel és Dávid, a szappanfőző, megölte a gyermeket. Mihály zsidó háza pincéjében. De ugyanazon a pénteken már keresték az eltűnt fiút. A dolog kezd nekem nem tetszeni; jó lesz, ha kereket oldunk". Jakab, a fegyverkovács azonban azt válaszolta: „Én ártatlan vagyok benne; van énnekem kegyelmes uram; és én nem is tudom, hova menekülnék". Azt is vallotta Jakab, a fegyverkovács, hogy midőn valamennyi zsidó Schneider Mihálynál, a zsidó bíró borozójában voltak, Sámuel, Dávid a szappanfőző, és Mihály a többi zsidó előtt így szólt: „Kedves testvéreim, jól tudjuk, hogy nekünk hármunknak elsőknek kell lennünk a kínpadon; mi azonban tépetni és égetni hagyjuk magunkat, mégsem vallunk, hogy ekképp ti mindnyájan megszabaduljatok". Erre valamennyien szövetkeztek s megesküdtek, hogy egyik a másikra semmit se mondjon, semmit se valljon. Minden erre vonatkozó vallomás igaz voltát Jakab a fegyverkovács utolsó órájára fogadta.

Jakab, Kolman testvére, nem akart egyebet beismerni, mint hogy azt mondta: ő nem is bazini zsidó s abban a szándékban volt, hogy hazamenjen feleségéhez és gyermekeihez.

Dávid, a szappanfőző, bevallotta, hogy Mihály a gyermeket házába vitte, ahová Dávidot és Sámuelt, más zsidókkal egyetemben hívta s a gyermeket ők valamennyien a Mihály pincéjében megkínozták s ekképp a gyermeknek vérét vették. Sőt elmondta azt is, hogy négy évvel ezelőtt, mikor még nagyszombati lakos volt, éjnek idején, tudtán és akaratán kívül, egy elkínzott, halálra vált keresztényt tettek kocsijára s szeméttel beborították. Reggel pedig Salamon és Kolman zsidók azt parancsolták neki, hogy vigye ki a szemetet. Ezt ő megtette, de nem tudott arról, hogy a holttest kocsiján van. Midőn a hullát a szemét lerakásakor megtalálta, megijedt s besietett a városba, ahol a nagyszombati kis Feitl zsidó azt mondta neki, hogy ugyanaznap Izsák, kit Sepekinek hívnak, sok zsidót látott vendégül házában ezek kínozták halálra azt a keresztényt. 17
17 Az ezen alkalommal bevallott gyilkosságot tehát büntetlenül követték el a zsidók, mert az csak vizsgálat tárgyát sem képezte

Dávid azt vallotta, hogy midőn a gyermeket szurkálták tollszárakkal és nádszálakkal szopták ki a gyermek vérét.

Mihály beismerte, hogy áldozócsütörtökön a gyermeket házába csalták, amiről értesítette Sámuelt és Dávidot a szappanfőzőt, valamint más zsidókat is, mire azok eljöttek s mindnyájan kínozták a gyermeket; és ő (Mihály) mérte annak fejére az első csapást baltával, aztán pedig minden zsidó egy ideig szurkálta és egy ideig fogta a gyermeket. Mihály tartotta meg a vérét. Miután pedig meghalt a gyermek, holttestét az istállóba vitte és náddal takarta le. Erik napja (május 18.) éjjelén pedig összekötött kezekkel, a Fazekas-utca mögött, egy tüskebozótba, mely mellett néhány diófa állt, vitte és tette le a holttestet, mialatt néhány zsidó őrt állt. A fölfogott vért a zsinagógába vitték, ahol emiatt nagy volt az ujjongás. Megvallotta azt is, hogy azután Jakab, a Cihó (Csehó) fia, valamennyi zsidó parancsára a vért Marchegg (Alsó-Ausztria) felé vitte, hogy a kancsal Lebl és Närtl zsidóknak adja át.

Jakab, a Cihó fia, megvallotta, hogy az ottani zsidóság parancsára a vért a kancsal Lebl zsidónak szolgáltatta át, amiért Lebl egy forint borravalót adott neki. Azt is beismerte, hogy ő is ott volt a gyermek kínzatásánál, és hogy ő is segített, amikor a gyermeket a tüskebokorba vitték. Azt is mondta, hogy azalatt néhány zsidó őrt állt.

Izsák, a zsinagóga szolgája bevallotta, hogy ő is részt vett a gyermek kínzásában. Arról is van tudomása, hogy Jakabnak, a Cihó fiának megparancsolták a zsidók, hogy a gyermek vérét Marcheggbe vigye. Kijelentette, hogy a zsidóknak a házasságkötésnél is szükségük van keresztény vérre, amivel a mátkapárok ujjait bekenik.

Sámuel, kit különben Schmülertnek hívnak, bevallotta, hogy más zsidókkal együtt ő is kínozta a gyermeket. Kijelenti, hogy a zsidóknak szükségük van keresztény vérre, mellyel az előkelőbb zsidókat, a kohanitákat megkenik, akik az áldást osztják, amit pajszának is neveznek.

Wolfl, kit Phorának neveznek, bevallotta, hogy a zsidók neki tudtára adták a gyermek meggyilkoltatását, amin ő nagyon panaszkodott és búsongott, így szólván: „Nem jól cselekedtetek". Mire ők így válaszoltak: „Már megtörtént, sohase bánkódjál miatta!" Ezután ő hazament, asztalához ült, s egész nap sírt.

Wolfl, a házaló zsidó bevallja, hogy a gyermeket egyszer nyakszirten szúrta. Azt is mondja, hogy valamennyi zsidó adott a gyermek véréből egy Galgócról való Izsák nevű zsidónak, midőn az útban volt Morvaországból.

Liphart megvallotta, hogy bár nem volt jelen a gyermek kínzásánál és halálánál, de azért tudja, hogy azt a zsidók megcselekedték.

Szecho szintén azt állítja, hogy nem volt jelen a gyermek halálrakínzásánál, de kijelenti, hogy azt a zsidók követték el. Sőt azt is vallja, hogy tudomása van arról, hogy néhány évvel azelőtt Nagyszombatban is halálra kínoztak egy keresztényt, de ő azon sem volt jelen.

Végre Jakab, Kolman testvére pünkösd napján este midőn harmadszor vallatták, szintén beismerte, hogy tudja, hogy a zsidók kínozták a gyermeket.

Ezen beismerő vallomások alapján pünkösd utáni pénteken, május 31-én a zsidókat szabad ég alatt törvényszék elé állították, melyben a grófi testvéreken és Bazin esküdtbíráin kívül részt vettek még az említett négy város kirendeltjei. Ezek előtt, és a (Neissaból, Olmützből, Bécsből, és más városokból és falvakból odasereglett) körülálló néhány ezernyi ember előtt, fölolvasták a zsidók vallomásait. S midőn a bírák megkérdezték a zsidókat, úgy történt-e a dolog, amint bevallották, a zsidók egyhangúlag igennel feleltek.

Erre a törvényszék ítéletet hozott, hogy az összes bazini zsidók tűzzel irtassanak ki. A grófok azonban a nyolc vagy tíz éven aluli zsidó gyermekeknek megkegyelmeztek. Ezeket a keresztények magukhoz vették, elosztották maguk között, és megkeresztelték.

A többi zsidókat, férfiakat, nőket, mintegy harmincat, Bazinból kivitték s egy tágas téren rakott máglyán elégették. A kivégzés helyét a mai vasúti állomás közelében mutatják az úgynevezett Zsidóhalmon (Judenhügel), ahol 1840-ben, a Pozsony-nagyszombati vasút építése alkalmával az ásatásoknál tényleg rábukkantak még egy szénnel és emberi csontokkal telt helyre. 18
18 Különösen említésre méltónak tartom azt a meglepő rövidséget, mellyel Csukási Fülöp és Schön József "A zsidók története" már idézett könyvüknek 118-119-ik oldalain a bazini eseten átsurrannak, írva a következőket "Az őrjöngő vád (t. i. a vérvád) Erfurt Kolamár, Krems, Magdeburg, Weissenburg, Párizs, Bern, Würzburg, Posen, Prága, Trient, Boppard, Budweis, Dressenhofen, Bazin, és még egyéb helyen sok ezer zsidó életébe került". És még meglepőbb, hogy a Szabolcsi Miksa szerkesztésében megjelent történelmi mű "A zsidók egyetemes története". Budapest, 1906-1908 habár e kort még tárgyalja, a bazini esetet egyáltalán meg sem említi.

A bazini esetet megörökítő hiteles okmányokkal szemben G. Wolf 1883-ban a bécsi Reichs-Finanz minisztériumban állítólag elfekvő akták alapján a bazini zsidók ártatlanságát akarta kimutatni, úgy tüntetve föl a dolgot, mintha maga a gróf lopatta volna el a gyermeket, mely később élve meg is került(!).

A bécsi állítólagos okmányok alapján Wolf így igyekszik megkonstruálni a bazini történetet:

Az eladósodott gróf sok pénzzel tartozott az ottani Eszlein Ausch nevű zsidónak, sőt több marcheggi zsidónak is. Hogy megszabaduljon adósságaitól, hitelezőit el akarta tenni láb alól. Rábírt tehát egy bamba öregasszonyt, hogy azzal a kilencéves fiúval távozzék Bazinból. Ez megtörténvén, a gróf vádat emelt a zsidók ellen ... Eszlein Auscht le is tartóztatták, aki a tortúra alatt úgy vallott, amint azt bírái kívánták; a többi között azt is vallotta, hogy a marcheggi zsidók bűntársai voltak. Emiatt mindazok a zsidók, akik szökéssel nem mentették meg életüket, máglyára kerültek. Mikor azonban a gróf Marcheggben is folytatni akarta mesterkedéseit, a zsidók I. Ferdinándhoz, a császárhoz és Magyarország királyához (1526-1564) folyamodtak, kérve az ügynek alapos megvizsgálását. A per folyama alatt üzleti ügyekben utazó bécsi zsidók megtalálták az öregasszonyt az állítólag megölt fiúval együtt, mire a pört természetesen megszüntették. Milyen sors érte emiatt a grófot - így fejezi be Wolf- nem derül ki a bécsi aktákból. 19
19 G Wolf. Historische Skizzen aus Österreich-Ungarn Wien, 1883 296-298 old.

E bécsi akták alapján mindenesetre elég leleményesen van a tényállás - elferdítve. De kevés ember hisz már manapság az ilyen történelmi kutatás eredményében Ez nem egyéb, mint a történetírók bizonyos táborában már megszokott tudományos szemfényvesztés, amelyet az igazi tudósok nem vesznek komolyan,

amellyel azonban még más eseteknél is fognak találkozni.

A hol ezen, hol azon országban fölmerült vérvádi esetek s különféle egyéb okok miatt, amelyek között nem utolsó helyen szerepel a zsidók embertelen uzsoráskodása, a hatóságok egyes helyeken nem valami kíméletesen bántak a zsidósággal. Az elöljárók példáját természetesen követték a zsidóktól kiszipolyozott alattvalók is. És tagadhatatlan, hogy az elkeseredett nép nem egyszer brutálisan igazságtalan módon bosszulta meg magát a tőle gyűlölt zsidókon.

S az előzmények után meglepő és kiválóan figyelemreméltó jelenség, hogy midőn a zsidóság a felizgult nép haragjának veszedelmesebb mérveket öltő kitörésétől félt, szorult helyzetében megint Rómába fordult oltalomért. Tudta jól a zsidóság, hogy a római Szentszék sohasem bosszúálló, hogy a pápát mindenkor az igazság és szeretet vezérli, s ennek folytán míg egyrészt elítéli, kárhoztatja s meg is bélyegzi a vétkesek gonosztetteit, addig másrészt az ártatlanok üldözése ellen bárkivel szemben erélyesen fölemeli tiltakozó szavát s őket, amennyire tőle telik, oltalmába is veszi.
Hogy újabban milyen panasszal fordulhattak Rómába s milyen vádakat emelhettek ott a keresztények túlkapásai ellen, az kitűnik ama bullából, amelyet III. Pál pápa 1540. május 12-én Magyarország, Csehország és Lengyelország püspökeihez intézett s amelyben egyes urakról és hatóságokról azt panaszolja föl, hogy halálos ellenségei a zsidóknak, akik ellen kapzsiságból emelnek koholt szörnyű vádakat, amivel az egyszerű népet is feluszítják ellenük, úgyhogy gyakran igaztalanul fosztják meg őket vagyonuktól és életüktől.

A pápa egyebek között ezt írja:
Sane universorum Judaeorum in partibus istis commorantium conquestione displicenter accepimus, quoda nonnullis citra certi oppidorum nonnullae universitates et alii domini ac potentiores quidam in eisdem partibus degentes aemuli capitalesque ut ajunt eorumdem Judaeorum inimici odio et invidia aut quod verisimilius videtur avaritia ob coecati, ut ipsorum ħebraeorum bona cum aliquo colore usurpare valeant, quod parvulos infantes occident et eorum sanguinem bibant et alia varia et diversa enormia crimina praesertim contra dictam fidem nostram tendentia eis falso impingunt sicque conantur simplicium christianorum animos contra eos irritare, quo fit, ut saepe non solum bonis, sed propria vita injuste priventur. 20
20 Lásd a pápai bulla teljes szövegét az August Schupp kiadásában névtelenül megjelent "Die päpstlichen Bullen über die Blutbeschuldigung". München. i.m. 30-34. old.

Luther Márton a zsidókról. 1543

Vannak, akik Luther Mártonra (1483-1546), a protestantizmus megalapítójára s a katolikus egyház egyik legelkeseredettebb ellenségére, mint olyanra hivatkoznak, aki tiltakozott a vérvád ellen. 21
21 Így tett a tiszaeszlári per alkalmával dr Kayserling rabbi is. De meg is győzték, hogy teljesen alaptalanul apellált Lutherre

Nézetünk szerint ezek tévedésben vannak.

Luther a zsidókról három évvel halála előtt, 1543-ban írt néhány munkát. Ezek egyikében, melynek címe „Dass Jesus Christus ein geborner Jude, und wie mit den Juden, sie zu bekehren, zu handeln sey", csakugyan a vérvád ellen látszik nyilatkozni, amennyiben azt esztelenségnek, őrültségnek mondja.

„Azért kérném - írja itt - és tanácsolnám, hogy velük (a zsidókkal) tisztességesen bánjanak és az írás alapján oktassák, akkor néhányan megtérnének. Mert, ha erőszakoskodnak velük és hazugságokat szőnek ellenük s vádolják, hogy keresztény vérre van szükségük, hogy ne legyenek büdösek és mit tudom én, még miféle őrültségeket s ha úgy bánnak velük, mintha kutyák volnának, ugyan mi jót

érnénk el velük? S ha megtiltják nekik, hogy nem szabad közöttünk dolgozniok és mesterségeket űzniök s az emberekkel érintkezniök, hogy kénytelenek legyenek uzsorával foglalkozni, hogyan javulnának meg akkor. 22
22 Martin Luther's sämtliche deutsche Schriften und Werke (J. II Zedler-féle kiadás) XXI Teil, Leipzig. 1733 656, 657 old.

Ámde szigorúan értelmezve e helynek szövegét, Luther inkább csak azt a vádját a keresztényeknek mondja esztelenségnek, mely szerint a zsidók a büdösség elhárítása végett használnak keresztény vért, nem pedig a vérvádat általában. Hogy ezt Luther sem tartja alaptalannak, kitűnik nem egy nyilatkozatából, melyekkel más két munkájában találkozunk.

E munkák egyikének címe „Von den Juden und ihren Lügen"; másikának pedig „Vom Schem-Hamphorasch und vom Gechlechte Christi", melyekben a leghevesebben kikel a zsidók ellen. S különösen az előbbi az, melyben nemcsak a legdrasztikusabb módon nyilatkozik róluk, hanem éppen a vérvádról való véleményét is világosan elárulja. Az itt tett nyilatkozatait olvasva, szinte arra kell gondolnunk, hogy fönnebb idézett nyilatkozatának megtételénél Luther egy pillanatra kiesett szerepéből s hogy a zsidókat megnyerhesse vallása számára, elszólta magát. Mert íme a „Von den Juden und ihren Lügen" című említett munkájában ezeket mondja a zsidókról:

„Valódi hazugok és vérebek, kik nemcsak az egész Szentírást hazug értelmezéseikkel, kezdettől fogva mindezideig szünet nélkül, elferdítették és meghamisították. És szívük minden sóhajtozása, vágya és reménykedése arra irányul, hogy velünk pogányokkal végre valahára szintúgy bánhassanak el, mint Eszter korában Perzsiában elbántak a pogányokkal. Ó, mily kedves előttük az Eszter könyve, amely oly pompásan megfelel az ő vérszomjas, bosszúvágyó, gyilkos vágyaiknak és reményüknek! Sohasem sütött még a nap vérszomjasabb, bosszúvágyóbb népre, amely azt hiszi, hogy azért Isten népe, hogy a pogányokat gyilkolhassa és fojtogathassa. De, ami a legfőbb, ők a Messiást várják, hogy ez az ő kardjaikkal az egész világot megölje és meggyilkolja, amint ezt kezdetben rajtunk keresztényeken be is bizonyították és még manapság is szívesen tennék, ha tehetnék, sokszor meg is próbálták, és emiatt erősen az orrukra is koppintottak". 23
23 Martin Luther's sämtliche deutsche Schriften und Werke id m XXI Teil 552 old.

Másutt pedig egész világosan ezeket írja: „Azt akarják (a zsidók), hogy a Messiás csak az övék legyen, és hogy a világ urai legyenek, hogy az átkozott gójok az ő szolgáik legyenek, aranyukat és ezüstjüket a zsidóknak adják, magukat pedig engedjék lemészároltatni, mint a szegény barmok ... (A zsidók) a gójok iránt oly mérges gyűlöletet szíttak magukba ifjúságuktól fogva szüleiktől és rabbijaiktól, és szíjják azt még most is szünet nélkül magukba, hogy az, miként a 109. zsoltár mondja, vérükbe és húsukba, velejükbe és csontjukba ment, s egészen és teljesen természetükké és életükké vált. S valamint húsukat és vérüket, velőjüket és csontjukat nem tudják megváltoztatni, szintoly kevéssé tudják dölyfüket és irigységüket megváltoztatni ... Azért tudd meg kedves keresztény és ne kételkedjél benne, hogy neked az ördögön kívül nincs dühösebb, ádázabb, szenvedélyesebb ellenséged, mint az igazi zsidó, aki komolyan zsidó akar lenni... Azért gyakran vádolják őket a krónikákban azzal, hogy a kutakat megmérgezték, gyermekeket loptak és őket agyonszurkálták mint Trientben, Weissenseeben és másutt. Ők ugyan nemet mondanak ezekre; de akár áll ez, akár nem, én jól tudom, hogy náluk ilyesmire a teljes, egész, készséges akarat nem hiányzik, ott, ahol a dolognak szerét ejthetik, titokban vagy nyíltan. Ezt vedd bizonyosra s ehhez tartsd magadat". 24
24 Martin Luther id m XXI Teil 577 old.

És ugyane művének egy másik helyén így nyilatkozik: „Hisz talmudjaik és rabbijaik azt írják, hogy gyilkolni nem bűn, ha zsidó egy pogányt öl meg, hanem csak akkor az, ha egy atyafit öl meg Izraelből; s ha egy pogánnyal szemben nem tartja meg az esküt, nem bűn. Szintúgy, hogy lopni és gójokat megrabolni, amint azt uzsorájukkal teszik, istentisztelet; mivelhogy ők, az a nemes vér és a körülmetélt szentek, mi pedig átkozott gójok vagyunk, azért azt tartják, hogy nem bánhatnak velünk eléggé durván, sem nem vétkezhetnek velünk szemben, mert ők

a világ urai, mi pedig az ő szolgáik, sőt barmaik. Erről bővebben olvashatsz Burgensisnél (additione Esa. 34.) és Zachariánál 5, és látni fogod, micsoda jót tanítanak rólunk a rabbik s azt fogod majd mondani, hogy még túlságosan gyöngéden írok róluk". 25
25 Martin Luther id. m. XXI Teil 582 old.

És ismét: „Sok történetet olvastam és hallottam a zsidókról ... hogy megmérgezték a kutakat, titokban gyilkoltak, gyermekeket loptak, mint föntebb említve volt. Szintúgy azt is, hogy az egyik zsidó a másiknak egy vérrel telt fazekat küldetett a mezőn át egy kereszténynyel. És gyermekrablás miatt... gyakran megégették őket. Jól tudom, hogy ők mindezt tagadják; de mindez megegyezik Krisztus kijelentésével, hogy ők mérges, dühös, bosszúvágyó, kaján kígyók, orgyilkosok és ördög ivadékai, akik titkon szúrnak és ártanak, mert nyíltan nem tehetik". 26
26 Martin Luther id. m. XXI Teil 602 old

Azt hisszük, az idézett helyek eléggé igazolják azt az állításunkat, hogy Luther Márton nem foglalt állást a vérvád ellen.

Alkalomszerűnek tartjuk itt végre legalább röviden fejtegetni okait a középkorban tapasztalt s a vérvádak alkalmával is jelentkező különös tüneménynek, annak a zsidóellenes hangulatnak, mely nem egyszer tömeges zsidómészárlásokban nyilvánult. Miben leli magyarázatát a zsidók elleni ezen csaknem általános ellenszenv, gyűlölet, elkeseredés és forrongás a középkorban? Mi adott annak állandó tápot s mi fokozta azt gyakran a sajnálatos zsidó pogromokig?

Nagy elfogultság, egyoldalúság, tájékozatlanság és igazságtalanság lenne az okot csak az egyik oldalon, a keresztények részén látni. Nagy részben maguk a zsidók voltak ennek okai, miként az egykorú írók egyhangú értesítéseiből kitűnik, akik, bár néha leplezetlen kíméletlenséggel, de híven feltárják e közhangulatot előidéző okokat. Pedig azok csak ismerhették saját koruk viszonyait, társadalmi bajait s azoknak okait s jól ismerték a középkor égető zsidókérdését is.

Az említett közhangulat kialakulására különféle okok működtek közre. Egyrészt az az amúgy is általánosan ismert tény, hogy a zsidóság vallása, erkölcsei, világnézete, idegen szokásai s rengeteg sok babonája folytán nemcsak nem tudott a keresztény társadalommal asszimilálódni, hanem ellenkezőleg, bántó különködésével attól magát elkülönítve, mintegy önmaga közösítette ki magát a társadalomból, aminek szinte természetes folyománya volt a külön zsidó városrészek, a gettók kijelölése. Másrészt ama hajmeresztő szidalmak, gyalázások és káromlások, melyeket Jézusra és Máriára szórtak; valamint az a határtalan megvetés, izzó gyűlölet, amellyel a keresztény vallás, az egyház és szentségei s a keresztények iránt viseltettek s amit a család már gyermekkorában oltott minden zsidó lelkébe, iskoláik, zsinagógáik, rabbinikus irataik pedig megdöbbentő vakmerőséggel szítottak és ápoltak. Továbbá azzal a különben már rég elvesztett isteni kiválasztottsággal való dölyfös hivalkodás, a nemzeti gőg túláradása, melyből kifolyólag minden nemzsidót tisztátalannak, bálványimádónak s baromnak tekintettek, kinek csak az a rendeltetése, hogy őket szolgálja és gazdagítsa. Mélyebb és tulajdonképpen legfőbb oka pedig a zsidók ősi bűne: Mérhetetlen önzésük, a keresztények szükségének, szorult helyzetének szívtelen kihasználása, embertelen uzsorájuk, mellyel mint vérszopó vámpírok, ránehezedtek a társadalomra s kiszívni iparkodtak annak jóformán minden életerejét. Éppen ez szolgáltatott aztán okot és alkalmat az úgynevezett „montes pietatis" (a szegények hitelintézetének) megalapítására, aminek kezdeményezője Terni Barnabás, ferencrendi szerzetes volt 1460-ban.

A zsidóság mindezen sérelmekkel, hibáival, törekvéseivel valósággal kihívta a keresztények megtorlását. De szabadulni nem bírván a nyűgként rájuk nehezedő zsidóságtól, mely legszentebb vallási s erkölcsi kincseiket legyalázta, káromolta, anyagi s gazdasági érdekeiket veszélyeztette, midőn mindezt még vérgyilkosságokkal is tetézte, az elkeseredett kiszipolyozott s felizgatott tömeg képtelen volt elfojtott haragját tovább fékezni és bármennyire sajnálatos és elítélendő is ez, de érthető, hogy erőszakoskodásokra ragadtatta magát s vak

dühvel brutálisan támadt a zsidókra, a vétkesekkel sokszor az ártatlant is sújtva. 27

27 Martin Luther „Von den Juden und ihren Lügen" id m a „Sämtliche deutsche Schriften und Werke". XXI Teil. 577-578. 596-600 old - Joh Christoph Wagenseil - Tela ignea Satanae. Hoc est: Arcani et horribiles Judeaorum adversus Christum Deum et Christianam religionem libri avekodtoi" Altdorfi Noricorum, 1681 - Blaize "Des Monts de piété" etc 2 vols Paris, 1856. - Joh Andr. Eisenmenger „Entdecktes Judenthum stb" Fr. X Schieferl-féle kiadás Dresden. 1893 - Joh Jos Döllinger "Die Juden in Europa" Akademische Vorträge i. b. Nördlingen, 1888 209 sk old - Georg Rösel "Juden- und Christenverfolgungen bis in die ersten Jahrunderte des Mittelalters". Münster in Westf., 1893

A vérgyilkosságok alkalmával is tapasztalható e sajnálatos népítéletek kitörésének s a középkori zsidóüldözéseknek megítélésénél, tehát nem szabad soha sem figyelmen kívül hagynunk az említett okokat, nehogy a középkor egyoldalúan s igazságtalanul vérengző fenevadnak tűnjék föl előttünk. Mert tény az, hogy a zsidót nem mint zsidót, hanem mint olyan zsidót érte a középkor ellenszenve, gyűlölete és üldözése. 28

28 Az a hét javaslat azonban, melyet Luther Márton kora égető zsidókérdésének megoldására ajánlott a fejedelmeknek, nemcsak a legnagyobbfokú szeretetlenségre, hanem szenvedélyes lelkületének legvadabb fanatizmusára is vall. Szerinte ugyanis „Először zsinagógájukat föl kell gyújtani és ami nem akar elégni, azt földdel be kell temetni, hogy soha többé ember ne lásson azokból egy követ vagy salakot. Másodszor házaikat is szintoly módon le kell rombolni és elpusztítani, mert ugyanazokat a dolgokat űzik ezekben is, mint iskoláikban. Harmadszor el kell tőlük venni minden imakönyvüket és talmudjaikat amelyekben olyan istentelenségek, hazugságok, átkok és szidalmak taníttatnak. Negyedszer rabbinusaiknak halálbüntetés terhe mellett meg kell tiltani, hogy ezentúl taníthassanak. Ötödször meg kell tiltani a zsidóknak, hogy szerte csatangoljanak. mert nekik a falukon semmi keresnivalójuk nincsen, mivel ők sem nem urak, sem nem hivatalnokok, sem nem kereskedők. Hatodszor meg kell tiltani nekik az uzsoráskodást amit Mózes megtiltott nekik, ha nincsenek saját országukban, s el kell tőlük venni minden készpénzüket, arany- és ezüst drágaságaikat s mindezeket őrizet alatt kell tartani, mert mindenüket amijük csak van, rabolták uzsorájukkal. Hetedszer a fiatal, erős zsidóknak és asszonyoknak kezébe csépet, fejszét, ásót, kapát, rokkát, orsót kell adni és orruk verejtékében kell velük kenyerüket megkerestetni, miként az Ádám gyermekeire ki van róva. Mindent összevéve, kedves fejedelmek és urak, kiknek zsidó alattvalóik vannak, ha ezt az én tanácsomat nem tartjátok helyesnek, találjatok ki jobbat, hogy ti és mi mindnyájan a zsidóknak kiállhatatlan és ördögi terhétől megszabaduljunk" Marim Luther id m. a. XXI Teil, 598-600 old. - V. ö. még Georg Rosel „ Luther und die Juden, Ein Beitrag zu der Frage: Hat die Reformation gegen Juda Toleranz geübt". Münster in Westf 1893

A lublini vérvád, 1598

A XVI. század végén egy lengyelországi vérgyilkosság keltett nagyobb feltűnést, melyet a zsidók, a Lublinban őrzött törvényszéki okmányok szerint, 1598 április végén Woznikban követtek el. Az eset részletei röviden a következők. 29

29 Acta Sanctorum Aprilis, tom II Antverpiae. 1675 835-838 old ad vigesimam Aprilis "De Alberto puero a Judaeis occiso, deposito in collegio Lublinensi Societ Jesu". Ugyanitt bevezetésül föl vannak sorolva az összes hiteles okmányok azok helyének megnevezésével. Ezen okmányok alapján legelőször Szembeck Frigyes jezsuita írta meg mint kortárs 1614-ben, a kis vértanú történetét lengyel nyelven. Wilhelm Ernst Tentzel (1659-1707) "Monatliche Unterredungen", Leipzig (1688-1698), Juli 1693 557 old idézve Konst de Cholewa. Pawlikowski "Der Talmud in der Teorie und in der Praxis " Regensburg. 1866 262-265 old Eisenmenger "Entdecktes Judenthum", Schieferl-féle kiadás Dresden, 1893 373 old

A podlachiai vajdaságban fekvő Swierzanow (Swinarzewó) község schizmatikus

vallású paraszt lakosai közt élt akkor a katolikus vallású Pietrzynin (Petrenius) Máté feleségével, Annával és kis családjával. A községnek földesura, lengyel felesége révén, a magyar származású nemes, Peti István volt. 30

30 A magyar főúr nevét Kakorovius Simon jezsuita Acta Sanct Aprilis II köt. 836 old egyszer Pati-nak írja („vicus Swinarzewo. dotis nomine illustri viro Stephano Pati Ungaro. mox regni Ungariae senatori, addictus inter ceteros"), ami a Pathy vagy Patyi magyar nemesi család egyik sarjára, az 1601 körül élő Pathy Istvánra is utalhatna. (Nagy Iván, Magyarország családi címerekkel és nemzedékrendi táblákkal" 9 köt. Pest 1862 152 old.). Mivel azonban Kakorovius utóbb mindig csak Peti-t ír s a jegyzetekben még ezeket közli "P Szembeck ubique manu sua notavit in margine, ut legeretur Pethoco sive Peti. P. Hoffman addidit eidem titulum comitis de Zgierze (vagy az orosz Sgjersch. vagy a magyar Gerse), nomenque uxons expressit, ad cujus dotem locus spectabat, Illustriss Annae Kizesancka Palatinide Podlachiensis" (837 old), azért talán nem csalódom, ha itt a gersei Pethő-család egyik sarjára, IV. Istvánra gondolok, akiről Nagy Iván id. m 9 köt. 264 old ezeket közli „IV István jeles katona, mint ezredes Forgách Zsigmond fővezérsége alatt Erdélyben és Moldvában hadakozott hol vitézül elesett 1611-ben. Neje lengyel származású czehanoveczi Kiscaucha Anna volt, kitől következő gyermekei születtek III Mihály, III Zsigmond, magtalan. IV Ferenc jezsuita, Krisztina és Ilona apácák, Zsuzsa, Anna, Vinefrida és Borbála, és végre V István"

Pietrzynin Máté az említett évben, március 25-én, minthogy földmíves volt, kiment a közeli mezőre szántani, s magával vitte egyik gyermekét, a négyesztendős szép és kedves Albertet (Vocechus) is. Alkonyat felé a fiúcska játszadozva elkalandozott atyja mellől s a Woznik felé vezető országútra tévedt. Atyja, midőn ezt később észrevette, nem aggódott, mert azt gondolta, hogy fia hazament a közeli faluba.

Ugyanakkor, mikor a gyermek a községbe vezető útról letévedt, kocsin arra mentek a zsidó Áron, sógorával Hajczyk (Chaitschyk) Izsákkal hazafelé Woznikba, ahol Áron atyja, Szejnoch Márkus korcsmabérlő volt. Mihelyt az egyedül játszadozó Albertet megpillantották, nagyon megörültek, mert Áront Salamon (Szelmann) rabbi nemrégen arra kérte, hogy a zsidók közelgő húsvétjára szerezzen keresztény gyermeket áldozatul. Nem látván maguk körül senkit sem, édesgetésekkel magukhoz csalván a fiúcskát, fölvették a kocsira és sebesen behajtottak Woznikba Márkus korcsmájába. Itt a kisfiút elzárták a pincébe.

A mezőről ezalatt hazatérő Máté kiáltozva kereste fiacskáját s a szembejövőknél is tudakozódott, nem látták-e, de hasztalan, senki sem tudott róla. Minthogy az éj is beállt már, az aggódó szülök kétség és remény között várták a másnap reggelt.

Másnap mindkét szülő elindult a nyomaveszett fiúcska keresésére. S mivel egyes emberektől azt hallották hogy azon az úton, amelyen a gyermek eltűnt, zsidókkal találkoztak előző napon, a gyanakvó atya elment Woznikba Márkus zsidó korcsmároshoz. Ennek felesége azonban hazug és tévútra vezető válaszokkal rázta le a tudakozódó földmívest.

A fogva tartott s áldozatul kiszemelt fiúcskának őrzésével a schismatikus vallású Anasztázia asszonyt bízták meg, aki Márkuséknak adósa volt s itt szolgálatokat teljesített.

A zsidók kiválóbbjai, a húsvétjuk előtti negyedik nap éjjelén összejöttek Márkus házában. Közöttük volt Mózes (Moszkó) és Salamon (Szelmann), a rabbi. Rajtuk kívül akkor még egy keresztény szolgáló, Margit volt a házban. Miután ennek megparancsolták, hogy aludni menjen, ők a fiúcskát a pincéből egy rejtettebb helyiségbe vitték, melynek bejáratát erősen elreteszelték. Itt aztán a vágókések láttára remegő kis áldozatot, nehogy kiáltozásával esetleg elárulja őket, kötéllel kegyetlenül fojtogatták, miközben Salamon és Mózes a bordák alatt mellecskéjén ejtették rajta az első szúrásokat, sebeket s elvágták a nyelv alatti erecskéit; Izsák pedig kezein és lábain metszette föl ereit, virilia quoque amputans. Az áldozatnak immár mindenünnen csurgó vérét alátartott

edényekben fogták föl.

Miután a kegyetlenül összemarcangolt fiúcskát halálra kínozták, holttestét egy sarokba a sörös hordók alá dobták. Vérének egy részét a családfőnek hagyták, a többit pedig magukkal vitték, hogy a kovásztalan húsvéti kenyerek tésztájába keverjék. A hullának eltávolítására Anasztáziát kérték föl, aki azt amúgy is már látta a hordók alatt, mikor sörért ment. Négy forintért vállalkozott reá, és éjnek idején egy kevésbé hozzáférhető nádas sarába süllyesztette. Oda kísérte őt Márkus felesége is, aki útközben kifecsegte, hogy a zsidók keresztény vér nélkül nem is ülhetnék meg húsvétjukat.

A véletlen úgy hozta magával, hogy egy kacsára vadászó ember rábukkant a hullára, amiről azonnal jelentést tett. Amint a mocsárból kihozott összemarcangolt hullát Máté meglátta, azonnal ráismert gyermekére.

Mindenki sejtette ugyan, hogy a bűntény elkövetői a zsidók, de ellenük csak akkor léptek föl hivatalosan, amikor a csacska Anasztázia vigyázatlanságból kifecsegte, hogy a zsidók voltak a gyilkosok s miután ezt Margit, a cseléd is nemcsak megerősítette, hanem beszélt a Márkuséknál látható vérnyomokról s a zsidóknál szokatlan éjjeli összejöveteléről és távozásáról.

Ez a híresztelés elterjedvén, a zsidókat letartóztatták és átadták a mieleci úriszéknek. Kihallgatásuk alkalmával azonban, a világosan szóló bűnjeleknek s a tanúk határozott állításainak ellenére, nemcsak semmit sem akartak beismerni, hanem pénzzel, hamis tanúkkal a vádat magukról elhárítani és másoknak tukmálni iparkodtak. Az igazságot és jogot semmiféle furfanggal kijátszani nem engedő s igen vallásos magyar főúr, Peti István intézkedésére az úriszék a vádlott zsidókat az áruló Anasztáziával s a lepecsételt jegyzőkönyvvel fegyveres emberek kíséretében a lublini királyi fő törvényszékhez kísértette. A lublini törvényszék csakhamar védőt rendelt a vádlottak mellé s újból kezdte a vizsgálatot. S mivel a zsidók hazugságaikkal s ellentmondásaikkal az alig megkezdett kihallgatást itt is meg akarták hiúsítani, a törvényszék kínvallatásnak vetette őket alá, mely alatt külön-külön nemcsak a bűntény elkövetését beismerték, hanem a keresztény vér használatára nézve is figyelemreméltó vallomásokat tettek. Vallomásaikból adjuk itt még a következő részleteket.

Az időközben szintén letartóztatott Katz Joachim zsidó tortúra nélkül önként a következőket vallotta:

„A gazdag zsidók nagy ünnepek alkalmával meg szokták vendégelni a szegényebb zsidókat s így történt, hogy én is az idei húsvétunkra hivatalos voltam Szejnoch Márkushoz, ahol igen jó napokat töltöttem. Amint azonban húsvét előtti csütörtökön éléskamrájába mentem egy darab kenyérért, az ágy alatt, melyben vendéglátó gazdámnak gyermekei aludtak, egy vörös új fazekat pillantottam meg, amely fehér törülközővel volt letakarva. Azt hittem, hogy méz van benne s már a kenyeremre akartam valamit belőle kenni; amint azonban ujjammal belenyúltam, észrevettem, hogy nem méz, hanem vörös festékhez hasonló volt benne. Visszamentem a lakószobába s megkérdeztem az ott lakó háziasszonytól, mi van abban a fazékban? Ő azt felelte, hogy egy keresztény gyermek vére az, de hallgassak és egy árva szót se beszéljek róla többé. Másnap már nem láttam többé azt a fazekat s nem is tudom, mi lett vele. Mikor azonban tegnap elfogtak és Márkussal ugyanegy lyukba zártak, ő mindenre kért, hogy a világért se áruljak el semmit sem, még akkor sem, ha kínpadra vonnának bennünket. Egyébként Anasztázia, az a keresztény asszony, aki nem messze lakik a korcsmától és a húsvét alatt Márkuséknál mint sabbaszgója 31 szolgált, szintén azt mondta nekem, hogy gazdájánál a hordók között egy gyermek holttestét látta".
31 Így nevezik a zsidók a keresztény nőcselédet, aki szombaton és ünnepeiken kiszolgálja őket

Ezután Márkus fia, Áron kérte kihallgattatását, megígérvén, hogy mindent meg fog vallani.

„Kevéssel húsvét előtt - mondotta - a Miedzyrzec-ból való Salamon (Szelmann)

felszólított, hogy kerítsek neki keresztény gyermeket. Két nappal utóbb egy fuvar malátát vittem Loziecbe s visszatértemkor találkoztam Hajczyk Izsákkal, aki felült kocsimra. Útközben láttunk egy a mezon játszó kisfiút, mire Izsák azt kérdezte tőlem: »Emlékszel-e, mit ígértél Salamonnak? Menj tehát, fogd meg azt a gyermeket, hogy beváltsd szavadat«. Erre fölvettem a gyermeket kocsimra s atyámhoz vittem Woznikba, aki azt azonnal a pincébe rejtette. Két hétre ezután Salamon és Izsák hozzánk jöttek s megfojtották a gyermeket, akinek hulláját az öreg Anasztázia vitte el a házból. A vért fazékban húsvétig tartogatták, hogy akkor borba keverve igyák. Hogy miért isszák a zsidók a keresztény vért, nem tudom".

Mikor Izsákot fogták vallatóra, egészen önként bevallotta, hogy ő és Áron hozták a gyermeket Woznikba, ahol Márkusnak, a családfőnek parancsára a pincébe zárták. A keresztény Anasztáziának kellett a kiáltozó fiúcskát csitítgatnia és gondját viselnie. Két vagy három héttel végre eljöttek hozzánk Salamon és Mózes, akik kihozták a gyermeket a pincéből és a kamrába vitték, ő (Izsák) azonban csak mögöttük ment, kezében a vágókéssel. Mózes és Salamon ejtették rajta az első vágásokat, mégpedig a mellén ő csak az ereket metszette föl a kezén. A vért egy fazékban fogták föl. Ennek nagyobb részét Salamon Miedzyrzecbe vitte, a maradékot a családfőnek hagyta, melyet az átadott feleségének a kovásztalan kenyér készítéséhez.

Izsák rabbi megvallotta ugyan, hogy részint a húsvéti borban, részint a kovásztalan kenyérben használják a keresztény vért, ennek okát azonban nem akarta megmondani. S mikor azt kérdezték tőle, hogy óvatosságból miért nem ásták el valahol a gyermek holttestét, azt felelte, hogy ezt tenniük nem szabad, mert egy gójnak eltemetése által tisztátalanokká lesznek, tehát halálos bűnt követnek el. Többet nem akart vallani, sőt kijelentette, hogy azt is sajnálja, hogy ennyit mondott.

Márk fia, Áron abban a reményben, hogy megmentheti életét, kérte a keresztséget. De midőn figyelmeztették, hogy megkeresztelkedésével nem menekül meg a megérdemelt halálbüntetéstől, kijelentette, hogy akkor inkább zsidóként hal meg. Kivégeztetése előtt még egyszer megkérdezték, fönntartja-e most is vallomásait, mire felelte: „igen", sőt hozzá tette még: „Teljesen igaz, hogy mi zsidók, hacsak valamiképp is lehetséges, keresztény vérhez jutnunk azt húsvétkor vagy borba keverve isszuk, vagy a kovásztalan kenyér tésztájába gyúrjuk".

Végre kihallgatták a keresztény Anasztáziát, aki megerősítette a zsidók minden vallomását, és beismerte, hogy segítette a gyermek hulláját a házból eltávolítani. Kijelentette azt is, hogy megkérdezte a zsidókat, miért nem temetik el a gyermek holttestét? Válaszul azonban azt kapta: „nem szabad azt tennünk, hogy el ne vesszünk". A zsidók még azt is mondták neki, hogy ünnepélyesen csak akkor tartják meg húsvétjukat, ha keresztény vérrel rendelkeznek.

E vallomások alapján a bírák halálra ítélték a bűnösöket, hogy elevenen szétdaraboltassanak. Márkon és fián, Áronon végre is hajtották az ítéletet 1598-ban szent Margit szűz ünnepe előtti szombaton.

Izsákot, a rabbit, egyelőre még életben hagyták, mert azt remélték, hogy teljesebb vallomást fog tenni a keresztény gyermekek megölésére és ezek vérének használatára nézve. A rabbi azonban nem bízott magában. Azért, nehogy végre talán mégis elárulja valahogyan a szörnyűséges titkot, megelőzte a bakó kezét, mert zsineggel felakasztotta magát. Holttestét mégis földarabolták.

A zsidók, mivel nem menthették meg bűnös hitsorsosaik életét, jó hírnevük érdekében legalább azok ártatlanságát akarták minden áron bebizonyítani. De hasztalan; nem sikerült.

A hívek által vértanúként tisztelt kis Albertnek holttestét Macejovius Bernárd püspök elkérte az atyjától s azt előbb a liteunici templomban helyezte el. Később, miután csodák is történtek a vértanú közbenjárására, 1600-ban, ugyanő díszes koporsóban a lublini jezsuita kollégium templomában temettette el.

A XVII. század elején föltűnést keltett egy bajorországi zsidó konvertita, Brenz Sámuel Frigyes a keresztény vér használatára vonatkozó s a zsidókról tett egyéb terhelő vallomásaival s leleplezéseivel.

Brenz, aki a Menningen melletti Osterbergben született zsidó szülőktől, 1601-ben Feuchtwangenben tért a keresztény vallásra s 1614-ben rendkívül éles hangú iratot adott ki Nürnbergben a zsidók ellen e cím alatt: „Jüdischer abgestreifter Schlangenbolg, oder Entdeckung und Verwerfung der Lästerungen der Juden wider Christum". Ez ellen Levi Salamon rabbi egy zsidó Theriakot írt. Mindkét iratot Wülfer János lefordította latinra és jegyzetekkel ellátva kiadta Nürnbergben 1681-ben e cím alatt: „Theriaca Judaica ad examen revocata". Brenz említett könyvében a többi közt ezt írja a keresztény vér használatáról:

„Ha valamely (vajúdó) zsidóasszony nem tud megszabadulni terhétől s nagy fájdalmakat kell kiállnia, akkor a rabbi vagy az utána álló legkiválóbb zsidó, akit parnassznak neveznek, egy tiszta pergamentet vesz elő és három (könnyen) megkülönböztethető cédulát teleír: az elsőt (az asszony) fejére teszik, a másikat szájába adják, a harmadikat pedig jobb kezébe. Akkor (könnyen) szül. De, hogy milyen tintával kell a cédulákat írni, azt ők gondosan titkolják. Én azonban szavahihető és megbízható forrásból tudom, hogy a zsidók néha keresztény gyermekeket vásárolták vagy loptak és azokat megkínozták. Talán azok vérével írják ezeket a cédulákat, amit ők, miként azt jól tudom, nem tekintenek bűnnek (mint egyáltalán semmit sem), amit a gójok, vagyis a keresztények ellen elkövetnek. Mondják is, jobb egy keresztényt megfosztani életétől, minthogy a sátánnak egész nemzetsége legyen, amely attól származhatnék". 32
32 Sam. Friedr Brenz "Jüdischer abgestreifter Schlangenbalg" I fej, 5 old I és 2 bekezd, idézve Eisenmenger „Entdecktes Judenthum' Schieferl-féle kiad Dresden. 1893 375 old. Ugyancsak Brenz óva inti a keresztényeket zsidó orvosok igénybevételétől „Ezennel is óva intek minden jámbor keresztényt a zsidó orvosoktól mert minél több gójt, azaz keresztényt foszthat meg életétől a zsidó orvos, annál magasabb helyre jut a Gan Édenben, azaz a mennyországban vagy paradicsomban. És az ilyen orvost egy Móhellel hasonlítanak össze, azaz azzal, aki zsidófiúkat körülmetél, akiről ez a Kabbalájuk (szóbeli tanuk) van. Ha valaki annyi zsidófiút metél körül, mint amennyit nevének (betűi) a héber nyelvben számértékben kifejez, akkor az illető »ben olám habbó«. vagyis az örökélet fia, Tehát egy zsidó orvos is, ha annyi keresztényt foszt meg életétől, mint amennyi neve (betűinek) a számértéke a héber nyelvben, akkor ugyanazon jutalomban részesül, mint az, aki zsidófiúkat körülmetél, a zsidóknak ugyanis nincsenek más számjegyeik, mint a héber betűjegyek" Brenz "Jüdischer abgestreifter Schlangenbalg" 22 old id Eisenmenger „Entdecktes Judentum" Schiefert-féle kiadás. 378 old.

Nemsokára Brenz könyvének megjelenése után, III. Ferdinánd császár és magyar király (1637-1657) idejében nagy felháborodást okozott egy Csehországban elkövetett vérgyilkosság. Caadenben a zsidók 1650. március 11-én meggyilkoltak egy ötödfél esztendős keresztény fiút, Tillich Mátyást. Holttestén két halálos sebet és hat kisebb vágott sebet találtak, kezeinek ujjacskái pedig mind le* voltak vágva. A gyilkos zsidó csakhamar elfogatott és március 21-én kerékbe töretett.

Nevezetessé tette ezt az esetet az a körülmény, hogy III. Ferdinánd szobrot emelt az ártatlan áldozat emlékének s hogy a kis vértanú közbenjárására a gyilkos a vesztőhelyen azt a rendkívüli kegyelmet nyerte, hogy ott a keresztény vallásra tért és kérésére megkereszteltetett.33
33 Wilhelm Ernst TENTZEL "Monatliche Unterredungen" Leipzig, 1688-1698. pro Januario (1694.), pag. 148 idézve K Ch Pawlikowski: "Der Talmud in der Theorie und in der Praxis" Regensburg 1866 265 old

Mintegy hat évvel a kaadeni eset után a zsidók egyik apologetája, Manasse ben Izrael vonja magára figyelmünket. Liszabonban született 1604-ben; később Amszterdamban élt, ahol meg is halt 1657-ben. Előkelő összeköttetései révén kieszközölte a zsidók visszatérését Angliába.

Hogy a vérvádat a zsidóságtól elhárítsa, a következő megrázó esküt tette, melyhez magának különben való megdöbbentő elátkozását csatolta:

„Ha mindaz - írja egyik védőiratában amit eddig mondottam, még nem elég a vád megsemmisítésére, akkor, mivel részünkről a dolgot csak tagadhatjuk, tehát tanúk által nem tisztázhatjuk, kénytelen vagyok a bizonyítás egy másik módját, egy esküt használni, melyet az Örökkévaló (Ex. 22.) előírt. Esküszöm tehát minden csalás és hamisság nélkül, a magasságbéli Istenre, az ég és föld teremtőjére, aki törvényét Izrael népének Szinai hegyen kinyilatkoztatta, hogy én mind e mai napig nem láttam Izrael népe között ilyen szokást, hogy ez (a nép) soha ilyesmit törvényszerű isteni parancsnak, sem bölcseitől való rendeletnek vagy hagyománynak nem tartott és hogy soha (amennyire tudom, hiteles módon értesültem, vagy zsidó írónál olvastam) ilyen elvetemült gonoszságot nem gyakorolt vagy kísérelt meg! S ha ebben hazudnám, akkor szálljanak reám mindazok az átkok, amelyek a törvény könyvében (Lev. Deut.) említve vannak; soha se lássam Sión áldását és vigasztalását, sem a holtak feltámadásában ne legyen részem!" 34

34 Manasse ben Israel védőirata, melyben az eskü előfordul, angol nyelven jelent meg e cím alatt. "Vindiciae Judaeorum", London. 1656 Később a Phenix című gyűjteményes munkában, London, 1708 Mendelsohn Mózes, a zsidók emancipációjának kezdeményezője, háziorvosa Herz Márkus által lefordíttatta németre "Rettung der Juden" cím alatt s ehhez ő maga írt előszót amelyben a zsidók ellen táplált előítéletek ellen nyilatkozik valamint arról. hogyan lehetne a zsidók emancipációját legsikeresebben kieszközölni. S mindez függeléke Chr. W Dohm Über die bürgerliche Verbesserung der Juden, Berlin und Stettin, 1781 című munkának. Különben maga Mendelsohn szintén késznek nyilatkozott ezen esküt ismételni. Tényleg letette azt Hirschel Salamon, londoni főrabbi és Meldola Dávid, a portugáliai zsidó hitközség chakamja 1840 június 30-án. Történelmi tanulmányunk folyamán erre az esküre még vissza fogunk térni

Különösen ez időtől fogva azonban a vérvád kérdése még inkább kezd bonyolódni, aminek oka egyfelől a leghatározottabb ünnepélyes tiltakozások, másfelől az azokkal szemben minduntalan felmerülő vérgyilkosságok tagadhatatlan ténye. Hogy micsoda e tiltakozások és tények közötti ellenmondás voltaképpeni magyarázata, az e kérdés történelmi tárgyalásának végén nyerhet majd csak megoldást.

A Lengyelországban lakó zsidók a XVII. század közepén az ellenük mind gyakrabban fölmerült vérvád miatt a nép szemében annyira gyűlöletesekké váltak s a zsidóellenes forrongás már oly mérveket öltött, hogy a zsidók már-már attól tartottak, hogy őket a Varsóban összeülő országgyűlés előtt mint a keresztény társadalomra közveszélyes s azért a kiirtásig üldözendő népséget fogják feltüntetni.

Zavarukban s nagy szorultságukban a szerzetesrendeknek Rómában székelő generálisaihoz fordultak oltalomért. Így De Marinis Jánoshoz, a dominikánusok generálisához is, noha eddig éppen a dominikánusokat tartották a zsidók halálos ellenségüknek. S hogy e tekintetben mennyire tévedtek, kitűnik De Marinis János azon leveléből, melyet 1664. február 9-én P. Chodoruski Alán-hoz, a lengyelországi dominikánusoknak Krakkóban székelő tartományi főnökéhez intézett, amelyben meghagyja, hogy a rend tagjai ne csak a szószéket, hanem minden más megfelelő alkalmat is használjanak föl, hogy a tömeg háborgása és üldözése ellen megvédelmezzék az ártatlanokat, s a zsidók részéről netalán előforduló bűneseteknél iparkodjanak oda hatni, hogy senki magánúton bosszút ne álljon a zsidókon, hanem az illetékes hatóságokra bízza a megtorló intézkedést.

De Marinis János figyelmet érdemlő levelének ez a szövege:
„Admodum Reverende Pater Provincialis salutem. Pro parte miserorum Hebraeorum, quotquot in regno Poloniae dispersi habitant, suppliciter maeste que nobis exponitur, ipsos ibidem ab imperito vulgo et nonnullis privato livore sibi infensissimus per varias calumnias et imputationes maligne traduci et in specie quasi ad ritum sui panis azimi sanguinem christianorum soleant adhibere, nec alio tendere has criminationes, quam ut instantibus vel Varsaviae comitus palam periclitentur vel ut populariter etc. exosi et omni persecutione severius affligendi etc. Proinde ad nostram et aliorum regularium praelatorum

misericordiorem aequitatem perplexi confugiunt per Deum obsecrantes, si quid fortasse aut praesidii aut intercessionis a religiosis subditis nostris ibidem valeant in tanta neccissitate, diserimine et augustia obtinere. Nos igitur justa commiseratione facti harum serie Paternitati vestrae committimus, quatenus per se et suos (quantum sine praejudicio verae nostrae fidei et reipublicae offendiculo fieri potest) misserrimae genti contra injustas quaslibet calumnias succurrat, si quidem christianae mansuetudinis ac pietatis est. etiam istis, sicuti per injuriam opprimuntur, viscera humanae charitatis exhibere. Peculiariter vero Paternitas vestra per universam provinciam nostro suoque nomine mandet singulis divini verbi praedicatoribus, ut pro conscione aliisque datis occasionibus generatim populos dehortentur, ne illicitis odiis, falsis delationibus, confictis communicationibus, probris, contumeliis, aut quocunque insultu ac saeviendi libidine calamitosam hanc gentem divexando. Deum nostrum ipsorumque legislatorem offendant, inepte putantes in hoc gratum se numini praestare obsequium cum longe aliud nos doceat tum lex christiana, tum ethica naturae. Si quid in christianum peccant Hebraei, adsunt in singulis oppidis et civitatibus legitimi magistratus, qui examinente publica delictum castigent, veritate comperta, sed privatis nullam jus est ferociendi pro libitu in Hebraeum multo minus comminiscendi facinora, pro quibus universa natio adducatur in discrimen simulque cum nocente innocens periculo involvatur. Confidimus in prudentia Paternitatis vestrae, quod hac in parte non deerit officio charitatis facietque Hebraeos re ipsa experiri quod ipsorum non desideramus interitum, sed salutem. Valeat inferium prospere cum suis memor nostri ac sociorum in suis sacrificiis". 35
35 Az August Schupp kiadásában névtelenül megjelent „Die päpstlichen Bullen über die Blutbeschuldigung" München, 1900 134-136. old

A rituális gyilkosságok cáfolatai, XVII. század.

Alig múlott el egy esztendő De Marinis János levele után, midőn Bécsben a következő eset történt. 36
36 K Ch Pawlikowski: "Der Talmud in der Theorie und in der Praxis" Regensburg 1866 265-266 old.

1665 május 22-én Bécs zsidó városrészének egyik pocsolyájában, ahol a zsidók lovaikat szokták úsztatni, egy asszonynak hulláját találták, mely téglákkal nehezített zsákban volt lesüllyesztve. Az asszony teste tele volt szúrt sebekkel s darabokra volt vagdalva.

Hogy megtudják, kinek a hullája, az asszonynak fejét, amelyen még rajta volt egy kötél, nyilvánosan közszemlére kitették egy üvegtartóban.

Így csakhamar fölismerték, hogy a fej egy mesterember feleségéé, aki Neustiftban egy aranyműves házában lakott. Ezt megerősítette nemcsak a megidézett aranyműves, hanem később maga a férj is. „Igen, a feleségem - mondotta de nem én öltem meg." Kihallgatása alatt azonban bevallotta, hogy eladta feleségét a zsidóknak. Aztán elküldötte a zsidók városrészébe azon ürügy alatt, hogy ott valamit elzálogosítson; így játszotta az asszonyt hóhérainak kezére. A zsidók pedig vérét vették az áldozatnak, mire szétvagdalták testét s beledobták az említett pocsolyába.

A vérvád történetének megírásánál a XVII. században különös figyelemre kell méltatnunk egy kiváló protestáns tudóst, Wagenseil János Kristófot (1603-1705), aki Altdorfban 37 a jogtudományok és keleti nyelvek tanára s a zsidó irodalomnak és szokásoknak alapos ismerője volt.
37 A Nürnberg melletti Altdorf egyeteme 1623- 1809-ig állt fönn s régebben szép számmal magyar ifjak is látogatták

A zsidóknak több keresztényellenes könyvét „Tela ignea Satanae" cím alatt összegyűjtve kiadta latin fordítással s észrevételeivel, illetőleg cáfolataival. 38

38 Wagenseil e vaskos könyvének teljesebb címe, mely egyszersmind azt is mutatja, milyen keresztényellenes zsidó munkák vannak itt egybegyűjtve, a következő "Tela ignea Satanae Hoc est: Arcani et horribiles Judaeorum adversus Christum Deum et christianam religionem libri avekodtoi. Sunt vero: R Lipmanni Carmen Memoriale - Liber Nizzachon Vetus auctoris incogniti. - Acta disputationis R. Jechielis cum quodam Nicolao - Acta disputationis R Mosis Nachmanidis cum Fratre Paulo Christiani et Fratre Raymundo Martini - R Isaaci liber Chissuk Emuna. - Libellus Toldos Jeschu - Joh. Christophorus Wagenseilius ex Europae Africaeque latebris erutos in lucem protrusit, theologorum christianorum fidei, ad tanto rectius meditandum ea, quae conversionem misenrimae gentis Judaicae juvare possunt, illos committens commendansque. - Additae sunt Latinae interpretationes et duplex confutatio. Accedit Mantissa de LXX hebdomadibus Danielis. adversus V. C Johannis Marshami equitis aurati angli novam et incommodam earundem explicationem" Altdorfi Noricomm 1681.

Wagenseil azonban nem volt a zsidók ellensége, amint sokan e gyűjteményes munkájának címe után gondolták. Ha meg is támadta itt a zsidókat, nemcsak nem volt ellenségük, hanem őszinte jó szándékkal, komolyan dolgozott megtérítésükön. S ezen céljának elérésére kiváló eszköznek tartotta éppen a vérvád elleni küzdelmet.

Hogy a vérvád alaptalanságát kimutassa, könyvet is írt, amelynek címe: „Der denen Juden fälschlich beigemessene Gebrauch des Christen-Bluts. Das ist: Unwidersprechliche Widerlegung der entsetzlichen Unwahrheit, dass die Juden zu ihrer Bedürfniss Christen-Blut haben müssen, welche so viel tausend dieser unschuldigen Leute um Hab und Gut, Leib und Leben gebracht" 39
39 Wagenseil „Benachrichtigungen wegen einiger die Judenschaft angehenden wichtigen Sachen" Erster Theil, Leipzig, 1705 126-206. oldalain

Wagenseilnak ez a könyve voltaképpen négy értekezésből áll. Az elsőben az „Alénu" imával foglalkozik, amelyet a zsidók mindennap kétszer mondanak el a zsinagógában s kimutatja, hogy ezzel (bár a Szentírásból vett szavakból van összeállítva) a kereszténységet gyalázzák és szidalmazzák. Amiért is azt a tanácsot adja, hogy minden zsidóval évenként ünnepélyes esküvel meg kell fogadtatni hogy sem Krisztust, sem a Boldogságos szent Szüzet nem fogja szidalmazni. Rendkívül veszedelmesnek tartja az engesztelésnapi „Kol nidré" imájukat is, mert azzal a zsidók már előre ünnepélyesen föloldozzák magukat teendő fogadalmaik érvénye és esküik kötelező ereje alól. 40
40 A "Kol nidré"-re vonatkozólag, valamint az eltemetésekre és ezek cáfolatára vonatkozólag lásd J. A Eisenmenger "Entdecktes Judenthum". Schieferl-féle kiadás. Dresden. 407-430 old

A második értekezésben kimutatja, hogy a Talmudban számtalan hely van, amely Krisztust szidalmazza s káromolja. Ez ellen sem tud jobbat ajánlani, mint az első értekezésben tanácsolt esküt. Hogy azonban ez az eskü érvényes és kötelező legyen, bizonyos formaszerűségeket ír elő. 41
41 Ezen figyelemreméltó formalitásokat Wagenseil a következőkben foglalja össze. Az eskü letételénél legalább tíz zsidónak kell jelen lennie s azok mindegyikének legalább 13 esztendős s egy naposnak kell lennie Az esküt tevő zsidó rendesen kabáttal, övvel és köpennyel legyen öltözve, kis sapkája és kalapja vagy biretuma a fején legyen az eskü alatt is. A tefillim (imaszijazat) homlokára és bal karjára legyen erősítve, feje pedig a tállisszal (imakendő) takarva. A nők közönséges ruházatban, tefillim és tállisz nélkül teszik le az esküt. Keresztény tanúk kíséretében néhány zsidónak el kell hoznia a zsinagógából a felolvasásnál használt tórát (Mózes öt könyvének pergamen-tekercset). A tórát az illető zsidónak az eskü letevése előtt meg kell csókolnia, aztán jobbkarjára véve, balkezét rátennie, s kelet felé fordulva az esküt valamely kereszténynek előmondása után lassan és értelmesen utána mondania s végül a tórát újból megcsókolnia. Magának az eskünek szavait pedig Wagenseil ekképpen szövegezte meg: „Én N. fia N.-nek, esküszöm a mindenható Istenre, aki az eget és földet teremtette, hogy 1. hibátlan tóra-könyv van karjaim között; 2 hogy N -t elöljárómnak elismerem, akinek mindenben engedelmeskedni tartozom, 3. hogy Krisztust semmiképpen szidalmazni nem fogom. 4. hogy az Úrvacsorát nem fogom gúnyolni; 5. hogy az egyházat s a papságot tiszteletlenséggel nem illetem,

6. hogy egy keresztényt sem tévesztek meg vallása gyakorlatában, 7. hogy a megtért zsidókat nem üldözöm, 8. hogy ezen eskü alól senki által fel nem oldoztatom magamat. Ezen eskümet meg akarom tartani, amily igazán imádom az Istent s amily igazán vallom a 613 parancsot, mely az ő szent tórájában foglaltatik, amelyet karjaimon tartok. Ha pedig nem tartanám meg, akkor sújtson az átok. (itt aztán következnek az Ószövetségből veti iszonyú átok-fenyegetések). Erre az esküt tevő „Áment" mond. - Csakis ezen formalitások megtartása mellett tartja Wagenseil érvényesnek és feloldhatatlannak a zsidónak esküjét. Ha csak egyetlen egy körülmény is figyelemén kívül hagyatik, a zsidó föloldozhatja azt, vagy föloldoztathatja magát az alól. Ámde ha szigorúan vesszük Wagenseilnak a Kol nidre-ről vallott nézetét, akkor a formalitások is mind hiábavalók.

A harmadik értekezésben a zsidók megtérésének reményével foglalkozik. A zsidóknak a protestantizmusra való térését, úgy látszik, élete legfőbb céljául tűzte ki magának. Mellesleg sok oldaltámadást intéz itt a katolikus egyház ellen.

A negyedik értekezésében iparkodik „ellenmondást nem tűrő módon megcáfolni azt a szörnyű valótlanságot, hogy a zsidók szükségleteikre keresztény vért használnak". Ugyancsak itt foglalkozik tüzetesen különösen a trienti esetekkel.

Wagenseil könyvének ez a minket legközelebbről érdeklő negyedik fejezete, ha nem is egyedüli, de legerősebb fegyvertára mindazoknak, akik valaha a rituális gyilkosságokat tagadták és még ma is tagadják s jó ideig az volt azoknak is, akik a trienti esetre vonatkozólag azt állították, hogy a kis Simon meggyilkolásában a zsidóknak nem volt semmi részük. Pedig mily kevéssé sikerült Wagenseilnek a vérvádat megdöntenie, kitűnik azon érveinek tarthatatlanságából, amelyeket a vérvád alaptalansága mellett felhoz.

Megengedi ugyan, hogy a zsidók elkövethettek vérgyilkosságokat keresztény gyermekeken, de azt mondja, hogy az igen ritkán történt, mert a zsidóknak nincs szükségük keresztény vérre. Hogy a zsidók nem használnak keresztény vért, a következőkkel bizonyítja:

1. A zsidók éppen olyan szigorúan tartják meg étkezési törvényeiket, mint azt a tilalmat, hogy gyermekeiket nem szabad Moloch bálványnak áldozniok.

Ámde a Szentírás mégis arról tanúskodik, hogy a zsidók e szigorú isteni tilalom ellenére mégis feláldozták gyermekeiket Molochnak s ezt még zsidó királyok is megtették, így Akáz és Manasszesz saját fiát sem átallotta feláldozni Moloch bálványnak. 42

42 Paul SCHOLZ "Götzendienst und Zauberwesen bei den alten Hebräern und den benachbarten Völkern ". Regensburg. 1877. 182-197 oldal, ahol a Szentírásnak megfelelő helyei is idézve vannak

Ha valamely isteni parancs vagy tilalom eo ipso (magától értetődik) kizárná a megszegésének lehetőségét, akkor soha lopást, rablást, csalást, gyilkosságot, házasságtörést, hamis esküt, sem semmiféle más bűnt nem követtek volna el az emberek. Tudjuk azonban, hogy, sajnos, nem így áll a dolog a gyarló embereknél. S a zsidók sem kaptak különös privilégiumot Istentől, hogy nem szeghetik meg az isteni törvényeket.

2. A zsidók nagy gonddal távolítják el a vért eledeleiktől. Metszők (sakterok) és a metszéshez értő rabbik oly jártasak a vér dolgában, hogy a legnagyobb könnyűséggel húszféle vért is meg tudnak különböztetni.

De vajon így cselekszenek-e a vér minősítésében ily jártassággal bíró fanatikusok is? S hátha valamely titkos tan üdvösségesnek mondaná ártatlan keresztény gyermekek vérét?!

3. A zsidók a lelkehagyott ember vérét tisztátalannak tartják, még a zsidó vértanúkét is, annál inkább egy keresztény gyermek vérét.

De vajon így gondolkozik-e a fanatizmus és a babona is? Annyi bizonyos, hogy az Ószövetségben az áldozati vér éppenséggel nem volt tisztátalan, hanem szent s éppen azért Istennek szentelt dolog.

4. Sem Ázsiában, sem Afrikában nem merültek föl vérvádak, hanem egyedül csak Európában.

Eltekintve attól, hogy Ázsia és Afrika, mint túlnyomólag pogány és mohamedán vallású, nem jó indulattal viseltetik a kereszténység iránt, amiért a keresztények sérelmeivel sem sokat törődött a múltban s még most is kevés érzéket tanúsít azok iránt, éppen az ottani közbiztonsági fogyatékos állapotok s a rendőri és igazságszolgáltatási rendezetlen viszonyok mellett régebben egy-egy kereszténynek eltűnése sokkal kisebb jelentőségű dolog volt, semhogy nagyobb feltűnést okozhatott volna s pláne még Európa figyelmét is fölkeltse. De újabban e tekintetben is némi javulás állván be, a keresztényeken elkövetett vérgyilkosságok sem maradnak egészen titokban. Példa reá, hogy egyebekről hallgassunk, Damaszkusz és Tripolisz. Az előbbi tudvalevőleg Ázsiában, az utóbbi Afrikában van. E két helyen előfordult esetekről azonban még ezután szólunk csak. S aztán nem vérvádról, hanem vérgyilkosságról van itt szó, nem egyszerű vádról, hanem tényekről. Továbbá nem az összes zsidóságot, hanem csak egy fanatikus titkos szektát vádolnak a rituális gyilkosság elkövetésével.

5. Ha a zsidóknak rituális célból keresztény vérre volna szükségük, honnan vennék azt a sok keresztény vért.

Senki sem állítja, hogy az illetők vödörrel isszák a keresztény vért. Már a trienti per alkalmával tett vallomások szerint is a legcsekélyebb adag, egy csepp, egy lencsenagyságú vagy szemernyi adag is egy egész húsvéti lakomához elégséges.

6. Ha a vérvád igaz lenne, már régen leleplezték volna a konvertiták, a kereszténységre tért zsidók.

Mintha bizony ilyen leleplezések és vallomások még nem történtek volna. Megtörtént az már a trienti bűnper alkalmával s utóbb is ismételten egészen a legújabb korig. A legmeglepőbb és legmegdöbbentőbb vallomásokat és leleplezéseket majd csak ezután közöljük.

7. Végre pápák bullái s fejedelmek rendeletei a vérvád ellen nyilatkoznak és tiltják a zsidóknak a vérváddal való zaklatását.

Ámde a nevezettnek a fennforgó esetekből kifolyólag nem mint az ügyben eljárt bírák nyilatkoztak, hanem bulláikban és rendelkezéseikben elsősorban és főként annak akarták elejét venni, hogy ne vádolják a mózesi vallás alapján a zsidóságot rituális gyilkosságokról, és a humanizmustól vezéreltetve gátat akartak emelni annak, hogy egyes vádlottak elégséges ok nélkül bűnhődjenek s végül hogy a vérvád miatt feldühödött tömegek mészárlásának ártatlan zsidók essenek áldozatul. Egyébiránt bulláikkal szemben egész sorát az ellenkező fejedelmi és pápai rendeleteknek lehet felhozni. Majd később rátérünk ezekre is.

A vérvád alaptalanságát tehát nem sikerült Wagenseilnak kimutatnia felsorolt érveinek egyikével sem. 43
A3 Jos. Deckert "Vier Tiroler Kinder Opfer des chassidischen Fanatismus". Wien, 1893 49-53 old

Ami pedig különösen a trienti esetet illeti, annak nagy jelentőségét Wagenseil elismeri ugyan, mert köztudomású mindenfelé. Azért éppen ezt az esetet tagadja a legmakacsabb módon, minden áron ártatlannak akarván feltüntetni a zsidókat. Sőt annyira megy, hogy a trienti történetet a legnagyobb és leggyalázatosabb valótlanságnak mondja, amelyet valaha elbeszéltek és olvasnak.

S hogy merész állítását igazolja, ellenmondásokat vél fölfedezni a tanúk között, de - s ez jól megjegyzendő - nem a periratokban szereplő tanúk között, hanem azok között, akik a trienti eseményről írnak és tudósítanak: Tiberinus orvos,

Jac. Phil. Bergamo, Fr. Leander Alberti da Bologna, Pietro Mocenigo, Velence dozséja stb. A per aktáiról Wagenseilnak fogalma sincs; nemcsak nem olvasta, hanem nem is ismerte, sőt nem is említi azokat s egész könyvében sehol a legcsekélyebb nyomát sem találjuk azon ismeretének. Pedig itt az akták perdöntők.

Ismerve a trienti per aktáit, Wagenseil ellenvetései oly semmitmondók, érvelése oly gyönge, állításai oly tarthatatlanok, hogy azok cáfolásával nem érdemes foglalkozni. 44
44 Lásd különben azokat ízzé-porrá zúzva J. Deckert "Vier Tiroler Kinder stb " id m 53-64 old. De már Bonelli Benedetto da Cavalese kimutatta azok tarthatatlanságát "Dissertazione apologetica sul martyno del b. Simon da Trento nell'a. 1475 dagli Ébrei ucciso" Trento 1747 című munkájában, melyben Jacques Basnage de Beauval kálvinista prédikátorral és egyháztörtenetíróval is végez, aki "Histoire de la religion des Juifs depuis Jésits-Christ jusqu' r présent" Rotterdam 1706 című munkájában (I IX ch. 30 n 9) egy oldalon át szintén foglalkozik a trienti esettel, azonban annyi téves adatot valótlanságot és badarságot halmozott össze, ahány szót ír ez oldalon. Wagenseilról és Basnageról XIV Benedek pápa is megemlékezik a "Beatus Andreas " kezdetű bullája 5 §-ában, ezeket írván. „Breve Sixti V. insertum est praecitatae disceptationi apologeticae super martyrio D Simonis, Trídentinus praelis cusae anno 1747. pag. 207 ubi cruditus auctor (tudniillik Bonelli Benedetto) refutare non negligit, quaecunque Wagenseilius et Basnagius in pueri innoxii martyrium objecerant; idque ipsum, vi et eruditione haud impari praestatur a Flaminio Cornelio senatore Veneto in suo opere »De cultu S Simonis puero Tridentini«, Venetiis recuso sub annum 1743 " Benedicti Papae XIV „Bullarium". tom IV. Romae. 1762 pag 103

S ma már azok sem hivatkoznak Wagenseil ezen érveire, akik a trienti esetet tagadni szeretnék.

Ha a különben becsületes jellemű Wagenseil a trienti periratokat ismeri, bizonyára egészen másképpen írt volna ez esetről. Így azonban a zsidók megtérítésének vak buzgalmában túllőtt a célon, amivel a zsidóknak többet ártott, mint használt. Szándéka jó lehetett, eszközei azonban nemcsak elégtelenek, hanem részben tisztességtelenek is voltak, amennyiben nem átallott néha merő gyanúsításokkal és ráfogásokkal is élni.

A metzi per, 1669-1670

A XVII. század vérgyilkosságaiból említésre méltó még egy különös eset, amely Franciaországban, történt XIV. Lajos király (1643-1715) korában. Az esetnek egykorú, bő és hiteles leírását Metz városának könyvtárában őrzik s abból kitűnik, hogy Lévy Rafael boulay-i rabbi, Glatigny falu közelében egy odavaló lakosnak fiacskáját elrabolta s minden bizonnyal meg is ölte, mert később megtalálták a falu melletti erdőben a gyermek ruhácskájával annak fejét s testének néhány részecskéjét. Miután hosszas vizsgálat után a bűntény elkövetése „a legfőbb ítélőszék három határozata szerint" a rabbira kétségbevonhatatlanul rábizonyult, 1670. január 17-én a kor szigorú irányának megfelelően, elevenen elégették.

Az eseménnyel egykorú Eisenmenger röviden közölvén az esetet, elbeszéléséhez ezt fűzi még hozzá: „Mindez olvasható egy Párizsban 1670-ben 16° nyomatott könyvecskében, amelynek címe »Abrégé du procés fait aux Juifs de Mets«, azaz »Rövid tartalma a metzi zsidók ellen folytatott pörnek«. Ezt a könyvecskét egy jóbarátom éppen akkor kölcsönözte nekem, amikor ezt az anyagot földjegyeztem. Benne részletesen le van írva az egész ügy". 45
45 Joh. Andr Eisenmenger "Entdecktes Judenthum", Schieferl-féle kiadás. Dresden 1893. 372-374 old. K. Ch. Pawlikowski: "Der Talmud in der Theorie und in der Praxis" Regensburg 1866. 266. old. H Desportes "Le mystére du sang chez les Juifs de tous le temps". Paris 1890. bőven írja le s ennek alapján közli B

Freimut "Die jüdischen Blutmorde von ihrem ersten Erscheinen in der Geschichte bis auf unserer Zeit" Münster. i. W. 1895. 26-35 oldal

Az igen érdekes esetnek főbb részletei a következők 1669. szeptember 25-én délután 1 óra tájban a Metz közelében fekvő Glatigny faluban Gilles de Moyne kerékgyártó felesége a falun kívül levő kúthoz ment fehérneműt mosni. Magával vitte körülbelül hároméves kisfiát, kinek szőke haja (ami a per folyamán igen fontos körülménynek bizonyult) el volt választva. A fiú vörös sapkát viselt. A gyermek útközben visszamaradt s minthogy rövid idő múlva nem mutatkozott, édesanyja érette ment, de nem találta sem az úton, sem a rokonoknál, sem az egész faluban. A falu elöljárója nyomban elrendelte, hogy keressék a fiút a falu körül elterülő erdőben, de az sem vezetett eredményre.

Közben Gillesné, a gyermekét szerető anyának sajátos éleslátásával, több rokona kíséretében, a gyermek lábnyomait követte. A lábnyomok kivezettek a metzi országútra, de itt csak rövid ideig lehetett azokat követni. Gillesné nem sokkal utóbb találkozott férjével, aki aközben végigszaladt az országúton és azzal a hírrel jött vissza, hogy útközben megállított egy lovast, és megkérdezte, nem látott-e az úton egy kisfiút? Az úr minden habozás nélkül azt válaszolta, hogy egy sűrű fekete szakállas zsidóval találkozott, aki fehér lovon Metz felé vágtatott, karjai között egy 3-4 éves gyermeket tartva.

Ezek a felvilágosítások, különösen a gyermek korára vonatkozók, teljesen meggyőzték az apát arról, hogy az illető gyermek az övé. Azért haladéktalanul Metzbe sietett s ott a „Német kapu"-nál tudakolózott, nem haladt-e a kapun át egy zsidó, akire ráillik a fenti leírás? És csakugyan akadtak, akik a zsidót látták. A további tudakozódások eredménye az volt, hogy a lovas nem volt más, mint a Boulay-ból való Lévy Rafael. Többen azt is észrevették, hogy Lévy egy csomagfélét rejtegetett köpenye alatt.

Gilles most azt is megtudta, hogy Lévy, valahányszor Metzbe jön, mindig Garcon zsidónál szokott megszállni. A szerencsétlen apa azért oda sietett és hevesen követelte gyermeke kiadását. Garconéknál úgy tettek, mintha nem tudnák, mit akar Gilles, aki végre is kénytelen volt eredmény nélkül és szomorúan hazatérni. De nem hagyta a dolgot annyiban, hanem följelentette a törvényszéknél.

A vádlott Lévy Rafael rabbi és a zsinagóga elöljárója volt a Metztől körülbelül öt órányira fekvő Boulay városkában. Energikus, vállalkozó férfiúnak ismerték, aki évekkel azelőtt nagy utazásokat tett keleten, Olaszországban és Németországban. Termete közép, haja fekete, szakálla szintén fekete és szokatlanul sűrű volt.

Nyomban a följelentés után azt írták neki a metzi zsidók, jöjjön hamar Metzbe és jelentkezzék önként a törvényszéknél, hogy magát igazolja. Ezzel a feljelentésnek az alaptalanság látszatát kellett adni. Lévy követte ezt a tanácsot. Azonban e vakmerősége sem mentette meg attól, hogy börtönbe ne essék. A vizsgálóbíró a fennforgó súlyos gyanúokok miatt azonnal láncra verette. Metzben a törvényszéki vizsgálatot több mint három hónapon át a legapróbb részletességig menő lelkiismeretességgel, a csak némi fontossággal bíró összes mozzanatok legpontosabb megvizsgálásával és olyan pártatlansággal vezették, hogy amint a gyermekrablás bebizonyult, minden elfogulatlan bíró kénytelen volt Lévyt vétkesnek mondani.

A vizsgálat folyamán Lévy azt vallotta, hogy ő azon a napon, amelyen a gyermek eltűnt Boulayból, Metzbe lovagolt és a várost már délutáni 1 órakor ismét elhagyta Ezen vallomás szerint kell, hogy nem sokkal 1 óra után már látták azon az országúton, amely azon hely mellett vonul el, ahol a gyermek eltűnt. A számos tanú közül öten azt vallották, hogy ugyanazon a napon a metzi országúton, illetőleg a „Német kapu"-nál egy fehér lovon tovanyargaló sűrű feketeszakállas zsidót láttak, aki köpenyében egy körülbelül hároméves elválasztott szóké hajú és vörössapkás gyermeket tartott. A tanúk egyike egészen határozottan kijelentette, hogy az illető lovas a gyermekkel nem volt más, mint Lévy Rafael rabbi. Végül maga a vádlott is megengedte, hogy azon a napon más zsidó bizonyára nem utazott, mert az összes zsidókat igénybe vette egy aznap délután kezdődő

nagy ünnep. Éppen ezen ünnep miatt ő is azon volt, hogy már délután 4 órakor szülőföldjére, Boulayba érkezzék és hogy 4 órakor valóban oda is ért, amiért is ugyanaznap délután Metzben nem időzhetett. A tanúk vallomása azonban ezen kijelentésnek éppen ellenkezőjét bizonyították be. A metzi történetíró erre vonatkozólag így vélekedik: „Azon kívül nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy keresztény gyermek elrablását vallási aktusnak tekintik, amely sokkal érdemesebb, mint a vallási szertartásnál való jelenlét. Az utóbbit az előbbiért elmulasztani a zsidónál nem lelkiismeretbe vágó dolog, sőt ellenkezőleg, egyenesen bűnnek tartana a vallási szertartáson való jelenlétet, ha ezáltal egy keresztény gyermek elrablásának el kellene maradnia".

A metzi zsidók mindent elkövettek, hogy Lévy érdekében mentő tanúkat hozzanak össze, úgy látszik azonban, hogy a mentő vallomások nem nyomtak sokat a latban, mert az államügyész csakhamar halálos büntetést kért a vádlottra.

De a törvényszék a vizsgálat folytatását határozta el, ami az igazság érdekében nagyon helyes volt, mert ahelyett, hogy a vizsgálat további folyamán sikerült volna Lévyt felmenteni, újabb mozzanatoknak egész sorozata derült ki, amelyek Lévynek már bebizonyított vétkességét még megerősítették.

Különösen fontos Lévy titkos levelezésének fölfedezése, amelyről szintén közölnünk kell a következőket:

Egy napon a börtönőr meglepte a vádlottat, amint börtönében leveleket dobott egy szolgáló felé. Azonnal behatóan megvizsgálták a vádlott börtönét és ruháit, és ágyának szalmazsákjában, Lévy zsebeiben és pénztárcájában összesen kilenc hasonló levelet találtak. Az említett szolgáló boulay-i születésű volt. Lévy fia több ízben adott neki atyjára címzett leveleket és a leány - amint azt a törvényszék előtt bevallotta - nagy jutalom reményében elvállalta a levelek közvetítését. A levelek héber és német nyelven voltak írva. Különösen érdekes Lévynek egy, a metzi zsinagóga elöljárójához intézett levele, ugyanaz, amelyet a szolgáló felé dobott. Egy megtért zsidó, aki azelőtt orvos volt Metzben és megkeresztelkedése után Elszászba költözködött, lefordította a levelet, és Lévy maga is elismerte, hogy a fordítás helyes. A fordításnak csak egy mondatát nem ismerte el. A levélben ugyanis az állt „A zsidó, aki ételeimet hozza, azt mondta, hogy a gyermeket megkötözték". Lévy azzal, hogy ezt írta, elismerte, hogy a gyermek a zsidók kezei közt van, és hogy ezek erőszakosan bánnak el vele. Éppen azért utóbb azt állította, hogy azt írta: „A gyermeket úgy találták" (t.i. megkötözve), mert azzal olyanná akart feltűnni, mintha azt hinné, hogy a gyermek véletlenül elveszett. A vizsgálóbírák nem vették Lévy kijelentését semmibe, mert aközben egy másik konvertált, és a héber nyelvet bíró zsidó ugyanígy fordította le a levelet, mint az orvos.

Lévynek a zsinagóga elöljárójához írt ezen levele így hangzik:

„Hitközségünk drága elöljárói! Kérlek benneteket, adjatok nekem hírt arról, hogy mit határozott tegnap a törvényszék? Mert az állami főügyész jelen volt, s ezért folyton aggódom. Egyáltalában üzenjétek meg nekem, miről tárgyalt a törvényszék, és mit akar itt az ellenőr (Boulay-i lakos). A börtönfelügyelő szolgálója azt mondta nekem, hogy a gyermeket megkötözték. Írjátok meg, kérlek, miképpen állanak tanúim, és közöljétek azt velem valami módon, de pontosan, hogy legalább némi vigasztalásom legyen. Küldjetek nekem papírost. Áman 46 ma itt volt a börtönben és úgy nyilatkozott, hogy halomra fog dönteni mindent, amit a törvényszék határozott.
46 Tudvalevő, hogy Áman Mardocheusnak. Eszter nagybátyjának s a zsidóknak esküdt ellensége volt, amiért neve a zsidók legdurvább szidalmainak egyike Lévy itt az államügyészt érti rajta

Ezért is kövessétek figyelemmel a tárgyalások menetét. Kérlek, jöjjetek segítségemre, hogy megszabaduljak szerencsétlen helyzetemből. Fontoljátok meg, vajon nem számolhatnék le Metzben az ellenőrrel 47 és vajon nem beszélhetnék-e kedves nőmmel és gyermekeimmel?
47 Lévy adósa volt az ellenőrnek

Csak egy falat kenyerük legyen kedves nőmnek és gyermekeimnek, akkor örömmel meghalok, mint Izrael fia és megszentelem Isten nevét. Csak azt kérem, hogy már eljegyzett leányomat, Blimelét adjátok férjhez, és hogy nőm és gyermekeim ne hagyassanak magukra. Én a közjóért döntöttem magamat e bajba és a nagy Isten segíteni fog. Zsidó temetést követelek, mert máskülönben nem bocsátok meg senkinek".

Feltűnő, hogy midőn Lévy azt kéri, legyenek iránta irgalmasak és segítsenek, ennek okául egyáltalában nem hozza föl, hogy ő ártatlan. S ha még tekintetbe vesszük azt a kijelentést, hogy a közjóért keverte magát e bajba, ezzel indirekte bevallja e levélben, hogy vétkes.

Lévy elfogott levelezése között még különös figyelmet keltett egy kis levélke, amelyet a metzi zsinagóga elöljárója intézett Lévyhez és amely így hangzott: „Ha megesnék, amitől Isten óvjon, hogy hozzád intézik e kérdést, akkor válaszul háromszor e szavakat fogod mondani: »Én zsidó, zsidó én; él egy zsidó, egy zsidó él; meghal egy zsidó, egy zsidó meghal«."

Lévy maga is helyesnek jelentette ki a fordítást és mikor azt kérdezték tőle, hogy e szavak nem valami varázsformula-e, azt válaszolta, nem az, hanem csak ima.

A következőkre nézve a metzi krónikásnak adjuk át a szót:
„A metzi zsidók mindent elkövettek, hogy mennél több erőt és súlyt kölcsönözzenek azoknak a bizonyítékoknak, amelyeket a vádlott ártatlanságának bebizonyítására felhozni fáradoztak. Ugyanazon csellel és kifogással éltek, mint Jákob fiai, amikor testvérüket eladván azt mondták: »Fera pessima comedit eum, devoravit eum«, fenevad ette meg és nyelte el Józsefet. Ezért is a zsidók elhíresztelték a városban és a környékbeli falvakban, hogy a gyermeket vadállatok szétmarcangolták és hogy ezt annál könnyebben elhitethessék az emberekkel, a következő eszközhöz nyúltak, amelyből persze kitűnt, hogy vaksággal voltak megverve".

„Annyira mentek vakmerőségükben, hogy a gyermek ruháit és fejét elvitték a Glatigny falutól félórányira fekvő erdőbe. A fejen még csüngött a nyak és a bordák egy része. Hogy már most annál könnyebben lehessen a fejet fölfedezni, a fiú ingecskéjét egy három lábnál magasabb cserjére akasztották. Ez meglevén, nagy jutalmakat tűztek ki a gyermek megtalálására. Az emberek természetesen buzgón kutattak-kerestek és bejárták az erdőket. Egy szomszédos faluból való asszony később kijelentette, hogy három metzi zsidó kérdezte tőle, hogy mit beszélnek az emberek az elrabolt gyermekről. Az asszony azt válaszolta, hogy ha vadállatok tépték azét a gyermeket, akkor az erdőben mindenesetre meg kellene találni ruhájának maradványait, mire az egyik zsidó úgy vélekedett, hogy talán még a fejét is meg lehetne találni."

És csakugyan nem sokkal utóbb, 1669. november 20-án négy kanász, akik ugyanazon erdőben őrizték sertéseiket, megtalálták egy gyermek fejét a nyakkal és a bordák egy részével együtt, valamint két egymásba dugott ruhácskát: lenből való harisnyát, vörös sipkát és egy bokorról lelógó ingecskét. És e ruhadarabok egyike sem volt elszakítva, sem véres.

Gilles, a gyermek atyja és az államügyész jelentést tettek a leletről, mire a törvényszék egy bírót küldött a helyszínére, aki ott pontosan jegyzőkönyvbe vette a tényállást és az összes körülményeket. Gilles kijelentette, hogy a ruhákat fia viselte azon a napon, amelyen eltűnt. A gyermek testi maradványait, illetőleg nem mondhatott semmi biztosat, mert az arc egészen el volt torzítva; a fejen levő sebek még meglehetősen frissnek látszottak.

A pásztorok is azt vallották, hogy az összes tárgyakat fönt leírt állapotban találták és egyikük még azzal toldotta meg szavait, hogy lehetetlen, hogy a gyermeket vadállatok tépték szét, mert eltekintve attól, hogy a ruhák nem voltak sem szétszakítva, sem véresek, ő azt a megfigyelést tette, hogy az erdő ragadozó állatai, valahányszor juhot vagy más háziállatot ragadtak el, mindig először a fejét falták föl.

A gyermek hullarészeit átadták a törvényszéknek, ahol két orvos pontosan megvizsgálta, akik aztán határozottan kijelentették, hogy a hús még friss, piros és véres. Ez a körülmény világos jele volt annak, hogy a halál csak rövid idővel előbb állhatott be, és semmi esetre mindjárt az elrablás után, amióta már két hónap és egy nap telt el. El sem lehetett tehát képzelni, hogy vadállat tépte szét a gyermeket. Hiszen ebben az esetben hol lehetett volna két hónapon át?

A zsidók e csalás véghezvitelére valószínűleg egy másik gyermek holttestét használták.

A vádlott rabbit a gyermek maradványai elé állították s ott azt kérdezték tőle, mit szól az ilyen alattomos csínyekhez? - Lévy tagadta, hogy erről egyáltalában tudomása volna, és makacsul megmaradt azon állítása mellett, hogy ő nem rabolta el a gyermeket, és hogy minden nap imádkozik Istenhez, fordítsa el tőle ezen hamis vádakat. Hiszen - úgymond - valahányszor elvész egy gyermek, a keresztények mindig a zsidókat vádolják.

Ámde a bíróság, mely a világi és egyházi hatóságok által annyiszor konstatált vérgyilkosságok kétségbevonhatatlansága alapján jól tudta, hogy a keresztények bizalmatlansága nagyon is jogosult, sőt még nem is eléggé nagy, a vizsgálatot most már fokozott buzgalommal és körültekintéssel folytatta.

Hayesban lakott egy Lévy Gedeon nevű zsidó. Ennek szomszédai azt vallották, hogy a gyermekrablás óta a metzi zsidók igen sűrűn látogatták meg Lévy Gedeont, sokkal gyakrabban, mint azelőtt, és hogy az éj minden órájában jönnek hozzá, nem is egyenkint, hanem egyszerre többen. A szomszédok egyike még sokkal fontosabb földjelentést tett. Ugyanis kevéssel a gyermek ruháinak és fejének megtalálása előtt látta az erdőbe menni Lévy Gedeont, aki egy hátas kosarat vitt a hátán. Egy másik tanú azt vallotta, hogy Gedeon fölszólította őt, keresse a gyermeket s egyszersmind már előre is célzásokat tett arra nézve, hogy a gyermek maradványait hol fogja megtalálni. Ezen vallomások alapján Lévy Gedeont is letartóztatták és a törvény határozata értelmében börtönre vetették.

Kihallgatása alkalmával Lévy Gedeon jóformán mindent tagadott, amivel vádolták. Csak annyit engedett meg és hagyott helyben, hogy a metzi zsidók utasításai értelmében fölszólított több egyént, keressék a gyermeket, és hogy ő maga 100 tallért ígért annak, akinek kutatásai sikerrel járnak.

Lévy Rafael rabbira még terhelőbbek voltak azok a tanúk, akikre igazolása végett hivatkozott. Ezeknek a tanúknak vallomásaiból kitűnt, hogy a rabbi szeptember 25-én, a bűntett napján csak naplemente után fél órával hagyta el Metzet. Egyedül volt, fehér lovon ment, köpenyeget viselt, amit tagadni iparkodott és olyan izgatott, zavart volt, hogy letérve a rendes útról, a rétekre tévedt. Ekkor három férfiúval találkozott, akik visszavezették a helyes útra. Most éppen ezek a férfiak állottak a törvény előtt, és a rabbi ellen vallottak. A rabbinak a találkozás idejére vonatkozó kijelentéseit meghazudtolták, mert azt vallották, hogy körülbelül 6 óra tájban találkoztak vele; a rabbi ellenben azt állította, hogy már 4 órakor érkezett vissza a Metztől körülbelül öt órányira fekvő Boulay-be.

Másik három tanú azt vallotta, hogy ugyanazon a napon a metzi Német kapura nyíló úton egy zsidót láttak, akinek leírása egészen ráillett Lévy Rafael rabbira. A zsidó veressapkás gyermeket vitt, amely körülbelül hároméves lehetett. E tanúk egyike, egy asszony, akit többször szembesítettek a rabbival, kijelentette, hogy ráismer benne arra a férfiúra, akit Metz utcáin látott.

Jóllehet, a rabbi a számos vallatáskor nagy lélekjelenlétet tanúsított, mégis a többi között a következő ellentmondáson kapták rajta. Az utolsó vallatások egyikén azzal az állítással igyekezett magát mentegetni, hogy már azért sem vehetett volna magához a lóra gyermeket, mert lova olajjal és boroskancsókkal volt megrakva. De ezzel szembeállították előbbi vallomását, hogy a kancsókat fia szállította.

A tanúvallomások olyan szabatosak és terhelők voltak, hogy már lehetetlenné vált kételkedni a rabbi vétkességében. A törvényszék tűzhalálra ítélte a gyermekrablót és az ítélet 1670. január 17-én végre is hajtatott.

A rabbi rendületlen lélekerőt tanúsított utolsó leheletéig. Mikor elbúcsúzott több hitsorsosától, nemcsak szeretetükbe ajánlotta nejét és gyermekeit, hanem eskü alatt is kötelezte őket, hogy gondoskodni fognak özvegyéről és árváiról. A bort, amellyel az akkori szokás szerint megkínálták, nem akarta meginni azért, mert nem volt kóser. A haldoklók gyertyáját, amelyet a kezébe akartak adni, visszautasította. A kapucinus atyát pedig, aki végtelen türelemmel, szeretettel figyelmeztette a halálra és a túlvilági életre, eltaszította magától és hangosan kiáltotta: „Én zsidó vagyok és mint zsidó akarok meghalni!"

Elevenen elégették nemcsak őt, hanem Lévy Gedeont is.

A nyilatkozatok századai, XVII-XVIII.

A XVII. században már nem is annyira a vérgyilkossági esetek, amelyeket a közönség már szinte természetesnek tartott, mint inkább ama szenzációs nyilatkozatok érdemelnek figyelmet, amelyek hol itt, hol ott egyes kiváló, zsidó és nem zsidó férfiak részéről elhangzottak, s amelyek a vérvád addig némileg titokzatos kérdését, ha nem is oldották még meg véglegesen, de elősegítették tisztázását. E nyilatkozatokkal a közvélemény figyelmét mintegy elvonták a kevésbé szenzációs esetek iránti érdeklődéstől s inkább a tett nyilatkozatok felé terelték, azokkal foglalkoztatták. Ez folytatódott a XVIII. században is, avval a különbséggel, hogy akkor már nem csak egyesek, hanem főiskolák, egyetemek és tudós társaságok is megszólaltak ez ügyben, hallatva nézetüket a vérvádra vonatkozólag. Ezért a vérvád történetében e két századot méltán nevezhetjük a nyilatkozatok századainak.

Így a XVII. század végén újból hallunk egy nyilatkozatot Christiani Frigyes Albert, konvertita zsidótól, aki 1674-ben keresztelkedett meg Strassburgban s mint a rabbinikus irodalom kiváló ismerője, Lipcsében az egyetem tanára lett. Ő ezeket írja a vérvádról:

„Habár a zsidókat közönségesen arról gyanúsítják, mintha keresztény gyermekek után ólálkodnának, s kézre kerítvén őket, förtelmesen szurkálnák, vérüket vennék, melyet részint asszonyaiknál nehéz szülések alkalmával, részint pedig haldoklóknál utolsó vonaglásaik alkalmával bizonyos szertartások között mint üdvös szert használnának, én mégis mint született zsidó (aki dicsekvés nélkül mondhatom, hogy minden szokásaikat jól ismerem, azokat nagyrészt magam is gyakoroltam vagy legalább szememmel láttam) Istenre hivatkozva állíthatom, hogy azon egész idő alatt, amíg a zsidóságban voltam, ilyesféle eljárást keresztény gyermeken soha sem tapasztaltam, még kevésbé azt, hogy keresztény vér lett volna birtokukban, vagy hogy olyant a fönt említett módon valaha fölhasználtak volna".

Christiani nem átallja a trienti esetet a majna-frankfurti esettel 48 egy kalap alá fogni s arról, valamint az utóbbi századokban másutt történt esetekről így nyilatkozni: „hogy azt bizonyára néhány gonoszlelkű keresztény cselekedte, akik az ottani zsidók iránt ellenséges indulattal viseltettek, hogy ekképpen ádáz gyűlöletből őket szerencsétlenségbe döntsék." 49
48 Ez az eset röviden a következő: Majna-Frankfurtban 1504-ben Bryen Henrik cipész szíjjal halálra verte mostohafiát. Már az első kihallgatásnál őszinte vallomást tett: a másodiknál is tortúra nélkül beismerte a gyilkosságot, de megjegyezte, hogy a fiút agyonszúrta, vérét pedig, melyet egy tálban fölfogott, Gompchen zsidónak vitte, aki zálog melleit pénzt kölcsönzött neki. Gompchen, habár szinten kínvallatásnak vetették alá, kijelentette, hogy az egészről mit sem tud s azt kérte - habár hasztalan - hogy a bűntény elkövetőjéhez vezessék, hogy azt szemtől-szembe láthassa. A cipész szolgálójának vallomásából azonban kiderült hogy a zsidó Gompchen ártatlan. Bryen néhány nappal elítéltetésének kihirdetése előtt beismerte, hogy Gompchent hamisan vádolta, s ezt a vallomását

meg is ismételte kevéssel kivégeztetése előtt. L. Neustad "Eine Blutbeschuldigung in Frankfurt a M. im Jahre 1504. Auf Grund der Prozess-Akten des Frankfurter Stadt-Archivs" Magdeburg 1892
49 Friedrich Albrecht Christiani „Der Jüden Glaube und Aberglaube". Leipzig. 1705 Anhang; IV 181-184 old. és másutt

Aki azonban ennyire nem képes vagy nem akar történelmi adatok, tények között különbséget tenni, az maga fosztja meg nyilatkozatát ama komolyságtól, súlytól és jelentőségtől, amellyel azt tenni szándékozta.

Mielőtt búcsút vennénk a XVII. századtól, közlünk még egy esetet, amely annak legvégén, nyugati Oroszországban, ennek grodnói kormányzóságában történt. 50
50 K.Ch.Pawlikowski: "Der Talmud in der Theorie und in der Praxis" Regensburg 1866. 266-267 old

Grodnó közelében 1690-ben egy falusi földműves házaspárnak hatéves Gábor fiacskája egy napon egyedül maradt otthon, midőn anyja ételt vitt ki a mezőn dolgozó férjének. Ez alatt a szomszédos pálinkamérés zsidó bérlője, Schulka, jött a házba s magához csalogatván a kisfiút, elvitte azt Bialystokba (Bjelostok), a grodnói kormányzóság székvárosába, ahol több zsidó jelenlétében megölték. Előbb egy sötét pincébe hurcolták s itt kereszt alakjában vért vettek oldalából, aztán különféle eszközökkel halálra kínozták, végre pedig egy rozsföldre dobták prédául a vadállatoknak és ragadozó madaraknak.

A szimatjuk által köréje gyűlt kutyák azonban három napon át mintegy őrt állva a holttest mellett, ugatásukkal nemcsak elriasztották a vadállatokat a holttesttől, hanem végre az emberek kíváncsiságát is fölkeltették, kik oda menve, megtalálták a fiúcska holttestét, melyet Zabludow helységbe vittek.

A gyilkosság gyanúja a zsidókra esvén, azokat letartóztatták, s megindították ellenük a vizsgálatot. A fiút pedig eltemették a görög templom közelében.

Midőn harminc évvel utóbb a fiúcska sírja helyén újból sírt ástak, holttestét sértetlen állapotban találták, sőt még egyetlen egy sebe sem változott el. Midőn hivatalosan konstatálták, hogy ez a zsidók által 1690-ben megölt Gábor fiúcska holtteste, a templom sírboltjában helyezték el. E templom 26 évvel ezután leégett s ez alkalommal a holttestet még mindig el nem pusztult, ép állapotban találták. Ezért a holttestet Kozaczynski archimandrita 1755-ben a minski kormányzóság Sluzk (Sluck) nevű kerületi székváros közelében levő s a Szentháromságról elnevezett szerzeteskolostorba vitte s ott temettette el. Ennek az 1684-ben született és 1690-ben a zsidóktól halálra kínzott fiúcskának sorsát a sírfelirat röviden elmondja s avval záródik, hogy aki részletesebben kíván erről olvasni, az forduljon a zabludowi városi tanács levéltárában őrzött aktákhoz.

Eisenmenger hatalmas leleplező munkájának

pokoljárása, XVIII. század eleje

A XVIII. század küszöbén különösen Eisenmenger János András, kiváló orientalista vonja magára figyelmünket, aki „Entdecktes Judenthum" című munkája révén világhírnévre tett szert. Ősrégi tekintélyes protestáns családból származott. Született 1654-ben Mannheimban, ahol atyja a választófejedelem kincstárosa volt. Miután atyját 1666-ban a pestis elragadta, a fiút Heidelbergbe vitték iskoláztatás véget. A héber és vele rokon nyelvekben oly jártas volt, hogy magára vonta Károly Lajos választófejedelem figyelmét, aki Eisenmengert tanulmányainak tökéletesítése végett Hollandiába és Angolországba küldte saját költségén. Hasonló célból már egy keleti útra készült; midőn azonban pártfogója váratlanul meghalt, erről az útról le kellett mondania s visszatért Amsterdamba. Visszakerülvén hazájába, előbb Heidelbergben. később Frankfurtban lakott, ahol

ernyedetlen szorgalommal tovább folytatta tanulmányait. 1699-ben meghívták az utrechti s már 1700-ban a heidelbergi egyetemre a keleti nyelvek tanszékére.

Még amsterdami tartózkodása alatt két tapasztalat nagyon bántotta. Egy hitvita alkalmával megbotránkozással hallotta Lida Dávidnak, az ottani német zsidók főrabbijának gyalázásait Jézusról; 1681-ben pedig a zsidók ámításai által megtévesztett három keresztény a zsidó vallásra tért. Ezek a tapasztalatok annyira felháborították, hogy már akkor megfogamzott benne egy nagyobb munka megírásának az eszméje, melyben a keresztény nagyközönség előtt részletesebben fel akaija tárni a rabbinizmus balga dogmatikáját és botrányos morális elveit Tizenkilenc esztendeig bámulatos szorgalommal dolgozott nagyszabású munkáján, melynek megírása céljából 193 zsidó szerzőt tanulmányozott át alaposan. Ez a munkája fölemésztette vagyonának tekintélyes részét.

Midőn munkájával elkészült, „Entdecktes Judenthum" címen kinyomatta 1700-ban a Majna melletti Frankfurtban kétezer példányban. 51
51 E klasszikus munkának teljes címe a következő: Johann Andreas Eisenmengers Entdecktes Judenthum, oder gründlicher und wahrhaffter Bericht, welchergestalt die verstockte Juden die hochheilige Dreyeingkeit, Gott Vater, Sohn und heiligen Geist, erschreckhcher Weise lästern und verunehren, die christliche Religion spöttlich durchziehen, dabey noch viele andere Dinge und grosse Irrthümer der jüdischen Religion und Theologie, wie auch viel lächerliche und kurtzweilige Fabeln und andere ungereimte Sachen an den Tag kommen. Alles aus ihren eigenen, und zwar sehr vielen, mit grosser Mühe und unverdrassenem Fleiss durchlesenen Büchern, mit Anziehung der hebräischen Worte, und deren neuen Übersetzung in die Teutsche Sprach, kräfftiglich erwiesen allen Christen zur treuherzigen Nachricht verfertiget, Frankfurt a. M. 1700. Két negyedrétű kötet az első 998, a második pedig 1108 oldalas. Legújabban átdolgozta és (az eredeti héber és arámi szövegek nélkül) egy kötélbe kiadta Franz Xavér Schieferl e cím alatt: Joh. Andr. Eisenmenger's. weiland Professors der orient. Sprachen an der Universität Heidelberg. Entdecktes Judentum. Das ist wortgetreue verdeutschung der wichtigsten Stellen des Talmuds und der sonstigen den Christen einem grossen Teile noch ganz unbekannten hebräisch-rabbinischen Literatur, welche einen sicheren Einblick in die jüdische Religions- und Sittenlehre gewähren". Dresden. 1893 Minthogy Eisenmenger eredeti munkája nagy ritkasága miatt a nagyközönség számára nehezen hozzáférhető, azért tanulmányunkban állandóan a Schieferl-féle kiadásra hivatkozunk.

Eisenmenger még el sem árulta, hogy könyvet szándékozik kiadni a zsidókról, ezek tudván, hogy milyen alapos ismerője a héber nyelvnek s hogy milyen beható tanulmányokat végzett a Talmudban, abban a balga reményben ringatták magukat, hogy a nagy tudós a zsidótanok igazságát belátván, talán nemsokára áttér a zsidó vallásra. Ezért gyakran fölkeresték, sőt bizalmasan nem egy titkot is közöltek vele a rabbik tanaiból.

Midőn azonban látták, hogy Eisenmengernek esze ágában sincs a zsidó vallásra áttérni, sőt „Entdecktes Judenthum" címen könyvet is akar kiadni, amelyben esetleg elárulja a vele bizalmasan közölt titkokat is, megdöbbentek. Jól tudták ugyanis, hogy a rabbinikus irodalomban ilyen otthonos, kiváló hebraistának leleplezései mekkora súllyal esnek majd a latba s milyen felháborodást idézhetnek elő a zsidóság ellen. Azért 12 000 forintot ajánlottak föl neki, ha munkájának összes példányait nekik kiszolgáltatja. S midőn a szerző erre semmiképpen sem volt hajlandó, azonnal lépéseket tettek, hogy a félelmetes munka elkoboztassék.

S hogy céljukat biztosan eléljék, felhasználták a bécsi udvarnál legbefolyásosabb embereiket (Oppenheimer 52 és Wertheimer-családok) és jóbarátaikat, akiknek ravasz módon sikerült I. Lipót osztrák császárral, Magyarország királyával (1657-1705) elhitetni, hogy Eisenmenger munkájában hallatlan módon gyalázza és veszélyezteti a katolikus vallást.
52 A zsidó Oppenheimer Sámuel 1700 körül császári főbiztos volt, ami persze nagy irigységet keltett ellene. Egy alkalommal csődület is támadt, s a csőcselék berontott Oppenheimer házába, s ott nagy rombolást vitt véghez. A főcinkost azonban megbüntették.

E hamis vád alapján I. Lipót parancsára a munka mind a kétezer példányát lefoglalták és zár alá helyezték. Ez az eljárás annyira bántotta a nemcsak igazságtalanul megszégyenített, hanem tetemesen meg is károsított Eisenmengert, hogy bánatában megtörve nemsokára meghalt 1704. december 20-án, alig ötvenesztendős korában.

A szerző családja és örökösei azonban nem nyugodtak meg e méltatlan és jogtalan eljáráson, hanem mindenképp azon voltak, hogy az elkobzott munka kiadassék nekik. Végre I. Frigyes porosz királyhoz (1713-1740) fordultak segítségért, aki miután mindent gondosan megvizsgált arra a meggyőződésre jutott, hogy az Eisenmenger ellen felhozott vádak nem egyebek a bosszút lihegő zsidók teljesen alaptalan gyanúsításainál s hazugságainál. Azért 1705 április 25-én ő maga fordult ez ügyben I. Lipóthoz. S mivel ennek betegeskedése és közbejött halála miatt az ügy abbamaradt, újból megsürgette a dolgot 1708. március 19-én kelt s I. Józsefhez (1705-1711) írt levelében. 53

53 Az idevágó levelezési eredeti szövegben közli Pawlikowski „Der Talmud in der Theorie und in der Praxis". Regensburg, 1866 324-331 old. I Frigyes I. Lipóthoz ín levelében a többi közölt azt mondja, hogy magának a keresztény vallásnak válnék szégyenére, ha a zsidóknak akkora hatalmuk volna, hogy elnyomhatnak egy könyvet, amely a keresztény vallás védelmére s a zsidók tévelyeinek megcáfolására készült. A zsidók ugyan azt mondják, hogyha a könyv a nyilvánosság elé kerül, a keresztényeket a zsidók lemészárlására s agyonverésére izgatná s hogy abban a katolikus vallás ellen is sok gyalázás foglaltatik. Ámde ennek alaptalansága a megejtett vizsgálat után világosán kiderült a könyvet ugyanis nemcsak a héber nyelvben jártas két tudós jezsuita atya (Kümmers doct. Theol Aschaffenburgban és Vincke prof. Hebr linguae Mainzban), hanem Schnormauern, a heidelbergi egyetem dékánja és teológiai tanár vizsgálták meg, nem is szólva arról, hogy maguk a rabbik sem találtak benne egyetlen téves idézetet vagy helytelen fordítást. Hogy pedig a zsidók elleni esetleges zendüléstől mennyire nem kell félni e könyv publikálása után, bizonyítja az eddigi tapasztalat amennyiben azelőtt is láttak napvilágot különféle könyvek, amelyek a zsidók gonoszságai és istentelenségét leírták, anélkül, hogy zendülést okoztak volna. A gyanúsításokkal szemben igaz az, hogy Eisenmenger könyve ellenkezőleg éppen a keresztény vallás érdekében van írva, hogy azok, akik olvassák, megszilárduljanak hitükben és megóvassanak a hithagyástól s a tévelyhez való pártolástól ami néhány évvel előbb többször is megtörtént; a zsidókat pedig e könyv meg fogja győzni tévelyükről s ezáltal a Messiás megismerésére vezeti. Kéri azért I. Józsefet, ne adjon hitelt a zsidóknak, hanem intézkedjék, hogy cselszövényeik által a Majna melletti Frankfurtban zár alá került könyvnek kétezer példánya kiadassék, amire a szerző egész vagyonát költötte s a zsidók illetéktelen beavatkozása miatt halálra búsulta magát; s a keresztény vallás kárára és gyalázatára ne akadályozza továbbra is a könyv publikálását, hanem kártalanítsa a szerző örököseit a nekik okozott kárért s nyújtson nekik végre elégtételt.

De mert a zsidók hatalmával szemben kérése ismét eredménytelen maradt, ő maga nyomatta ki azt újból saját költségén 3000 példányban 1711-ben, állítólag Königsbergben, tényleg azonban Berlinben. A példányok legnagyobb részét Eisenmenger örököseinek engedte át.

I. József császár halála után az eredeti 2000 példányt is kiadták, miután negyven éven át zár alatt voltak.

Eisenmengernek ez a különös sorsban részesült könyve tagadhatatlanul egyike a XVII. század legmonumentálisabb, legjelentősebb munkáinak. A céljából kifolyó amaz egyoldalúsága ellenére, hogy a rabbinikus irodalomból a zsidóságra csak hátrányos világot vető anyagot gyűjtött össze, s hogy néha egyik-másik forrásának értékét túlbecsüli, mégis e nemben a legalaposabb s legtudományosabb munka, melyet e téren valaha alkottak, valósággal klasszikus mű. Kiválóságáról s teljes megbízhatóságáról elfogulatlan s komoly tudósok és a legjelesebb orientalisták a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak. 54

54 Buddeus János (+1729) egyetemi tanár, orientalista s a legtudósabb protestáns teológusok egyike szerint Eisenmenger azt az ígéretét, hogy a zsidóság rejtett

titkait fölfedezi, különös hűséggel és ügyességgel teljesítette (Isagoge historico-theologica ad Theologiam universam singulasque ejus partes. Lipsiae. 1727 2 köt 1219 old) - Tychsen Olaf Gerhard (+ 1815) egyetemi tanár s korának legbámultabb orientalistája 1787-ben a berlini királyi kamarai törvényszéknek a következő bírálatot adta róla: "Az Eisenmenger által klasszikus zsidó írókból nyújtott kivonatok olyan híven vannak közölve és lefordítva, hogy minden próbát kiállnak. Minthogy maguk a zsidók bűnnek tartják rabbijaiknak mondásait, nyilatkozatait dőréknek nyilvánítani, csak maguknak tulajdoníthatják, ha értelmes olvasók a legtöbb akarat mellett sem képesek méregből mézet, badarságból igazságot, türelmetlenségből türelmet, ellenségeskedésből és gyűlöletből barátságot és szeretetet kihozni" - Bamberger József pedig így nyilatkozik e könyvről: "Éppenséggel ne tévesszenek meg senkit Eisenmengerre nézve a zsidóknak szidalmai, és senki se hallgasson rajuk, míg be nem bizonyítják, hogy Eisenmenger nem értette meg a rabbikat vagy tévesen fordította. Arra azonban még nem akart vállalkozni egy zsidó sem, jóllehet már száz esztendő telt el azóta, hogy e férfiú élt. S nem is fog vállalkozni e munkára senki sem, mert az lehetetlenség" (Freimüthige Gedanken über den Geist des Judenthums. Germanien 1818 470 old) - Michaelis Keresztény Benedek (+ 1764) egyetemi tanár orientalista és protestáns teológus azt írja „hogy Eisenmenger munkája alapos tudományosságnak, igazságszeretetnek és bátor őszinteségnek bizonyságait tartalmazza egyaránt s előforduló zsidókérdésekben kormányok és egyetemi előadások számára annál nagyobb fontosságú, mert mindenütt utal a forrásokra és a legkiválóbb zsidó jogi és erkölcsi tanoknak helyes fordításait adja." ("Was glauben die Juden?"), Bamberg. 1823 4. o.) - Lásd különben még Anion Theod. Hartmann: "Johann Andreas Eisenmenger und seine jüdischen Gegner in geschichtlich-literarischen Erörterungen kritisch beleuchtet". Parchim. 1834. Még az elfogult filoszemita Strack is kénytelen legalább annyit elismerni róla, hogy bár Eisenmenger polémiája megfelel nyers korának s bár nem egyszer téves (?!) fordítása, mégis alaptalan a zsidók részéről gyakran hangoztatott az a vád, hogy hamisított; mert ő nemcsak fordít, hanem megjelöli az idézetek helyét s közli az idézetek eredeti héber, illetőleg arámi szövegét is. H. L. Strack "Einleitung in den Talmud". 4. Aufl Leipzig. 1908 115 old

Csak amikor Eisenmenger könyve a zsidók rendkívüli bosszúságára végre piacra került, tűnt ki igazán, miért iparkodtak a zsidók eleve lerontani annak hitelét s minden áron megakadályozni, hogy nyilvánosságra kerüljön. A benne összehordott rengeteg idézethalmazban ugyanis, mint valami ördöngös kaleidoszkópban, láthatta most a keresztény nagyközönség, milyen sekély, balga s Istenhez méltatlan „teológia" vezeti ezeket a kereszténységgel szöges ellentétben levő „tudós" rabbikat és követőiket; feltárult előtte, milyen laza, sunyi, szeretetlen és közveszélyes „erkölcsi" elvek irányítják őket minden nemzsidóval, de különösen a keresztényekkel szemben; milyen szánalmas gőg és elbizakodottság tölti el szívüket; mennyi alacsony és méltatlan babona tartja fogva lelküket; a keresztények iránt mily mélységes megvetés és gyűlölet tölti el bensejüket; a boldogságos szent Szűznek s Krisztusnak mily képzelhetetlen káromlására ragadtatják magukat elvakultságukban és dühükben. 55

55 Eisenmenger monumentális munkájában különösen a következőkről tárgyal és tájékoztat. 1. A Talmudról és balgaságairól. 2. Hogyan átkozzák a zsidók a keresztényeket. 3. Milyen csúfnevekkel illetik a keresztény egyházat. 4. Hogyan gúnyolják a szentségeket és a keresztény papokat. 5. Hogyan gúnyolják ki a keresztények ünnepeit. 6. Milyen alattomosan gyalázzák a keresztényeket 7. Minden más népek iránti gyűlölet törvény a zsidóknál 8 Hogyan szidalmazzák a rabbik a keresztény vallást. 9. Hogyan leselkednek a zsidók a keresztények életére 10. Fortélyaik és cselszövényeik a felsőbbség előtt. Mit kell tartani a zsidók esküjéről 11. A zsidóknak csalásai, lopásai, uzsorája és üzleti gyakorlata. 12. Miért nem esznek a zsidók a keresztények ételeiből s miért nem isznak azok italaiból. Milyen undort keltő módon bánnak az élelmiszerekkel, melyeket a keresztényeknek adnak el. 13. A Talmudnak tiszteletlen tanai az Istenről 14. Hogyan káromolják a zsidók Krisztust s milyen megbecstelenítő módon rágalmazzák a boldogságos szent Szüzet. 15. Azt tanítják, hogy minden keresztény elkárhozik. 16. A zsidók ízetlen és buja tanításai az ördögökről

Magára a vérvádra vonatkozólag Eisenmenger, miután az ő koráig történt főbb vérgyilkossági eseteket fölsorolta, ezeket írja könyvének kilencedik

fejezetében:
„Manapság azonban Németországban nem hallani ilyen kegyetlen tettekről, kivéve azt, amit, ha jól emlékszem, néhány évvel ezelőtt olvastam az újságban, hogy Franciaországban találtak egy meggyilkolt gyermeket, s hogy emiatt a zsidókat fogták gyanúba; mivel ugyanis azelőtt igen szigorúan jártak el a zsidókkal szemben, amikor ilyen bűntényeket elkövettek, azért nem lehet kétség aziránt, hogy a büntetéstől való félelemből tartózkodnak most a vérontástól, habár gyűlöletük a keresztények iránt még mindig olyan nagy, mint amekkora egyáltalán valaha lehetett. A föntebb mondottakból kitűnik, hogy egy kereszténynek megölését a zsidók nem tartják lélekben járó dolognak és kell, hogy ez meg legyen engedve, csak lehetséges legyen alkalmilag és titokban veszedelem nélkül". 56
56 Eisenmenger, "Entdecktes Judenthum". Fr. X. Schieferl-féle kiadás, Dresden. 1893 374. old.

Abravanel Izsák tagadó nyilatkozatával szemben pedig ezeket mondja:
„Mivel azonban sok tekintélyes szerző azt írta, és példákkal is bebizonyította, hogy a zsidóknak szükségük van a keresztények vérére, és mert az általuk megölt gyermekeket rendszerint húsvét táján gyilkolják meg azért ezzel szemben mégis gyaníthatni, hogy nem minden lesz valótlan. Egyébként nem akarom eldönteni, így van-e a dolog vagy sem. Ami pedig azt a körülményt illeti, hogy rendszerint húsvétkor követik el a zsidók a gyermekgyilkolást, az kétségkívül azért történt, mert Üdvözítőnket, Jézus Krisztust húsvétkor feszítették keresztre és mert a zsidók az ő kigúnyolására teszik azt. 57
57 Eisenmenger, "Entdecktes Judenthum". Fr. X. Schieferl-féle kiadás, Dresden. 1893 376-377 old.

E figyelemreméltó nyilatkozata után egyben óva int Eisenmenger a zsidó orvosok igénybevételétől, mert ezek mint a keresztények esküdt ellenségei, a betegeket, akik rájuk bízzák életüket, átsegítik a másvilágra. Előadván ennek főbb okait, adatokkal is bizonyítja állításának igazolását. 58
58 Id. m 377-383 o.

Dehát a vérvád kérdésének rejtelmei, habár már századok óta foglalkoztatták a keresztény társadalmat, még a XVIII. század elején sem voltak minden tekintetben tisztázva. Mert íme maga Eisenmenger, a rabbinikus irodalomban oly bámulatos jártassággal bíró komoly tudós, bár a tagadhatatlan tényekkel szemben éppen nem mondhatja alaptalannak e vádat, még mindig nem lát oly világosan, hogy ez ügyben véglegesen döntő ítéletet mondhasson.

Azért Eisenmenger után más úton kísérelték meg ennek a már égető társadalmi kérdéssé lett rejtelemnek megoldását. Ugyanis ahhoz a módhoz folyamodtak, amelyet a középkorban nem egyszer vettek igénybe, midőn tudományos kérdések merültek föl, melyeknek megoldása nehéz volt, de a társadalmi életre való befolyásuk miatt megoldást követelnek. Ilyenkor az egyetemek vagy főiskolák, különösen a Sorbonne (a párizsi egyetem hittani kara) voltak azok a legfelsőbb tekintélyű ítélőszékek, melyekre annak a fontos és égető kérdésnek végleges eldöntését bízták. Tehát ennek a régi szokásnak alapján történt most, hogy a vérvád kérdését is a lipcsei egyetem protestáns teológiai kara elé terjesztették véleményezés végett. Az egyetemek részéről ez ügyben elhangzott e legelső nyilatkozat, mely mindenesetre amilyen figyelemreméltó, épp oly meglepő, 1714. május 8-án kelt s a következő szavakkal kezdődik:

„Miután bizonyos fölmerült esetek ennek a kérdésnek kimerítő megvitatását követelik: kimutatható-e s hihető-e, hogy a zsidó népnek vallása törvényei értelmében, vagy a közötte dívó babonás hit szerint keresztény vérre szüksége van, s hogy e célból fiatal gyermekek titkos meggyilkolásával annak birtokába jutni iparkodik?, - és tőlünk eziránt Lengyelország királya Ő Felségének, és II. Frigyes Ágoston választófejedelem Ő Fenségének nevében a mi lelkiismeretes és kötelességszerű véleményünk kívántatott: Azért mi legalázatosabb kötelességünk szerint, e kérdésre tagadólag nyilatkozunk, mely tagadó nyilatkozatunk igazolására az alábbi okokat kell fölhoznunk".

E hódolatteljes bevezető sorok után általánosságban fölsorolják, hogy ezer

esztendeig semmit sem hallottak az emberek ilyen gyilkosságokról, s hogy e vád csak a XIII. században merült fel. Márpedig 1. Nem hihető, hogy a zsidók nem öltek volna keresztény gyermekeket a pogány római császárok alatt, ha e vérre szükségük lett volna, amikor a keresztények még elnyomatás alatt voltak, hanem azt csak akkor kezdték volna, amikor a keresztények magukhoz ragadták az uralmat. 2. Pápák és világi uralkodók hazugságnak és rágalomnak nyilvánították a zsidók ellen ilyen gyilkosságok miatt emelt vádat. 3. Sok ezer zsidó megkeresztelkedett, de egy sem (?) hozakodott elő ezzel a váddal volt hitsorsosai ellen; ellenkezőleg, sokan közülük, mint Gerson Keresztély, Pfefferkorn, Wagenseil visszautasították ezt a vádat. 4. Beszélnek ugyan különféle esetekről, mintha zsidók keresztény gyermekeket megöltek volna, de az elbeszélések ellentmondók, s olyan korból származnak, melyben a nép tudatlan és könnyenhívő volt, s ha bizonyítva volna is ilyen gyilkosság, azzal még nincs bizonyítva, hogy az a meggyilkolt vérének élvezése végett történt. 5. Okul, amiéit a zsidóknak keresztény vérre van szükségük, némelyek azt adják elő, hogy a zsidóknak azért kell azt használniuk, hogy elhárítsák maguktól a büdösséget; mások azt mondják, hogy a körülmetélésnél a vérzés elállításához; a kezek megkenésére a papi áldás osztásánál; a mátkapárok megáldásánál; a haldoklók megkenésére, akiknek ez alkalommal állítólag ezeket a szavakat mondják a fülükbe: „Ha Jézus az igazi Messiás, akkor ez ártatlan kereszténynek a vére, aki Megváltójában való hitében halt meg, használjon neked az örök életre"; ismét mások azt mondják, hogy a keresztényvért az asszonyok használják, hogy könnyebben szüljenek vagy hogy a titkos betegségek gyógyítására alkalmas, vagy szerelmi italok készítésére. Ezek az állítások oly dőrék, hogy cáfolásra sem méltók; azokhoz a mesékhez tartoznak, amelyeket egy Brenz nevű, gonoszindulatú, hitehagyott zsidó terjesztett, avagy egy együgyű könyvből vannak merítve, amely az egyes zsidótörzseknek sajátos betegségeket tulajdonít, holott a törzsek közötti különbség már régen elmosódott. Azok, akik még hisznek a szerelmi italokban, még azt is mondják, hogy hatással csak annak a személynek a vére bír, aki iránt felgerjesztendő a szerelem; ámde akkor nem érthető, micsoda szerelmet akarhatnának a zsidók ébreszteni keresztény gyermekek vérével. 6. Végezetül különösen kiemelik, hogy a zsidók törvényei és rendeletei a legszigorúbban tiltják az emberölést, valamint a vérnek élvezését és használatát, amiért is a zsidók még vértanúiknak vérét is, ha az esetleg valahová ért, lemossák, lekaparják és elássák. 59
59. Ch.F.Börner "Auserlesene Bedenken der theologischn Facultät zu Leipzig", 1751 613-622 o.

Aláírták e véleményt a fakultásnak dékánja, szeniorja s más doktorai és tanárai is.

Nemsokára a lipcsei egyetem megnyilatkozása után, 1736. október 20-án egy prágai jezsuita tanár, Haselbauer Ferenc is adott egy nyilatkozatot, melyet tőle a nagytekintélyű s akkor még prágai rabbi, Eibeschütz Jonathán 60 kért.
60 Eibeschütz Jonathán (1690-1764) előbb prágai, később metzi és végre hamburgi főrabbi

Szó szerinti szövege a következő:

„Miután engem, alulírottat Eibeschütz Jonathán, prágai zsidó prédikátor az egész zsidó hitközség nevében arra kért, hogy bizonylatszerű választ adjak e kérdésre vonatkozólag: Vajon Talmudjuk és rabbinikus szokásaik alapján van-e szükségük keresztényvérre a zsidóknak? Ezennel bizonyítom: hogy sem a zsidó és rabbinikus iratok egyikében sem, sem nyomtatásban megjelent más héber könyvekben nem találtam, hogy azokban a zsidóknak ilyesmi meg volna parancsolva, sőt inkább a vérnek, mint iszonyú dolognak mindennemű használata föltétlenül meg van tiltva; hasonlóképpen nem található semmi alap erre a vádra a zsidó dolgokban tudós keresztények, mint Buxdorffer. Eisenmenger és mások irataiban, akik pedig a zsidók tévelyeit és babonáját alaposan megvizsgálták és feltárták. Zsidók, akik valamint tanárságom előtt, úgy 26 évi tanárságom óta a keresztény vallásra tértek és népüknek gyarlóságait nyíltan fölfedezték, egyhangúlag erősítették, hogy a keresztény vér szükségletére vonatkozó e vád merően koholt ráfogás, amit ezennel az igazság kedvéért bizonyítok, és nevem aláírásával, valamint kollégiumunk idenyomott pecsétjével megerősítek, jézus-társasági Haselbauer

Ferenc, héber könyvek cenzora, sajátkezűleg".

Az irat hátára ez van írva: „Attestatum meum de non usu sanguinis christiani". „Bizonylatom a keresztény vérnek nem használásáról." 61
61 Idézve Fr. Frank „Der Ritualmord vor den Gerichtshöfen der Wahrheit und der Gerechtigkeit 2 Aufl Regensburg. 1901 150-151. old és H Strack: Das Blut im Glauben und Aberglauben der Menschheit, Achte Auflage Leipzig. 1911 191 old

A bécsi „Israelitische Kultusgemeinde" birtokában levő másolata e bizonyságlevélnek Fischer Károly csász. kir. könyvrevizor és cenzor által van hitelesítve.

Miként látható Haselbauernek nyilatkozata a lipcsei egyeteménél valamivel kimértebb, tartózkodóbb és óvatosabb, amennyiben nem tagadja kereken a dolgot, hanem voltaképpen csak annak kijelentésére szorítkozik, hogy a keresztény vér használatára nézve iratokban nem talál alapot, s hogy a keresztény vallásra tért zsidók koholmánynak nyilvánították ezt a vádat.

Gerson Mosche Cohén, aki 1748. január 30-án Wolfenbüttelben tért át a zsidóságról a keresztény vallásra, s a keresztségben Károly Antal nevet kapott, mint a rabbinikus tudományok lektora, elismert tekintélynek örvendett. Ő is egyik művében fájdalommal nyilatkozik a rituális gyilkosság „valótlan és szerencsétlen rágalmáról", a többi között ezeket írván:

„Én részemről, aki a zsidó vallásban huszonhárom esztendőt töltöttem és saját épülésemre s hogy az említett zsidó tökéletességre eljussak, minden lehetséges, általános és különös tantételekkel megismerkedtem, és többször kigúnyoltam s megvetettem immáron isteni Megváltómat, egyedüli vigaszomat minden szenvedésben s halálom óráján, igen egyedüli reménységemet ama bizonytalan örökkévalóságban, most ezt a Megváltót, akinek szájában álnokság nem találtatott s aki mindenkinek, aki őt imádja, azt parancsolja, hogy az ellenségekről is igazságot mondjunk, hívom élő bizonyságul s reá hivatkozva állítom, hogy sohasem hallottam, hogy a zsidók húsvétkor vagy más valamire keresztény vért használnak, hogy valamely kereszténynek vérét vették volna avagy valami hasonlót elkövettek volna. Arra azonban jól emlékszem, hogy egykori testvéreimmel együttesen küldtem fohászokat és könnyeket az égbe nemcsak azok miatt, akik ilyen gyilkos hazugságot terjesztettek, hanem azok miatt is, akik azt embertelenül felhasználták." 62
62 K A Gerson. "Kurzer Entwurf der Erklärung jüdischer Gebräuche". Braunschweig:. 1752 III. köt. előszavában.

Sonnenfels Alajos, szintén zsidó konvertita s a bécsi egyetemen az államtudományok tanára, a vérvád miatt zaklatott lengyelországi zsidók kérésére hasonlóan nyilatkozik egyik iratában:

„Ha már most mindez, amint mesélik, megfelelne a valóságnak, akkor nem lehetne rossznéven venni a keresztény felsőbbségektől, ha ezt az elvetemedett, embertelen népséget tűzzel-vassal üldöznék s megparancsolnák, hogy őket dühös ebekkel széttépessék vagy a hóhér által ízenként szétdarabolják. Én azonban, aki atyámnak nemcsak Berlin, hanem az egész Brandenburg választófejedelemség főrabbijának oktatása mellett már legzsengébb ifjúkoromban az egész zsidóság legapróbb s legrejtettebb titkait egy szálig megismertem, mivel belőlem is egykor az ő foglalkozásabeli embert kívánt faragni, Isten előtt lelkemre bizonyítom, hogy ez a legnagyobb valótlanságok egyike, melyet valaha a világon hallani lehetett". 63
63 Aloysius von Sonnenfels. "Jüdischer Blut-Eckel, oder Das von Gebrauch des unschuldigen Christen-Bluts angeklagte, untersuchte und unschuldig befundene Judenthum. Aus Trieb der Wahrheit an Tag gegeben, mit Erlaubnis hoher Obrigkeit Anno Domini 1753 Wienn, gedruckt bey Joh Ignaz Heyinger. Ertz-Bischöflicher Hof- und Universitäts-Buchdr" V.ö. különösen a 20 s köv. old. Könyvét egyidejűleg latin nyelven is kiadta, s ennek címe "Judaica sanguinis nausea seu Judaismus de usu insontis christani sanguinis accusatus. Inquisitus et absolutus amore veritatis luci exhibitus. Cum licentia superiorum. Anno domini 1753, Viennae typis Joannis Ignatii Heyinger, archiepiscopalis aulae et universitatis

typographi.

A lipcsei egyetemnek kereken tagadó véleménye, Gersonnak, Sonnenfelsnek és utánuk még másoknak szintén elutasító nyilatkozata mindenesetre nemcsak meglepő, hanem valósággal paradoxonnak tűnik fel, ha a századok folyamán történt s megdönthetetlenül beigazolt tényeket vesszük figyelembe.

E különös tüneménynek, valamint általában a vérgyilkosság egész rejtélyének teljes magyarázatát ugyan majd csak a XIX. század elején nyerjük, azonban némileg már most is megértjük e furcsaságot, ha szem előtt tartjuk azt a közismert történeti tényt, hogy éppen ez a XVIII. század volt a hamis felvilágosodás, racionalizmus, szabadelvűség és álhumanizmus legklasszikusabb kora.

Ez a XVII. század végén már mutatkozó hamis felvilágosodás és álhumanizmus éppen a XVIII. század elején indult ki hódító útjára s szédületes gyorsasággal hatalmába ejtette egész Európát. Éppen ez a század volt az, mely a kereszténység s különösen az egyház iránti ellenszenvből szuverén megvetéssel tekintett vissza a „sötét középkorra", mint túlhaladott álláspontra és „a priori" kész volt elvetni mindent, amit bármi módon a középkor állítólagos előítéletének lehetett mondani, s elkövetni mindent, amivel az egyház tekintélyének árthatni vélt. Éppen ezért „a priori" nem hitték el e század felvilágosodott tudósai a vérgyilkosságokat; hallani sem akartak a tanúk vallomásairól, és azt állították, hogy bizonyára félreértésből vádolják a zsidókat, és hogy az állítólag vérgyilkosságnak áldozatul esett keresztényeknek halála valami szerencsétlenségnek vagy véletlennek tulajdonítandó. Példájukkal egyenesen beleszuggerálták a merő felvilágosodási szomjúságból vakon utánuk induló kritikátlan félműveltekbe is a vérvádak alaptalanságát, a vérgyilkosságoknak lehetetlenségét. De nemcsak a föntebb közölt furcsa nyilatkozatok, hanem az a körülmény is rendkívül meglepő, hogy éppen a XVIII. századból feltűnően kevés vérgyilkosságról bírunk tudomással.

Ennek okát Pawlikowskival 64 egyesek abban látják, hogy a zsidók okulva a múlt tapasztalásain, óvatosságból egyelőre megszüntették a vérgyilkosságokat.
64 K Ch Pawlikowski: "Der Talmud in der Theorie und in der Praxis" Regensburg 1866 267-268 old.

Mások véleménye szerint azonban csak kevesebbszer követték el, vagy ami valószínűbb, oly ügyesek tudták most azokat titkolni, hogy nem sült ki rájuk s így a megtorlást elkerülhették.

A vérgyilkosságok titokban maradását nagyban megkönnyítette a zsidóknak a XVIII. századnak éppen említett szelleme és irányzata is. E kornak fiai, mint a „tudomány" és „felvilágosodás" emberei, méltóságukon alulinak tartották a zsidók ellen emelt vérvádnak megvizsgálását, mert „a priori" mesének, rosszakaratú koholmányaik, merő középkori ostobaságnak, hülyeségnek tartották. Ilyen hamis felvilágosultságtól, álhumanizmustól s a zsidók iránti fonák rokonszenvtől vezéreltetve, természetes, hogy e században vagy éppen nem, vagy csak a legritkább esetekben nyomoztak elkövetett vérgyilkosságok után és érthető, hogy a fölmerült vérvádi esetekben végül még a legsúlyosabb bizonyítékok ellenére is fölmentették a vádlottakat, merő felvilágosodásból.

Igen figyelemreméltó a korát jól ismerő s elfogulatlanul jellemző nagytudományú Feller Xav. Ferenc jezsuita írónak 65 ide vágó észrevétele:
65 Feller Xaver Ferenc szül 1735 Brüsszelben. 1754-ben a jezsuita rendbe lépett s különböző helyeken működött mint tanár és hitszónok. Rendjének 1773-ban történt eltörlése után leginkább Lüttichben élt és sokat utazott s rendkívüli irodalmi működést fejtett ki. Meghalt 1802 Regensburgban. A legszélesebb körű tudósok s a legzseniálisabb s legtermékenyebb írók egyike. Kitűnt, mint apologéta történetíró és politikus. Főműve. "Journal historique et littéraire" Luxemburg és Lüttich. 1774-1779 hatvan kötetben, sok értekezést tartalmaz különféle tárgyakról, s ezekben mindenkor megvédelmezi a vallást és visszaveri annak ellenségeit, és Dictionnaire historique ou histoire abrégée stb." Lüttich. 1781, hat kötetben

„A mi tudósaink véleménye szerint puszta fanatizmusból történt, hogy a zsidókat egyáltalán ilyen barbár rémtettek elkövetésével vádolták. Mikor 1775-ben azzal vádolták őket, hogy Lengyelországban újra elkövettek ilyen gyalázatos tettet, akkor ezen tettnek tanúit rémlátóknak próbálták feltüntetni és félbolondoknak jelentették ki mindazokat, akik a tanúk vallomásainak csak némi hitelt is adtak". 66

66 Fr X. Feller. "Journal historique et littéraire" Lüttich. 1778 Jan 5

Vérgyilkosság Kievben, 1753

Ámde, ha sikerült is az illető zsidóknak ügyesebben eltitkolni e tetteket, vagy pénzük hatalma folytán avagy furfangos ravaszsággal fölmentő ítéletet vagy megkegyelmezést nyerve, kikerülni a büntetést, mégis van a XVIII. századból legalább néhány hitelesen bebizonyult esetről tudomásunk.

Így az Innsbruck melletti Hall-ban 1720-ban megkísértett gyermekrablásról hitelesen értesít Zach Ignác 67 a wiltaui premontrei apátság szerzetes papja, boldog Rimi Andrásról írt könyvében ezeket mondván:

67 Ignatius Zach, "Beschreibung der Marter des heiligen Kindes Andreas von Rinn" Augsburg 1724 16 old Idézve Pawlikowski: "Der Talmud in der Theorie und in der Praxis" Regensburg 1866 268 old

„Sőt öt hete sincs még, hogy ebben az 1720-iki esztendőben egy zsidó gazember Hall városán át Innsbruckba utazván, az említett Hall közelében, az úgynevezett Kügel-Anger-en egy körülbelül kétesztendős fiúcskát, aki egyedül játszott a ház előtt, magához csalogatta s lovára köpenye alá vette, hogy vele megszökjék. E rablás kétségkívül sikerült volna is, ha a gyermek anyja - amint hihető - Isten sugallatából nem ment volna a ház elé s még idejekorán észre nem vette volna hiányát; s mert gyermeke oly váratlanul tűnt el, arra a gondolatra jött, hogy bizonyára az imént arra lovagló úr ragadta magával. Azért lélekszakadva utána futott és torkaszakadtából kiáltozott a gyermekrabló után, úgyhogy kiáltozása a szomszédokat is figyelmessé tette, akik szintén utána szaladtak. Ekkor a zsidó, mind a szemközt jövő más utasoktól való félelmében, mind attól való aggodalmában, hogy az utána iramodó emberek utolérik, a megszöktetett gyermeket - noha már egy negyedóráig cipelte magával - a lováról lecsúsztatta és hátrahagyta".

Befejezésül pedig ezeket írja:
„Ki mondja tehát, hogy ilyen zsidó merényletektől manapság már nem kell tartani? Bizony a zsidók még mindig csak zsidók és hajszállal sem jobbak, mint voltak azelőtt. Abból pedig, hogy gyilkosságaik nem mindenkor lesznek köztudomásúak, még nem következik, hogy nem történnek. Ki tudja, hány ártatlan keresztény gyermeket fogott és rekkentett el ez a hóhérsöpredék anélkül, hogy a gaztett napvilágra került volna?"

Oroszországban az 1753. év tavaszán a kievi törvényszék levéltárában őrzött hivatalos akták szerint, a Pawlosk melletti Markowa Wolica nevű faluban követtek el a zsidók egy vérgyilkosságot. 68

68 A witebski kormányzóság Witebsk nevű székvárosában 1823-ban vizsgálatot indítottak a zsidók ellen egy keresztény gyermek meggyilkolása miatt. A szentpétervári tanács tudakozódott ez alkalommal a különböző kormányzóságoknál, nem találhatók-e levéltáraikban valamelyes nyomai annak, hogy ott a zsidók ellen hasonló vizsgálatot indítottak. E hivatalos tudakozódásra Kiev városa a törvényszéki levéltárban 1753 május 22-éről szóló kimerítő akták alapján rövid kivonatban értesítette a szentpétervári tanácsot a föntebbi esetről. K Ch Pawlikowski. Der Talmud in der Theorie und in der Praxis" Regensburg 1866 296-272 old

Az eset főbb részletei a következők: A kievi főtörvényszék előtt megjelent Studzinski Adám, nemesember, és előállított 19 zsidó: Jankel, Moszkowicz, Kiva

és társaik; kiket Studzinski arról vádolt, hogy negyedfél esztendős István nevű fiát megölték. Az elővizsgálat a zsidó férfiak és asszonyok önkéntes beismerése, valamint a keresztény tanúk vallomásai alapján a bűntényt kiderítette és megállapította; csak még a főtörvényszék ítélete volt hátra. Nevezetesen a zsidó Breuné-nak, Éli feleségének és Fruschénak, Jankel feleségének vallomásából, amit a férjek is megerősítettek, bebizonyult, hogy a fiút 1753. április 20-án nagypénteken este felé lopták el s a korcsmába vitték, ahol a következő szombat estéjéig elrejtették, hogy áldozatul szolgáljon, amit a tanúskodó asszonyok saját szemeikkel láttak.

Mivel azonban a négy utóbb említett vádlott újabb vizsgálatot kért, amely alkalommal egyesek előbb tett vallomásaikat visszavonták, mások pedig másként magyarázták, azért a főtörvényszék az igazság kiderítése végett Jankelt, Kivat, Majer Schmaja rabbit, Seibelt, Wolat, Berkat és Leibot háromszori tortúrára ítélte, mire nyomban hozzáfogtak a kihallgatáshoz, melynek folyamán azonban nem derült ki több, mint hogy őket szombaton éjfélkor csakugyan látták azon a helyen.

A Kivaéknál szolgálatban álló Moszkowicz Schmul zsidó azt vallotta, hogy gazdája megparancsolta neki, hogy éjfélkor két lovat fogjon a kibitkába (fedett orosz utazó szekér), mire gazdája a pawloski rabbival beült és egy zsidó legénnyel elhajtatott. Mikor visszatértek, a tanú megkérdezte a zsidó legényt, hogy hol voltak, ez meg is mondta a helyet, de hogy mit csináltak ott, azt nem tudja.

További vallomásokból kitűnt, hogy más négy zsidó megbízta Élit és Jankelt, szerezzenek keresztény fiút áldozatul s hogy ezek nagypénteken, amikor egy lovat kerestek az erdőben, találtak is egy fiút, aki a hazafelé kocsizó atyjának szekeréről lecsúszott. Ezt a fiút Éli ugyanott a sűrűben estig elrejtve tartotta, míg Jankel a lovat visszavezette, de később visszatért az erdőbe s ekkor elvitték a fiút a korcsmába, ahol az, miután pálinkát és kenyeret adtak neki, az éjjelen át a kemence mögött aludt. Másnap megint macesszel, mézzel és pálinkával csitítgatták, csendesítették le, mire megint elaludt s amikor fölébredt, játékszereket adtak neki. A szombat elmúltával megérkeztek a dologról értesített zsidók s Éli és Jankel társaságában ragadozó farkasokként s keresztény vér után lihegve hozzákészültek szándékuk kiviteléhez. A rabbi a fiút előbb egy ládára állította s bekötözvén szemét, megparancsolta neki, menjen haza, mire az egyenesen nekiment az ajtónak. E csodálatos dolog annyira meglepte a zsidókat, hogy Kiva a fiú karját megragadta, megint a ládára emelte, száját bekötötte s egy nagy és éles csípővassal hozzáfogott az ártatlan vér ontásával a gyilkossághoz, ebben jelképileg kigúnyolva a keresztény misztériumot, és Krisztus szenvedéseit. Levetkőztetvén a fiút, beültette egy csöbörbe, mire Schmaja rabbi egy ördögi átokima után hegyes kést döfött a gyermek szívébe, míg a többiek elkezdték szurkálni, csípővasakkal csipdesni, szögekkel fúrni, kezének és lábának körmei alá hosszú tűket verni, miközben folyton fölemelgették, és ismét leeresztették, hogy vére teljesen kifolyjon. Körülkötözvén fejét, egy Pawloskból való másik zsidó, Schmaja bérlő erősen tartotta a már alig lihegő fiúcskát, hogy utolsó vércseppjét is fölfoghassák. Miután a vért különböző üvegekbe öntötték, szétmentek. Kettő azonban közülük a fiúcska holttestét elvitte a közeli erdőbe, és arccal lefelé földre fektette. Itt már húsvét vasárnapján megtalálták s az egész falu népének szeme láttára gyászoló szüleinek házába vitték.

A törvényszék a borzasztó bűntény elkövetésében bűnösöknek találván a zsidókat, halálra ítélte őket, föltéve, hogy a rendeletek és országos törvények szerint, a gyermek atyja és családja, valamint más nemesemberek megesküsznek, hogy az illető zsidók a gyermek halálában vétkesek s mint annak gyilkosai, halálra méltók.

Miután ezt az esküt még hat nemesember letette, a bíróság mások elrettentő példájául és hogy elejét vegye a jövőben ilyen gonosztetteknek - amelyek bebizonyultak és a Megváltó halála emléknapjával egyidejűleg véghezvitetnek - a következő ítéletet hozta: A zsidókat a hóhér Kiev városán át az akasztófához vezesse, kezeiket szurokba mártott lenbe burkolva égesse meg, az akasztófa alatt hátukból három szíjat hasítson, azután négyelje fel őket, fejüket fektesse

kerékbe, testüket pedig akassza föl. Kukloski Seibel azonban, aki kijelentette, hogy feleségével és gyermekeivel a szent keresztséget föl akarja venni, bűnbánatra való tekintetből csak lefejezendő. De Hirsch pawloski kereskedőt, aki még a zsidók letartóztatása előtt megszökött, mint szintén bűnrészest, a bíróság ugyanarra a büntetésre ítéli, mint a fönt nevezetteket, s minden más törvényszéket fölhatalmaz, hogy ha az illetőt kézrekeríti, rajta ezt a büntetést végrehajtsa.

A kivégzett pawloski zsidók örököseit pedig Studzinski Ádámnak, a meggyilkolt fiú atyjának a kivégzettek vagyonából fizetendő 700 lengyel forintnyi pénzbírságra, a chodorkowski zsidókat pedig, különbeni örök számkivetés terhe alatt, ugyancsak fizetendő 300 forintnyi pénzbírságra, valamint eljárási költségek címén a bíróságnak fizetendő 14 ezüst márkára ítéli a törvényszék, azonban a chodorkowski zsidók és társaik minden vád alól fölmentendők és azonnal szabadlábra helyezendők. - Az eredetit aláírták a bírák.

A zsidó frankisták felekezete a talmud ellen XVIII. század közepe

A vérvád történetében a XVIII. századból föl kell említenünk egy érdekes epizódot: egy zsidó felekezetnek, a frankisták 69 felekezetének vádját a Talmud ellen. 70

69 A Talmudot szent könyvnek tartó talmudista vagy rabbanita zsidókkal szemben különösen két zsidó felekezet volt a Talmud ellensége Az egyik a Krisztus utáni VIII században keletkezett karaiták felekezete. melynek hívei csak a Szentírást ismerték el tekintélynek, a Talmudot pedig, melyben a rabbaniták által oly nagyra becsült úgynevezett ősök hagyománya foglaltatik, elvetették s így bizonyos értelemben a zsidók protestánsainak mondhatók. A karaiták és rabbaniták között izzó ellenségeskedés állt fönn, mely jellemzi polemikus irataikat A másik felekezet a frankisták még most is titokzatos felekezete, amely egy galíciai rabbinak 1723 körül született fia, Jankiew Lejbowicz, későbbi nevén Frank (Frenk) Jakab alapított Ez a szélhámos kalandor Szalonikiben Sabbatai Zewi (+ 1676) zsidó rajongó és álmessiás felekezetéhez, az úgynevezett sabbattiánusok felekezetéhez csatlakozván, ennek buzgó terjesztőjévé lett s Lengyelországban és Galíciában sok hívőre akadt akiket mindvégig jóformán kizsákmányolt hogy nagy vagyonra tegyen szert. Kontratalmudistáknak és Zóharitáknak is nevezik híveit mert Frank, elvetvén a Talmudot helyette a "Zóhár" (világosság) című zsidó misztikus könyvet (a kabbalisták bibliáját) ismerte el és hirdette igazi szentkönyvnek. A kabbalának nevezett zsidó gnózist összhangzásba iparkodott hozni a kereszténységgel, melynek tanai a Szentháromságból, a bűnbeesésről s a Messiás megtestesüléséről állítólag abban feltalálhatók. A zsinagóga őt követőivel együtt kiátkozta. Midőn híveit a gyűléseiken és lakomáikon elkövetett erkölcstelen kicsapongásaik miatt 1756-ban bebörtönözték, Frank Besszarábiába menekült. Később Dembowski kamenicei érsek oltalma alatt visszajővén, híveivel 1760-ban katolikus hitre tért. De midőn kiderült, hogy Frank a keresztségét csak eszközül használja céljai elérése végett, s elámított s kizsákmányolt hívei által titokban Messiásnak tiszteltetі magát elfogták, s mint csalót életfogytiglani fegyházra ítélve Censtochowában elzárták. Tizenhárom évi fogság után a Lengyelországba betörő oroszok 1773-ban felszabadították, mire mint I. Katalin orosz cárnő kéme Bécsbe, majd Brünnbe ment s nagy lábon élt. Innen szervezte lengyelországi felekezetét, melynek mint "ember-isten" küldte parancsait. Ausztriából kiutasíttatván, a majnai Offenbachban telepedett le, ahol színleg mint katolikus keresztény folytatta kalandor életét, várkastélyában feslett erkölcsű Éva leányával fejedelmi fényűzést fejtve ki s a szolgák egész rajától környékezve. Rajongó hívei bálványozták: messze földről zarándokoltak hozzá, gazdag ajándékokat hozva neki. Meghalt 1791-ben. Lengyel-, Oláh- és Törökországban még ma is vannak ilyen frankisták.

70. Aki a Talmuddal, a zsidók e nagyjelentőségű kódexével közelebbről óhajt megismerkedni, annak ilyen című munkámat ajánlom: "A Talmud. kultúrtörténeti és biblikus tanulmány." Budapest, 1897

A rabbik által üldözött frankistáknak sikerült Dembowski Miklóst, Kameniec-Podolsk (a hajdani Podoliai kormányzóság székvárosa) érsekét elámítani, akivel szemben 1756-ban és 1757-ben egyre nemcsak azt állították, hogy a „Zóhár" könyve szerint az istenség három személyből áll, kik azonban a háromság ellenére egységet képeznek, s hogy az istenség ismételten emberi alakot öltött, hogy minden embernek láthatóképpen mutassa magát, hanem egyben vádolták a Talmudot, hogy a legförtelmesebb dolgokat tartalmazza, sőt vallási törvényük előírja a keresztények megölését, s hogy a Talmud követői keresztény vért használnak. A püspök engedélyével Kameniecben disputációt is tartottak ellenfeleikkel, a talmudistákkal, akik nem voltak képesek a frankisták vádjait megcáfolni. Maga Frank azonban nem volt jelen e vitatkozáson.

Dembowskinak 1757-ben bekövetkezett hirtelen halála után Lubienski Wratislaw, lembergi érsekkel el akarták hitetni a frankisták, hogy a kereszténység után úgy áhítoznak, mint a szomjazó szarvas a vízforrás után és arra kérték, adjon nekik még egyszer alkalmat annak bebizonyítására, hogy a zsidók több ártatlan keresztény vért ontanak, mint a pogányok, hogy lihegnek azután és céljaikra fordítják. Azt is kérték, hogy Lembergtől keletre lakóhelyeket jelöljenek ki számukra, hogy kezük munkájával kereshessék kenyerüket ott, ahol a talmudista pálinkabérlők ápolják a részegeskedést, a szegény keresztények vérét szipolyozzak, s dupla krétával jegyeznek".

Lubienskit azonban nem sikerült megnyerniök. Kereken elutasította őket. De a körülmények nemsokára mégis kedvezően alakultak a frankistákra nézve. Lubienski 1759-ben gneseni érsekké és Lengyelország prímásává neveztetvén ki, távozásakor Mikulski kanonokot nevezte ki Lembergben adminisztrátorrá az új érsek megérkezéséig. Ezt a frankisták azonnal felhasználták óhajtott céljaik elérésére. Május havában két küldöttjük jelent meg Mikulski előtt s az egész felekezet nevében azt vallotta, hogy a kereszt a Szentháromság szimbóluma és a Messiás pecsétje, s kijelentették azt is, hogy a Talmud tanítja a keresztény vér használatát, s hogy aki követi a Talmudot, az köteles keresztény vért használni. Egyben arra is kérték, hogy a keresztség fölvétele előtt nyújtson módot a frankistáknak, hogy a talmudistákkal újból disputálhassanak. Az adminisztrátor teljesítette kérésüket s július 16-ára pénzbírság terhe alatt kötelezte a rabbikat arra, hogy Lembergben megjelenjenek. Ezek a sérelmes megidézés ellen a varsói nunciushoz fordultak, aki ki is fejezte nemtetszését az eljárás miatt. Mikulski azonban, mert a helyzetet csakis disputációval hitte tisztázhatónak, nem tágított. Így hát júliusban a disputát megtartották Mikulski elnöksége alatt a lembergi székesegyházban. Frank ezen alkalommal is távol tartotta magát. A talmudisták ennél a mérkőzésnél sem bizonyultak eléggé ügyeseknek és tekintve azt, hogy a kedélyek most még inkább fel voltak izgatva ellenük a vérvád miatt, a három napig tartó vallási vita után voltaképpen vereséget szenvedve, megszégyenültem vonultak vissza.

E disputa után nemsokára mintegy ezer frankista fölvette a keresztséget s november havában végre Frank is megkeresztelkedett, kieszközölve, hogy maga Lengyelország királya, III. Ágost íratott be keresztapjául. 71
71 Heinrich Graetz. „Frank und die Frankisten (Jahresbericht des jüdisch-theologischen Seminars, Frankel'scher Stiftung) Breslau. 1868 és H Graetz: Geschichte der Juden von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart" Leipzig. 1881 2. Aufl. 10 kötet 425 sk 430 sk old.

Minthogy a kamenieci és lembergi disputák a talmudistákra nézve kedvezőtlenül végződtek, nagy zavarukban, nehogy a keresztény vér használatának vádja rajtuk s a Talmudon száradjon, a nagytekintélyű Eibeschütz Jonathán, akkor már hamburgi rabbihoz fordultak könyörögve, hogy a frankisták vádjával szemben lépjen föl egy nyilatkozattal. Eibeschütz tényleg már 1759 decemberében el is készült nyilatkozatával, úgy látszik, azzal a szándékkal, hogy azt a dán kormányhoz beterjessze. Bevezetésében ezeket írja: „Nemcsak a legnagyobb bosszúsággal, hanem egyszersmind a legnagyobb fájdalommal kellett hallanom, hogy néhány istentelen és minden becsületérzésből kivetkőzött ember, akiket a zsidó zsinagóga már rég kiátkozott, összecsődült, s hogy saját gonoszságukat palástolják, a zsidó nemzetet a keresztények magas felsőbbsége előtt

kisebbíteni, és zsidó könyvekből vett alaptalan, sőt egészen hamis tételekkel állítani iparkodtak, mintha a zsidó nemzetnek főbb szertartásainál keresztény vérre volna szüksége. E vád azonban oly istentelen, hogy méltán csodálkozhat az ember, hogyan viselhet el a föld a hátán ilyen embereket".

Mivel azonban Eibeschütz arra a meggyőződésre jutott, hogy keresztény szaktudósok ítélete ez ügyben az övénél nagyobb súllyal bír, azért (miként prágai rabbi korában Haselbauer jezsuitához), 1760 elején a hallei egyetem két hírneves tanárához, Michaelis Keresztény Benedekhez és Semler János Salamonhoz 72 fordult, véleményadásra, illetőleg a frankisták vádjainak megcáfolására kérve őket.
72 Semler J. S. pietista család gyermeke volt. Mint a bibliai racionalizmus híve, megalapította az úgynevezett "alkalmazkodási elméletet", amellyel kíméletesebb módon megdönteni igyekezett a Szentírás természetfölötti tekintélyét. Szerinte például a Szentírásban minden természetfölötti és csodálatos. Jézusnak, és apostolainak tapintatából van csupán, amellyel alkalmazkodtak koruk tevés vallási felfogásához, hogy az általuk hirdetett igazságnak elfogadást biztosítsanak. Tehát ha tanításukat igazi alakjában tisztán óhajtjuk megismerni, akkor helyes magyarázattal előbb el kell távolítani a Szentkönyvekből a zsidók között akkor uralkodó minden ferde vallási felfogást.

Ezek szakvéleményüket már február 21-én adták ki, amelynek lényegét Semler ezen összefoglaló befejező szavai mutatják: „Mindezekből pedig tagadhatatlanul kitűnik, hogy azoknak az embereknek, akik a zsidókat arról a bűnről vádolják s törvénykönyveikből be akarják bizonyítani, hogy azok keresztény vért használnak, vagy nagyon tudatlan, együgyű, vagy rosszlelkű gyűlölködő embereknek kell lenniük ... és hogy a zsidókat ilyen ízetlen és nyomorult váddal egyetlen igazságosan és méltányosan gondolkozó hatóság előtt sem lehet perbe fogni, de annál inkább lehetne az ilyen együgyű vagy gonoszlelkű vádlókat elutasítani, sőt a megsértett becsületért elégtételadásra szorítani". 73
73 Eibeschütz. Michaelis és Semler kéziratait a boroszlói zsidó teológiai szeminárium könyvtárában őrzik. Idézve H. L Strack, „Das Blut im Glauben u. Aberglauben der Menschheit" Aufl Leipzig. 1911. 107 old

A frankisták az elsők azok között, akik magát a Talmudot vádolták, hogy parancsolja a rituális gyilkosságokat. Mivel azonban nem tudni, hogy a Talmudnak és általában a rabbanita vallási könyveknek milyen helyeire alapították vadjukat, azért e helyütt még nem foglalkozhatunk a Talmudnak a vérvádhoz való viszonyáról. A frankisták és talmudisták ezen elkeseredett küzdelmei közepette, 1756 tavaszán történt, hogy a lengyelországi Jampolban egy állítólagos vérgyilkosságért 74 vádat emeltek a zsidók ellen, akik most úgy a nép, mint a hatóság részéről nagyobb zaklatásnak és üldözésnek voltak kitéve.
74 Jampol (az oroszországi Podolia nevű kormányzóság székvárosa) mellett az Oregna folyóban 1756 húsvét hétfőjén. mely ez évben a zsidók húsvétjának negyedik napjára esett, egy keresztény férfiúnak hulláját találták s ennek meggyilkolásával ismételten a zsidókat vádolták

A gyanúsítások és folytonos zaklatások elhárítására végre elhatározták, hogy a római Szentszékhez folyamodnak. Megbíztak egy Selek (Selig) Jakab nevű zsidót, aki 1758-ban személyesen vitte el kérvényüket XIV. Benedek pápához Rómába. E folyamodványukban kérik a pápát, oltalmazza meg őket az elnyomatástól, bebörtönöztetéstől, zsarolásoktól, kínzásoktól és különféle halálnemektől, melyeknek a lengyelországi keresztények részéről már mintegy tíz esztendő óta ki vannak téve a vérvád miatt. Valahányszor ugyanis találnak valahol egy keresztény hullát, azonnal rájuk fogják a gyilkosság elkövetését, mintha annak vérére szükségük lenne babonás céljaikra. 75
75 A jampoli esetet megelőzőleg a volhyniai Saslavban és Sapatouskiban, továbbá a Galíciában fekvő Ostrában és Pawelecben emeltek ilyen vádakat a zsidók ellen

Hogy maga az elfogulatlan, éleseszű és nagytudományú XIV. Benedek pápa (1740-1758) miként vélekedett a vérvádról, arra a boldog rinni András és trienti Simon esetével szemben való magatartásából következtethetünk. Az 1775. február 22-én kiadott „Beatus Andreas" kezdetű bullájában ugyanis boldog rinni Andráson és

trienti Simonon kívül még egész halmazát sorolja föl azon gyermekeknek, akik vallási fanatizmusból a zsidó gyűlöletnek estek áldozatul. Bullájának ez a része szó szerint így hangzik:

Apud bollandistas ad diem 24. Martii, praeter ea, quae de Beato Simone puero Tridentino superius commemoravimus, narratur in dioecesi Coloniensi coli Joannetum quemdam puerum, in odium fidei ab Hebraeis occisum; Baillet ad eandem diem 24. Mártii inquit, Parisiis coli tamquam martyrem Riccardum quemdam puerum; alterumque itidem puerum Villelmum nomine, in odium fidei ab Hebraeis interemptum, in Anglia fuisse cultum. Tomo antem 18. Operum 'Patris Theophili Raynaudi, et nominatim in Opere, quod inscriptum est De Martyrio per pestem part. 2. cap. 2. num. 7. legitur, Ferdinandi Hispaniarum regis aetate in odium Christi fuisse a Judaeis interfectum in oppido prope Toletum, Guardia dicto, puerum quemdam trimum, eidemque cultum exhiberi atque dici antonomastice Innocentem a Guardia; idque ipsum testatur de geminis adis pueris Bimis in Sardinia, Cesselio et Camerino nuncupatis. Insuper in praecitata Disceptatione Apologetica de martyrio S. Simonis Tridentini pag. 244 infantula quaedam commemoratur, nomine Ursula annorum trium, quae ad annum circiter 1442 Loncii (= Lienz, Tirolban), parva quidem, sed vetusta civitate in finibus comitatus Tirolensis ad Carinthiam positae in Valle Pusteria, truculentissime fuit in Christi odium ab Hebraeis interempta; vetustiori que lapidi in sacrario loci apposito subrogatus subinde fuit recentior anno 1609 ex vetustiori illo exsculptus, in quo descripta legitur horrendi sceleris historia; et pag 246. et squ. mentio habetur de Laurentio puero, quem Hebraei quinquennem in odium itidem fidei Christi anno 1485 interfecerunt, quique ab ipso martyrio in hac usque tempóra, Morasticae, in agro Vicentino, proximisque pagis martyr habetur ac colitur." 76

76 Benedictus XIV Bullarium tom. IV Romac 1762. pag, 106. 107 E bullában a pápa behatóan foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy kiskorú gyermekek s ezek között a zsidók által meggyilkoltak, tisztelhetők-e vértanúk gyanánt. A vértanúkat három osztályba sorozza 1. Olyanok, akik akaratuk szerint és tényleg azok (martyres voluntate et opere). vagyis akik öntudatosan áldozták vérüket a szent hitért, amilyen például Szent István diakónus. 2. A csupán akarat szerinti vértanúk (mariyres sola voluntate), akik meggyőződésükért a legsúlyosabb szorongattatást szenvedték és készek voltak még életüket is feláldozni, amilyen volt például Szent János apostol és evangélista, akit forró olajba dobtak, de csodálatosképpen sértetlen maradván, később természetes halállal múlt ki. 3. A kínzók külső cselekedete szerinti vértanúk (martyres solo opere), akik Krisztus vagy szent hite miatt gyilkoltattak meg, kiknél azonban fiatal koruk miatt szabad akaratelhatározásról nem lehet szó, mint például a meggyilkolt betlehemi kisdedeknél. Ez utóbbi osztályba sorozza a Krisztus és a keresztény vallás elleni gyűlöletből megölt gyermekeket, föl is említ néhányat a római keresztényüldözések idejéből, és melléjük veszi egész sereg áldozatát a zsidó gyűlöletnek és fanatizmusnak.

Azonban a pápa a lengyelországi zsidók panaszát és kérvényét tanulmányozás és véleményezés végett átadta Ganganelli Lőrincnek, a szent Officium tanácsosának. 77

77 Ganganelli Lőrinc (1705-1774) előbb minorita szerzetes volt Alapos tudományával s tapintatos mérsékletével magára vonta XIV Benedek pápa figyelmét aki őt bizalmasává tette s nem egy fontos ügyben kérte tanácsát XIII. Kelemen papa 1759-ben bíbornokká nevezte ki, ennek halála után pedig 1769-ben maga választatván meg pápává, XIV. Kelemen nevet vette föl. Alapos tudományú, de kissé liberális gondolkozású, ügyes politikus, de félénk természetéből kifolyólag gyönge, engedékeny pápa volt. A Bourbon-udvarok folytonos unszolására s fenyegetésük hatása alatt, abban a reményben, hogy engedékenységével mérsékli a kormányok egyházellenes törekvéseit. 1773 július 21-én kiadott „Dominus ac Redemptor noster" kezdetű brévéjével feloszlatta a Jézus-társaságát. Reménye azonban nem teljesült, lelki nyugalma is odalett, s ismételten ekként kiáltott fel: „Compulsus feci!" (Kényszerűségből tettem!). Ezek megtörték az amúgy is már betegeskedő pápát: Búskomorrá lett és nemsokára, 1774 szeptember 22-én be is fejezte életét 69 éves korában. A Jézus-társaságot pedig már VII. Pius pápa 1814 augusztus 7-én kelt „Sollicitudo omnium ecclesiarom" kezdetű bullájával visszaállította

Az óvatos, mérsékelt és kissé liberális gondolkozású Ganganelli, miután a varsói nuncius útján az illetékes luzki és kievi püspököktől kért megfelelő jelentések és adatok beérkeztek, nemcsak a zsidók panaszait s az utóbb fölmerült lengyelországi vérvádi eseteket, hanem általában az egész vérvád kérdését tette tanulmány tárgyává. Amikor Ganganelli a kérdéses ügynek tanulmányozásával elkészült, már XIII. Kelemen ült a pápai trónon (1758-1769), aki már 1759-ben bíbornokká nevezte ki Ganganellit.
Tanulmányának eredményét egy terjedelmes és figyelemre méltó iratban foglalta össze, mely a bevezetésen kívül három részből áll. 78
78 Közölve egész terjedelmében az August Schupp kiadásában névtelenül megjelent ."Die Päpstlichen Bullen über die Blutbeschuldigung". München. 1900 39-75 old olasz eredetiben (a 78-132 old pedig német fordításban)

Az első részben általában szól az előítéletekről és hangsúlyozza a pártatlanságot, amely szükséges, hogy valamiben igazságos ítéletet mondhassunk.

A másodikban a vérvádra vonatkozólag, néhány esetet megvizsgálva, igyekszik kimutatni annak alaptalanságát s az egészet, két eset kivételével, előítéletnek nyilvánítja, mert két szórványos esetből, ha történetileg be is vannak igazolva, nem lehet általános következtetést vonni az egész zsidóságra, mintha rituális célra keresztény vért használna. Állítása igazolásául hivatkozik pápák bulláira, akik állást foglaltak a vérvád ellen. A többi között ezeket mondja:

„Habár szemükre hányták is a zsidóknak makacsságukat és megátalkodottságukat, mégis sehol sem olvashatni, hogy a Szentszék szemükre hányta volna azt a bűnt, amivel Lengyelországban vádolják őket; sőt IX. Gergely és IV. Ince határozottan mentegette őket ilyen váddal szemben, és III. Ince annyi elődjének példája szerint a legnagyobb kegyességgel oltalmába vette őket, ami nem történt volna, ha csakugyan vétkesek lettek volna az állítólagos iszonyú bűntényben". 79
79 Az előbb idézett „Die päpstlichen Bullen" stb, 51 old.

„Át kell térnem az igaz és valódi tényekre. Megengedem, mint igazi tényt, Boldog Simon esetét, akit mint háromesztendős fiúcskát a zsidók a Jézus Krisztus vallása elleni gyűlöletből meggyilkoltak Trientben 1475-ben..." 80
„Megengedhetem ezenkívül, mint igaz tényt, egy másikat is, amely 1462-ben Rinn faluban, a brixeni egyházmegyében, Boldog András fiúcskával történt, akit a zsidók barbárul megöltek a Jézus Krisztus vallása elleni gyűlöletből..." 81
80 „Die päpstlichen Bullen" stb 60 old.
81 Id m. 61 old.

„Tehát ebből következik, hogy az írók által a zsidóknak tulajdonított sok gyermekgyilkosságból, melyet a szent hitünk iránt gyűlöletből követtek el, csak kettőt lehet igaznak mondani, mert csak ezt a kettőt lehet annyi fáradság és oly hosszú idő után hitelesen bebizonyítottnak tekinteni. Majd ha ezután rátérek a Lengyelországból kapott jelentések, információk különös megvizsgálására, világosan ki fogom mutatni, mennyi téves, kétes és bizonytalan bizonyítékot hoznak föl az előadott vádak mellett, sőt kételkedem, nem lehetne-e józanul gyanakodni, hogy az egész a keresztényeknek rágalma a zsidók ellen." 82
82 Id m 62. old.

„De nem hiszem, hogy ha igaznak is fogadjuk el a brixeni és a trienti két esetet, azokból joggal lehessen következtetni, hogy ez (a rituális gyilkosság) a zsidó nemzetnél nemcsak elméleti, hanem gyakorlati irányelv; mert ilyen biztos és általános szabály felállításához nem elégséges csak két eset ... Ehhez kell magunkat tartanunk, tekintettel nemcsak a már említett veronai ítéletre, hanem még inkább Szent Bernátnak Rudolf szerzetes ellen felhozott tanítására, és végre IX. Gergely és IV. Ince véleményére, akik, miként kimutattam, nem fogadták el a zsidóknál ezt a veszedelmes tant." 83
83 Id m 62-63 old.

Véleményezésének harmadik részében bonckés alá veszi Ganganelli a lengyelországi legutóbbi állítólagos vérvádi eseteket s arra a következtetésre jut, hogy ezen gyilkosságokért sem lehet a zsidókat vádolni.

Befejező szavai pedig ezek:
„Remélem azért, hogy a Szentszék intézkedik majd a lengyelországi zsidók érdekében, amint tették azt Szent Bernát, IX. Gergely és IV. Ince Németország és Franciaország zsidói érdekében, »ut non blasphematur nomen Christi« (nehogy Krisztus neve káromoltassék) a zsidóknál, s nehogy még inkább meg legyen nehezítve megtérésük. Nem merek javaslatot tenni ezeknek a szerencsétleneknek annyi mészárlástól való megszabadítására, mert remélem, hogy Jézus Krisztus szuggerálja majd az ő helytartójának azokat az eszközöket, amelyek tiszteletére válnak a keresztény névnek és azoknak a szerencsétleneknek a megtérésére vezetnek". 84
84 Id. m. 75. old.

1759. december 24-én a Congregatio Inquisitionis elé került Ganganellinek véleményezése, amit a tanácsosok egyhangúlag helyesnek találtak s indítványozták, hogy ilyen értelemben menjen pápai irat a varsói nunciusnak. És midőn 1760. január 10-én határozatukat XIII. Kelemen elé terjesztették, a pápa azt jóváhagyván, megbízta Corsini bíbornokot, hogy írjon a varsói nunciusnak. Selek Jakab zsidó tehát február végén, ellátva a legjobb ajánlóiratokkal, köztük Corsini levelével a varsói nunciushoz, elhagyta Rómát, ahol két esztendőnél tovább időzött.

Corsini bíbornok 1760. február 9-én kelt levelének, melyet a pápa megbízásából írt, ez a szövege:
„E levélnek átadója a lengyel nemzetiségű Selek Jakab zsidó, ugyanaz, aki még 1758-ban, amikor még XIV. Benedek pápa élt, Rómába ment, hogy ama vidékek zsidó nemzetének nevében alázattal kérje a Szentszék oltalmát azon elviselhetetlen elnyomatásoknak orvoslására, amelyet ugyanez a nemzet vagyonában és személyében szenved a keresztények részéről; mert gyakran vádolják gyilkosságról a népnek azon balhiedelme alapján, hogy embervért, különösen pedig keresztényvért kevernek kovásztalan kenyerük tésztájába. A mostan uralkodó pápa XIII. Kelemen gondosan megvizsgáltatta ezt a kérvényt és azon intézkedésekre határozta el magát, amelyek méltók az ő érdemeihez és amelyek más alkalommal titokban fognak Önnek tudomására hozatni. Azon közben pedig határozottan elrendelte Őszentsége, hogy Uraságodnak írjak és tudtára adjam, hogy az ő szándéka, hogy ugyanezen Jakabnak hathatós segítséget nyújtson, nehogy hazájába visszatértekor bármely oldalról valami zaklatásnak és alkalmatlankodásnak legyen kitéve, különösen azok részéről, akikről Uraságod gondolja, hogy rosszindulattal viseltetnek iránta azért, hogy kérvényét az apostoli trón elé terjesztette. E legmagasabb pápai rendelet után az Ön ismert okosságához tartozik felhasználni azokat az eszközöket, amelyek annak kivitelére alkalmasak, és az illetékes személyeket értesíteni, és a levél kézbesítőjét olyan segítségben részesíteni, hogy valóban megismerje, hogy biztonságát és tartós nyugalmát a mi Urunk kegyességének és jóságának köszönheti". 85
85 Közölve olasz eredetije és német fordítása a föntebb idézett munka 144-147 old

A kilátásba helyezett instrukciót a varsói nuncius csak 1763 elején kapta s ennek alapján március 21-én a következő levelet intézte gróf Brühl, Lengyelország miniszterelnökéhez:

„Bizonyos, hogy ezen ország zsidó nemzete a Szentszékhez fordult, hogy oltalmat nyerjen amaz üldözések ellen, amelyeket szenvednek, és én e tekintetben utasításokat kaptam Őszentségétől, melyek szerint eljárni nem mulasztottam el, mihelyt arra alkalmam kínálkozik. Mivel Excellenciád a Szentatya szándékai felől információt óhajt, van szerencsém azokat Önnel közölni. Őszentsége tudomásul venni kívánja, hogy a Szentszék legutóbb megvizsgálta mindazokat az okokat, amelyekre támaszkodik az a vélemény, hogy a zsidóknak kovásztalan kenyerük készítésénél embervérre van szükségük, amiért keresztény gyermekek meggyilkolásában vétkesek. Kitűnt, hogy nincsenek eléggé világos és biztos bizonyítékok, amelyek igazolnák azt az előítéletet, amelyet ellenük tápláltak és még most is táplálnak, és amelyek megengednék, hogy őket ilyen bűncselekményekben vétkeseknek mondhassuk. Éppen azért hasonló vádak esetében nem szabad az ítéletnek a nevezett okokra támaszkodnia, hanem hiteles

bizonyítékokra, melyek az ügyre vonatkoznak és bizonyossá teszik azt a bűntényt, amelyet nekik tulajdonítanak". 86
86 Közölve francia eredetije és német fordítása a föntebb munka 148-151 old.

Ganganellinek ez a véleményadása és a Szentszéknek annak alapján tett intézkedése eddigelé az utolsó megnyilatkozása Rómának a vérvád ügyében. Ha azonban Ganganelli véleményezését egész terjedelmében figyelmesen olvassuk, kiérzik belőle nem egy helyen az óvatos és kíméletes tudósnak az a mérséklete és jóságos interpretálása, mely vezérelte, hogy a vérvád kérdésének ügyében e látszólag kedvező eredményre jusson. Éppen azért Róma e legutolsó megnyilatkozása alapján sem szabad többet következtetnünk, mint amennyit az tényleg tartalmaz. A lényeget tekintve pedig ez alkalommal két dolgot állapított meg: 1. Ganganelli az általa megvizsgált (tényleg nagyon is kevés) eseteknél csak kettőben, a rinni és a trienti esetekben látja beigazolva a vérgyilkosságot. 2 Ennek alapján a római Szentszék kijelenti, hogy nincsenek eléggé világos és biztos bizonyítékai annak a véleménynek jogosult elfogadására, hogy a zsidók keresztény vért használnak húsvéti kovásztalan kenyerükhöz s hogy ezért keresztény gyermekeket legyilkolnak.

Ámde a Ganganelli által megvizsgált néhány amúgy sem hiteles eseteken kívül sok más eset is merült fel, melyekben épp oly tudós, komoly és szavahihető férfiak beigazolva látták a vérgyilkosságot.

A római Szentszék pedig ez alkalommal is a zsidóságot mint olyant mentette föl a vérgyilkosság vádja alól, éspedig az akkor rendelkezésére álló adatok és bizonyítékok elégtelensége miatt. S ezért a keresztény humanizmus nevében is azt kívánja, hogy a jövőben fölmerülő újabb esetekben nem a nép közhite alapján történjék az ítélkezés, hogy így az esetleg ártatlanok bűnhődése kikerültessék.

Midőn azonban Róma a zsidóságot mint olyant, a zsidóságnak józanul gondolkozó részét, védelmébe veszi, ezzel korántsem mondja ki a vérgyilkosságok lehetetlenségét, mintha olyanok sem meg nem történhettek volna, sem meg nem történhetnének. Esze ágában sem volt s nem is lehetett kizártnak tekinteni, hogy egyes zsidók babonából s vallási fanatizmusból ilyesmit elkövethetnek, mert akkor „a priori" lehetetlennek tartotta volna a babonát és vallási fanatizmust a zsidó nép egyes rétegeiben, amelytől pedig a zsidó nép éppen olyan kevéssé mentes, mint más nép, mert ő sem nyert erre nézve Istentől különös privilégiumot.

S aztán jól megjegyzendő, hogy Róma nem dönthetett e kérdésben ellenmondást nem tűrő módon, mert világosan mondja, hogy a bizonyítékok elégtelensége miatt volt kénytelen így nyilatkozni. A XIX. század legelején azonban a legilletékesebb részről olyan leleplezések és vallomások történtek s utóbb olyan esetek is merültek föl, amelyek alapján a századok folyamán oly rejtélyes kérdés most már annyira tisztázva van, hogy Róma, ha az ügy újból eléje terjesztetnék, ma már nem szólhatna bizonyítékok elégtelenségéről (1914-ben. A Szerk.). Ma már sem újabb vallomásokra, sem újabb adatokra nincs szükségük, hogy - ha egyáltalában akarunk - tisztán lássunk ez ügyben. Azonban azoktól, akik e kérdésbe be vannak avatva, távol áll manapság az a gondolat, hogy az összes zsidóságot vádolják e vallási babonából gyakorolt gyilkosságokról, annál is inkább, mert a XIX. század eleje óta e szempontból egy különös jelenség mutatkozik e téren.

Újabb magyarországi bűnesetek

A római Szentszéknek e jóhiszemű és jóindulatú védelme ellen azonban csakhamar tények kerültek napvilágra, minthogy (eltekintve a Mária Terézia uralkodása alatt a morvaországi Holleschau városában történt gyilkosságtól) hiteles feljegyzések szerint a XVIII. század második felében Magyarországon is merültek fel újabb vérgyilkossági esetek. Ezeknél azonban, szem előtt tartva azt a tényt, hogy éppen ez az idő volt az „éretlen felvilágosultság" legklasszikusabb kora, egészen természetesnek kell találnunk azt a körülményt, hogy a vádlottak mindkét

esetben kikerülték a büntetést. Mert hisz „középkori dajkamesékért" nem végezhető ki senki sem. Sőt kevés híja, hogy az „elfogult" és „vakmerő" bíráknak nem esett baja.

Az egyik eset a sárosvármegyei Orkután történt 1764-ben, amelyről a budapesti Országos Levéltárban elfekvő hivatalos akták egész halmaza szól. Egy borzalmat keltő kép is látható ugyanitt, amelyben meg van örökítve a szóban forgó eset szerencsétlen áldozata. 87
87 Ónody Géza. "Tisza-Eszlár a múltban és jelenben". Budapest. 1883 145 és 147 old

A kép egy fiúcskának számos tőrszúrással eltorzított tetemét tünteti fel. Az arcon tizennyolc, a karokon tizenhat, a mellen harminckét, a háton tizenhét, a lábakon tizenkilenc ilyen szúrás észlelhető; a jobb szem kitolva, a torok kötéllel összeszorítva, közvetlenül a kötél alatt tátongó nagy seb. A kép körülbelül egy méter magas és hatvanegy centiméter széles. A gyermek teste szép alkatú, s a kezek erősen hátra vannak kötve.

Az iratokból pedig megtudjuk, hogy 1764. június 19-én Orkuta községben, Balla János ottani lakosnak fiacskája korán reggel, midőn a réten gyermeteg kedvtöltéssel virágokat szedett, eltűnt.

Hat nappal eltűnése után a „Cservena Hrasz" nevű s mai nap is így nevezett szántóföld-dűlő közelében fekvő erdő bozótjai között megtalálták e gyermek hulláját, éspedig nyaka keresztülmetszve, testéből a vér kibocsátva. A mellen és a felső combokon héber nyelven, zsidó betűkkel a következő szavak voltak tőrrel kiszurkálva: „Egy az Isten, egynek el kell veszni!"

A gyilkosság napján Orkután sok idegen lengyel zsidó volt látható, s minthogy a hulla föltalálásakor három ottani zsidó gyanús viseletűnek tűnt fel, az illető szolgabíró mindhármat azonnal letartóztatta. Hitelt érdemlő tanúk vallomásai alapján bebizonyult, hogy a gyilkosság előtti estén két lengyel zsidó a fiúval beszélt, s arra csábította, hogy egy másnap tartandó zsidó lakodalomra részükre szedjen búzavirágot. A gyanújelek folytán több zsidót elfogtak. Eleinte mindent tagadtak. De a börtönben az egyik zsidó jelentkezett, hogy keresztény hitre tér, s ezután mind ő, mind a vele szembesített társai a gyilkosságot bevallották. 88
88 Az Orkutától nem messze fekvő Alsósebesen régtől fogva fennálló szent ferencrendi kolostor évkönyve (Historia Domus) szinten megemlékezik erről az esetről. Szó szerint közöljük itt az egykorú feljegyzést, amelyet ft. Temunovich Amand sz. f. r. áldozópap volt szíves nekünk onnan beküldeni. „Eodem anno 1764. Judaei furto sustulerunt puerum, annum sextum agentem ex pago Orkuc, qui pagus est intra Cibinium (Kisszeben) et Mihalam (Sz. Mihályfalu) ...quem puerum in cellario martyrizarunt post mortuum corpus ipsius ad territórium pagi Orkuc reporterunt et in silvam abjecerunt. Puerum hunc deperditum non tantum proprii parentes, sed et totus pagus tribus diebus quaesiverunt, tandem a propriis parentibus quarta die, indicio avium circumvolantmm in silva penes rivulum corpus ejus mortuum est repertum et Cibinium deportatum, in quo visebantur sequentia. Funiculus in collo. Apertura venarum in ambabus manibus et in ambobus pedibus infra genua. Visebatur exusta avis, exustus piscis Exustae quaedam litterae Hebraicae. Latus sinisirum cultro conscissum. Oculi eruti quidem sed impositi. Quare civitas Cibiniensis per pictorem curavit hunc puerum ita depingi, prout corpus ipsius visebatur excarnificatum, quod licet fere tribus septimanis fuit servatum insepultum, tamen semper permanens incorruptum et flexibile, sine omni foetore. Sepultum vero est in Ecclesia parochiali Cibiniensi feria 3. Pentecostes"

A másik eset a szilágyvármegyei Peér faluban történt ahol 1791-ben egy szegény özvegy asszonynak tizenhároméves fiát, Takács Andrást megölték, mégpedig úgy hogy nyakereit megnyitván, vérét vették.

Holttestét 1791. február 21-én találták meg a falun kívül egy árokban. A szolgabírói nyomozás kiderítette, hogy a fiú, mint árva, egy zsidónál húzódott meg. Felboncoltatván a holttestet, konstatáltatott, hogy a vérerek meg vannak szurkálva, s a testben vér nincs.

A fiút ugyan nagy részvéttel temették el; de a parasztok rendkívüli izgalma miatt a megyei alispáni bíróság volt kénytelen az ügyet kezébe venni. Az alispán rendeletére a holttestet február 24-én exhumálták s egy orvos újabb s alaposabb boncolása még nyomósabban beigazolta az előbbi megállapítást.

A zsidókat vallatás alá vették, de ezek a legvilágosabb bizonyítékokkal szemben mindent tagadtak. Ábrahám zsidónak saját ötéves fia azonban felderítette az egész dolgot, a törvényszék előtt vallván, hogy édesatyja, továbbá a nagykárolyi rabbi és az endrődi Oser Jákob bácsi ölték meg Andrást. A gyilkosság a zsidókra bizonyulván, négyet közülük halálra ítéltek; de végre is sikerült kegyelmet nyerniük. 89
89 Ónody Géza Tisza-Eszlár a múltban és jelenben ", Budapest 1883. 150. oldalán azt írja. hogy valaki, aki érdeklődött a rituális gyilkosságok iránt, közölte a peeri esetet Révész Imre (1826-1881) debreceni lelkésszel, aki tudvalevőleg protestáns egyháztörténelmi és egyházjogi író, s mint ilyen, az akadémia tagja is volt. Kíváncsi lévén megtudni a tudós és komoly Révész véleményére, megkérdezte, vajon csakugyan teszik-e azt a zsidók, Révész így nyilatkozott "Tökéletesen meg vagyok győződve róla, hogy igen".

Az esetről a zilahi megyei törvényszék eredeti aktái és a peéri ev. református egyház halottas anyakönyve I. kötetének följegyzései értesítenek, amelyeket az akkori peéri református lelkész, Héczei Dániel írt, aki egyúttal a tiszántúli egyházkerület főjegyzője volt. Ugyanezen anyakönyv más, szintén számozatlan lapján is találhatók még ez ügyre vonatkozó érdekes észrevételek Héczei Dániel fiától, Pál ev. ref. paptól és esperestől. 90
90 Ónody Géza. "Tisza-Eszlár a múltban és jelenben". Budapest. 1883 145 és 147 old és ennek javított német fordítása, Georg von Marcziányi "Tisza-Eszlár in der Vergangenheit und Gegenwart", Budapest, 1883 110-116 old

Közöljük szó szerint Héczei Dánielnek körülményes anyakönyvi följegyzéseit.
„A falun kívül, Tasnád felé menő út mellett, vagyon egy csapszék, melynek »Kutyakaparás« a neve. Ott lakott egy Ábrahám nevű zsidó, kinek felesége és ötesztendős kisfia is volt. Ő maga törkölypálinkát főzvén a hegyen, az egész télen, hogy felesége bátrabb legyen éjnek idején, ezt az Andrást azon szín alatt magához szoktatta hálásra, az anyja is szegény özvegyasszony lévén, valami adományért könnyen reáhajolt, és jóllehet a gyermek azon éjszakára nem akart menni hálásra, mégis csakugyan elküldötte. Elmégyen a gyermek s talán aludt is valamit, s másnap hír szerint minden ütés vagy másféle sebesítés nélkül, halva találtatik.

Ugyanis reggel menvén Zagyva Sára leányzó az erdőre fáért, látja, hogy Andris az árokban fekszik, és előtte menvén Kocsis István, aki észre sem vette, kiálta utána, hogy jöjjön vissza és lássa, hogy mi van az árokban. Akkor hírt adnak a bíráknak és az anyjának, felveszik és temetéséhez készülnek. De míg ez lenne, küldenek Tasnádra borbélyért, hogy lássák meg, miképpen halt volna meg. Annak a zsidók még útjába elé menvén, megkenik a markát és azt mondatják véle: hogy nem bántotta senki, hanem igen sűlyös volt, és az felindulván benne, ez idő szerint sok bor vagy pálinka italától, az fojtotta meg hirtelen. Azt elhívén mindenek, a gyermeket eltemetik és, én itthon nem lévén, hanem vizitációban, a fiam, Pál papolta el.

Azonban hírével esik a dolog. Tekintetes Ord. Vice ispán Bydeskuty Imre urunk Sződemeteren parancsol mindjárt, hogy más orvost hozzanak, aki jobban ért a dologhoz és a gyermeket ássák fel. Az meg is lett másnap, elérkezik az orvos Tasnádról, a gyermeket felássák, koporsójából kiveszik, és a sírja mellett mindjárt egy deszkán vagy padon felboncolva, két felől a torka és a melle környékét, hát reátalál a megmetszett életereire, amelyekből semmi vér nem jött, akkor mondja »kóser volt ez«, kivették ennek a vérét, hogy semmi sem maradt benne, vagy igen kevés. Ez meglévén, ismét összehajtogatta a bőrét és megmutatta a közelállóknak, hogy a szeméremteste és ahhoz tartozó részecskéje igen össze volt roncsolva. Ezeket maga szemeivel látta fiam és rektor Sándorfi József uram. Azután eltemették ismét, nem lévén semmi megmerevedés még akkor a testében.

Már az a kérdés, hogy esett ennek halála és ki által? Erre ím a következendő dolgok megjegyzésre méltók:

1-ször. A zsidóné mindjárt akkor éjjel lármát ütött, a hozzá közelebb lakó oláhokhoz szaladt kis gyermekével és azt kiabálta, hogy két oláh hozzá jött bort inni, szalonnát kértek, ő nem adhatott, hanem mondá, hogy árulnak a faluban; akkor mondják, hozzon hát; ő mondá, hogy nem mehet, hanem Andrist küldi. Andris kiment és az oláhok is utána, azóta mint Andris, mint az oláhok oda vannak; hanem jöjjenek, talán addig a házamat is felverték, mindenemet elvitték.

2-szor. Ez vala az átkozott zsidóság terve a titkos gyilkosság palástolására, de a mindenható Isten a csaknem csecsszopó zsidógyermek szája által a zsidók álnokságát és gyilkosságát világosságra hozta. Eljővén hát maga a tekintélyes Vice ispán uram a dolog vizsgálására, a magával rendelt inquisitorok, úgymint tekintetes Erdődy Ferenc és Németi György uramék által megfogatván a zsidót, feleségestől, gyermekestől mindeniket külön faggatja. A zsidó feleségestül tagadja, hogy ő maga otthon lett volna, hanem a szőlőben, ahol a pálinkát főzte, ott hált. A gyermek külön kérdeztetvén, gyermeki módon, amit látott, mindeneket megmond.
»- Otthon volt apád az éjjel?
- Otthon bizony.
- Hát más ki volt?
- A nagykárolyi zsidó pap, meg az endrődi Óser Jákob is ott volt egy gubában, én az ágyról néztem.
- Hát volt-e gyertya a házban?
- Volt.
- Hát mit csináltak?
- Hát a szegény Andrist a ház közepére állítják, a gubáját lerántják; azután a lábát egy kötéllel megkötik, ő szegény sírt, én is mondtam: Ne öljétek meg, hát én ezután kivel játszom? De anyám asszony megfenyegetett és azt mondta:
- Nem Andris az, te bolond, hanem az ördög, azért kell megölni. - aztán az ő száját bedugták sárral, hogy ne kiálthasson.
- Hát aztán mit csináltak vele?
- A gerendába húzták, azután megvágták a nyakát, aztán folyt a vére.
- Hát csak a földre folyt-e?
- Nem, hanem egy óntálba.
- Micsodás volt, ilyen-é, mint ez?
- Nem, hanem füle volt kétfelől.
- Hát a tálat ki tartotta?
- Apám uram, meg Jákob.
- Hát a pap és Óser mit csináltak?
- Azok imádkoztak addig.
- Hát a vére soká folyt-e?
- Mikor megállott, vagy lassan folyt, akkor Jákob a két kezével szorongatta, nyomta a vékonyát, meg az oldalát, úgy aztán a vér ment jobban.
- Hát aztán hová tették, elöntötték-e a vért?
- Dehogy, eltöltötték valami edénybe, és a nagykárolyi zsidó pap elvitte.
- Hát Andrist hová tették, ott hagyták a gerendán?
- Nem, kivitték; én nem tudom, hová tették.
- Hát neked nem mondtak valamit?
-Azt mondták, senkinek ne mondjam, mert megvernek, én is mondtam, hogy nem mondom, de bánom is, hogy megmondtam, mert talán megverik apám uramat.
- Ne félj fiam, dehogy bántják, már mindjárt eleresztik.«

3-szor. Ezen gyermek kivitetvén az inquisitorok által a faluból, ugyanazon csapszékre, ahol az anyja fogva vala és őriztetett. Március 1-jén megint kérdeztetett némely dolgokra, az anyja kivitetvén addig a házból, t.i. hova akasztották Andrist?
- Ide-e? - mutatván a gerendának ajtó felől való részét.
- Nem, hanem ide ni. És ott volt a kötél helye is, ott volt sáros a mestergerenda is a bocskorától, amint kapálódhatott.
- Hát a sárt hol vették, mellyel a száját bedugták?
- Ott volt az ágy alatt, most is van ott - és maga bebújván az ágy alá, hozott ki a kezében híg sárt, ott is mondá, hogy ő reá is cseppent a véréből, de

még az ágy, vagy nyoszolya deszkáján is lefolyt, az meg is látszott. Ott is mondá a gyermek:
- Ejnye, bánom, hogy kibeszéltem, mert megharagszik apám is, de már nem tehetek róla.

4-szer. A véres ingére nézve előhívattatott az asszony, Tóth Istvánné, aki mosni szokott a zsidókra és kérdeztetvén, hány inge van annak a gyermeknek? Azt feleié:
- Három.
- Hát most hányat vittek le mosni?
- Csak egyet.
- Nem véres-e?
- Nem.
A zsidóasszonyt kérdik, hány inge van a gyermeknek. - Kettő.
Az asszony szemébe mondja: - három.
-Volt, igaz, három, de egyiket elhagyattam vele, mert igen viseltes volt.
- Mond a mosónő: - A bizony mind egyforma volt.

5-ször. Volt még egy Köteles István nevű ember, aki a zsidóval együtt szokott hálni a hegyen; az másnap hallván a hírt, a faluban azt mondja feleségének, ipának, napának: Hogy a zsidó eljött az éjjel a hegyről, mert lefeküdt ugyan este, de ő éjfél tájban felkelvén pipázni, nem látta a helyén, reggel pedig ott volt. Ez a zsidó fülébe menvén, ígér az embernek egy aranyat, két kupa pálinkát, hogy tagadja vissza. Megcselekszi, hazudtol mindeneket; végre azonban visszavonja hazugságait és őszintén bevall mindent.

6-szor. Ezekre Ábrahám zsidó feleségestül külön köttetve, vitetnek Zilahra. Jákob kezesség alá vettetett, akiért (ami képtelenség) vallásunkon való magyarok lettek kezesek, de megbánták ama tanításra, melyet ex Aktor. 2, 40. tettem előttük március 6-án és letették a kezességet, akkor aztán Jákob is megfogatott és elvitetett, de ismét visszaküldetett, hogy zsidó kezeseket keressen, de azok kezéből is kivétetvén, újra elvitetett és a többiekkel együtt tömlöcre vettetett Zilahon.

Mindezeknek utána már azt írhatom bizonyosan ma, 27. decembris 1792, hogy a zsidók, ámbár prókátorokat fogadtak maguk mentésére, mégis csakugyan convincáltattak a Tekintetes Vármegye székén halálra, de minthogy már József császár 91 idejétől fogva az ilyen sententiák exekutiója az udvar engedelmétől függ, a zsidók sententiája is suspendáltatott; még ezelőtt félesztendővel kezességen kibocsáttattak, azóta itt laknak ecclézsiánknak nagy botránkozására, mely ő bennük a keresztény vér megigazíttatott gyilkosait keservesen szemléli annál inkább, mert az is parancsolatul jött: Hogy senki csak egy szóval is szemükre ne vesse nagy büntetés alatt!
91 II József 1780-ban kezdett uralkodni, meghalt 1790 február 20-án Ismeretes, hogy tehetséges, jó szándékú, munkás fejedelem volt. de a XVIII század divatos vallástalan és abszolutisztikus elvei helytelen útra terelték

Engemet magamat is kevésbé múlt, hogy hálóba nem kerítenek, mert elárultak a f. g. s. Gubernium előtt, mintha feljebb említett tanításommal árendálások hasznától akartam megfosztani, de hiteles mentségemet a Gubernium helyben hagyta."

Ugyanazon halottas anyakönyv I. kötetének más, szintén számozatlan lapján pedig ezek olvashatók:

„Az 1791. esztendő február 21. napján eltemetett Takács Ferenc fia, András, kinek erőszakos halálának története ottan le van írva; tagadhatatlanul az itt lakó zsidók gyilkos kezének áldozatja vala. Kitörülhetetlen gyanú lévén az a keresztények szívében, hogy a zsidók valami vallásbeli babonából gyakorolni szokott szükségre nézve, de kivált a keresztény név iránt való gyűlölségből szomjúhoznak a keresztény vérre is, ez a gyanú szájról-szájra által menvén a keresztényekre, mind e napig a zsidókat keresztény gyermekek és ifjak gyilkosainak tartják. Minden vizsgálódások után kijővén az, hogy Takács András az itt lakó zsidók gyilkos kezei által múlt ki e világból; szorgalmatosan utána

jártak az akkori vármegye tisztjei annak is, mi célokra nézve lenne a zsidóknak szükségük a keresztény vérre, hogy ezt kitudhassák, iminnen-amonnan a környékből zsidóból keresztény vallásra tért mind férfi-, mind asszonyszemélyeket hozattak, azokból keresztény hitükre tudakozták, vallatták, mit tudnának erről, mondják ki, úgyis már a zsidó titkok megtartása kötelessége alól, mint keresztények, fel vannak oldoztatva, de sem egyik, sem másik erről mondani semmit sem tudott, már keresztény hitére állítván, hogy ő erről, míg zsidó volt is, nem hallott semmit. Valaki említi a tiszt uraknak, hogy Ottományban Bornemisza Ferenc úrnál látott egy könyvet magyarul a zsidóknak szokásaikról, aligha abban nem találnának valamit, ami ezt a gyilkos titkot felfedezné, azért a könyvet elhozatják, és abban világosan megtalálják, mi szükségük van a zsidóknak a keresztény vérre, és hogy ők ezen szükségekre nézve azokon a tájékokon, melyekre ki van vetve a keresztény vérontás, ölnek is, a könyv ezt történelmi adatokkal bizonyítja."

S hozzáteszi Héczei Pál, peéri evang. ref. pap és esperes:

„Mindezekből nyilván kitetszik ama kérlelhetetlen gyűlölség, mellyel a zsidók a keresztények ellen viseltetnek; csak hízelkedő költemény tehát a keresztényeknek a pogányoktól való, általuk színlelt megkülönböztetése, melyet előnkbe taszítanak az utóbbi zsidók; de ha mindjárt igaz volna is, hogy ők ezáltal a gój szó által egyedül csak a bálványozó pogányokat értik, mégsem kerülhetik el az értelmes embereknek ítéletét, és fennmarad így is, hogy ők az Istennek világos törvénye ellen cselekszenek, mivel hogy azt a szentírásból soha meg nem mutathatják, hogy az úr Isten megengedte volna, hogy még a pogányt is szabad legyen megcsalni, egyedül csak azért, hogy az pogány és bálványimádó".

A súlyos titokra fény derül.

Egy moldvai exrabbi vallomásai.

XVIII. század vége - XIX. század eleje

Miként a XVIII. század elején Eisenmenger keltett általános feltűnést monumentális munkájával, úgy a XIX. század hajnalán egy volt zsidó rabbinak korszakos leleplezései vonják magukra figyelmünket, amelyek minden megelőző vallomásoknál és nyilatkozatoknál hasonlíthatatlanul nagyobb jelentőségűek s úgy látszik, nemcsak a XIX. századnak volt legnagyobb szenzációja, hanem minden idők enemű vallomásainak leghangosabb és legmeglepőbb csattanója maradnak.

E vallomások nemcsak a vérgyilkosság még homályos pontjaira vetnek megdöbbentő világosságot, hanem a keresztény vér sokak vitatott használatának misztériumát végre a legteljesebben feltárják. S hogy e vallomásokról aránylag oly kevesen szerezhettek tudomást, sőt még manapság is csak kevesen ismerik, annak igen jellemző okait alább fogjuk látni.

Az a bátor és őszinte zsidó férfiú, aki e vallomásokat tette, 1765 vége felé született s talmudi tanulmányainak befejezése után mint zsidó pap és tudós rabbi működött Moldvában. A görög nem egyesült környezet azonban, amelyben élt, igazság után szomjazó lelkében fölkeltette a keresztény vallás iránti érdeklődést s meggyőződvén arról, hogy a názáreti Jézus a zsidóknak megígért, a próféták által megjövendölt igaz Messiás, aki után a szent hajdan oly epedve s türelmetlenül esengett, elvakult zsidó ősei pedig a Golgotán keresztre feszítették: 38 éves korában megkeresztelkedvén, a görög nem egyesült vallásra tért, sőt szerzetes is lett.

Ha esetleg katolikus keresztény környezetben él, bízvást föltehető, hogy éppoly buzgó katolikus lett volna belőle, mint amilyen buzgó és lelkes görög szerzetes volt.

Megtérése után hálából, hogy Isten megvilágosító s hívogató kegyelméből megismervén az igazságot, kereszténnyé lehetett, elhatározta, hogy könyvet ír, amelyben az érvényét veszett s eltörölt mozaizmussal és az ennek torz alakjával, a rabbinizmussal szemben kimutatja, hogy Krisztus vallása és egyháza, amely szerinte a görög nem egyesült pravoszlavizmus, az egyedül igaz és egyedül üdvözítő vallás. Ezt a pravoszlavizmust aztán szívből jövő nagy lelkesedéssel magasztalja a vezetőitől félrevezetett zsidó népnek vaksága és megátalkodottsága, eltévelyedése és babonás szokásai fölött pedig keserves fájdalmának és borzalmának ad kifejezést. Könyvét moldvai román nyelven írta s abban alázatosságból, mint immáron görög-keleti szerzetes, csak Neofitnak 92 azaz hitújoncnak nevezi magát.
92 Neofit, a görög neofütosz, latinosan neophytus; jelentése keresztény hitújonc

A moldvai exrabbinak ezt a nagyjelentőségű könyvét 1803-ban Jassyban (Jasi) maga Chyriu Chyr Jakab, a moldvaiak görögkeleti metropolitája adta ki saját költségén. Főcíme: Infruntarea jidovilor asupra legii si a obiceiurilor lor, magyarul: „A zsidók ostorozása törvényük és szokásaik miatt". 93
93 Teljes címe „Infruntarea jidovilor asupra legii a obiceiurilor lor, cu dovediri din sfänta si Dumnezeisca scriptura, din cea veche si din cea noua. Acum intáiu intru acestas chip tiparital in zilele pre luminatului si pre inaltatului domnului nostru Alexandru Constantin Muruz vvd (= voevod), intru a doa domnie a mariei sale in Moldaviia. Cu blagoslovenia si cu toata chieltuiala pre sfintiei sale Chyriu Chyr Jacov Mitropolit, a toata Moldaviia. In typografiia sfintei Mitropolii in Jasi. La anii dela Hs (= Hristos) 1803, Fevruariie in 8 - Sau typarit de Jeromonachul Kyr Macarie, duhovnicul sfintei Mitropolii, si de Gherasim Jerodiaconul typografi. (Magyarul A zsidók ostorozása törvényük és szokásaik miatt az ó- és újszövetségi Szentírásból vett bizonyítékok alapján. Most első ízben ily módon nyomatva a mi fenséges és dicső urunk, Muruz Sándor Konstantin vajda napjaiban, őnagyságának Moldvában való második uralkodása alatt. Chyriu Chyr Jakab őszentségének, egész Moldva metropolitájának áldásával és költségén A Krisztus utáni 1803 év február 8-In. Nyomattatott Kyr Makárius szerzetespap, a szent metropolita lelkésze és Gerasim diakónus nyomdászok által) - Megjegyezzük, hogy a könyv voltaképpen ó-cyrill betűkkel van nyomtatva. Mivel azonban a Stephaneum-nyomda ilyen betűkkel nem rendelkezik (1914-ben A Szerk) s olvasóink legnagyobb része azokat úgysem ismeri, latin betűkkel átírva adjuk a könyv címét és a belőle még idézendő eredeti részleteket Tudvalevő különben, hogy a modern románok is az ó-cyrill betűk helyett már széltében a latin betűket használják

Neofitnak ez a különben kisterjedelmű könyve 94, bár a lényeget tekintve nem mond újat, mégis a trienti és a még csak ezután ismertetendő damaszkuszi vallomások mellett a keresztény vér használatáról szóló legnevezetesebb s legfontosabb okmányok egyike, valósággal korszakot alkotó a vérvád kérdésének történetében.
94 A negyedrétű könyv ugyanis a címlapon és az ötoldalas előszón kívül csak 121 számozott levélből (= 242 oldalból) áll. Tényleg azonban nem is 121. hanem csak 119 levele van, mert a számozás két helyen is el van hibázva, amennyiben leveleit 66 után nyomban 68-al, és 87 után nyomban 89-el számozták (Minthogy nem az oldalak, hanem csak levelek vannak számozva, az egyes levelek előlapját a-val, hátlapját pedig b-vel jelöljük majd. Így szokás nemcsak a talmud, hanem több más régi mű, különösen kódex leveleit is idézni.) A könyv címlevelének hátlapján Moldva akkori vajdájának, a fanarióta IV Sándor Konstantin Muruznak címere van feltüntetve, amelyet egy nyolcsoros vers magyaráz. Tudvalevőleg IV. Sándor Konstantin Muruz kétízben volt Moldvának vajdája.

Korszakot alkotó pedig nemcsak azért, mert Neofit vallomásait önként, világosan s félremagyarázhatatlan határozottsággal tette, hanem főként azért, mert mint volt zsidó pap, tudós és tanító a keresztény vér használatának titkába teljesen be volt avatva, tehát nyilatkozattételre nemcsak a legilletékesebb, hanem mint istenes életet élő s a tiszta, szent igazságot kereső ember, a legmegbízhatóbb. S ami különös morális súlyt kölcsönöz a könyv szerzője megbízhatóságának, az éppen az a körülmény, hogy maga Moldvának kétségkívül körültekintő metropolitája érdemesítette arra, hogy kiadja saját költségén.

A könyv második kiadása 1839-ben (január 10-én) jelent meg a hely és nyomda megnevezése nélkül. Valószínű azonban, hogy ezt Buzáuban adták ki.

A harmadik kiadás pedig 1876-ban jelent meg Bukarestben. Ennek a harmadik kiadásnak két címe van. A könyv külsején és első lapján ez áll: Tainá ascunsá si acum descoperitá asupra rátácirei si intunecárei si care se alfa Jidovii, magyarul: Elrejtett és most fölfedezett titkok arról a tévedésről, amelyben a zsidók leledzenek. 95

95 Teljesen pedig ez: Taina ascunsá si acum descoperita asupra rátácirei si intunecárei si care se alfa Jidovii si cum i-a imprastiat Dumnezen in toatá lumea sa fie risipitisi fara teara hula ce au asupra crestinilor descoperita intaiu de cuviosul Neofit. Folositoare pentru fiecare crestin si pentru jidani de a crede in Jisus Hristos. A treia edifie Bucuresci 1876 (Magyarul: Elrejtett és most felfedezett titkok arról a tévedésről és sötétségről, amelyben a zsidók leledzenek, és hogyan szórta őket szét az Isten az egész világon, hogy elszéledjenek és ország nélkül legyenek és arról a gyűlöletről, amellyel a keresztények iránt el vannak telve, amit az istenfélő Neofit tárt föl. Hasznos minden kereszténynek és a zsidóknak, hogy Jézus Krisztusban higgyenek. Harmadik kiadás. Bukarest, 1876).

A harmadik oldalon van aztán az első kiadás eredeti címe is. Ez a harmadik kiadás könnyebb olvashatás végett már modernizált cyrill betűkkel van nyomtatva.

Neofit könyvének nagy jelentősége kitűnik abból is, hogy nemsokára más nyelvekre is lefordították. Így már 1818-ban Georgios János lefordította újgörögre e cím alatt: „Anatropé tész trészkaias ton Ebraion..." magyarul: „A héberek vallásának és szokásainak cáfolata". 96

96   Címe Anatropé tész Trészkaiasz.. 1818" Magyarul: A héberek vallásának és szokásainak cáfolata az ó- és újszövetségi Szentírásból vett bizonyítékokkal Moldvai (román)-ból fordítva szerintünk a görög népnyelvre Georgios Jánostól. Amelyben függelékül hozzá vannak adva Medici Pál irataiból szemelvények. Most kiadva tekintetes G K G kereskedő úrnak közreműködésével és költségén. Ajánlva a Krisztusszerető (= keresztény) és tudomány kedvelő görögöknek. 1818. - A nyolcadrétű könyv 188. és a végén még egy számozatlan oldalból áll. A nyomatos helye nincs ugyan feltüntetve, de a 4 és 5 oldal közötti metszet alján található megjegyzés azt bizonyítja. hogy Jasiban nyomatott. A metszeten ugyanis ez a jelzés és keltezés olvasható (véste Dimetre Kontoleo Romano Jasiban. 1818) - Az előszót (Gatzos György, a kiadó) írta, s ennek alapján ki lehet egészíteni a címben megrövidített nevét: P.K.P.

E fordítás valószínűleg Jasiban jelent meg. 97

97   Kedves kötelességet teljesítek, midőn a Neofit 2 és 3 kiadására, valamint újgörög fordítására vonatkozó e pontos adatok készséges közléséért ehelyütt is szívesen köszönetet mondok Bianu J. bukaresti egyetemi tanárnak s a román akadémiai könyvtár igazgatójának

1833-ban lefordították olaszra, mely fordítás két ízben is megjelent Napoli di Romaniában (=Nauplia). Az olasz fordítás alapján 1867-ben készült aztán az arab fordítás. Állítólag német fordítása is létezik e cím alatt: „Widerlegung des jüdischen Glaubens und seiner Gebräuche, mit Beweisen aus der Bibel des alten und neuen Testamentes. (Tiefverborgene Geheimnisse zu Jedermanns Kunde gebracht)". 98

98   Konst de Cholewa Pawlkowski „Der Talmud in der Theorie und in der Praxis" Regensburg 1866. 311 old. Civilta Cattolica 1882 vol IX 733. old. és vol X 103 old.

Elképzelhető az az óriási feltűnés, amelyet Neofitnak könyve megjelenésekor a román nyelvet értő s a vérvád kérdése iránt érdeklődő azon körökben okozott, amelyek hozzáférhettek. Oly módon kapkodták szét példányait, hogy megjelenése után csakhamar egyetlen példány sem volt kapható.

De könnyen elképzelhető az az elszörnyülködés, riadalom és kínos zavar, amelyet a volt rabbinak ez a váratlanul megjelent nyílt szava, ez a súlyosan kompromittáló s merész leleplezése okozott a zsidóság körében, amelynek Neofit

bátran szemébe vágta nemcsak a keresztény vér használatának féltve őrzött titkát, hanem megrótta mélységes kereszténygyűlöletét is sok tévelyeivel és megátalkodott konokságával együtt. Villámként sújtott e könyv a meglepett zsidóságra.

Érthető tehát az a lázas törekvés, amellyel a zsidók ezt a nekik leírhatatlanul kellemetlen könyvet mindjárt megjelenése után titokban s nagysebesen összevásároltatni s megsemmisíteni igyekeztek, hogy így a keresztények elől lehetőleg elvonják, s nyomait is eltüntessék a benne leleplezett titkoknak. S ha nem sikerült is cselszövényeikkel céljukat egészen elérni, a nyilvánosság elől annyira mégis elvonták mind az eredetinek, mind fordításainak példányait, hogy nemsokára a könyvpiac legnagyobb ritkaságai közé tartoztak, s utóbb drága pénzen sem voltak kaphatók a könyvkereskedésekben. Sokan teljesen elveszettnek is hitték már Neofit könyvét.

Főként a zsidók cselszövényeiben keresendő tehát annak oka, hogy Neofit könyvét nemcsak nálunk, hanem külföldön is vajmi kevesen ismerik magukban a műveltebb, tudományos körökben is. 99
99 Azoknál, akiknek van tudomásuk e könyvnek létezéséről, a szerző nevének (Neofit, Neofitus) idézésében nem egyszer találtunk hibákra, amennyiben azt tévesen Teofitusnak, vagy Teofilusnak, sőt Nafitusnak írják. S hangsúlyozom, hogy itt nem sajtóhibáról van szó, hanem az írók tévedéséről. Így például maga a Civilta Cattolica névtelen cikkezője is (1882 vol IX és X) következetesen azt írja: "rivelazione di un certo Teofitus monaco greco, exrabbino della Moldavia" Megjegyzem még, hogy a „Civilia Cattolica" cikkezője nem rendelkezett Neofitnak sem eredetijével, sem fordításával s azt a néhány idézetet, amelyet Neofit könyvéből közöl, a francia Laurenttal folyatott levelezés s ennek később nagynehezen megszerzett francia fordítása alapján adja. - Freimut, Die jüdischen Blutmorde" című s már idézett művében (105 old és másutt) szintén hibásan írja Neofit nevét "der Mönch Theophitus vor seiner Bekehrung jüdischer Rabbiner in dem Fürstenthum Moldau und daher Rabbi Moldavo genannt, mit welchem Namen man ihn gewöhnlich citiert" - Éppúgy Rohling is "Meine Antworten an die Rabbiner Oder fünf Briefe über den Talmudismus und das Blutritual der Juden", Prag, 1883 80 sk 95 sk oldalain és egyebütt - Tekintettel arra. hogy Neofit megtérése előtt mint rabbi Moldvában működött a moldvai exrabbi ("rabbi Moldavo", „Rabbi Moldavo") néven is idézik Innen eredhetett egyeseknél az a téves nézet mintha Moldavo lett volna az exrabbinak családi neve

Fölösleges talán mondanunk, hogy manapság e könyv a lehető legnagyobb ritkaságok közé tartozik, s ha Románia valamely antikváriusánál akad is néha egy példánya, szinte mesés árat követelnek érette. „A zsidók drágán megveszik s aztán elégetik." (Laurent Achille szavai a Civilta Cattolica cikkezőjéhez írt levelében. Civ. Catt 1882. vol. X. 103. old.). Aki tehát bír Neofit könyvének egy példányával, ha mindjárt csak kéziratban is, valóságos kincset érő ritkasággal rendelkezik. Nekünk is csak hosszas kutatás, utánjárás és sok levelezés után sikerült egy példányát (mégpedig az 1803-as, tehát legelső kiadásból) megszereznünk egy külföldi egyetemi tanár, a már említett Bianu J. úrnak szíves közbenjárásával, de ezt sem könyvkereskedőtől, hanem egyik bibliofil barátjától, aki azt méltányos áron átengedte. 100
100 Egész cikket írhatnánk azon nehézségekről, amelyek e könyvnek könyvárusi úton való megszerzése elé gördültek. Az eközben szerzett tapasztalatok közül, mellőzve minden egyebet, csak kettőt közlünk, mint igen jellemzőt. Az egyik alkalommal külföldi megbízottam (D.B. miniszteri hivatalnok) ezt írta: "Sajnálattal kell értesítenem, hogy minden fáradozásom ellenére sem sikerült a két munkát megszereznem. Ismételt megjelenésem az antikváriusnál a 'választott nép' minden fiát izgalomba hozta, s ahol csak mutatkozom náluk, bizalmatlansággal fogadnak. Nem jót szimatolnak ..." Egy külföldi zsidó antikvárius meg, akinek már negyven év óta van egy heverő példánya az "Infruntarea Jidovilor" első kiadásából, 200 frankot kért Neofit e könyvéért. Így indokolva megbízottam előtt e magas árkövetelést: "E könyvnek keresztény kézbe való kiadásával voltaképpen vétkezem saját népem ellen. Ha már elkövetem ezt a bűnt legalább haszonnal akarom tenni Azért kérek érette 200 frankot s ebből egy fillért sem engedek. Ha az uraknak kell a könyv, hát fizessék meg! Én ennek az összegnek feleéért fát akarok venni szegény hitsorsosaim számára, hogy

így megnyugtassam lelkiismeretemet" - Ha mindezeket szem előtt tartjuk, nem fog senki meglepődni azon, ha azt merjük állítani, hogy egész Magyarországon alig lesz található egy-két példánynál több magánosok birtokában, de lehet az is, hogy egyetlenegy sem. Hogy nyilvános könyvtárakban (még a budapestiekben sem) egyáltalában nincs meg, azt onnan tudjuk, mert ilyenekben hiába kerestük annak idején. A bukaresti román akadémia könyvtárán kívül leginkább Moldva és Románia könyvtáraiban, de elvétve magánosoknál is található.

S hogy e könyv legújabb, 1876-ban megjelent harmadik kiadása ma milyen nagy ritkaság, bizonyítja az, hogy minden erőlködésünk dacára sem sikerült mindezideig egy példányát sem megszereznünk.

Mintegy három évtizeddel Neofit könyvének megjelenése után a francia Achille Laurent az exrabbi vallomásait mint a damaszkuszi vérgyilkosság bűnperhez szolgáló fontos bizonyítékot idézetképpen beleszőtte nagyobb művének II. kötetébe a 338. sk. old. Ennek a nagyjelentőségű művének teljes címe: "Relation historique des affaires de Syrie depuis 1840 jusqu. au 1842. Statistique générale du Mont-Liban et procédure compléte dirigée en 1840 contre les Juifs de Damas á la suite de la disparition du Pére Thomas, publiées d'aprés les documents recueillis en Turquie en Egypte et en Syrie par Achille Laurent, membre de la Société Orientale". Paris (Gaume Fréres), 1846.

Laurent művét kivonatolta G. des Mousseaux „Le Juif, le judaisme et la judaisation des peuples chrétiens", Paris, 1869. című munkájában.

Azonban meglepő, hogy Laurent és Mousseaux művei is hamarosan eltűntek a könyvpiacról s ma a legnagyobb s leghíresebb könyvkereskedések révén sem igen kaphatók. 101

101 Erről is saját tapasztalásunkból győződtünk meg. S ha akad is itt-ott egy-két példány. meg a szolidabb antikváriusok is jó magas árt követelnek érette. Így nemrég egy lipcsei tett nekünk ajánlatot, de 12 márkát követelt Mousseaux könyvéért

Valószínű, hogy munkák eltüntetésére is ugyanazok az ellenséges titkos kezek működtek közre, amelyekről Laurent - munkája II. k. 378. old. Neofit ex-rabbi könyvének megsemmisítéséről panaszkodva - így ír: „Noha e mű három kiadást ért, vajmi ritkán található: erős a meggyőződésünk, hogy e példányokat maguk a zsidók semmisítették meg". 102

102 Ki ne látná be, hogy egyedül csak a zsidóknak volt érdekében az e könyvekben leleplezett vértitoknak még a nyomait is megsemmisíteni, különösen pedig az 1840-i damaszkuszi vérgyilkosságnak emlékét is, mely a kedélyeket annyira felháborította, s mely gyilkosság a konstantinápolyi és szíriai diplomaták között jegyzékváltásokra is adott okot. Az ilyen könyveltüntetések fölött éppen nem csodálkozhatunk. Utóbb az ilyesféle mesterkedésekben legtöbbet fáradt és áldozott az Alliance Israelite universelle, a világ valamennyi zsidóinak központi segítő egyesülete, amelyet Cremieux Izsák Adolf (1796-1880), a francia szabadkőművesek akkori nagymestere (egy ideig francia igazságügyminiszter is) a zsidók közös érdekeinek megvédésre alapított Párizsban 1860-ban (Civilta Cattolica. 1882 vol IX 733-734 old.)- Hasonló könyveltüntetésekkel a zsidók többször is megpróbálkoztak már, s ezt ma is megteszik a rájuk nézve kellemetlen művekkel. Így. hogy csak egy példát említsünk, a nyolcvanas években Moha megye N.-B. községében vásár alkalmával a zsidók Istóczy antiszemita 12 röpiratának minden példányát megvették és megsemmisítették, nehogy a könyvárus útján valamiképpen az olvasóközönség kezébe jusson

Minthogy Neofit könyvének nemcsak eredetije oly nagy ritkaság, hanem Laurent és Mousseaux műveihez sem igen juthat manapság a legtöbb ember: Sokan kétségbe is vonták már nemcsak Neofit könyvének, hanem magának a szerzőnek a létezését is s az állítólagos könyvből vett idézeteket az idézők agyában született koholmányoknak nyilvánították. Nem tagadható, hogy e nézetükben megerősítette őket az a körülmény is, hogy Neofitnak egyes könyvekben található, nem egyszer nagyon is szabad, felületes fordítások alapján készült idézetrészletei többször nem egyeztek meg egymással.

Olyanok sem átallották ezt tenni bizonyos táborban, akik tudnak a moldvai exrabbinak és könyvének létezéséről. Jobb meggyőződésük elleni tagadásukkal így vélik a be nem avatott hiszékenyek előtt leronthatni Neofit vallomásainak tekintélyét.

Ha pedig tagadásuk tarthatatlanságáról meggyőzik őket s a könyv létezését elfogadni kényszerülnek, akkor azt kifogásolják, hogy szerzője elhallgatta igazi nevét, mert Neofit név alatt bocsátotta közre könyvét. Ezzel azt akarják mondani, hogy az álnév vagy névtelenség homályába rejtőzködő szerző nem tarthat igényt hitelre.

Ámde eltekintve attól, hogy maga az álnév vagy névtelenség éppenséggel nem ingatja meg valamely író szavahihetőségében való bizalmunkat, az adott esetben afelől teljes garanciát nyújt azon tény, hogy Neofit leleplezései teljesen megegyeznek a trienti és más zsidó tanúk vallomásaival s megerősítik azokat a Neofit halála után 1840-ben lefolyt damaszkuszi per adatai, hanem különösen az a figyelemreméltó körülmény, hogy könyvét Moldva metropolitája adatta ki. Tehát a rideg névtelenség vádja s az abból vont következtetések a józan ész szerint elesnek.

Nincs egyáltalán elfogadható ok, amiért Neofit szavainak megbízhatóságát kétségbe vonva, őt hazugságról, volt hitsorsosainak rágalmazásáról vádoljuk.

A józan ész ugyanis azt követeli, hogy Neofitnál is csak attól tegyük függővé a szavahihetőségét, amitől más íróknál. A szavahihetőségnek pedig két feltétele van: A tudás és az őszinteség, s ez a kettő benne is megvolt. Mint zsidó rabbi és beavatott ember, tudhatta, sőt jobban ismerhette a zsidók titkos tanait, mint bárki más. Hogy pedig őszintén közölte, az minden gyanún felül áll. Szerénysége, egyszerű, nyílt s csaknem naiv elbeszélése őszinteséget lehel. Igazmondóságára vall az a körülmény is, hogy amit máshonnan tudunk a zsidók vallási babonáiról és titkairól, az éppenséggel nincs Neofit leleplezéseivel ellenmondásban. Csak ennyi a különbség, hogy Neofit többet tud és árul el.

Ha tehát a szavahihetőségéhez semmi gyanú sem férhet, akkor vallomásai, leleplezései igazak, megfelelnek a valóságnak.

Hogy pedig Neofit megtérése előtt csakugyan rabbi volt, azt a könyvében található nem egy tartalmi és alaki jelenség is világosan elárulja. A szerző egész gondolkozása, okoskodásának menete, bizonyítási módja, az ószövetségi Szentírásban való feltűnő otthonossága, a talmud- és rabbinikus irodalom befolyására valló sajátszerű, nem egyszer valósággal naiv szentírásértelmezési modora, a szentírási idézeteknek oly sűrű használata, hogy velük szinte túlterheli könyvét, ezeknek az idézeteknek alkalmazása olyan dolgokra is, amikre voltaképpen nem vonatkoztathatók; továbbá hebraisztikus nyelvezete, mondatszerkezetei, a mondatokat kezdő és-nek (vö.) feltűnően sűrű használata s egyéb hebraizmusok, mind-mind a volt rabbira vallanak.

A rabbiból görög szerzetessé lett jóhiszemű pravoszlávot pedig elárulja az a csaknem naiv lelkesedés, amellyel nem egyszer áradozva magasztalja a „pravoszláviát", amelyet mint egyedül üdvözítő vallást s Krisztus igaz egyházát állítja oda minden más keresztény felekezettel szembe, amelyeket mind eretnekeknek nyilvánít.

Hogy pedig tulajdonképpeni nevét nem írja ki, az indokolt is volt nála, az exrabbinál, mert mint kikeresztelkedett, hitehagyott árulót a talmudi törvény halálra méltónak tekintette, akit joga volt bármely zsidónak megölni. 103
103 Aboda Zara 26b. Chosen hammispat 425. 5 Erre különben meg visszatérünk tanulmányunk folyamán, amikor is részletesebben szólunk róla.

Végül pedig kérdjük: Föltételezhető-e egy metropolitáról, hogy Neofit könyvét mint görög szerzetessé lett volt rabbinak könyvét kiadja, ha Neofit tényleg nem az lett volna? Ki merne egy ilyen magas egyházi méltóságban álló férfiúról ilyen alacsony szédelgést, ilyen világcsalást feltételezni?

Hogy olyanok, akik Neofit könyvét sohasem látták vagy annak tartalmába nincsenek egészen beavatva, mert csak a vértitokra vonatkozó néhány idézetét ismerik, vagy ha be annak avatva, elfogultságból tisztán látni képtelenek, micsoda furcsa, szinte hihetetlen dolgokat nem írnak e könyvről s annak szerzőjéről, arra - eltekintve egyes protestáns íróktól - elég hivatkoznunk néhány elfogult katolikus íróra. Így dr. Kopp J. katolikus ügyvéd, akinek beküldték ugyan Neofit könyvének eredetijét s görög fordítását is, amikből azonban saját bevallása szerint egy kukkot sem ért, az exrabbi könyvére hivatkozó Rohling prágai egyetemi teológiai tanár ellen polemizálva, ezeket írja: „Ismerem én az én Rohlingomat ...Nem is »Moldavo exrabbi« könyvére hivatkozik ő, amelyet nem is ismer; az ő forrása Laurent könyve, ez pedig az udvari könyvtárban mindenkinek rendelkezésére áll ...A derék, de tudom is én kicsoda Laurent Achilles tehát egy névtelenre hivatkozik, s Rohling ez utóbbiból egy Moldavo urat csinál, hogy bebizonyíthassa, hogy egy, különben ismeretlen megkeresztelt zsidó megerősíti a keresztények rituális leölésének valóságát". 104
104   Dr Joseph Kopp: Zur Judenfrage nach den Akten des Prozesses Rohling-Bloch" Leipzig 1886 34-35 old

Dr. Frank Fr. katolikus plébános és bajorországi volt képviselő, Neofit könyvét, mint olyant, „amely a zsidókról a legborzalmasabb és legízetlenebb dolgokat, különösen pedig a keresztény vérnek élvezését is a zsidók húsvétján elbeszéli", egyszerűen szennyiratnak ("Schandschrift"), lázító és piszkolódó iratnak („Brand- und Schandschrift") nevezi és Rohling fölött gúnyolódva, mert (Neofit helyett) „Moldavo exrabbira" hivatkozik, nem átallja azt írni, hogy ez csak Rohling „képzeletében létezik". 105
105   Dr Fr. Frank: Der Ritualmord vor den Gerichtshöfen der Wahrheit und der Gerechtigkeit 2 Aufl Regensburg. 1901 85 86 87 old

Másutt meg azt mondja:
„Moldavo nevű exrabbi sohasem létezett. Az a szennyirat, amely e név alatt látott napvilágot, összefércelése azoknak a vallomásoknak, amelyeket a rituális gyilkossággal vádolt zsidóktól a kínpadon kicsikartak, s még egyéb rágalmaknak, amelyeket a zsidók ellenségei bocsátottak közre a zsidók ellen". 106
106   Dr Fr. Frank „Nachträge zu Der Ritualmord vor den Gerichtshöfen der Wahrheit und der Gerechtigkeit Regensburg. 1902 II old.

Tény, hogy Neofit könyve éppen nem hízelgő a zsidóságra nézve, mert kitűzött céljánál fogva nem is akar a zsidókról dicsőítő irat lenni.

Ámde szabad-e valamely iratot szennyiratnak nevezni csak azért, mert valamely nép hibáit, bűneit, babonáját s egyéb eltévelyedéseit leleplezi? És szabad-e valamely iratot lázító iratnak nevezni azért, mert ama hibákat megbélyegzi s ostorozza?

Még meglepőbb azonban, sőt teljesen érthetetlen a protestáns Stracknak magatartása Neofittal szemben. Strack ugyanis már idézett művében 107 csaknem kínos szorgalommal böngészett össze mindent, ami a vérvádra vonatkozik s nem egyszer még a legjelentéktelenebb könyvecskéket is kritikai bonckésre méltat s a vérvád ügyében a legteljesebb jártasságot tünteti föl.
107   H Strack: Das Blut im Glauben und Aberglauben der Menschheit, Achte Auflage Leipzig. 1911

Neofitnak nagyjelentőségű és korszakos könyvét azonban még burkoltan sem említi sehol sem. Lehetséges volna, hogy Strack sohasem hallott, sehol sem olvasott volna Neofitról?! ... Vagy olyan jelentékteleneknek tartja-e Neofit vallomásait, hogy érdemtelen azokkal foglalkozni?! ... Avagy talán célzatosan agyon akarja hallgatni az ellene s álláspontja ellen a legdöntőbb erővel bizonyító tanúk egyikét?...

Ezeknek előrebocsátása után, még mielőtt Neofit részletes vallomásait közölnők, ismertetjük kivonatosan egész könyvének tartalmát. Erre okvetlenül szükségünk van, hogy méltányosan, igazságosan ítélhessünk Neofitról. Meggyőződésünk szerint éppen e könyv egészének nemismerésében keresendő egyeseknél ama vakmerő

állításoknak és ítéleteknek oka, amelyeket Neofittal szemben megengednek maguknak. Éppen azért azt hisszük, hogy ezen eljárásunk mindenkinek csak helyeslésével találkozik annál is inkább, mert Neofit könyvét a maga egészében, tudtunkkal, sem nálunk, sem külföldön nem ismertette még senki sem.

A körülbelül ötoldalnyi Előszóban a szerző áldja a Szentháromság igaz egy Istent, aki azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön, és megismerje az igazság világosságát. Miként a teremtés kezdetén sötétség borította a földet, de miután Isten a Napot világítóvá tette, fény áradt el az egész földön, úgy szerző is 38 éves koráig a zsidóság tévelyében elfogulva, a tudatlanság sötétségében volt és lelke beteg volt. És nem akadt senki, aki a szent keresztség vizéhez vezesse, hogy vége szakadjon tudatlansága sötétségének és meggyógyuljon lelke betegségéből.

Éppen azért kiáltani kezdett Dáviddal Istenhez világosságért, gyógyulásért. És Isten meghallgatta kérését, mert reáárasztván a világosság fényét, megismerte és a szent keresztség által át is tért a keresztény vallásra. Isten különös kegyelmét pedig abban látja, hogy nem valamely eretnek keresztény vallásra, hanem az egyedül igaz pravoszláv vallás fölvételére vezette, amelyről Izaiás próféta 30. fej. 26. v. szavaival élve, azt mondja, hogy hétszeresen fölülmúlja ragyogásával az ő törvényét, amiért is próféta azt napragyogásnak, emezt pedig holdfénynek nevezi.

És a Hold - úgymond - megszűnt neki világítani, mihelyt feltűnt a Nap, amely kétszeresen is világított számára, mert fényénél nemcsak a tudatlanság sötétségétől szabadult meg, felvéve a „pravoszláv" hitet, amely a világosság napja, hanem még abban a kegyelemben is részesült, hogy fölvehette a szerzetesi ruhát, amiért hálát mond Krisztusának.

A hitetlenül maradt zsidókra vonatkozólag pedig a Bölcsesség könyvének 5, 6. szavaira hivatkozik, akiknél ezen igéket beteljesedve látja: „eltévedtünk az igaz útról és az igazság világossága nem fénylett nekünk és a nap nem támadott föl nekünk".

És mert Krisztus kegyelme legyőzte benne, a méltatlanban a természet törvényét és a sötétségből világosságra hozta, isteni Szabadítója iránti hálából megírta azt az igénytelen könyvecskét, amelyről azonban véli, hogy hasznára lesz a tudományt kedvelő, hithű és a kereszténység ügyéért buzgólkodó pravoszlávoknak, mert le van benne írva a zsidóknak ostorozására és üdvös megszégyenítésére ezeknek néhány nagy titka, amit a Megváltó keresztrefeszítésétől mind e napig teljesen még senki sem hozott napvilágra.
Végül azt mondja, hogy könyvecskéjét a négy evangélista tiszteletére osztotta föl négy fejezetre, ő, aki előbb a zsidóság között volt tanító, most azonban Urának, Jézus Krisztusnak kegyelméből pravoszláv keresztény s a szerzetesek között a legcsekélyebb: Neofit.

Az első fejezetben (1a-22b old.) feltárja a zsidóknak azt a mélységesen rejtegetett, babonás titkát, amelyből kifolyólag keresztényeket megölnek, hogy vérüket vehessék Felsorolja aztán az okokat, amiért ezt cselekszik s azokat az alkalmakat, amelyeknél keresztény vért használnak.

Közben pedig - egészen a Gemára mintája szerint - elkalandozik a tárgytól messzebb eső vallási témákra, egyes dogmatikus kérdések fejtegetésére. Érveléseit itt is meg a következő fejezetekben is csaknem túlterheli Szentírás idézetekkel. Neofit ezekkel a kitéréseivel is világosan elárulja a volt rabbit, aki a talmudnak éveken át való forgatása folytán megszokta ezeket a tárggyal kevésbé összefüggő elkalandozásokat.

Szemükre lobbantja a zsidóknak szellemi elvakultságukat s gonosz megátalkodottságukat, melyből kifolyólag nem értik vagy félremagyarázzák a Szentírás szavait. Dorgálja őket Izaiás szavaival (56, 11.), hogy telhetetlen ebekként nem laktak jól a próféták vérének ontásával, hanem még Krisztusnak, az igaz Messiásnak vérét is ontották, sőt az sem volt nekik elég, mert még mai napig is törekszenek a keresztények vérét ontani.

Kimutatja továbbá, hogy Krisztusnak, az igazság napjának megérkezésével elmúltak az árnyak, azaz megszűnt az Ószövetség, amely előképe volt az újnak, amely az érvényét vesztett Ószövetségnek helyébe lépett. Kifejti, hogy Mózes előképe volt Krisztusnak, Egyiptom pedig a poklot jelképezte. Miként Mózes az izraelitákat egykor kiszabadította Egyiptomból, úgy mentette meg Krisztus az emberiséget a pokoltól. Ma már nem az Egyiptomból való kiszabadulásért, hanem azért kell hálát adni, hogy Krisztus a pokoltól megmentett. Szól továbbá az ószövetségi áldozatok elvetéséről s az azok helyébe lépett újszövetségi (eucharisztikus) tiszta áldozatról.

Kimutatja, hogy a Krisztustól elfordult s őt megfeszítő zsidókat, hitetlenségükben való megátalkodottságukért, romlottságukért és gonoszságaikért utolérték azon átkok, amelyekkel őket Isten az Ószövetség könyveinek tanúsága szerint megfenyegette. S ezen megvalósult büntetések között hivatkozik arra is, hogy saját hazájukból számkivetve, királyság, papság és oltár nélkül bolyonganak szétszórtan az egész világon.

Kijelenti, hogy könyve megírásánál kettős cél lebegett szeme előtt. Először, hogy egyes zsidók, ha majd meghallják, hogy a keresztények ezt olvassák és szemükre vetik álnokságukat, magukba szállva bűnbánatot tartsanak s ott hagyva a tévelyt, a keresztény vallásra térjenek. Másodszor, hogy a keresztények, látva a zsinagógának (= zsidóságnak) nyomorult állapotát, tévelyeit s az Isten igazságosságának rettenetes büntetéseit, fölötte, üdvös félelemtől meghatva, hálát adjanak Istennek, hogy nem zsidóknak születtek.

A keresztény vérhasználat egyik babonás esetének említésénél pedig szemükre lobbantja a zsidóknak lelki vakságukat, hogy nem akarják látni, hogy az egy Istenben való három személyt, az Atyát, Fiút és Szentlelket már az ószövetségi Szentírás nem egy helye is jelzi. Mint nemegyesült görög „pravoszláv" azonban tagadja Neofit, hogy a Szentlélek a Fiútól is ("Filioque!") származik.

Végre leírja, milyen alkalommal s milyen módon avatta be őt atyja a keresztény vérre vonatkozó titokba, s kijelenti, hogy őt ennek elárulása miatt nagy veszedelem fenyegette.

A második fejezetben (22b-40a old.) a szerző azt iparkodik kimutatni, hogy Jákob mindazon fiainak törzsei, akik Józsefet meg akarták ölni, majd pedig eladták: Nem ismerték el a názáreti Jézusban a megváltó Krisztust.

Ellenben Benjámin, aki otthonmaradt atyjánál, Efraim és Manasszesz, akik csak azután születtek s így nem vehettek részt a bűntettben, utódaikban elfogadták a Messiást azon negyvenévi időközben, amely Krisztus halála és Titus Jeruzsálembe érkezése között eltelt.

Juda pedig, mivel ő mentette meg Józsefet a haláltól, abban a kiváltságban részesült, hogy törzséből született a Messiás. Majd áttér a földön uralkodó négy fővallásra s ezeknek felosztására. Szerinte a négy fővallás: A keresztény, az agarénus 108, a zsidó és a pogány.
108 Az agarénusok vagy hagarénusok, hagariták (Agarénoi) voltaképpen több északarábiai törzs, akiket a rabbik Hágártól, Ábrahám patriárka egyiptomi szolgálójától és Izmael anyjától származtatnak. Hágárt fiával, Izmaellel az öreg Ábrahám Sára ösztönzésére elbocsátotta, mire Palesztina déli részére menekül. A hagarénusok a zsoltárokban mint Izrael ellenségei szerepelnek.

Ezek mindegyike több felekezetre oszlik. Isten kegyelme a világ végéig ezeket mind meg fogja téríteni a „pravoszláv" vallásra, mert Neofit szerint csak ez őrizte meg sértetlenül Krisztusnak a hét első egyetemes zsinaton megállapított tanát. Kivételt képez azonban a zsidóknak az a nemzetsége, amelyből az áruló Júdás született. Ezt ugyanis Neofit szerint Isten nem engedi az igaz hit megismerésére jutni.

A harmadik fejezetben (40b-61a old.) a szerző összehasonlítja az Ó- és Újszövetséget; az eretnekek és a pravoszlávok vallását. Az Ószövetség sok

külsősége miatt Jákob törvényének neveztetik, a Jákob szót „lábsarok"-jelentésben véve; az Újszövetség ellenben Izrael nevet kapott, amely szónak jelentése „Isten harcosa". Azonban az Izrael név tulajdonképpen csak a pravoszlávokat illeti. A többi keresztényekre, mint eretnekekre, a Jákob szó illik e szónak „csaló" értelmében; mert azoknak fejei: Arius, Nestorius, Origenes stb. meghamisították az igaz vallást és téves tanaikkal megcsalták híveiket. Az eretnekek még azért is csalók, mert ők a „pravoszlávok" Krisztusát magukénak vallják, holott azt csak ajkaikkal tisztelik, szívük pedig távol van tőle.

A pravoszlávok Isten fiai, mert sértetlenül megtartották, megőrizték Krisztus tanát, s e jócselekedetükkel hasonlítanak Sét ivadékaira, akik Isten fiainak hívatnak. Az eretnekek emberek fiai, mert megrontván Krisztus tanát, e rosszcselekedetükkel Káin utódaira hasonlítanak, akik emberek fiainak hívattak. A zsidók pedig szörnyű bűneik miatt barmoknak nevezendők, amint maga Dávid is mondja magáról, miután a házasságtörés bűnét elkövette, hogy olyanná lett, mint az oktalan állat. A világ végén az eretnekek visszatérnek a „pravoszláviához", de mégis kevesen fognak üdvözülni, mert az Antikrisztus el fogja őket tántorítani. A pravoszlávok ellenben abban a kegyelemben részesülnek, hogy mindnyájan üdvözülnek, mert az Isten nem fogja megengedni, hogy az Antikrisztus hozzájuk férkőzzék.

Végre a negyedik és legterjedelmesebb fejezet (61a-121a) elején kijelenti Neofit, hogy mikor majd egy akol és egy pásztor lesz a földön, akkor következik a világ vége. A világ végén az uralkodó vallás a „pravoszláv" lesz, amelyet még a zsidók is fölvesznek majd.

E kijelentés után áttér a rabbiknak a kereszténység ellen fölhozott ellenvetéseire, amelyek különösen Krisztus örök papi méltósága körül forognak. Ezeket megcáfolván, kimutatja, hogy Krisztus nem azért jött, hogy megszüntesse az ószövetségi törvényt, hanem, hogy azt tökéletesítse. S itt eloszlatja mindazon nehézségeket, amelyek mégis azt látszanak bizonyítani, hogy Krisztus az ótörvény ellen cselekedett. Ilyen nehézségek például, hogy a körülmetélés Isten és Mózes szerint olyan jel volna, amelynek a világ végéig életben kellene maradnia. Miért szüntette meg tehát Krisztus? Vagy ilyen lenne az is: A szombatot munkaszünettel kell megülni. Miért nem ünneplik meg tehát a keresztények? Vagy: Mózes megtiltotta az úgynevezett tisztátalan hús evését. Miért engedte meg ezt Krisztus, ha nem jött a régi törvény lerontására stb.

Ezek után szemrehányást tesz a zsidóknak, hogy nemcsak nem fogadják el a Krisztust, hanem megvetik és mélységesen gyűlölik is, holott még a pogányok is, például a samáriai asszony őt elismerte igaz Messiásnak. Figyelmezteti a zsidókat, hogy elhagyva „Izrael szentjét", aki a Krisztus, nem gondoltak arra, hogy ezért az Úr haragja utoléri őket az utolsó ítéletkor.

Meggyőződésének ad kifejezést, hogy azon nehéz kérdésekre, amelyek a Krisztus körül forognak, megfelelt Krisztus segítségével, akié a dicsőség, tisztelet és imádás az Atyával és a Szentlélekkel most és mindörökké!

Végül szerző hálát ad az örökkévaló és hatalmas Krisztus-Istennek, aki kegyesen megsegítette őt, hogy ezt a hasznos könyvecskét befejezhette. Reméli, hogy bárki olvassa majd e könyvet, imáiban meg fog róla emlékezni. S midőn ujjai már a földben fognak porladni, bízik, hogy az olvasó imái által bűneiért bocsánatot fog nyerni és örök nyugodalmat Isten minden szentjeivel egyetemben.

A 121b oldalon azt mondja még, hogy bár a könyv elején már leírta nevét, szíve sugallatára itt is közli azt poétikus sorokban, s aztán záradékul egy tizenegysoros akrosztichonban a verssorok kezdőbetűivel így adja azt: Neofit monach (= hitújonc szerzetes).

Magának az akrosztichonnak tartalma prózában a következő:

Lehetetlen, hogy zsidó vagy eretnekhitű üdvözüljön. Ó, Uram, ki fog tehát üdvözülni? Csak a pravoszláv keresztény, ha bűnbánatot tart, ha szívét, lelkét

nagyon megalázza s mindig megemlékezik a halálról. Kérlek, Uram, bocsásd meg bűneimet s ne emlékezzél meg tovább előbbi vakságomról és tévelygéseimről. Most még nem vagyok egészen hiba nélkül; most még nem vagyok teljesen megigazult. De otthagyván zsidó tévelygéseimet, itt Krisztus, az Isten Fia fogadott engem. Ámen. 109

109 Az akrosztichon alatt meg ez áll: Vége és Istennek dicsőség. Utána pedig. Dimitrie Antonovicsi Prubariu (Ez talán az akrosztichon szerzőiének neve, aki azt Neofit barátja számára készítette)

Neofit könyvének általános ismertetése után áttérünk a bennünket legközelebbről érdeklő első fejezetnek vallomásaira és leleplezéseire. 110

110 Mivel Neofit eredeti könyve a vérvád kérdésével foglalkozó írók legtöbbjére nézve hozzáférhetetlen. azért rendesen Laurent francia fordítása, vagy az ennek alapján készült jó-rossz fordítások alapján adják Neofit vallomásait. Mi azonban idézeteinket közvetlenül az 1803-iki Jasiban megjelent román eredeti alapján fogjuk közölni magyar fordításban.

Míg a többi fejezetek csak számozva vannak, de külön címük nincs, addig ennek a különös fontosságú elsőnek ez a külön címe van: „Elrejtett és most fölfedezett titkok. - A zsidókról amiatt a vér miatt, amelyet ők a keresztényektől vesznek és amit csinálnak vele, szentírási bizonyítékokkal". 111

111. "Taina ascunsá si acum descoperitá - Asupra jidovilor pentru sángele carele iau ei dela crestini, si ce fac cu dánsul. Cu dovediri din sfanta scripturá "

Neofit azzal a kijelentéssel kezdi, hogy a zsidó vérgyilkosságok titka már ismeretes a keresztények előtt, mert azt már sokan megírták. Megvallja azonban, hogy nem volt még alkalma írásban látni, miért ölik meg a zsidók a keresztényeket és mire használják azok vérét. Ezt a két titkot akarja megvilágítani, mert jól ismeri, mert valamikor rabbi lévén, ebbe ő be volt avatva s meg is őrizte e titkot megkereszteltetése napjáig. De hadd szóljon maga Neofit.

„Sokan sok szóval írtak már a zsidók ellen a Szentírásból vett sok és igaz bizonyítékokkal mind Jézus Krisztusnak, az igaz Messiásnak megérkezéséről, aki Máriának, a tisztaságos Szűznek fia, mind a zsidók némely tévedéseiről. Írtak erről mind a mi egyházunk tanítói, mind zsidó tanítók is, akik fölvették a szent keresztséget."

„Egy titkot azonban, amely az embereket és Istent gyűlölő zsidók között valóban megvan, sehol sem találtam megírva. Ezt ha valaki iratában valamelyes módon érintette is, csak röviden és burkoltan (írta), hogy a zsidók keresztényeket gyilkolnak és vérüket veszik. Ezt sokan megírták."

„De sohasem volt még alkalmam írásba foglaltan látni, hogy miért is (teszik ezt) és mit csinálnak ezzel a vérrel. Ezt azért nem írták le, mert talán várják a zsidóknak majdani megtérését a Krisztus vallására, és hogy a keresztények meg ne undorodjanak tőlük s be ne fogadják vallásukba."

„Én azonban, mivel Isten kegyelméből fölvettem a szent keresztséget, és a szent szerzetesi rendet, a gőgös és tisztátalan zsidók ostorozására, és a keresztények hasznára, mint olyan, aki előtt - mert előbb magam is rabbi, azaz tanítómester voltam közöttük - minden (zsidó) titok ismeretes volt és azokat magam is titokban tartottam, míg föl nem vettem a szent keresztséget, a keresztség után azonban ezek utálatosak és leköpni valók lettek előttem: Ezennel néhányat jó bizonyítékokkal és érvekkel leírok."112

112 Neofit .. Infruntarea jidovilor" 1a-b

Ezután kijelenti Neofit, hogy e féltékenyen őrzött titokba nem minden zsidó, hanem a zsidóságnak csak egy szűkebb köre van beavatva; mert a chachamok (tudósok, bölcsek), a rabbik és csak egyes családok ismerik azt.

„Mindenek előtt tudva legyen - írja Neofit -, hogy ezt a titkot nem minden zsidó ismeri, hanem csak rabbijaik és chachamjaik, írástudóik és farizeusaik, akik azoktól (a zsidóktól) chassidimnek neveztetnek. Ezek ismerik ezt a titkot és a

legféltékenyebben őrzik." 113
113 Neofit id. m. 1b

Minthogy Neofit nem mondja általában: „rabbijaik, chachamjaik stb.", hanem mintegy megszorítva kijelentését, hozzáteszi: „akik chassidoknak neveztetnek", e jelentős hozzáadással közelebbről határozza meg azt a réteget, amelyben ezek keresendők. Eszerint a chassidizmusnak hódolók bizonyos köreiben vannak azok, akiknél a vérszokás ismerete és gyakorlata, mint a régibb babonás és fanatikus családoktól átvett örökség lappangva még mindig fennáll.

Kérdésünk tisztázása szempontjából tehát feltétlenül szükséges megismerkednünk a chassideusok, helyesebben az újchassideusok szektájának a többi zsidókétól eltérő főbb elveivel, babonáival, szokásaival. 114
114 J. M. Jost "Allgemeine Geschichte des Israelitischen Volkes bis in die neueste Zeit Leipzig, 1850 II B 472 s k old. - S Schechter: Der Chassidismus, Eine Studie über jüdische Mystik. Berlin 1904 - Alb Katz: "Der Chasstdismus" Berlin 1904 - Wetzer und Welle: "Kirchenlexikon ". Freiburg i. Br. 1884 III B 102-103 old. B Mayer "Die Juden unserer Zeit. Eine gedrängte Darstellung ihrer religiösen und politischen Verhältnisse in den drei Alten Erdteilen. Regensburg. 1842 7-11 oldal

Elnevezésük a héber chassíd, többes száma: chassidim szótól jön, amelynek jelentése: jámbor = pius, tehát: pietista. 115
115 Chassidoknak nevezték eredetileg a babiloni fogságból való visszatérés után mindazokat a buzgó zsidókat akik nagyobb életszentségre törekedve, a mózesi törvényen kívül a főpaptól s utóbb a synedriumtól eredő más vallási és polgári szabványokat és rendeleteket is követtek, vagyis az úgynevezett "vének hagyományát" vagy "régiek rendeletét" is elfogadták ellentétben a szadduceusokkal, akik a mózesi törvényen kívül minden mást elvetettek. Azonosak velük a Makkabeusok könyveiben (I 2.42,7. 13,11 14. 16) említett chassideusok, akik alatt azoknak a hitén buzgó, szigorú zsidóknak szövetkezése értendő, akik a zsidóságot megsemmisítéssel fenyegető szeleukida fejedelmek hellenizáló zsarnokságával szemben rendületlen hűséggel ragaszkodtak a mózesi törvényhez, s előkészítették azt a hatalmas és eredményes reakciót amelyet „a makkabeusok szabadságharca" név alatt ismerünk. A lényeget tekintve a chassideusok köre azonos a későbbi farizeusok felekezetével és pártjával, akik a zsidó nép fennmaradását nem csupán benső jámborságban, hanem a külsőségek pontos megtartásában keresték. Mivel pedig a törvény érdekében hozott emberi hagyományt aprólékos tisztasági, étkezési és ünnepi rendeleteivel a hétköznapi életben alig lehetett megtartani, azért mindinkább elkülönözték magukat az oly emberektől, akiket tisztátalanoknak tartottak, s innét keletkezett a héber parus s illetőleg az arámi perisá, görögösen fatiszaiosz elnevezés. amelynek jelentése elkülönzött, separatus, tehát separatista. Nevetséges szélsőségeiket a nép is észrevette s különböző gúnynevekkel illette őket, amint az a Talmudból kitűnik; Jézus pedig nem egy szemrehányást tett nekik az emberi hagyományoknak Isten parancsai rovására való túlbecsülése, továbbá képmutatásuk és álszenteskedésük miatt. A legtöbb írástudó (zsidó jogtudós) a farizeusok szektájából került ki. Ugyancsak a chassidokból kerültek ki a zsidó állam fennállásának vége felé az úgynevezett zelóták (Zelotai, héberül vakbuzgók). a legradikálisabb és legfanatikusabb zsidó hazafiak akik a zsaroló és zsarnok Gessius Floros helytartó alatt a rómaiak ellem lázadásra tüzelték a zsidókat, a páratlan fanatizmussal vívott három évi harcnak vége azonban Jeruzsálem pusztulása, a zsidó állam teljes megsemmisítése s a zsidók szétszóratása lett. A farizeusok talmudistákra vagy rabbanitákra és kabbalistákra oszlottak A rabbinizmusból a kabbalizmusnak kölcsönhatása folytán keletkeztek a zóharisták és az újchassideusok

Az újchassideusok rajongó zsidó szektája a frankistákéval csaknem egyidejűleg ütötte föl fejét a XVIII. század első felében Lengyelországban. Hívei azért nevezték magukat chassidoknak, mert jámborság utáni vágyukat nem a zsidók merev külső szertartásainak megtartása, hanem az áhítat benső heve, misztikus szemlélődés, erényes élet által iparkodtak kielégíteni.

Tanrendszerük a szabbattaizmus befolyása alatt a kabbala tanulmányozásából

származott, amely tanulmányozóiban mindig ellenkezést szított a rabbinizmussal, s elfogult túlzások mellett olyan végletekre vitte az illetőket, amilyenek az újchaszidizmus későbbi követőinél tapasztalhatók.

A szekta alapítója az oláhországi Tlust-ban (amit a zsidók Okupp-nak neveznek) 1698-ban született Izrael nevű lókupec, aki 1740 körül a lengyelországi (podolini) Medziboczba költözvén, onnan terjesztette tanait. Isten szent nevének segítségül hívásával állítólag csodákat művelt; kuruzslással is foglalkozott, amiért sokan (még beteg nemesek is) hozzáfordultak. Gyűlölte a szomorúságot, nem kedvelte a Talmudon való kizárólagos kérődzést, amelynél többre becsülte a kabbalának főkönyvét, a Zóhárt. Mindig jókedvű volt. Az imádság idején visszavonult kamrájába, ahol énekléstől, lármázástól, ugrálástól s a legfurcsább testmozdulatoktól elkábítva „elragadtatásba esett".

Sokan prófétát és csodatevő szentet láttak benne s híveiül szegődtek. Izrael ezektől a föltétlen engedelmességen kívül szintén víg kedélyt követelt az Isten tiszteletére (Zsolt. 99, 1.), azért azt tanította, hogy az imádságra tánc, ugrálás, tapsolás kísérte énekkel, sőt szeszes italokkal és gyakori fürdéssel készüljenek.

A tekintélyesebb ortodox rabbik, noha közöttük is a legtöbb rokonszenvezett a kabbalával, csakhogy azt mint titkos, szent tudományt monopolizálták, Izraelt követőivel együtt kiátkozták, ezek azonban egyre szaporodtak s már egy évtized után 10 000-re rúgott a számuk, s mikor a szekta alapítója 1760-ban meghalt, 40 000 követőt hagyott maga után, a múlt század közepén pedig félmillióra ugrott a chassidizmus követőinek a száma. Podóliából főképpen Lengyelországban, Oroszországban, Galíciában, Bukovinában, Moldvában, Magyarországon, Oláhországban, Bulgáriában és Törökországban terjedtek el.

A szektaalapítónak személyéről később egész mondakör keletkezett. Híveinek állítása szerint közvetlen összeköttetésben állt az angyalokkal, közvetítője volt az isteni akaratnak, mindennemű csodák végrehajtására képes volt. Nemcsak isteni bölcsességgel rendelkezett, melynél fogva mindent legjobban tudott elintézni, hanem bűn nélkülinek is tartották. Minden, amit tett, mondott és gondolt, szent volt; s ha cselekvésében valami eltért a jogról és erkölcsről vallott közönséges felfogástól, azt nála mindig jónak tartották, mint olyannál, aki ilyen esetekben egyszerűen élt azon jogával és hatalmával, melynél fogva megváltoztathatta a törvényt. Szóval Isten földi helytartójaként szerepelt hívei előtt. Mint ilyent, szent gyanánt tisztelték s egyenesen a caddik, azaz igaz (szent) címmel illették.

Említett tulajdonságai miatt Báal Sém Tób-nak (Israel bal Semtov) (szó szerint: a jó, vagyis isteni név férfia), vagy rövidebben Báal Sém-nek, azaz: istenes hírnevű férfiúnak is nevezték. E név kezdőbetűinek: B. s .T. összevonásából pedig röviden Best-nek, hívei pedig bestiánoknak is szokták nevezni. 116
116 Valóban különös jelenség e korban, hogy miként a zsidóknál a bestiánok és frankisták rajongó szektája, úgy a keresztényeknél is, különösen Angliában, egyik rajongó szekta a másik után ütötte Ibi fejét Ilyenek voltak Angliában főképpen a Fox Györgytől (+ 1691) alapított quékerek (= remegők vagy reszketők), akik összejöveteleiken, midőn a „Szentlélek" megindította őket egész testükben reszkettek, és akkor szónokolni és imádkozni kezdtek, továbbá az 1760 körül keletkezett jumperek (= ugrálók), akik konvulzív (görcsös) felugrálással és táncolással adlak külsőleg kifejezést a bensejükben működő "Szentlélek" okozta megindulásnak, s végre a barkerek (= ugatók) akiknél a „szónoklás" az ugatás egy neméig fokozódott Nem tagadható a külső jelekben némi hasonlóság ezek között és a bestiánok között

Bestnek tanai főként e két munkában vannak leírva: a „Széfer Hammiddóth"-ban (Erkölcstan) és a „Cavváat Ribs"-ben (Rabbi Izrael Báal Sém végrendelete), amelyeket Bestnek egyik unokája, R. (Dob) Bär Sámuel adott ki 1815-ben Berditschewben. Ugyanez adta ki öregatyjának életrajzát is „Sibché Habbest" (Best dicsérete) cím alatt Zolkiewben. E művek természetesen utóbb több ízben is ki lettek nyomatva.

Az a körülmény hogy e szekta dogmái között szerepelnek: a caddikban való föltétlen bizalom s minden a boldogságukat csak zavarni képes tudománynak és búvárkodásnak távoltartása, magában rejtette sok visszaélésnek s a chassidizmus későbbi elfajulásának csíráját. Mert, ha a caddik önző, alattvalói pedig tudatlanok és hiszékenyek, kénye-kedve szerint uralkodhatik fölöttük; ajándékokért bűnbocsánatot s áldást osztogathat s a legnagyobb lelki nyugalomba ringathatja őket. S úgy látszik, éppen ez kedvezett a chassidizmus terjedésének, mert az elmaradt s tanulatlan zsidó tömegnek mi sem lehetett édesebb, mint az ilyen könnyen megvásárolható lelki béke. A tudománynak pedig elvi kizárása s ezzel tudatlanságnak rendszeres ápolása (a kabbalának folytonos bújása mellett), az értelmi elbutulást, a végletekbe menő misztikus rajongást s közvetve szintén az erkölcsi bomlás egyre nagyobb mérvű elharapódzását vonta maga után.

Ehhez még egy másik baj is járult, mely nemsokára megbontotta a chassidizmus egységét és a czaddikok egymás iránti féltékenykedéséből kifolyólag sok visszaélésnek lett okozója. Best tanítása szerint ugyanis az egész szektának csak egy caddikja, szektafeje van, aki Istennek földi helytartója. Ámde már halála után három unokája egyszerre szerepel egymás mellett, mint czaddik, s így a chaszidizmus máris három részre oszlott. Utóbb pedig még inkább elágazódott, mert Bestnek csaknem minden tanítványa vindikálta magának a caddikságot. 117
117   A caddik rendszerint rabbinus is, de néha egy chaszideus szektának a feje

A chassidizmusnak ez a szektákra való szakadozása, amelyek a legkülönbözőbb nevek alatt mindmegannyi árnyalatai a chassidizmusnak, ennek elfajulását csak siettette, annál is inkább, mert minden caddik, mint Bestnek hivatali utódja az alapító minden állítólagos természetfölötti tulajdonságai örökösének is vallotta magát s így lett a caddikságból a csodarabbiság, amely idővel üzletté, csalássá süllyedt le, amely a kultúra alacsony fokán álló zsidó népet annál inkább kiaknázza, minél butább, hiszékenyebb és babonásabb az.

A chassidizmus hívei a híresebb cadikkokat (csodarabbikat) messze földről s mindig ajándékokkal keresik föl, mert azt hiszik, hogy a jövőbe lát, betegségeket s egyéb veszedelmeket imádkozással és kameáknak 118 nevezett bűvös ereklyékkel el tud hárítani.
118   Kamea szó szerint valami rákötött rendesen pergamenszalag kabbalisztikus jelekkel, tehát talizmán, amulett bűvös ereklye, óvószer, varázsszer, amely megóvjon bajtól stb.

Innen nemcsak az a babonás tisztelet, amellyel hívei övezik, hanem az a vak hit és vak engedelmesség is, amellyel iránta viseltetnek s amely még rossz tettek elkövetésére is kész, mert a czaddik hatalma oly nagy, hogy híveinek megbocsáthatja még a gyilkosság bűnét is, sőt ezt nekik meg is parancsolhatja, amiben a chassid neki föltétlenül engedelmeskedni tartozik s lelkiismerete előtt igazolva van.

A caddik különben visszavonultan szokott élni és csak utazás közben jelenik meg kerületében s ekkor mindig híveinek egész seregétől környezve, mintegy diadalúton megy kocsiján. 119
119 B Mayer "Die Juden unserer Zeit stb" id. m. alapján közlünk itt néhány jellemző adatot egy ilyen czaddikról, aki anyai ágon Bestnek egyik unokája volt s akik Mayer személyesen ismert Izrael volt a neve és Sitomir közelében a volhyniai Rizen városkában lakott. Nem rendelkezett ugyan magasabb műveltséggel, de rendkívül éles természetes esze volt. Már 14 éves korában megnősült s akkor kezdte viselni a főrabbi hivatalt is. Évenként többször meglátogatta kerületének ama helységeit ahol hívei laktak s mindegyikben egy-egy szombatot töltött. S ha valakinek valami panasza volt valaki ellen, az ilyenkor megjelent Izrael előtt s előadta azt. Ő pedig nem iskolában szerzett jogismeretek alapján, hanem veleszületett éles elméjével ítélt a fölmerült esetben. S ahogyan ítélt s írnoka leírta ezt az ítéletet, ő meg nagy nehezen aláírta - a betűvetés mesterségében ugyanis oly járatlan volt, hogy nevét is csak nagy nehezen tudta leírni - abban maradt is. Ezzel az ügy le volt zárva. Mert amit ő mondott, az szent volt amibe mindenkinek bele kellett nyugodnia. De nemcsak peres ügyekben, hanem az élet minden más ügyes-bajos körülményei között is hívei tőle kértek tanácsot, nála kerestek segítséget. Ha valakinek magtalan volt a felesége, ha nem boldogult

pálinkagyárában. ha meglopták s általában ha nem volt szerencsés üzletében, szóval mindennemű ügyekben hozzá fordultak, az ő imáját kérték. Sokszor eredménnyel járt az ilyen kérés, de legtöbbször persze nem volt rá segítség. Oly nagy volt e czaddiknak a híre, hogy orosz nemesek és fejedelmek sem restellték őt fölkeresni, tőle tanácsot kérni, sőt tisztelték. Így maga B Mayer is, amikor 1826-ban meglátogatta, nála találta a hírneves Wittgenstein Lajos Pál tábornagyot (+ 1843), aki nemcsak tisztelettel viseltetett a caddik iránt, hanem egyik legszebb palotáját is felajánlotta neki lakásul. Izrael különben rendelkezett azzal a ritka tulajdonsággal, hogy mindenkivel szemben meg tudta magát kedveltetni, tekintetében pedig volt valami különös erő, amelynek ellensége sem állhatott ellen. Lakása fejedelmi pompával volt ugyan berendezve, ő azonban a legegyszerűbben s a legmértékletesebben élt, s igen sokat adott a tisztaságra, ami éppen nem mondható a többi orosz zsidókról. A napnak 24 órájából csak hármat fordított alvásra, a többit hivatalos ügyeinek szentelte. A kora reggeli óráktól 11 óráig fogadta a látogatók nagy seregét 12 órától 1-ig imára vonult vissza. A délutáni órákban szobái ismét nyitva voltak mindenki számára. Naponkint számtalan ember vendégelt meg mindenfele rangból és állásból, ő maga azonban - kivéve a szombatot és más ünnepeket - soha sem jelent meg az asztalnál. Élte vége felé azzal vádolták, hogy híveit ő bírta rá, hogy egyik árulkodó hitfelüket elfogják és megégessék B. Mayer id m 7-9 old.

Személye, sőt könyvei, ruházata s mindaz, amit megérint, az szent. A caddikhoz közeledhetni, a chassideusok hite szerint, a legnagyobb kegyelem, amelyben halandó e földön részesülhet. Azért szombat- és ünnepnapokra (különösen rós-hasana és jom-kippur ünnepére) ezrével zarándokolnak a caddik székhelyére. Neki pénzt ajándékozni, záloga a bűnbocsánatnak és az általuk megérdemelt büntetés elengedésének. Nadrágját viselni, hathatós szer a vérfertőzés bűnének bocsánatára. Inge az emberölés és gyilkosság bűnének bocsánatát eszközli. Sapkája a kevélység ellen óv. Mauzóleumából drága pénzen valami kis ereklyét szerezni, az ég áldása és oltalom a gonosz szellemek ellen.

A chassideusok, a talmudistáktól eltérően, a kabbalisztikus részletekkel bővelkedő portugáli imarendet követik és számos szertartás követése alól fölmentve érzik magukat. Jellemző még, hogy imájukat csaknem tomboló őrjöngés kíséretében végzik. 120
120 Még a chassidizmust magasztaló zsidó A. Katz: Der Chassidismus id m 21 sk old. is kénytelen erre vonatkozólag így írni. "Indessen darf nicht verschwiegen werden, dass diese chassidäische Gebetsauffassung ... auch Schattenseiten aufzuweisen hat, die wesentlich zur Verunglimpfung des Chassidismus beigetragen haben. Das Streben und Ringen nach Andacht und Stimmung vor dem Gebet, die einmal, vielleicht in bester Absicht kundgegebene Meinung, dass die Gebetsstunde von der Gebetsstimmung abhängig sei, hatte zur Folge dass das Zusammenbeten mit der Gemeinde als etwas Kleinliches, Philisterhaftes betrachtet wurde. «Selbst in einem überfüllten chassidaischen Betlokal, berichtet ein Zeitgenosse, war kaum ein Minjan (= 10 emberből álló kör) zu finden, das dem Vorbeter folgte» Es herrschte ein Chaos, ein wildes durcheinander, ein unstetes Auf- und Ablaufen begleitet von lärmendem Gesang, von ohrenbetäubendem Auffauchzen, hin und wieder auch von wehmütiger Klage, von seelenerschütterndem Stöhnen und Seufzen. Der Ausspruch des «Bescht»: "Niemand darf des Betenden spotten, der die «Klippoth», die bösen Gedanken, die ihm die Andacht stören, durch körperliche Gesten und Emotionen zu verscheuchen sucht, wurde von seinen Nachfolgern als eine Art Dogma aufgefasst, das den Chassidismus dem berechtigten Gespött seiner Gegner, die in dieser Extase und Ungebundenheit ein die Würde des Gebetes und Gotteshauses verletzendes Gebähren erblickten, preisgegeben hat"

Ami a Talmudot illeti (habár ahelyett inkább a Zóhárt és Best munkáit olvassák), azt minden caddik s jóformán minden chassideus a maga egyéni nézete szerint értelmezi. Elképzelhető, hogy ahol mindenki a maga módja szerint magyarázza a Talmudot, ott a tudatlansággal és babonával párosult fanatizmus sokszor mit ki nem magyaráz belőle, s különösen mi mindenre képes, midőn a Talmudnak a nemzsidóval szemben vallott intoleráns és inhumánus elveit olvassa. Nem is lehet tehát meglepő, ha a zsidóknak és chassideusoknak különben jóindulatú ismertetője, a keresztény B. Mayer, az oroszországi chaszideusokról általános jellemzésképpen többi között ezeket írja:

„Egyébként a chassideus rendkívül pontos tisztelője annak, ami az istenséget illeti; de ami az embert illeti, azt kevésre becsüli. Azért hazudik, lop, csal, sőt gyilkol, anélkül, hogy emiatt éppen szemrehányást tenne önmagának. Legszívesebben azokkal szemben gyakorolja ezeket az »erényeket«, akik nem tartoznak szektájához". 121
121 B Mayer id. m. II old.

A chassidizmusnak igen gazdag irodalma van, amelyet egészséges s erőteljes gondolatok mellett a legképtelenebb babona és fanatizmus hatnak át. 122
122 Az osztrák kormány állítólag megtiltotta a chassideus irodalmi termékek importálását, főként az azt átható fanatizmus miatt

A mai felvilágosult zsidóság és ortodox rabbik is természetesen hadilábon állnak a chassidizmussal s az őket kompromittáló „csodarabbikkal". 123
123 A zsidó Cassel például így kel ki a chassidizmus ellen „Nicht minder bedauerlich ist die Verbreitung des Chassidismus unter den Juden Polen's. Galizien's und Russland's. Diese an die Lehren der Kabbala anknüpfende Richtung ... tritt nicht bloss feindlich dem Talmud, sondern jeder Kulturströmung entgegen, fördert Aberglauben und sonstige unjüdische Anschauungen. Der Glaube an die Prophetengabe und die Wunderkraft des «Zaddik» oder «Rebbe» führt Tausende von Leidenden, mit ihnen reichliche Geldmittel, den vermeinten Wundertatem zu Geldgier auf der einen, geistige Beschränktheit auf der anderen Seite nähren diesen Krebsschaden, gegen den schon Elia Wilna (+ 1791) energisch aufgetreten. In neuerer Zeit mit den Waffen des Spottes (Isak Erter) gekämpft worden ist" Dr D Cassel „ Leitfaden für den Unterricht in der jüdischen Geschichte und Literatur". Frankfurt a. M. 1885, 118 old.

Mindamellett a chassidizmusnak - bár tagadhatatlan, hogy általában fogy a híveinek száma - még 1900-ban állítólag 100 000 híve volt, akik több árnyalatra szakadozva, jelenleg a legnagyobb számmal Oroszországban, Galíciában, Bukovinában, Magyarország észak-keleti részén, Romániában s Bulgáriában élnek. Mindenütt caddikok állanak az élükön, akiknek szavát vakon követik. Nálunk az észak-keleti megyékben lakó tudatlan és babonás zsidóságot (amely az északi és keleti határon át suttyomban beözönlő idegenekkel egyre szaporodik), állítólag mintegy 30-40 ilyen csodarabbinak elhíresztelt caddik boldogítja. 124
124 Minthogy e magyarországi csodarabbiknak üzelmei csak nagy ritkán jutnak a nagy nyilvánosság elé, egy felvilágosult magyar rabbi terjedelmes ismertetése alapján legalább kivonatosan közöljük az alábbi fölötte érdekes részleteket Szerinte a „csodarabbik" közönséges csalók, akik szédelgésből élnek, ellenségei a magyar szónak, a sötét babonának terjesztői, kiaknázzák a zsidók jóhiszeműségét, nagy vagyont harácsolnak össze, azért nem érdemelnek egyebet, minthogy az országból kiűzzék őket Minden néptől átkölcsönzött fantasztikus ruhát viselnek. Az imához a csodarabbi különösképpen készül. A Talmud szerint az ima előtt a testet ki kell tisztítani, nehogy ima közben kelljen menni a természeti szükségletet elvégezni. A csodarabbik ebből nagy dolgot csináltak, úgyhogy nagyobb súlyt helyeznek az illemhelyre, mint az istentiszteletre. A csodarabbi életének nagy részét az illemhelyen tölti el. A máramarosszigeti csodarabbi illemhelyét télen egy kis kályha fűti, mert félnapokat tölt itt. A bócherek (talmudtanulók) pedig a kályha tüzénél burgonyát sülnek. Azt a kevés világi tudományt amellyel a csodarabbik bírnak (például a máramarosszigeti csodarabbi le tudja írni a nevét magyarul és németül) az illemhelyen sajátítják el. Minden csodarabbi ott tart egy ABC-t. A csodarabbi csak szép, fiatal feleséget tart, aki a csodarabbi előszobájában várakozó ügyfeleket szórakoztatja. Ezek többnyire magtalan asszonyok szoktak lenni, akik a csodarabbi imájától és amulettjeitől várják a termékenységet. Jó példával akarván előljárni az ilyen csodarabbi, elválik feleségétől ha 10 évig nincs tőle gyermeke. - A csodarabbinak rendszerint van 1 -2 titkára, többnyire notórius gonosztevők. Ezek az utasokat elfogják a vasúti állomáson, amiből néha óriási botrány támad, mert e rabbik féltékenyek egymásra és az üzletre. Az ügyfél előbb a titkárt pénzeli meg, azután benyit a csodarabbihoz, akiben természetfölötti lényt lát és jó üzlet alapítására kér tőle tanácsot. A rabbi homályos választ ad neki, aminek tiszteletdíja legalább 50 korona. Ily módon a rabbi rengeteg jövedelemhez jut és nagyúri háztartást vezet. Családjának női tagjai a

legfinomabb ruhában járnak és a legdrágább ékszereket viselik - A csodarabbiság apáról fiúra száll és az ilyen örökség fölér egy nagy vagyonnal. A felvilágosult zsidók azért tűrik a csodarabbikat, mert ha pellengérre állítanák őket, azt hiszik, meginogna a legalsó zsidó néprétegek között a vallásosság. Tehát csak tudatlanságból származó sötét fanatizmusnak köszönik a csodarabbik létezésüket. - A csodarabbik nem csendben imádkoznak, mint a Talmud előírja, hanem lármáznak, össze-vissza szaladgálnak, jajgatnak. E tekintetben különösen a máramarosszigeti csodarabbi, reb H. felülmúlja minden kollégáját. Olyan ugrásokat tesz a széken - írja a szerző - hogy meg az amerikai Barnum is elcsodálkozna rajta. - Ima közben burnótoznak. Ima után pálinkát isznak az imaházban. E célból a máramarosszigeti csodarabbi imaházának előcsarnokában egyik híve egy kis korcsmát rendezett be. A korcsmáros pálinkán kívül süteményt perecet tojást, cigarettát, fokhagymát s egyéb apróságokat árul. - Érdekes, hogy mikor a csodarabbi megfürdik, a piszkos vizet hívei megnyalják. Azokra az állítólagos csodákra pedig a többi közt ezt az esetet beszéli el az értekezés szerzője, amelyet szó szerint közlünk: "A máramarosszigeti csodarabbi egyszer egy Szabolcs megyei kis községbe érkezett. Péntek délután volt. A rabbi elhívatta a zsidó hitközség elnökét; kérdezte, lesz-e szombaton hal. »Nem« felelte a hitközségi elnök. Erre a rabbi be akart fogatni a kocsijába, hogy tovább utazzon, mert - úgymond - hal nélkül ő nem lehet el szombaton. A hitközségi tagok és az elnök erre nagyon könyörögtek a rabbinak, ne tegye meg rajtuk ezt a szégyent hogy péntek este otthagyja a községüket Erre a rabbi odaszól az elnöknek. »Vegye a vödröt, menjen a kútra halászni«. Az elnök elbámult, de a rabbi ráparancsolt hogy csak menjen, az Isten a kútból is adhat halakat. Mikor az a vödröt a kútba eresztette és onnan felhúzta, egy nagy élő pisztrángot látott. Nagy volt a bámulat és az öröm. Szombat este persze a rabbinak óriási bevétele volt. Azok a bárgyúk persze nem tudták, hogy a halat a rabbi meg Nyíregyházáról vitte magával és megérkezésekor a titkár által rögtön a kútba dobatta, s így lett a máramarosszigeti csodarabbi híres ember." Lásd e munkának meg bővebb kivonatát az „Új Lap" 1909 március 21-i (66) számában.

A mondottak alapján nyilvánvaló, hogy az elfajult újchassidizmus a legszertelenebb, legbabonásabb és legrajongóbb zsidó szekta, amelynek követői míg egyrészt a pszichiáter figyelmére méltók, addig másrészt a népek érdekeit szívükön viselni köteles államférfiak különösen szigorú intézkedéseit kell, hogy provokálják, mint olyanok, akik szellemi sötétségükben és rajongásukban a kultúrával dacolnak. Nem egy ok miatt pedig minden caddik (csodarabbi) és minden chassid rendőri felügyelet alatt is volna tartandó mindaddig, míg be nem bizonyosodik róluk, nem tartoznak-e a chassidizmus valamely közveszélyes árnyalatához.

Ezen ismertetés után, azt hisszük, nem lehet éppen meglepő, ha Neofit különösen az elfajult chassidizmus legsötétebb árnyalataira utal, mint olyan körre, amely a fanatikus és babonás ősöktől áthagyományozott vértitoknak ez idő szerint letéteményese. Ami persze éppen nem zárja ki annak lehetőségét, hogy e körön kívül is akadhatnak, amint akadtak is, még mindig fanatikusok, akik e babonának hívei.

Minthogy a téves közfelfogás a múltban a zsidók összességét vádolta a vérgyilkosságok elkövetésével, Neofit pedig vallomásaival közelebbről megjelölvén azt a titkos kört, ahol a tettesek keresendők, elhárította a zsidóság összességéről e százados vádat: ezzel méltán rászolgált a zsidóság - nem haragjára s bosszújára, hanem - hálájára.

A chassidizmus ismertetése után visszatérünk Neofit leleplezéseinek folytatólagos közlésére.

Különös figyelmet érdemel Neofitnak az a vallomása, hogy a chassideus rabbik és chassideus családfők kivel és hogyan közlik ezt a sehol írásba nem foglalt vértitkot, s mikor és hogyan avatta be őt atyja e misztériumba. Megtudjuk e vallomásából hogy e titokba csak egyetlenegy fiút, a vallásban legbuzgóbbat s a legmegbízhatóbbat avatják be, akit azonban iszonyú átokkal való fenyegetések között mindenkivel szemben szigorú titoktartásra köteleznek, mely még azon esetben is megtartandó, ha emiatt életét kellene elvesztenie. Egyben meghagyják,

hogy később fiai közül a legalkalmasabbal éppen úgy cselekedjék. De hadd szóljon ismét maga Neofit.

„Ez a vérre vonatkozó titkuk ugyan sehol sincsen megírva, de a rabbi-atyák közlik azt fiaikkal nagy átkok között (meghagyva), hogy föl ne fedezzék azt sem egyszerű híveik, sem a keresztények előtt, még akkor sem, ha megesnék, hogy emiatt a legválogatottabb kínokat kellene is szenvedniök."

„Így, megvallom Isten félelmében, nekem is, amikor tizenhároméves lettem - akkor kezdik ők a szarvat a fejre (tenni) 125 - és atyám fejemre tette azt a szarvat, amelyet tefillin-nek neveznek, föltárta atyám előttem a vérnek ezt a titkát; és megátkozva az ég és föld minden elemére, kényszerített, hogy ezt a titkot el ne áruljam még testvéreimnek se.
125 Mikor a fiú életének 12. évét betöltötte, vallásilag nagykorúvá, "ben-hattórá", vagy "bar-micvoh", azaz a törvény fia" lett. Ettől fogva a (mózesi) törvény vallási kötelességét teljesíteni tartozik. Így a tefillinnek nevezett imaszíjak használatára is köteles ima közben.

S ha egykor majd megnősülök és tíz fiúgyermekem lesz, ne áruljam el azt, hanem csak egynek, aki a legokosabb, a legtanultabb és a törvényben erős (= vallási dolgokban legbuzgóbb) lesz. De a női nemnek semmi szín alatt se áruljam el. A föld - mondá ő - ne fogadjon be (= halálod után ne fogadjon a sír ölébe), ha elárulnád ezt a titkot. Ha mindjárt az történnék is veled, hogy a keresztény hitre térnél (valamikor), ne áruld el, fiam! Így szólt hozzám atyám."

„Én azonban, mivel atyámul nyertem a Krisztust, az Istent, és anyámul a szentegyházat: megvallom az igazat az ő uralmának minden helyén, miként a bölcs Sirák mondja 4, 33.: halálig harcolj az igazságért."

„S igazán nagy veszedelem fenyegetett, sőt (most is) halálos veszedelemben forgok e titoknak elárulása miatt. De szent Pál apostollal mondom: »Ki szakaszt el engem Krisztus szeretetétől? Kard-e, vagy szorongatás, vagy üldözés, vagy éhség, vagy mezítelenség, vagy veszedelem, vagy a legválogatottabb kínok?« Semmi sem. Mert az én reményem az Atya, menedékem a Fiú, oltalmam a Szentlélek." 126
126 Neofit id m 22a-b

Hogy megértsük azt a veszedelmet, amelyre Neofit előbb idézett szavaiban céloz, szükséges tudnunk a következőket.

Hogyha valamely zsidónak áttérése a keresztény vallásra csak színlelt, akkor az ilyent nem bántja a zsinagóga. Ellenben, ha megtérése komoly és őszinte, akkor a zsinagóga mint hitehagyottat a Chéremmel, a nagy átokkal sújtja az illetőt, 127 aki aztán Izrael részéről nem egyszer vad üldözésben részesül, sőt orozva élete ellen is törnek.
127 A Cherem nevű nagy kiátkozás hátborzongató szövegét és ceremóniáját lásd Bon Mayer "Das Judentum in seinen Gebeten, Gebrauchen, Gesetzen und Zeremonien. Regensburg 1843 382 sk és 556 old.

A Talmud és a Sulchan Arukh szerint a hitehagyottal és árulóval szemben minden áron azon kell lenni, hogy elpusztuljon. Hogy ezeknek vesztére törni kötelesség, azt elvként kimondotta a Kr.u. 300 körül élt palesztinai rabbi Abbahu, kijelentvén, hogy „az eretnekeket és az árulókat és a hitehagyottakat (veszedelembe) kell dönteni és nem szabad őket (abból) kimentem". 128
128 Abodá Zará 26b

S a Talmudnak ugyanazon oldalán elég furfangos konkrét példák is vannak ezen elvesztés módjára nézve felhozva. A toszafisták pedig e helynél azt mondják, hogy „a zsidók, akik megkereszteltetik magukat ... a gójok közé keverednek... és az ilyenről nem mondatik: Atyádfia lakjék közötted, hanem kötelesség (parancs) őt a verembe taszítani", 129 egy más helyen pedig azt mondják, hogy „szabad sajátkezűleg megölni". 130
129 Toszafót, Abodá Zará 26b-hez
130 Toszafót. Abodá Zará 4b-hez

A Sulchan Arukh pedig szintén azt mondja a zsidó-keresztényekről, hogy: „Kötelesség (parancs, törvény) őket megölni. Ha hatalmában áll (a zsidónak) őket nyilvánosan karddal megölni, tegye meg; ha nem, akkor cselhez kell folyamodnia, amíg el nem érte megöletésüket". 131
131 Chosen Hammispát 425,5

S hogy az igazi zsidó fanatizmus mennyire perhorreszkálja (kárhoztatja) a keresztséget s mire képes ilyenkor fanatizmusában, arra nézve legyen elég arra hivatkozni, hogy 1694. február 21-én Abeles Lázár, prágai zsidó saját hitújonc fiát, Simont is megölte titokban. A 12 esztendős Simont a prágai jezsuita kollégiumban már közvetlenül a keresztségre készítették elő, amidőn atyja ravasz módon kicsalta Kawka Ferenc konvertita házából, s erőszakkal hazavonszolta, mire Kurtzhandel Löbllel egyetértve, borba kevert méreggel megölte. Miután a gyilkosság kitudódott, az atyát s a bűnrészes Kurtzhandelt letartóztatták. Az atya a börtönben fölakasztotta magát; Kurtzhandelt kerékbetörték, azonban közvetlenül kivégeztetése előtt fölvette a szent keresztséget. 132
132 „Processus inquisitorius, welcher in der königl Böhm Residenz-Stadt Prag von dem hochlöbl Appellations-Tribunal im Jahre 1694 wider beyde Prager Juden Lazar Abeles und Löbl Kurtzhandel, wegen des ex odio Christianae Fidei, von ihnen Juden ermordeten Zwölfjäringen jüdischen Knabens Simon Abeles, als leiblichen Sohns des ersten verführet. Und zu mehrern Erhöhung desz Christlichen Glaubens, auch zur fruchtbaren Auferbauung edesmänniglichen, samt den dienlichen Haubt-Inquisitions-Acten, und anderwärtigen dabei unterloffenen sehr wunderseltsamen Begebenheiten, in offenen Druck gestellet worden. Prag 1696

A „Gazeta Narodowa" (Lemberg 1867 október) annak idején ezt írta:

„Igen gyakran megtörtént nálunk, hogy öreg zsidó asszonyokat, akik más vallásra akartak térni s azt hitték, hogy elrejtőzhetnek, a fanatikus zsidók erőszakkal elrabolták s mindenkorra eltüntettek. Most két éve (tehát 1865) történt, hogy amikor búcsújárásról hazajött egy Czartkow-kerületből való zsidó asszony, aki meg akart térni, a zsidók megtámadták s egy közel levő zsidó korcsmába hurcolták, ahol megölték, mielőtt betörhették az ajtókat, ahol a gyilkosok vele elzárkóztak". 133
133 Idézve N C Paulescu „Spitalul, Coranul, Talmudul, Cahalul Franc-Masoneria". Bucuresti 1913 70. old

Ennyit a Neofit által említett veszedelem magyarázatául. 134
134 Különben I Gustaf Marx "Die Tötung Ungläubiger nach talmudisch-rabbintschem Recht, Quellenmässig dargestellt". Leipzig. 1885 című alapos tanulmányának 18 sk old és Hermann L Strack „Jesus, die Häretiker und die Christen nach den ältesten jüdischen Angaben", Leipzig. 1910 56 sk. old

Szem előtt tartva azt, amit Neofit a vértitok titokban tartásáról, az áthagyományozásánál követendő óvószabályokról s korlátozásokról közöl s ismerve a zsidóknak az átoktól való különös iszonyodását, könnyen megértjük, hogyan takarhatta azt századokon át a legsűrűbb homály leple. S nem egy esetnél tapasztaltuk azt is, hogy a zsidó vádlottak inkább feláldozták életüket, semhogy gyilkosságukat s a keresztény vér használatának titkát bevallották volna, mint például Lévy Rafael boulayi rabbi s mások.

De ugyancsak e vallomásaiból következik, hogy e szokás csak kevés zsidó családban öröklődik át, mint titokzatos hagyomány s hogy a legtöbb zsidónak erről manapság már vagy éppen semmi, vagy csak bizonytalan tudomása lehet, sőt hogy sok rabbi sincs e titokba beavatva. Mindazon családoknál, melyeket a beavatottak már többé nem tekinthetnek a hitben buzgóknak s megbízhatóknak, a titoknak ismerete teljesen eltűnt.

Tehát már csak ezért sem állítható, hogy a keresztény vér használatának szokása a zsidó vallásnak mint olyannak intézménye. Éppenséggel nem. A legtöbb zsidóban e szégyenletes babonára való merő gondolat is undort kelt. Csak egyes beavatott fanatikusoknál szokása az, amely babonás hitük szerint a vallási tökéletesség magasabb fokára vezet s ezáltal az örök üdvösséget inkább biztosítja.

Megfejtik végre Neofit e vallomásai azt a különös tüneményt is, hogyan tehettek egyes konvertiták, még rabbik is, homlokegyenest ellenkező vallomást, hogyan szállhattak szembe e váddal és tagadhatták egyesek a keresztény vér vételének és használatának szokását.

Nem lehet kételkedni, hogy ezek közül nem egynek kijelentése s vallomása igenis őszinte volt, de téves, a valóságnak nem megfelelő. Hisz éppen azért, mert a vértitokba a zsidók között is csak a legmegbízhatóbbak vannak beavatja, ezek a konvertiták is azok közül valók lehettek, akiknek tényleg nem volt arról semminemű tudomásuk; könnyen tarthatták tehát a vérvádat merő ellenséges koholmánynak, amit éppen azért felháborodással utasítottak vissza. Ezeknek ellenkező meggyőződése s őszinte vallomása, ha mindjárt esküvel erősítették is azt, csak annyit bizonyít, hogy ők maguk nem tudtak semmit a keresztény vér használatáról; de korántsem azt, hogy e szokás egyáltalán nem létezik, hogy a vérvád hamis és merő rágalom.

De nincs kizárva, hogy nem egy konvertita, ha be volt s avatva a vértitokba, kíméletből hallgathatta el a tényt, nehogy volt hitsorsosait kitegye a megvetésnek, zaklatásnak s üldözésnek, amelyet vallomása és leleplezése maga után vonhatott volna.

Végre könnyű megérteni, hogy nem egy konvertita félelemből hallgatott vagy tagadott. Hisz a Talmud és Sulchan Arukh említett törvényei miatt méltán félthették életüket a zsidó fanatizmustól és bosszútól, amely nem egyszer tört ki az ilyen árulók élete ellen.

Azoktól pedig, akik e titokba be vannak avatva, ha nem gyakorolják is, természetesen nem várható, hogy leleplezzék hitsorsosaiknak azon eltévelyedetteit, akik hódolnak e babonás és szégyenletes szokásnak, s ezáltal ezeket, mint közveszélyes elemet kitegyék a közmegvetésnek s a felháborodott keresztény népek részéről őket érhető beláthatatlan kellemetlenségeknek s kíméletlen üldözésnek s közvetve az egész zsidóságot is súlyosan kompromittálják. Különben is a Talmud és Sulchan Arukh nem egy furfangos helye szerint a gójt, a keresztényt szabad, sőt kötelesség félrevezetni, rászedni, ha az őszinteség, az árulás a zsidóra nézve bajt hozna. Sőt, miként láttuk, a zsidó titkok elárulása halálra méltó bűncselekmény.

A vértitokba be nem avatott zsidók nyilatkozatai, biztosításai és esküdözései pedig, amint az magától értetik, jelentőséggel nem bírhatnak, azokra tehát semmiféle súlyt nem fektethetünk.

S hogy a vértitokba még kevésbé beavatott született keresztények tagadó nyilatkozatairól mit kell tartanunk, azt a mondottak után az olvasó maga is kitalálja.

Neofit azután feltárja azt a három okot, amelyből a zsidók keresztényeket ölnek és ezek: Fanatikus gyűlölet, babona és vallásos indokok. De halljuk ismét magát Neofitot.

„E gyilkosságokat ők három okból követik el. Először ama nagy gyűlöletből, amellyel a keresztények iránt el vannak telve, azt gondolván, hogyha ezt a gyilkosságot elkövetik, áldozatot mutatnak be Istennek, miként Jézus Krisztus, a mi Megváltónk mondta is: »Eljön az idő, hogy mindaz, aki megöl titeket, Istennek tetsző cselekedetet vél tenni« (Ján. 16, 2.). Másodszor a sok bűbájosság vagy babona miatt, amit e vérrel űznek. Harmadszor, mert vannak rabbik, akik kételkednek aziránt, hátha Jézus, Mária fia, az igazi Messiás volt, és meghintvén magukat vérrel, amelyet megkínzott kereszténytől vesznek (azt hiszik) üdvözülni fognak". 135
135 Neofit id m 1b-2a.

Az első okról, vagyis a zsidóknak a keresztények iránti mérhetetlen gyűlöletéről írván, Neofit hivatkozik a többi között Salamon rabbira, aki az Exodus 14, 7. s illetőleg 9, 25. szavainak értelmezésénél azt is mondja: „Ebből mi azt tanuljuk, hogy a legszelídebb kígyónak is vedd ki agyvelejét és a legjobb keresztényt is

öld meg. Azaz: minden zsidó köteles (életében) egy keresztényt megölni azon tudatban, hogy ezáltal üdvözül". S aztán Neofit folytatja:

„Dacára annak, hogy a keresztényektől naponkint részesülnek jótéteményben, mégis igen nagy gyűlölettel vannak (a zsidók) eltelve a pravoszlávok ellen. És eltévelyedésükben a Szentírást is helytelenül és hamisan magyarázzák. Így például az Exodus 22, 31. versében az van parancsolva: »amely húsból a vadállatok ettek, meg ne egyétek azt, hanem vessétek az ebeknek«. Amit ugyanaz az átkozott Salamon rabbi értelmezvén, ezeket mondja: „Mózes nemcsak azt parancsolta, hogy csak az ebeknek vessétek oda, hanem el is adhatjátok a keresztényeknek. De hát miért mondja Mózes »az ebeknek«, és nem a »keresztényeknek«? Azért, hogy tudd meg, hogy az ebek többre becsülendők, mint a keresztények". 136
136 Neofit id m 2b

Neofit aztán közöl nem egy olyan szólásmódot, amellyel a zsidók a keresztények iránti gyűlöletüknek és megvetésüknek kifejezést szoktak adni. (Ilyenek azonban az általunk már ismertetett antikeresztény rabbinikus irodalomban sokkal nagyobb számban fordulnak elő.) Kijelenti továbbá, hogy a keresztény gyűlöletet már kis gyermekeiknek is szívébe oltják. De hadd szóljon maga Neofit.

„Olyan nagy gyűlölettel vannak ők eltelve a keresztények iránt, hogy nagyon sok időre volna szükség, ha az ember mind le akarná írni. De nem engedi lelkem, hogy teljesen elhallgassam azt s legalább keveset ne mutassak be a keresztényeknek abból a gyűlöletből, amellyel a zsidók a keresztények iránt viseltetnek."

„Mindenek előtt ők a mi templomunkat tumának 137 nevezik, ami »rondaságot« jelent; a chachamok pedig mosábnak 138 nevezik templomainkat, amely szó azt jelenti »árnyékszék«; a keresztényeket gójoknak,139 azaz pogányoknak; a keresztény fiúkat sékecnek, 110 amely szó »utálatos férget« jelent; a keresztény leányt pedig sikcának, ami hasonlóképpen »utálatos féreg« a női nemből; az egyháziakat, azaz papot, szerzetest vagy bárki mást gallachnak, 141 azaz »bálványpapnak«."
137 Tisztátalanság, szenny, rondaság (fizikai és erkölcsi), átv. gyalázat. Tehát ronda (gyalázatos) hely
138 Kloáka. pöcecsatorna, árnyékszék (szó szerint az ülés háza vagy helyisége)
139 Nép; nem izraelita nép pogány, bálványimádó
140 Utálat, irtózat; utálatos féreg
141 Akinek nyírott a haja, levágott a szakálla, borotvált az arca, tehát a nyírott a borotvált s innen pogány pap, tonzúrás keresztény pap

„Amikor mi Krisztus születését (karácsony), vagy Krisztus megkereszteltetését (vízkereszt) megüljük, azon a két éjjelen (a zsidók) nem teszik könyveikre kezeiket, hanem befödik azokat és az egész éjjelt kártyázással töltik, miközben Krisztus és az Úr anyját és az összes szenteket (gúnyolva) káromolják. És azokat az éjjeleket vak-éjjeleknek (a megvakítottak éjjelei) nevezik. S valóban vakság éjjele az rájuk megátalkodottakra (az eredetiben: átkozottakra) nézve, mert nem ismerik az igazságot. Azt azonban, hogy miért fedik be könyveiket azokon az éjjeleken és milyen, istenkáromlásokat mondanak, nem vagyok képes leírni; mert borzalom fogja el lelkemet, ha csak visszagondolok is rájuk. Azt hiszem, a levegőt is megfertőzi, ha valaki a száján kiejti azokat a gyalázásokat, amelyeket akkor hallatnak, amikor könyveiket befedik."

„A tanítónak, még mielőtt az ABC-re tanítaná a gyermekeket, kötelessége őket arra tanítani, hogy csúfolják a keresztényeket s hogy tudják elmondani, ha keresztény templom mellett elhaladnak, ezeket a szavakat: »Sakkéc tesakkecennu vetaéb tetaabennu ki chérem hu«, 142 amely szavak jelentése: »Mint utálatosságot vesd meg és mint förtelmet utáld meg, mert átkozott az«.
142 A Deuteronomium 7. 26 verséből vett szavak, ahol azok a bálványokra vonatkoznak s mindarra, ami azokhoz tartozik

A Talmud pedig előírja, hogy ha egy zsidó elhalad keresztény templom előtt és tíz lépést tett, elfelejtvén azt csúfolni, később azonban eszébe jut, hogy nem csúfolta, köteles visszafordulni és azt csúfolni. Ha azonban tíz lépésnél már

többet tett, nem kell ugyan visszafordulni, de ott helyben kell azt csúfolnia, ahol eszébe jutott."

„Hasonlóképpen, amikor (a zsidók) látnak egy keresztény halottat a temetőbe vinni temetésre, minden zsidónak kötelessége ezt mondani: »hajjóm chad, lemáchár teré«,143 amely szavak azt jelentik: »Ma egy (halott pogányt láttam, bárcsak) holnap kettőt!«.
143 Félig héber, félig talmudi arámi nyelven mondott szavak

Szóval akkora ellenséges indulattal vannak ők eltelve a keresztények iránt, hogy a Talmud azt írja, nem illik más senkit ember névvel illetni, mint csakis a zsidót." 144
144 Neofit id. m 10b-14b

„Jézus Krisztus a tanúm, akiért jószántamból szakadtam el tőlük (a zsidóktól), hogy nem szenvedélyből (irigységből) írom ezeket; mert nem irigykedem rájuk, sőt Jeremiás prófétával (9, 1.) együtt kiáltok és mondom: »Ki ad fejemnek vizet és szemeimnek könnyforrásokat, hogy sirassam éjjel és nappal ezt a népet«, amely egykor Istennek ki volt választva, kegyelmével megáldva, amelynek volt papsága és királysága, most pedig az egész világon található száműzötten, szétszórva a világ négy részébe." 145
145 Neofit id m 12a

E kijelentés és fájdalomsugallta felsóhajtás után Neofit felsorolja Jeremiás próféta 13, 22. sk., 5, 19. sk. alapján a zsidóknak ama bűneit és gonoszságait, amelyeknek büntetéséül szét lettek szórva a világon. De nyomban utána fölhoz néhány példát arra, hogy szétszóratása dacára még most is mennyire megrögzött, romlott, nemtelen és álnok a zsidóság.

„Igazán nagyon álnokszívű a zsidó nép. Amikor egy keresztény betér a zsidónak házába, nagyon szépen fogadja és megtiszteli; de mihelyt az távozik a házából, a zsidónak kötelessége elmondani ezeket a szavakat: »Minden betegség, szerencsétlenség és rossz álmok, amiket álmodtam, vagy más valaki az én házamban, szálljanak ennek a kereszténynek fejére, aki most kiment házamból«." 146
146 Neofit id m 12b

Miként már említők, a beavatottak előtt nem szorul bizonyításra, hogy Neofit e néhány idézetével voltaképpen nem közöl újat a zsidóknak a keresztények iránti fanatikus gyűlöletéről és megvetéséről. Neofit e néhány idézete csak egy csöpp a rabbinikus antikeresztény irodalomban előforduló s még izzóbb gyűlöletről tanúskodó kifakadások óceánjához viszonyítva. Neofit vallomásainak jelentősége és fontossága csupán abban rejlik, hogy ő mint újabbkori rabbi is megerősíti e különben máshonnan untig ismeretes dolgokat.

Azonban Neofit e vallomásainál nem hagyható figyelmen kívül, hogy bár általában tagadhatatlan is a zsidóknak ezen hol nyíltan, hol burkoltan, hol ilyen, hol meg olyan formában, hol ezen, hol meg azon a téren s minél műveletlenebbek és babonásabbak, s minél inkább keletre és délre laknak tőlünk, annál erősebben megnyilvánuló, szinte velük született keresztényellenes érzülete, gyűlölete, sőt fanatizmusa: Mégis tagadhatatlan, hogy korántsem minden zsidó van azzal eltelve. A műveltség, a humanizmus, a vallási nagy ellentét dacára, igen sok zsidót jobbérzelművé, nemesebben gondolkozóvá változtatott át nem zsidó embertársai, a keresztények iránt. S minél magasabb a szó nemes értelmében vett kulturális s intelligenciaszintje, annál őszintébben és nemesebben is nyilvánul meg az ilyen előnyösen átalakult lelkületű zsidónak érzülete a kereszténnyel szemben. Hogy azonban az egész zsidóságnak hány százalékát teszik ezek, azt bajos lenne csak hozzávetőleg is megállapítani.

Továbbá megjegyzendő az is, hogy a zsidóknak nem egy vallási szokása és babonája idők folytán sokféle változáson ment át és hogy szokásaik és babonáik, ha eltekintünk is szektáik különféleségétől, nemcsak a különböző országok és vidékek, hanem sokszor még a városok és falvak szerint is nagyon különbözők. De éppen oly tagadhatatlan, hogy minél inkább keletnek és délnek fordulunk és minél

alacsonyabb annak a népnek műveltségi fokozata, amelynek körében a zsidók laknak, annál gonoszabbak a zsidók szokásai és vallási babonái is.

Ha tehát Neofit, a Moldvából való exrabbi, oly sajátságos dolgokról beszél, amelyek nálunk részben ismeretlenek, mint például a zsidóknak kártyázása és Krisztuskáromlása karácsony és vízkereszt éjjelein, az éppen nem meglepő. Mert viszont másutt, északon és nyugaton találhatók náluk olyan szokások és babonák, amelyekre nem akadunk a keleti és déli zsidóknál.

S ha bizonyos babonás szokásokat a műveltebb, felvilágosultabb s jórészt vallásközömbös, sőt vallástalan városi zsidóknál már egyáltalán nem találunk, ebben sincs meglepő. Mert a jó és rossz értelemben vett kultúrának nivelláló hatása ezeknél erősebben érvényesül, mint az annak hatáskörétől távolabb eső falusi zsidóknál.

Ezen észrevételeink tartandók szem előtt Neofit alább közlendő nem egy leleplezésének megítélésénél is.

Ami már most a keresztények leölésénél gyűjtött vérnek felhasználását illeti, arra nézve Neofit igen meglepő és jellemző leleplezéseket tesz. Ezekből kitűnik, hogy a babonás zsidók a keresztény vérnek valami titkos, rendkívüli, csodás erőt tulajdonítanak, úgyhogy annak használata testük és lelkük javára szolgál. Éppen azért részint kuruzslásra s bűbájosságra, részint babonás vallási célokra használják, mint lelkük üdvösségét szolgáló szert.

A kuruzslások és varázslások esetei közül csak hármat említ. De máshonnan, például Brentznek és másoknak vallomásaiból ismeretes, hogy a keresztény vért más eseteknél is alkalmazzák.

Az egyik ilyen eset, amelynél Neofit szerint a keresztény vér, mint orvosság szerepel, bizonyos betegségek és nyavalyák, amelyekben Isten átkából kifolyólag szenvednek. Ez az átok az exrabbi szerint főként azért nehezedik rájuk, mert nem fogadták el a Krisztust. De Isten meg is jósolta már réges-régen, mindama bajokat azon esetre, ha a zsidók engedetlenek lesznek s tőle hűtlenül elszakadnak. Olvashatók e fenyegetések a Deuteronomium 28. fejezetében.

„Mindenek előtt tudva legyen - írja Neofit hogy a zsidó nép büntetésül Istentől meg van átkozva, mert nem ismerte el az üdvözítő Krisztust. Ezzel az átokkal sújtotta őket Isten, midőn Mózes szája által mondá: »Verjen meg téged az Úr az egyiptomi fekéllyel az alfélén, gonosz rühvel és viszketeggel, úgy hogy meg nem gyógyíthatnak«. Deut. 28, 27.; és ismét: »Verjen meg téged az Úr tébollyal és vaksággal«, Deut 28, 28.; és ismét: »Verjen meg téged az Úr fekélyekkel térdeiden és lábikráidon és meg nem gyógyulhatsz«, Deut. 28, 35., 147
147 Neofit a Deuteronomium illető helyeit itt összevontan idézi

És íme látjuk, hogy mindezen átkok beteljesedtek a zsidó népen ... Az átkozott rabbik pedig kitaláltak egy orvosságot (tudniillik): megkenve magukat keresztény vérrel (azt hiszik), hogy meg fognak gyógyulni." 148
148 Neofit id. m. 6b-7a.

Neolitnak a Deuteronomium alapján tett ezen állításai mindenesetre különösen hangzanak, meglepők. Nevetségessé is akarták őt tenni ezekért éppen úgy, mint chantimpréi Tamást, aki a XIII. században szintén említi a zsidóknak valami titkos betegségét, amelyet megölt keresztények vérével gyógyítanak.

Anélkül, hogy itt Neofit ez állításainak a ténynek megfelelő voltáról sokat vitatkoznánk, ideiktatjuk a Civilta Cattolica-nak 149 1883-ban erre vonatkozólag tett figyelemreméltó észrevételeit s fejtegetéseit.
149 A már ismételten idézett Civilta Cattolica tudvalevőleg Olaszország legkiválóbb s legtekintélyesebb tudományos katolikus folyóirata, melyet IX Pius pápa határozott kívánságára a jezsuita P. Curci mát jeles olasz jezsuita (Bresciani, Taparelli, Liberatore stb) társaságában 1850-ben alapított. Kezdetben fél évig Nápolyban, azután 1870 szeptemberéig Rómában, 1870 szeptemberétől 1887-ig Firenzében jelent meg. 1817 végétől pedig ismét Rómában

jelenik meg a jezsuiták szerkesztésében

„...a trienti pörnél kihallgatott asszonyok egyértelműleg vallották, hogy ők és az ő fajrokonaik a keresztény vért vagy vérport bizonyos titkos betegségek gyógyítására is szokták használni. És ezen nem fog csodálkozni az, aki tudja, mennyi babonaság uralkodik a gettóban."

„Alkalomszerű most megemlékeznünk azokról a bajokról, amelyekről a Deuteronomium 28. fejezetében Mózes ismételten és világosan jövendölt, hogy népét sújtani fogják az Isten hűtelen elhagyása miatt. A 27. versben olvasható: »Megver téged az Úr Egyiptom fekélyével stb.«, a 35. versben: »Megver téged az Úr gonosz fekéllyel... és meg nem gyógyulhatsz^ és az 59-ben: "Megsokasítja az Úr ...az igen gonosz és szüntelen tartó betegségeket«."

„Minden más jövendölés pontosan beteljesedett, lehetséges volna-e, hogy ne teljesedjék be folytatólagosan ez is a zsidó népen? És mégis sohasem vettük észre, hogy csak általában is kifejlődött és hitelre talált volna a népeknél a zsidók között uralkodó valami speciális betegségről való vélemény: Betegségről, amely általános e fajnál, nagyon rossz, állandó és gyógyíthatatlan. Sőt hisszük, hogy ellenkező vélemény van elterjedve, azaz a zsidó fajnak speciális erejéről és egészségéről való vélemény."

„De mivel nekünk teljesen lehetetlennek látszik, hogy egy ilyen világos és annyiszor ismételt jövendölést csak képletesen kelljen érteni, végre megtaláljuk ott, ahol legkevésbé vártuk, a legbiztosabb bizonyítékot erről a titkos, nagyon rossz gyógyíthatatlan betegségről, amely közönséges a zsidó fajnál. A bizonyítékot megtaláltuk egy Párizsban igen nagytekintélyű zsidó orvosnak imént megjelent könyvében, amelynek létezéséről éppen azokból a lármás jelentésekből szereztünk tudomást, amelyeket a zsidó újságírók tettek, akik még tanácsolták is minden zsidó családnak ennek a könyvnek megvételét. Megszereztük tehát mi is ezt a zsidóktól maguktól agyondicsért könyvet, amelynek címe: »La circoncision estelle utile? par le Docteur Fernand Castelain, chargé du cours complémentaire des maladies cutanées etc. prés de la faculté de medicine de Lille«, Paris. (Év nincs ugyan feltüntetve, de az: 1882.) Kapható Lilleben és Párizsban. Szerző a 10. oldalon tárgyalva azon higiénikus célokról, amelyekre a körülmetélés szolgál, szó szerint ezeket mondja: »Un maladie trés repandue chez les Juifs: je veux parler stb .«. Ne idézzük az egész szöveget, mert nincs itt annak a helye, hogy részletekbe bocsátkozzunk. Nekünk elég tudni, hogy egy párizsi zsidó orvos és egyetemi tanár és éppen a bőrbetegségek specialistája, amelyekkel különösen foglalkozik, a körülmetélés kérdésénél - praxisból beszélvén, bizonyára nagyon tudja, mit ír - quasi aliud ágens kijelenti, hogy a kezelő orvosok előtt ismeretes és bizonyításra nem szorul, hogy a zsidóknál jelenleg is nagyon elterjedt az a betegség, amellyel Mózes őket fenyegeti és amelyet a Deuteronomium idézett fejezetében nekik megjövendölt.

Szintúgy megjövendölte és megfenyegette őket Mózes tébolyodással és elmeháborodással (Deut. 28, 28.), s mégsem alakult ki e tekintetben a népekben valami közvélemény; sőt szokás volt hinni, hogy a zsidók reálisan gondolkozó, hidegen számító s nagyobb megfontolással cselekvők a többi népeknél.

De íme most a modern statisztikák alapján váratlanul kipattant, hogy egy faj sem szállít annyi lakost a tébolydába, mint a zsidó. Ezt maga az 1882. november 16-i »Archives Israélites« elismeri a 374. oldalon mondván: »Poroszországban (erre vonatkozik ugyanis statisztikája) a zsidóknál sokkal nagyobb az elmebetegek aránya, mint a protestánsoknál és katolikusoknál ...Ez a szerencsétlen magas szám magyarázható stb.«.

Nem lehet azonban e tüneményt mással kielégítően megmagyarázni, mint igaz és ezen esetben egyedül helytálló magyarázattal. A magyarázat pedig abban áll, hogy szükségképpen beteljesedik Mózesnek ezen jövendölése és fenyegetése is: „Megver téged az Úr tébolyodással és vaksággal és elmeháborodással. Deut. 28, 28."

Az őrültségre és titkos gyógyíthatatlan betegségre vonatkozó ez a két jövendölés nem látszott eddig, legalább a legtöbb esetben, oly világosan megvalósulva,

nevezetesen a mi időnkben is, mint a többi mózesi jövendölés, amelyeket világosan látunk megvalósulva azon a népen, amely az isteni bosszúnak élő bizonysága. Tényleg ki nem látja szétszórva a zsidókat a világon, megvetve, üldöztetve, soha biztonságban semmi helyen, még akkor sem, ha látszólag hatalmi túlsúlyban vannak, hazátlanul és a múlttal összehasonlítva megfogyva s a többit, ami a Deuteronomiumban olvasható?"

„Hogy nagy általánosságban miért nem köztudomású, hogy a zsidók általában most is szenvednek és Mózestől megjövendölt betegségben s hogy most is nagyobb arányban vannak közöttük elmebetegek, mint a többi fajok között, annak oka az első átokra (t.i. gyógyíthatatlan titkos betegségekre) vonatkozólag a gyógyítás módjában keresendő, amennyiben úgy gyógyítják magukat, ahogy éppen bírják, mert hosszas tapasztalásból tudván, hogy e betegség úgyis gyógyíthatatlan, szükségtelennek, sőt károsnak tartják azt nemzsidó orvosoknak tudomására hozni; a másodikra (t.i. őrültség) vonatkozólag pedig (az ok) a megfigyelések és a statisztikai adatok hiányában keresendő." így a Civilta Cattolica. 150
150   Civilta Cattolica. 1883 vol 1. 603-610 old.

A Neofitnál említett másik eset, amikor keresztény vért használnak az, midőn a négy évszak elején babonás hitük szerint a levegőből az ételekbe eső takifát akarják vele elhárítani, amely azonnal megöli azt a zsidót, aki eszik az ilyen ételekből. Ez a takifá - Neofit nézete szerint - annak büntetése, hogy az elvakult és fanatizált zsidók megtagadván Krisztust, Pilátus római helytartó előtt azt kívánták, hogy Krisztus vére szálljon rájuk és gyermekeikre. De hadd szóljon ismét maga Neofit:

„Ezeken kívül Istennek még egy másik átka is nehezedik a zsidókra, amelyet ők Pilátus előtt idéztek magukra: »Az ő vére mirajtunk és a mi fiainkon!« Máté 27, 25. Ezért az év négy szakában - azaz tavasszal, nyáron, őszkor és télen, amelyek egymástól 91 napnyira és 6 órányira vannak -ezen időszak kezdetén, vagyis abban a percben, amikor az ősz végződik és kezdődik a tél; és amikor a tél végződik és kezdődik a tavasz; és amikor a tavasz végződik és kezdődik a nyár; és amikor a nyár végződik és kezdődik az ősz: található ételeiken - amelyeket nem kell fölmelegíteni, vagyis: tejben, vajban, zöldségeken, káposztán, dinnyén, meg nem főzötteken és másokon - valami vércsepp, amely a levegőből esik. Ezt a vért ők takifának nevezik. 151
151   Helyesen tekufá, amely szónak jelentése voltképpen körfutás, a Napnak látszólagos körfordulása, napfordulás (solstituim), amelyhez ősidőktől fogva különféle babona fűződik. Négy ilyen napfordulás van: 1. a Niszán-havi napfordulás, tavasz kezdete (kb. április). 2. a Tammuz-havi napfordulás = nyár kezdete (kb. július). 3 a Tisri-havi napfordulás = ősz kezdete (kb. október), 4 a Tebét-havi napfordulás = tél kezdete (kb. január) Enibin 56a. jer Erubin V, 22c s köv.

S ha egy zsidó eszik azon ételekből, rögtön meghal. Ha pedig a keresztényeknek adnak azon ételekből, a keresztény nem hal meg"
„Ó Istenem - kiált föl Neofit - mily nagyok a te csodáid, hogy mindezeket előre hirdetted a te prófétáid által! Vajon nem mondtad-e már Ezékiel próféta szája által (16, 38.): »És a haragnak és féltékenységnek vérébe keverlek«."

„Dávid király és próféta is, a Szentlélekben előrelátva, hogy az átkozott és tisztátalan zsidók meg fogják feszíteni Krisztust, az igaz Messiást, imádkozva azt mondja: »Változzék át az ő asztaluk kelepcévé előttük és megtorlássá és tébollyá«. Zsolt. 68, 23. Azaz »kelepcévé«, mert ők meghalnak, amikor erről az asztalról esznek; és »megtorlássá«, mert kérték Pilátustól Krisztus vérét; és »tébollyá«, mert az átkozott rabbik kitalálták egy szert, tudniillik, hogy egy vasszöget megkenjenek egy megkínzott keresztények vérével és azt az ételek fölé teszik s akkor (gondolják) nem esik a levegőből az a vér. Az ő naptáruk megjelöli még a percet is, amelyben az a vércsepp esik; és a chacham egy-két órával előbb házról házra jár és ezt tudtul adja." 152
152 Neofit id m 7a-8a

Harmadszor szerepel e keresztény vér házasságkötések alkalmával, amikor hamu alakjában (só helyett) használják. Ez a hamu úgy készül, hogy kínzással megölt

keresztények vérébe vászon vagy gyapotdarabot áztatnak be, amelyet aztán megégetnek s a hamut összegyűjtve, gondosan elteszik. Neofit e szokásról ezeket írja:

„Hasonlóképpen, amikor házasságra lépnek a zsidók, az a szokás dívik náluk, hogy a fiatalok egy teljes napig böjtölnek, nem esznek és nem isznak semmit. Estefelé esketés után eljön a rabbi és mindkettőnek egy főtt tojást ad, amelyre só helyett hamut szór. Ezt a hamut tűzben megégetett vászonból készítik, azaz megkínzott kereszténynek vérébe vásznat áztatnak és azután elégetik azt a vásznat. Ilyen hamut szórnak a főtt tojásra. Mialatt pedig a fiatalok ezt megeszik, a rabbi csendben varázsigéket mond, hogy a fiatalok tudják majd rászedni a keresztényeket, hogy kedvesek lehessenek a keresztények előtt, hogy a keresztények verejtékéből is ehessenek (= hogy meggazdagodhassanak a keresztények verejtékes munkájával szerzett kincseiből); mert nem mindig ölhetik meg a keresztényeket, különösen napjainkban, mert ennek híre már elterjedt a keresztények között. Ezért vannak azon, hogy (legalább) megcsalják a keresztényeket és megegyék azok verejtékét, mintha azoknak vérét ennék." 153
153 Neofit id m 8a-b

Végre különféle babonás vallási célra is használják a keresztény vért, mert azt hiszik, hogy annak a zsidókra nézve bűntisztító és az Istent kiengesztelő, szóval üdvszerző hatása van.

Ennek leleplezése előtt Neofit mindenekelőtt azt iparkodik megmagyarázni, miként jutottak a zsidók arra a kétségbeesett gondolatra, hogy megölt keresztények vére hasznos lelküknek üdvösségére. Fejtegetéseit s érvelését kivonatosan a következőkben adjuk.

Neofit szerint a Bibliában s különösen a prófétákban jártasabb, komolyabban gondolkozó, elfogulatlanabb s tisztábban látó rabbikat titokban hatalmasan kínozza ama kétely vagy sejtelem, hogy a názáreti Jézus, akit őseik megtagadtak s keresztre feszítettek, talán mégis csak az igazi Messiás lehet, akinek vére, miként a pátriárkákat s az Ószövetség más jámborait kiszabadította a limbusból, úgy még most is eszközli és biztosítja a lélek örök üdvösségét. E sejtelmes gondolatokat pedig különösen Jeremiás (2, 12. 13.), Dávid (Zsolt. 22, 2.), Ezékiel (16, 6.) és Zakariás (9, 11.) egyes helyeiből merítették az ő sajátos exegetikai módszerükkel.

Épp oly jól ismerik ők - úgymond Neofit - ezeknek a jövendöléseknek értelmét, miként Annás és Kaifás is jól tudták, hogy a názáreti Jézus, akit ők irigységből halálra ítéltek, az igazi Messiás. S természetesnek kell tartanunk, hogy az a sejtelem annál inkább kínozhatta őket, minél inkább enyészett a századok folyamán az a reményük, hogy az általuk várt Messiás még meg fog jelenni, s minél inkább bebizonyult a történet folyamán, hogy a názáreti Jézus az igazi Megváltó. Kevélységük és szívük keménysége miatt azonban mégsem akarták Jézust elismerni Megváltó gyanánt. Sejtelmes bizonytalanságukban mintegy középúton maradtak: Hisznek is, nem is.

S midőn hasonló kételytől kínzott hitbuzgó híveiknél is mindinkább erősödött a vágy, hogy ők is a Názáretiben keressék üdvösségüket: a rabbik gondolkoztak azon, hogy miképpen szerezzenek részt Krisztusból megváltás után sóvárgó híveiknek, anélkül azonban, hogy a zsidó vallásról át kelljen térniök a kereszténységre. S végre kieszelték azt a módot, hogy megölt keresztények vérének (mintegy szentség alakjában való) használata révén üdvözülhessenek. Ezzel az expedienssel a rabbik nemcsak híveiknek tömeges áttérését akadályozták meg a kereszténységre, hanem elérték azt, hogy saját anyagi érdekeik, állásuk és hatalmuk is meg volt óva. 154
154 Neofit id. m 13a-14b

E kétségbeesett ötleten és hajmeresztő ellenmondáson nem éppen fog csodálkozni az, aki ismeri azokat a merész ellenmondásokat, szánalmas logikai „halálugrásokat" és lélektani rejtélyeket, amelyekkel a Talmudban - a rabbinikus bölcsesség, szellemi mélység és meglepő leleményesség mellett a rabbinikus dőreségek és fonákságok, szörnyűséges képtelenségek és legsötétebb babonák e

legklasszikusabb tárházában - találkozunk.

Az előzőkben vázolt magyarázata után áttér Neofit azon öt esetnek felsorolására, amelynél a zsidók vallási babonából keresztény vért vagy vérhamut használnak. Vallomása szerint, alkalmazzák ezt: (Először midőn a fiúgyermeket körülmetélik. 155

155 Lásd a körülmetélés szertartásának részletes leírását J F Schröder: "Satzungen und Gebräuche des talmudisch-rabbinischen Judentums". Bremen 1851 331-348 old

Mikor az nyolcnapos, a chacham elővesz egy borral telt poharat és (belekeverve) egy csöpp vért a körülmetélés sebének vérével, és egy csöppet megkínzott kereszténynek véréből s jól összevegyíti. Azután a chacham belemártja kisujját a pohárba és kétszer a gyermek szájába teszi, így szólván: »És mondám néked: A te véredben fogsz élni«. (Ezékiel 16, 6.)" 156

156 Neofit id m 14b

E szertartásnak s illetőleg a kétféle vér összekeverésének okát Neofit nyomban meg is magyarázza, ezeket írván:

„Nem tudják ugyanis, miért mondja a próféta kétszer: »És mondám néked: A te véredben élj!« Ezért tesz (a pohárba) a körülmetélés sebéből, meg a megkínzott keresztényéből is vért. (Két esetet tartanak ugyanis lehetségesnek) Ha a próféta e szavakat Krisztus vérére értette, akkor, miként Krisztus az emberek (= a szent pátriárkák) lelkeit, akik nem voltak megkeresztelve vízzel, kiszabadította a limbusból, úgy ez a gyermek is, anélkül, hogy megkeresztelték volna vízzel, üdvözülhessen vízzel megkeresztelt ama keresztény nek vére által, akinek vére a Krisztuséhoz hasonló kínzások között ontatott. Ha pedig a próféta a körülmetélés véréről szól, ez esetben üdvözüljön a gyermek azon vér által, amelyet most (saját körülmetélésénél) ontott." 157

157 A vérgyilkosságok vádlottainak vallomásából tudvalevő, hogy a vért a Krisztus szenvedésére emlékeztető kínzások között szerzik a keresztény gyermekektől, vagyis olyan helyzetbe hozzák az illetőt, amilyenben Jézus meghalt, tudniillik kifeszítve karjait kereszt alakban.

A második eset, amelynél keresztény vért, illetőleg vérhamut használnak, egy vezeklési és böjti nap, amelyen Jeruzsálemnek és templomuknak Nebukadnézár s illetőleg Titus által történt feldúlását gyászolják.

„Hasonlóképpen július (Áb hó) 9. napján, amikor Jeruzsálem fölött kesergnek. Akkor a rabbik a földre ülve, homlokukat meghintik ama hamuval (vérhamuval) amelyet már fönt említettem: Szintúgy megesznek egy azzal a hamuval meghintett főtt tojást s ezt az ételt ők szeudá hammafszéket-nek 158 nevezik." 159

158 Szó szerint, befejező (záró) étkezés, vagyis az utolsó, amely Áb hó 9-ének böjtje elölt van. amellyel tehát e böjti nap beállta előtt felhagytak az étkezéssel Ez a befejező étkezés voltaképpen tejes ételekből és hamuval meghinteti tojásból áll Taanit 30a

159 Neofit id m 14b-15a

Továbbá kötelező Neofit szerint a keresztény vér használata a zsidók húsvéti ünnepén. Itt azonban Neofit inkább csak a tényt konstatálja röviden; részletekbe talán azért nem bocsátkozik, mert arról a keresztények úgyis többet tudnak már a trienti per vallomásaiból és máshonnan. Erről az alkalomról tehát csak ennyit ír:

„Harmadszor húsvétjukkor készítenek meg nem kelt kovásztalan kenyeret sok ördögi tévely között (babonás ceremóniákkal) s a keresztények iránt táplált nagy gyűlölettel. És külön készítenek még egy másik kovásztalant is, amelybe megkínzott keresztény nek véréből készített hamut kevernek. S azon az estén, amelyen a húsvét kezdődik, miután annyi átkozódással és részegeskedéssel már jóllaktak, még a legkisebb zsidó (gyermek) is köteles egy falatot enni abból a kovásztalanból, amelyben megkínzott keresztény nek vére van. Ennek a darabkának (legalább) akkorának kell lennie, mint egy olajbogyónak vagy egy fillérnek; s ezt a kovásztalant efikoimonnak 160 nevezik". 161

160 Az efikoimon vagy afikaumon görög eredetű szó (odavisz, hoz) hebraizált alakja, s akkor jelentése: Utólag felhordott étel, utóétek, csemege, vagy vendégeskedik, lakmároz, tivornyáz), s akkor jelentése: vendégeskedés, dorbézolás, tivornya. Mások szerint: asztali ének, öröménekek, dicsőítő ének
161 Neofit id m 15a-b

Negyedik alkalom a haláleset, hogy a zsidó halott ezáltal megtisztuljon bűneitől.
„Ha meghal valaki közülük - írja Neofit akkor a chacham elővesz tojásfehérjét, összekeveri egy csöpp keresztény vérrel s (e vegyülékkel) meghinti a halott szíve tájékát, miközben elmondja Ezékiel próféta következő szavait 36,25,: »És hintek rátok tiszta vizet, hogy megtisztuljatok minden tisztátalanságtól.«."162
162 Neofit id. m 15a

Végre az ötödik alkalom, amikor keresztény vért használnak, a purim ünnepe. Ez a zsidóknál a féktelen mulatság napja, amelyen átengedik magukat a legkicsapongóbb örömöknek és átdőzsölik az egész éjjelt. Erről Neofit a következő részletes vallomást teszi. „És mindezen felül (használnak keresztény vért) azon az ünnepen, amelyen Adár hó (febr.-márc.) 14. napján Mardokeus és Eszter emlékére ülnek, akik őket Amán kezeiből kiszabadította. Ezt az ünnepet ők purimnak nevezik, amely alkalommal sok gyilkosságot követnek el. Elsősorban az a szokás dívik akkor, hogy mindnyájan, akik jelen vannak a gyülekezeten, Amán helyett megölnek egy keresztényt, miközben Krisztust káromolják."

„E napon, amelyről fönt azt mondtam, hogy purimnak neveztetik, miután megöltek Amán helyett egy keresztényt, a rabbi néhány háromszögletű édes pogácsát készít és azokba a pogácsákba belekever egy keveset annak a meggyilkolt kereszténynek a véréből. Ezeket szét-küldi a zsidók között, akik ismét másoknak küldenek belőle és, ha van, keresztény jóbarátainak is. Ezt a küldözgetést ők misloach manót-nak 163 nevezik."
163 Ételajándék küldése. (Zsargon-kiejtése mislóach mónosz vagy mónesz)

„E vérről jövendölt Jeremiás 2, 34, aki azt mondja: »És kezeitekben ártatlan lelkeknek vére találtatott«. Szintúgy még világosabban Ezékiel próféta is, amidőn mondja 33, 25.: »így szólt az Úr Isten: Kik vérrel esztek, és szemeiteket fölemelitek undokságaitokra, és vért ontotok«."

„Valóban minden beteljesedett a zsidó népen, mert purim éjjelén az egész világon nincs egy józan eszű zsidó sem, hanem mind megbolondul. Megvalósul akkor rajtuk Mózes átka, aki azt mondja Deut. 28, 28.: »Megver téged az Úr tébolyodással és elmeháborodással«. És akkor sok keresztény gyermeket lopnak, melyeket aztán rejtve tartanak húsvétukig (mert az már nincs messze purimtól), hogy megkínzottól való vérük lehessen a kovásztalan kenyérhez. Purimkor ugyanis nem kell megkínzottól való vér, (akkor) csak megölni igyekeznek egy keresztényt Amán helyett. Húsvétkor azonban, amikor Krisztus helyett (ölik meg), megkínzottól valónak kell lennie, mert Krisztus is meg lett kínozva. Éppen emiatt kisgyermekeket fogdosnak, egyrészt hogy (könnyebben) megkínozhassák, másrészt, mert Krisztus is megőrizte tisztaságát (ártatlanságát). Erre vonatkozólag szólt már előbb a Szentlélek Jeremiás szája által 5, 26., mondván: »Mert hűtlennek találtatott az én népem, és tort vetett, hogy az embereket megfogja és hogy megrontsa azokat«."

„Ki is kergették őket (a zsidókat) a vér miatt sok helyről. Így száműzték őket Spanyolországból és más helyekről is a gyermekek gyilkolása miatt. Miként azt Ezékiel próféta meg is jósolta 35, 6.: »Mert vérben vétkeztél, a vér üldözni fog téged«." 164
164 Neofit id m. 15b

Végre leleplezi Neofit, hogy purimkor azért sütik a zsidók háromszögű alakra azokat az édes pogácsákat, hogy gúny tárgyává tegyék az imádandó Szentháromságot, amelyben a keresztények hisznek. És midőn e pogácsákat a keresztényeknek is ajándékozzák, mintegy le akarják tiporni az abban való hitet és könyörögnek Istenhez, hogy alázza meg és törje össze mindazokat, akik a Szentháromságban hisznek. Átadjuk azonban a szót itt is Neofitnak:

„De miért készítik ők purim ünnepén a háromszögletű pogácsákat, amelyekről fönt szólottam? Ezt a titkot is föl fogom tárni a keresztények előtt, követve a bölcs Salamon ezen szavait: »Nem fogom elrejteni a titkokat, hanem napfényre hozom azokat«. (Bölcsesség k. 6, 24.)."

„A keresztény vérrel kevert háromszögletű pogácsákat azért készítik a zsidók, hogy kigúnyolják a keresztényeket, akik a Szentháromságban hisznek és hogy Isten megalázza az összes keresztényeket, akik a Szentháromságban hisznek."

„Valóban beteljesedtek a zsidók átkozott népén azok a szavak, amelyeket az Úr Izaiás prófétának mondott (6, 90: »Menj és mondd meg e népnek: Füleitekkel hallani fogtok, de nem fogjátok megérteni; szemeitekkel látni fogtok, de nem fogjátok megérteni; mert megkeményedett e népnek szíve, és füleivel nehezen hallott és szemeit behunyta stb.«."
„És igazán megkeményedtek szíveik, és csukva vannak szemeik, hogy nem vették észre, hogy hiszen az összes próféták jövendöltek a Szentháromságról." 165
165 Neofit id m 16b- 17a

Itt aztán kimutatni törekszik Neofit egyes szentírási helyekből, hogy a Szentháromságnak mind a három személyére, az Atyára, a Fiúra és a Szentlélekre már az Ószövetségben vannak utalások. Ezt azonban, mint feladatunk körén kívül eső dolgot, mellőzhetjük.

Íme közöltük a moldvai volt rabbinak leleplezéseit és vallomásait. Feltárultak előttünk a vér misztériumának legtitkosabb rejtelmei, oly megdöbbentő valóságok, amelyekről a keresztény társadalomnak századokon át nagyobbrészt sejtelme sem volt. Most azonban, hogy végre feltárultak azok, meglepő világot vetnek nemcsak az elmúlt századok folyamán, hanem a Neofit után fölmerült vérgyilkossági esetek vádlottainak vallomásaira egyaránt, 8 a lényeget tekintve, teljesen igazolják a XIII. században élt chantimpréi Tamás értesítését.

Ámde Neofit korszakot alkotó részletes vallomásai után sincs még minden megfejtve. Van még egy-két homályos pont, amely még magyarázatra szorul. Még mindig rejtély marad előttünk e förtelmes babona fanatikus híveinek gondolatmenete.

Nincs ugyanis kielégítő módon megfejtve az az ellenmondás, amely abban rejlik, hogy az illetők a keresztények gyilkolásával egyrészt ellenük táplált gyűlöletüknek akarnak kifejezést adni, illetőleg Krisztust kicsúfolni, másrészt meg éppen e keresztény vérnek használata által akarnak részt nyerni Krisztusból s illetőleg elnyerni az üdvösséget.

Arra meg éppen nem ad semmiféle magyarázatot Neofit, hogy voltaképpen hogyan is vélnek az illetők egy keresztény gyermek vérének használata által Krisztusból részt nyerni. Mindenesetre nehéz, de érdekes és fontos kérdések ezek.

Megfejtésükkel a XIX. század későbbi folyamán nem egy komoly tudós foglalkozott, hogy ezáltal a keresztény vérhasználat babonás szokását, ha nem is igazolva, de -hogy úgy fejezzük ki magunkat - mintegy jobban indokolva lássuk. E fejtegetéseket és különféle magyarázási kísérleteket azonban, történeti tárgyalásunk kronológiai sorrendjére való tekintettel, majd csak később fogjuk közölni.

Aki azt gondolná, hogy a „sötét" és „babonás" középkor szintje fölött oly magasan álló XIX. században, amelyről oly fennen hirdetjük, hogy tudomány, kultúra, humanizmus jóformán a netovábbját érte el benne, már nem fordultak elő vérgyilkosságok - alaposan csalódik.

A kultúra és fölvilágosultság haladtával a vérgyilkosságok nemcsak nem szűntek meg, de még csak nem is apadt a számuk, sőt ellenkezőleg, a följegyzett esetekből az a megdöbbentő tény állapítható meg, hogy e században sűrűbben fordultak elő, mint a múltban bármikor, mégpedig nemcsak a kultúrától elmaradt Ázsiában és Afrikában, hanem éppen Európában is. Míg ugyanis a múltban egy. egy

században átlagosan 7-8 vérgyilkosságot derítettek ki, addig a XIX. században a fölmerült vérvádi esetek jóval meghaladják a százat s ezekből körülbelül ötven esetben kétségtelenül be is bizonyult a vérgyilkosság. 166
166 K de Ch. Pawlikowski „Der Talmud in der Theorie wid in der Praxis" Regensburg 1866 272 old.- B Freimut "Die jűdischen Blutmorde von ihrem ersten Erscheinen in der Geschichte bis auf unsere Zeit". Münster i. W. 1895 35 old.

Vajon miben rejlik ennek a jelenségnek oka? Bajos volna egészen határozottan megmondani. Annyi azonban kétségtelen, hogy a rendőrség és az igazságszolgáltatás tökéletesített szervezete, valamint a modern sajtónak ébersége és élénksége is sok tekintetben hozzájárul ahhoz, hogy sok vérgyilkosság, amelyet különben talán sohasem fedeztek volna föl, mint manapság kiderül. Feltűnő azonban másrészt az a meglepő tény, hogy csaknem valamennyi esetben, még akkor is, ha a vérgyilkosság a vádlottakra rábizonyult, sőt ha azt ezek be is vallották, a terhelteket, illetőleg a halálra ítélteket fölmentették és szabadon bocsátották.

Ez utóbbi jelenségnek okai már nyilvánvalóbbak. A XIX. század eminenter a zsidó befolyás és hatalom növekedésének s az emancipációnak korszaka. Az emancipációval azonban Európa felvilágosult, liberális és szabadkőműves „állambölcsei" hamisan értelmezve az egyenlőség s szertelenül gyakorolva a testvériség magasztos elveit, túllőttek a célon és félreismerve a zsidóság igazi szellemét, amely kiegyenlíthetetlen ellentétbe helyezkedik mindenkor a keresztény szellemmel és kultúrával, alaposan elszámították magukat s olyan fölfordult helyzetet teremtettek, amelyből emberileg bajos megmondani, mikor s lesz-e még egyáltalán valaha teljes kimenekülés.

A zsidó hatalom növekedésének s az emancipációnak következménye volt ugyanis, hogy a társadalmi viszonyokban teljesen megfordult a kereszténység és zsidóság egymáshoz való helyzete, úgyhogy e tekintetben messze a középkor mögé jutottunk. Nevezetesen míg a középkorban a kereszténységé volt a hegemónia minden téren, amely a zsidóságot, mint a kereszténység perszonifikált ellenesét bölcs korlátokkal féken tudta tartani; addig a XIX. században az emancipált zsidóság ragadta magához a hegemóniát mindig több és több téren s fejére nőtt felszabadítóinak, sőt támadójává lett egyenjogúsítóinak elannyira, hogy immáron, fájdalom, sok helyütt a kereszténység jutott inferioritásba.

És e megváltozott helyzetben a zsidóság pénze és hatalma csaknem minden országban oly befolyáshoz jutott, amelynek túlsúlya majdnem minden téren érezhető s amely előtt, sajnos, sokszor az igazságszolgáltatás is kénytelen meghajolni. 167
167 Hogy mire képes a keresztény társadalommal szemben a zsidóság rohamosan megnövekedett befolyásává! és prepotenciájával, annak illusztrálására nézve vö például a francia publicista Edouard Adolphe Drumont "La France juive. Essai d'histoire contemporaine (Paris, 1886) című kétkötetes polemikus művét amelyben megdöbbentő módon tárja föl hazájának elzsidósodását. Ez a nagy feltűnést keltő munkája, amelynek révén a szerző világhírnévre tett szert, németre is le lett fordítva, amelynek több kiadása is látott napvilágot. A zsidóság elhatalmasodására és térfoglalására nézve v.ö. még Verax "La Roumanie et les Juifs" Bucarest 1903,- ifj. Weszprémy Kálmán "A magyarországi zsidók statisztikája Debrecen. 1907, - Sombart: "Die Juden und das Wirtschaftsleben", Leipzig, 1911 s ugyanattól "Die Zukunft der Juden" Leipzig. 1912

S éppen ez utóbbi körülményben rejlik e század vérgyilkossági pereinél tapasztalható másik jelenségnek magyarázata: e bűntények megtorlásának elmaradása.

Tagadhatatlan tény ugyanis, hogy zsidó pénz és hatalom bénította meg a vérgyilkossági perekben az igazságszolgáltatást, vakmerően és igazságellenesen már eleve is befolyásolva az ítélkezésre hivatott bíróságot s végeredményben csaknem minden egyes esetben kimentve a terhelt hitsorsost.

„Ne csodálkozzunk ezen - mondja leplezetlenül Freimut - zsidók ülnek miniszteri székekben; sajtójuk és irodalmuk által a zsidók irányítják a közvéleményt, sok

tekintetben még a tudományt is számos tanáraik útján; egész államok és országok sorsa tőlük függ, mert elvitázhatatlan tény, hogy a magas pénzügyi köröket korlátlanul dominálják - csak egy tollvonása Rothschildnak, amellyel felmondja a hitelt, és egy egész ország csődbe kerülhet. Így állván a dolgok, nem ritka jelenség, hogy ha vérgyilkossággal vádolnak egy zsidót, ennek hitsorsosai megvesztegetik a tanúkat, ügyvédeket, sőt még a bírákat is. De még tovább is mennek: Ha a bűntett már rá van bizonyítva a vádlottra és ha az már be is vallotta azt, akkor ők óriási pénzösszegekkel kiváltják a halálra ítélt gonosztevőket, akik így büntetlenül szabadon bocsátatnak; amint ezt a damaszkuszi eset bizonyítja. Hatalmas tusára kelnek ilyenkor a zsidó arany és az igazságosság és szégyen gyalázat, napjainkban az utóbbi rendesen a rövidebbet húzza. Szégyenfoltja ez a XIX. század igazságszolgáltatásának, metsző kigúnyolása e század annyira magasztalt szabadságának és egyenlőségének, amely meghajlik a zsidóság hatalma előtt!"

„A középkorban is megkíséreltek a zsidók az ellenük fölmerült »causes célébres« (nagy feltűnést keltő perek) alkalmával minden lehető fortélyt és vesztegetést; de ezeken csaknem mindig győzedelmeskedett annak a kornak annyira lekicsinyelt igazságszolgáltatása. Akkor a zsidók nem voltak oly hatalmasak, másrészt pedig a keresztény elvek jobban éltek a köztudatban, s a törvény embereinek igazságérzéke kevésbé volt megvesztegethető; míg napjainkban a »sacra auri fames« uralkodik mindenütt és a zsidók hatalmába hajt mindent és mindenkit."168
168 B. Freimut "Die jüdischen Blutmorde von ihrem ersten Erscheinen in der Geschichte bis auf unsere Zeit" Münster i. W. 1895 36 old

Ki csodálkoznék tehát, ha látja, hogy a keresztény népben ilyen tapasztalatok után fellázad a jog- és igazságérzék s abban a tudatban, hogy a zsidók mindenhatóságával szemben hiába vár igazságos elégtételt, végső elkeseredésében nem egy helyütt pogromokkal és lincselésekkel torolja meg a vérgyilkosságot nemcsak elkövetőin, hanem, sajnos, nem egyszer ártatlan zsidókon is.

Újabb gyilkosságok, vádak, XIX század

A XIX. század minden egyes vérgyilkossági esetét természetesen nem ismertethetjük e vázlatos történelmi tanulmányunkban, 169 amint eddig is csak a főbbekkel foglalkoztunk. Éppen azért e századnak jellegzetesebb s többször nagy feltűnést keltő perekkel járó eseteiből is csak néhányat ismertetünk.
169 Lásd különben ezek részletes jegyzékét: K. de Ch Pawlikowski "Der Talmud in der Theorie und in der Praxis. Eine literar-historische Zusammenstellung," Regensburg, 1866, 272-308 o. Ónodi G. "Tisza-Eszlár a múltban és jelenben" Budapest 1885 156-194 és 209-264 old. H. Desportes "Le mystere du sang chez les juifs des tous les temps" Paris 1890. 188-243 ols (A Dublinban megjelenő "Irish Catholic" valamint a párizsi "Univers" nagy elismeréssel szóltak annak idején e műről, amelyhez Drumont Ede előszót írt. A szerző XII. Leó pápának is elküldte művének egy példányát. Ez alkalommal Rampolla bíboros államtitkártól levelet kapott, amelyben a pápa köszönetét és elismerését tolmácsolja.(Vö. "Magyar Sion" 1890, 79. old) B. Freimut "Die jüdischen Blutmorde stb." Münster i.W. 1895 37-96 old. Aránylag legkimerítőbb jegyzéket hoz Fr Frank "Der Ritualmord vor den Gerichtshöfen der Wahrheit und der Gerechtigkeit". Zweite Auflage Regensburg 1901 228-302., amelyben azonban kétes, bizonytalan és határozottan hamis vérvádi esetek is vannak fölsorolva. A szerzőnek, aki kath. plébános, az egyes eseteknél tagadó végítélete azonban nem mindig felel meg a valóságnak, mert azok táborából való, akik törik-szakad, a vérvád teljes alaptalanságát és lehetetlenségét iparkodnak kimutatni. H.L. Strack, „Das Blut im Glauben und Aberglauben der Menschheit« Aufl Leipzig. 1911. 126-127 old Alb. Hellwig "Ritualmord un Aberglaube+, Münster, W. 1914 10-53 old. Ez utóbbi két szerző nemcsak azt tagadja, hogy e gyilkosságoknál vallási babona szerepelt, hanem a zsidók bűnösségét sem látja bebizonyítva. Alb Monniot "Le crime rituel chez les Juifs". Paris. 1914 214-306 old. Közli a legutóbb lefolytatott kievi bűnpert is.

Erre a kiváló munkára, melyhez Drumont Ede írt előszót, különösen felhívjuk a t. olvasók figyelmét. Megjelent Pierre Téqui könyvkiadónál Paris. Rue Bonaparte 82.

Egyébként eltekintve attól hogy a legtöbb esetben, csekély variációkkal amúgy is csak ugyanaz a szomorú barbár látvány ismétlődik, az ismertetendő néhány jellemző esetből is eléggé ki fog tűnni, hogy e gyilkosságokat az illetők leginkább a purim ünnepe vagy húsvét táján követték el, s hogy csaknem minden egyes esetben keresztény vért iparkodtak szerezni.

1.

A XIX. század első feléből nem hallgathatjuk el azt a különös esetet, amely éppen Neofit könyve megjelenésének esztendejében történt Bajorországban, s amelynek szerencsétlen áldozata a buchhofi Makkel fiúcska.

Erről az esetről Oertel Frigyes, markt-lenkersheimi lutheránus plébános „Was glauben die Juden" (Bamberg, 1823.) című munkájában a következőket írja. 170
170 Közölve K. de Ch Pawlikowski "Der Talmud stb" id. m. 272-276 oldalán

Mintegy tíz órányira Nürnbergtől Würzburg felé Ullstadt és Leyenfeld helységek között van egy tanya, amelynek Bochhof a neve. Egy odavaló Makkel nevű lakosnak házába minden héten eljárt néhányszor a sugenheimi Hirsch zsidó. Mikor a közlendő eset történt, 72 esztendős férfiú volt. Ez a zsidó Makkel fiacskája számára rendesen cukros süteményt szokott hozni, amivel a gyermeket egészen magához szoktatta, úgy hogy készségesen engedelmeskedett neki.

1803. március 10-én déltájban Hirsch ismét elment a buchhofi tanyára. Makkel harmadfélesztendős fiacskája a ház ajtaja előtt éppen egyedül játszadozott. Anyja, amikor a zsidó belépett, ebédnél ült a cselédséggel; atyja azonban távol volt a háztól. A zsidó alighogy belépett, kijelentve, hogy a juhászhoz kell mennie, már el is távozott.

Az ebéd elköltése után utánanéztek a ház ajtaja előtt játszadozó gyermeknek; ez már nem volt ott. Nyomban elmentek tehát a juhászhoz kérdezősködni a gyermek felől, mert a zsidó többször vitte már oda magával. Itt azonban azt mondták, hogy ma a zsidó még nem is járt ott, s a fiúcskáról sem tudnak semmit. Azonközben a juhász kihajtván a nyájat, látta, hogy a zsidó a közeli erdőből a földeken keresztül siet Buchhof felé. Amint ide érkezett, remegve ő is segített keresni a gyermeket egyre azt kiáltva: „Csak keressétek, ki tudja, nem falta-e föl a kutya!"

Miután minden keresés-kutatás hiába való volt, följelentették a dolgot a hatóságnál. A következő napon tartott kihallgatásnál Hirsch zsidó a leghatározottabban tagadta, mintha az előző napon Buchhofban volt volna. Mikor pedig a fiú atyja tanúkkal akarta bizonyítani, hogy a zsidó igenis ott járt, a bíróság fenyegetésekkel és dorgálással elutasította őt.

Mert még mindig nem adták föl teljesen a reményt, hogy megtalálják a gyermeket, újból átkutatták az egész környéket s bejárták az erdőket. Mindenki azon fáradt, hogy a fiúcskának nyomára akadjon. De hiába minden, nyomtalanul eltűnt.

Végre a tizenkettedik napon, favágók, akik mint az előző napokon is rendszeresen kora hajnalban munkára mentek, Buchhof közelében szabad mezőn az úton fekve találták a gyermeket. Halva volt, szájában vér s nyelve alatt megsebezve. Nyilvánvaló volt, hogy csak az előző éjjel hozta ide valaki, mert a gyermek keresése alkalmával éppen ezen a helyen is többször jártak, a favágók pedig naponkint kétszer is elmentek arra anélkül, hogy ott a gyermeket észrevették volna. Különben a gyermek teteme is elárulta, hogy még egy napja sincs, hogy halott, nevezetesen az a körülmény, hogy vére még melegen folyt; valamint az is, hogy bár az idő napok óta esős s az út sárral volt telve, a gyermek ruhái és teste mégis egészen tiszta.

Ki volt tehát zárva, hogy a gyermek eltévedt, mert különben már régen éhen halt

volna. Bizonyosan csak az előző éjjelen, vagy este ölték meg és hozták ide, hogy hullájától megszabaduljanak s azt a látszatot keltsék, mintha Buchhof környékén eltévedt s végre éhen meghalt volna. A gyermek atyjával el akarták hitetni, hogy a fiacskája holttestén még érezhető melegség az ezen évszakban már átmelegedett földtől ered, amit jegyzőkönyvbe is vettek azzal a megjegyzéssel együtt, hogy a gyermek megfagyott. Mikor az atyját felszólították, írja alá ezt a jegyzőkönyvet, az eleinte vonakodott ezt megtenni, sok fenyegetés után azonban kijelentette: „No, hát akkor hazug jegyzőkönyvet kell aláírnom. Nem igaz, hogy gyermekem megfagyott. A föld meleg volt s a földtől a gyermek is még meleg - és mégis megfagyott?".

A temetés napján tíz tallér büntetésének terhe alatt megtiltották az atyának, hogy gyermeke tetemét a temetőben bárkivel is megtekintesse. Ő azonban a fenyegetéssel nem törődve, a büntető törvénykönyvbe ütköző kifejezéseket is használt a hatósági szolga ellen s megengedte, hogy gyermekét mások megtekintsék. Azonban ezért később mégsem büntették meg.

Egy törvényszéki hivatalnok felszólítás nélkül, merő kíváncsiságból Buchhofba ment, hogy az egész dolog lefolyását s a helyszínét, ahol a gyermeket tizenkettednapra megtalálták, maga az atya mondja el és mutassa meg neki.

Ez a hivatalnok aztán a zsidók hátrányára magyarázta az esetet. De midőn utóbb felsőbbségének parancsára a halált alaposabban kellett volna megvizsgálnia, csakhamar más „meggyőződésre" jutott s bizonyos eszközökkel rábírták, hogy a gyermek halálát nem is kutatva - mert úgy gondolkozott, mint az egyszeri varga: Ami meghalt, holtnak kell maradnia - csak azokat a gúnyiratokat tegye vizsgálata tárgyává, amelyeket a zsidók elvakult védelmezői ellen írtak s így ártatlanokat megbüntettessen.

A zsidókhoz egyáltalán lehetetlen volt hozzáférni. Mert a gyermek eltűnésének napjától fogva az Aisch melletti Neustadtban levő akkori kerületi főnökséget mind a kerületbeli, mind a más vidékről való zsidók addig ostromolták, míg csak az ügy megelégedésükre nem volt elintézve. Sőt a kerület egyes embereiben is a zsidók a legbuzgóbb védőkre találtak, akik társaságokban a zsidókat mint felvilágosult s minden babonától ment népet magasztalták, ellenben mindazokat a keresztényeket, akik csak beszélni is mertek erről az esetről, ostobáknak és babonásoknak nyilvánítottak. A világ fiai okosabbak voltak a világosság fiainál, akik pedig eredeti nyelven olvasták a zsidók hitére és babonáira vonatkozó badarságok egész halmazát.

Mikor a buchhofi juhász egy sugenheimi zsidó legényhez így szólt: „Ti akasztófára való kópék, honnan veszitek ti most a pénzt vesztegetésre és a dolognak eltussolására?!", ez azt felelte: „Hát nagy a zsidóság; ha egy-egy csak nyolc krajcárt ad, százezer forintot hozhatunk össze". Hasonló beszédet a lenkersheimi zsidóktól is lehetett hallani.

Milyen általános volt akkor a zsidóság között a rémület, abból is kitűnik, hogy naponkint imaórákat tartottak s hogy felvilágosultaknak látszani akaró zsidók tőlem - mondja Oertel - és több más paptól is kérdezték: hiszik-e, hogy a zsidóknak szükségük van keresztény vérre; s nem tudjuk-e, hogy nekik, mint zsidóknak, nem szabad vért élvezniük? - Oertel azt válaszolta: „Ami engem illet, teljesen elhiszem, hogy nincs szükségük keresztény vérre, mindamellett azonban meg lehetnek győződve e vérnek különös hatásáról és a babona mindent igazol". Erre aztán elhallgattak s elkotródtak.

A buchhofi esetnek közelebbi boncolgatása semmiképpen sem szolgál a zsidók ártatlanságának igazolására. Ugyanis:

1. A zsidó Hirsch, aki már jó ideje magához szoktatta a fiúcskát, 1803. március 10-én Buchhofban teljesen egyedül találta azt szülei házának ajtaja előtt s nem tellett el még egy negyedórának fele sem, midőn ő is s a gyermek is eltűnt.
2. Mindkettőnek eltűnése után, a zsidó a közeli erdőből a földeken keresztül - tehát nem az utakon - ismét Buchhofba jött nagy ijedten s maga is segített a

gyermeket keresni.
3. Minthogy a zsidó már jó ideje magához szoktatta a gyermeket: S mivel nem volt a juhásznál, s tehát a gyermekkel egyidőben tűnt el s mivel továbbá minden várakozás ellenére, ijedten s remegve jött vissza az erdőből Buchhofba - mindez gyanút keltett az aggódó szülődben s arra indította őket, hogy a bíróság előtt ellene vádat emeljenek.
4. A zsidó a másnap tartott kihallgatás alkalmával tagadta, hogy március 10-én Buchhofban volt, pedig e napon ő is segített ott keresni a gyermeket.
5. A fiú atyja tanúkkal akarta bebizonyítani Hirsch állításának az ellenkezőjét, de fenyegetésekkel és dorgálásokkal elutasították.
6. Tizenkettednapra halva találták a gyermeket a nyelve alatt megsebezve, a szájban vérrel és a sáros idő ellenére egészen tiszta ruhában.

Minden gondolkozó olvasó maga is levonhatja mindezekből a következtetést.

Egy másik különös eset Oroszországban történt 1823-ban. A witebski kormányzóság Wiclicz nevű városában, április 24-én a zsidók ellopták és megölték Iwanow Jemelian rokkantnak negyedfélesztendős fiacskáját s aztán egy közeli fenyves ligetbe vitték, ahol május 4-én reggel Karpoff Leon katona és Gorohowa Melania nevű asszony rábukkantak. Különböző tanúvallomások összetalálkozása alapján a gyanú Berlin Schmerko zsidó kereskedőre esett. 171
171 Közölve K. de Ch. Pawkikowski „Der Taimud stb id m 280-282 oldalán

A meggyilkolt gyermeken azonnal eszközölt hullaboncolásnál, amelyet az e végből összeállított bizottság jelenlétében maga Lewen törzsorvos végzett, a következőket állapították meg.

1. A bőr a test sok helyén, nevezetesen a karokon, lábakon, törzsön, homlokon, fejen gyapjúkendővel vagy kefével eszközölt erős dörzsölés folytán mintegy gyulladásos, sárgás-piros és egészen érdes volt, miként az közönségesen történni szokott, ha a testet sokáig s erősen dörzsölik.
2. A jobb karon az ököltől a könyökig, mind belső, mind külső oldalán, öt kis seb volt látható; a bal karon hasonlóképpen három; a jobb láb hátsó oldalán a térd fölött, továbbá a háton egy; a fejtető s a fej jobboldalán a fül mögött négy seb, amelyek a koponyacsontig hatoltak, anélkül azonban, hogy ez meg lett volna sértve, valamennyi kicsi, kerek és nem mélyebb 1/10 hüvelyknél, hasonlóak az öregebb szemű söréttől származó lőtt seb sérüléseihez; ezeket azonban valami tompa eszközzel okozták, mégpedig - miként a törzsorvos hiszi - egy szöggel, amelynek hegyét e célból letörték.
3. Feltűnt, hogy a bőr mindkét lábon a térd alatt egy kis arasznyi szélességben sötétszínű, csaknem fekete volt, amiből könnyen lehetett arra következtetni, hogy erős összeszorítástól ered, amivel a vérkeringést megakadályozták.
4. A fogakhoz erősen odaszorított ajkak s a száj felé nyomott orr, valamint a nyakon, a nyakszirten egy vérrel aláfutott sötétpiros jel azt mutatta, hogy a száj valami kötelékkel össze volt szorítva, amely a nyak körül volt csavarva.
5. A gyermek gyomra, belei teljesen üresek voltak s csak levegővel telvék, különben pedig egészséges állapotban minden rossz szag és feloszlás nélkül.

Mindezen körülményekből a hullaboncoló törzsorvos a következőket állapította meg:

I. A gyermeket célzatosan kínozták meg így.
II. A sebek nem söréttől származnak, mert először egyetlen egy sörétszemet sem találtak, s ez esetben a sebek nem lehetnének mind egyforma mélységűek s különben néhánynak be kellett volna hatolnia az izomrétegekbe is; s ami a legfőbb: a sörétszemek nem találhattak volna egyidőben elölről, hátulról s oldalról is.
III. A teljesen üres belekből arra kell következtetni, hogy a fiú, minthogy szüleinél jól táplálkozott (mert a boncolásnál a bőr alatt mindenféle zsírréteg volt látható), több napon át szűkösen táplálkozott.
IV. Szája erősen be volt szorítva, hogy kiáltását elfojtsák.
V. Valami posztófélével vagy kefével dörzsölték, hogy a vérét erős mozgásba hozzák.

VI. A lábak erősen össze voltak szorítva, hogy a vér keringését inkább a test felső része felé tereljék.
VII. Tizennégy különböző helyen szurkálták vagy inkább megfúrták, hogy közvetlenül a bőr alatt levő vért lecsapolhassák.
VIII. A bűntényt a gyermeket levetkőztetve követték el, mert ingecskéjén egyetlenegy csepp vért sem lehetett látni.
IX. Ez a barbárság pedig legföljebb két-három nappal a holttest föltalálása előtt történhetett.

Azonban e feltűnő jelenségek, a többrendbeli tanúvallomások és sokféle körülmények összetalálkozása ellenére ezt a pert egyszerre csak beszüntették s a vádlottak büntetlenül megmenekültek. Vajon miért...? Minő gondolatokat válthat ki ilyen eljárás az elfogulatlan s gondolkozó olvasóból...?

2.

Figyelemreméltó, amit Lipinski, Varsó városának szenátora 1826. október 26-i kelettel ír naplójában. 172
172 Közölve ÓNODY Géza Tisza-Eszlár stb. id. m. 171 old.

„Ma reggel egy rakás tűzifa alá rejtett ládában egy ötéves leánygyermeket találtak meg. A leányka azt mondta megmentése után, hogy őt a zsidók fogták el és dugták a ládába, és név szerint több zsidót jelölt meg, közöttük a zsidó hitközség rabbihelyettesét is. A sajátságos ügy nagy port vert föl s az itteni zsidóság sok tagját erősen kompromittálta."

Azután hozzáteszi: „Mindamellett azt hiszem, hogy ez az eset is, mint sok hasonló, amelyekről alkalmunk volt értesülni, a zsidók hatalma által latba vethető befolyással el fog simíttatni".

És valóban a tisztán látó szenátor előrelátása igaznak bizonyult. Az ügyet csakhamar elhallgatták és a megindított bűnügyi vizsgálat annyira elhúzódott, hogy végre is - befejezetlenül maradt.

3.

Meglepő az a merénylet is, amely 1829-ben történt Olaszországban. 173
173 A Laurent "Relation historique stb". Paris. 1846 id. m. II k. 307 old . - H Desportes „Le mystére du sang chez les Juifs stb ", Paris, 1890, - B Freimut „ Die jüdischen Blutmorde stb. ". Münster i. W. 1895 id. m. 37 sk old.

A francia származású Gervalon Antal kereskedő volt Turinban. Egy alkalommal felesége kíséretében az ottani zsidónegyedbe, a gettóba ment, hogy lebonyolítsa üzleteit több ottani lakossal.

Amíg ő alkudozott a zsidókkal, felesége rövid sétára indult a gettó szűk utcáin. Azonban alig haladt annyira, hogy férje már nem láthatta, sem nem hallhatta, mindenfelől zsidók rohantak ki a házaikból; körülvették az asszonyt, egy házba hurcolták és sötét lépcsőkről letaszították egy alsó helyiségbe.

Csakhamar ott termett két rabbi, akik miután az asszony felső testét meztelenre vetkőztették, imákat mondtak fölötte s aztán így szóltak hozzá: „Készülj a halálra!"

Aközben a férj az izgatottságtól és rémülettől csaknem eszeveszetten kereste nejét mindenütt, de nem találta sehol. Egyik barátja figyelmeztette, hogy a zsidók bizonyos napokon keresztényeket szoktak rabolni, hogy megöljék. Erre Gervalon maga mellé vett néhány katonát és bejárta az egész zsidónegyedet, szüntelen és kétségbeesetten felesége nevét kiáltva. Kiáltása lehatolt a fogoly asszonyhoz, aki a kétségbeesés bátorságával teljes erejéből kiáltá: "Antal, itt vagyok!" Gervalon és a katonák a hang irányát követve, behatoltak a házba, feltörték annak a helyiségnek ajtaját és megmentették a rémülettől félig halott asszonyt.

A zsidók nagy összeget fizettek - s ezzel a dolog el volt intézve.

Báró de Kalte ezt a megjegyzést fűzi leírásához: „Ez a tény kétségtelenül bizonyítja, hogy a zsidók Európában ugyanolyan bűntetteket követnek el, mint Damaszkuszban".

4.

Engelmann János, kiváló jogtudós s a dorpati egyetemen az orosz jog tanára, periratok alapján: „Anklagen der Juden in Russland, aus den Criminalacten" (Leipzig, 1864) című könyvében a következő vérgyilkossági bűnesetet közli, amely 1831-ben Szent-Pétervárott törvényszékileg tárgyaltatott. 174
174 Közölve Ónody Géza "Tisza-Eszlár stb" id m. 169 old. - B Freimut "Die jüdischen Blutmorde stb." id. m. 38-39 old.

Ennek a pernek a tárgya egy orosz gárda-altiszt leányának a zsidóktól való meggyilkoltatása volt, s eredményei a többi között ezek:

1. Az ítélet hozatalánál, amely halálra szólt, a bírák közül kettő bebizonyítva látta, hogy a zsidók vallásos babonából ölték meg a gyermeket.
2. Egy másik bíró szintén konstatálta, hogy a bűntény teljesen rábizonyult a zsidókra, azonban mégis kisebb büntetés mellett szavaz, mert enyhítő körülményül kiemelte, hogy a vádlott zsidók azon hitbeli meggyőződésből követték el a gyilkosságot, hogy azzal Istennek tetsző művet végeznek.
3. A negyedik bíró ugyanezen véleményhez csatlakozva, bár a bűntényt teljesen beigazolva látja valamennyi vádlott ellen, mégis enyhébb büntetést óhajt.
4. Az ötödik bíró kijelenti, hogy noha meg van győződve a régebben eléje terjesztett esetekből is, hogy vannak a zsidók között eltévelyedettek, akik a vérgyilkosságot űzik, s ma is képesek ilyen bűntettek elkövetésére, azonban a jelen esetben elégtelennek tartja a bizonyítékokat.
5. A főprokurátor (a közvádló államügyész) a két első bírónak véleményéhez csatlakozik.

A pernek kimenetele az lett, hogy a birodalmi főtörvényszék ezt a bírói ítéletet odamódosította, hogy a vádlottak egyenkint 100 kancsuka-ütésre és 30 esztendei szibériai kényszermunkára lettek ítélve.

5.

Jellemző az a vérgyilkossági eset is, amely 1832-ben a tolnamegyei Pincehely vidékén s az a merénylet is, amely utóbb ugyanitt történt. Mindkét esetre vonatkozó okmányok a szekszárdi levéltárban találhatók. Az esetek részletei röviden a következők. 175
175 Közölve Ónody Géza "Tisza-Eszlár stb " id mű 156-157 old

Az 1832. év szent Mihály hetében, vasárnap Szűcs Ádám pincehelyi lakos Julianna nevű 12 éves leánya a Tamási felé vivő úton, az úgynevezett marcinai dűlőben találkozott egy kocsival, amelyen három zsidó és egy zsidó leány ült.

A zsidó leány a kis Juliannához csatlakozott s őt egy darabon kísérte, majd ugyanazon úton hamis ígéretekkel visszacsalta, mire ezalatt a kukoricásban rejtőző zsidók előugrottak. A leányka, támadó szándékukat látván, futásnak eredt, de egyike a zsidóknak egy furkós bottal fejbevágta; a leányka lerogyott s a furkó a botról lepattant, melyet később megtalálták s mint „corpus delicti"-t Szekszárdon a törvényszék előtt felmutattak.

A zsidók a leány gégéjét elmetszették s kifolyó vérét üvegekbe fogták föl. Midőn a hullát utóbb megvizsgálták, nem találtak vért benne. A három főtettes: Két veszprémi és egy görbei pálinkafőző volt, akik midőn őket a pandúrok keresték, mindenkor eltűntek hazulról. A megyei őrök sokszor mondták a leány anyjának kérdezve, mikor Szekszárdra ment: „A kend kisleánya volt az, akit a zsidók megöltek? Hiába fárad kend, zsákszámra hordták már ide a zsidók a pénzt". S csakugyan, mint valami mágnásokat, üveges hintókban talált ott a szegény anya mindig zsidókat.

A gyilkossági bűntény nyolc év múlva magának a zsidó leánynak vallomásából jött napfényre, aki már akkor keresztény hitre tért s lelkiismeretétől furdaltatva beszélt el mindent. Szűcs Ádámnénak, továbbá egy koldusnak vallomásából, aki a marcinai érnél látta a zsidókat mosakodni.

A másik eset a 40-es évek elején fordult elő Pincehely közelében s a következő: Lázár István kilencéves fiát, Györgyöt, két dunaszentgyörgyi és egy cecei zsidó megragadta, azonban kétségbeesett segélykiáltásaira szerencsére a közelben időző bátyja, József, több legénytársaival elősietett s a fiút a zsidók körmei közül megmentette.

Vajon micsoda jószándékkal akarhatta az a három zsidó elrekkenteni ezt a kilencéves fiút?...

Később még a zsidók kerültek felül és Lázár Józsefet beperelték, hogy megtámadta őket.

„Lábánál fogva egy fára akasztották..."

Egy Ben-Nud nevű asszony leleplezései

Nem hallgathatjuk el itt azokat a különös, figyelemreméltó leleplezéseket sem, amelyeket a kereszténységre tért volt zsidó asszony, Ben-Nud (a kereszténységben Katalin nevet vett föl) korábbi vallomásának szokásairól nem egyszer tett tekintélyes emberek előtt, nevezetesen gróf Durfort Civrac és az aleppói porosz konzulátus egyik hivatalnoka előtt. 176
176 E fontos tanúságtételeket közli A Laurent „Relation historique stb " id. m. II k 312 sk 320 sk. old., - A Rohling „Meine Antworte an die Rabbiner stb. " id. m. 93-94 old. - B Freimut „Die jüdischen Blutmorde stb." id. m. 147-149 old.

Már hat vagy hétéves korában Antiochiában nagynénje házában egy napon a szobában két gyermeket talált lábaiknál fogva felakasztva. Megrémülve futott e szerencsétlenséget bejelenteni nagynénjének, aki azonban azt felelte, hogy büntetésből történik, s őt azonnal elküldte hazulról a városba. Midőn visszatért, a gyermekeket már nem látta, ellenben talált pár edényt vérrel telve. Ez még 1826-ban történt s kiolthatatlanul vésődött emlékezetébe, oka azonban csak később lett előtte ismeretes.

Nyolc évvel később Ben-Nud Tripoliszban lakott egy másik zsidó rokonánál. Tizennégy vagy tizenötéves lehetett akkor, amely korban Keleten már férjhezmenendő a leány.

Itt egy alkalommal a lapos háztetőről látta, hogy a zsidók egy öreg keresztény embert, aki gyakran megfordult boltjukban, becsaltak a zsinagógával szomszédos ház udvarába, ahol szeszes itallal és kávéval kínálták. Mialatt ivott, öt zsidó megfogta, betömte száját, kezét-lábát megkötözték s lábánál fogva egy fára akasztották. A szerencsétlen 9 órától déli 12 óráig maradt e borzasztó helyzetben. Ez, Ben-Nud megjegyzése szerint, azért történt így hogy a víz a testből a szájon és orron át leszaladjon s a vér tiszta legyen. Mikor a szegény öreg már csaknem haldoklott, sakterkéssel átvágták a torkát s mindaddig lógni hagyták a fán, míg utolsó csepp vére is kifolyt az alája tett edénybe. A holttestet azután beledobták a tengerbe. Ez a szörnyű eset, amely 1834-ben történt, felvilágosította a fiatal korában látott antiochiai két gyermek esete felől.

Három év múlta Ben-Nud Latakiéhbe került, ahol akarata ellenére férjhez kellett mennie unokabátyjához, akivel igen boldogtalanul élt. A faluban csak három vagy négy zsidó család lakott, amiért csak nagyritkán jött oda rabbi, hogy zsidó előírás szerint vágjon le állatokat. Ben-Nud családja annyira ragaszkodott a zsidók vallási szabályaihoz, hogy évszámra alig evett húst, mert szabályszerű

módon levágotthoz nem juthatott. Kovásztalan kenyereket azonban minden évben kaptak Aleppóból a húsvéti ünnepekre, mégpedig kétfélét: az egyiket „mosszának" (szír neve a "mácá"-nak), a másikat „mossza gezirá"-nak (törvényszerinti mácá) nevezték. Külsőleg egészen egyformák voltak ugyan, de az utóbbi embervért tartalmazott, de oly csekély mértékben, hogy a tészta színén, ízén nem lehetett észrevenni. Azon környékbeli zsidók húsvétkor és a rákövetkező hat napon ez utóbbiból ettek. Az egyszerű „mosszá"-hoz csak szükségből nyúltak, ha a „mossza gezirá" elfogyott.

Szokás továbbá húsvét előtti éjjelen ama vidék csaknem minden zsidó családjánál egy élő kakast szárnyainál fogva a falra szögezni s mindenféleképpen kínozni. A jelenlevők mindegyike tűvel szurkálta, hogy gúnykacaj között Jézus szenvedését kigúnyolják. Ben-Nud 1839-ben szemtanúja volt egy ilyen jelenetnek. Férjével, Chalummal akkor bizonyos Beliárnak a házában lakott Latakiéhben. Véletlenül egy rabbi jött akkor községükbe s végrehajtották a kakas-áldozatot. Ha kakas helyett keresztényt ölhettek volna le, az inkább megfelelt volna a zsidók kívánságának - mondá Ben-Nud mert ilyen alkalmakkor még a legtartózkodóbb és legfélénkebb zsidó is vad fanatizmussal van telve és a legnagyobb kegyetlenségekre is kész.

Ben-Nud e vallomása szükségessé teszi, hogy szóljunk a zsidóknál a Keleten éppúgy, mint a Nyugaton még ma is szokásos s mindenesetre meglepő kakas-áldozatról, 177, amely a hajdani engesztelőnapi engesztelő áldozatok 178 helyettesítőjeként szerepel.

177 A kakasáldozatra vonatkozó szertartás, s illetőleg annak elvégzésére vonatkozó utasítás megtalálható bármilyen kiadású Machzor-ban a jómkippur ünnepénél, így például az 1841-ben Sulzbachban megjelent Machzor. De minden nagyobb héber imádságos könyvben is, így pl a J Lehrberger & Comp kiadásában Rödelheimben 1889-ben megjelent Szidur Szefat Eméth 406 old., Vö még Buxtorf János (1564-1629), bázeli egyetemi tanárnak, a híres orientalistának s a rabbinikus irodalom nagytekintélyű ismerőjének (először 1603-ban németül megielent s utóbb latinra is lefordított): "Synagoga Judaica noviter restaurata Das ist Erneuerte Jüdische Synagog, oder Juden-Schul, dar innen der gantze jüdische Glaube und Glaubens-Übung, mit allen Ceremonien, Satzungen, Sitten und Gebrauchen, wie sie bei denen Juden sowohl offentlich als heimlich in Gebrauch sind. Aus ihren eigenen Büchern und Schriften so denen Christen mehrentheils gantz unbekannt und verborgen seynd, gründlich erkläret. Samt einen ausführlichen Bericht von ihren zukünftigen Messia. Vorhin schon zu verschiedenen malen, anjetzo aber auf Verlangen wiederum in Druck gegeben, an vielen Orten verbessert und vermehret, auch mit vielen vorhin nicht dabey gewesenen Kupfern versehen. Franckfurt und Leipzig 1728 560-579 old . - továbbá J F. SCHRODER „Satzungen und Gebräuche des talmudisch-rabbinischen Judenthums Bremen. 1851. 131 sk old . - Eisenmenger „Entdecktes Judenthum" Schieferl-féle kiadás. Dresden 1893 128 sk. old.

178 Mózes III k 16 fejezete részletesen szól az engesztelés napjáról. Ezt a napot, amely tisri hó 10-re esett, az izraeliták böjttel és munkaszünettel ünnepelték meg. Nevét azért kapta, hogy ezen a napon történt a legszentebbnek, továbbá az oltárnak, a papoknak és a népnek kiengesztelése az áldozati állatok vérével, amelyre céloz szent Pál a Zsidókhoz írt levele 9 fej. 25 versében Ezen a napon maga a főpap végezte a szent szolgálatot. Az e napi szertartás leglényegesebb mozzanatai ezek voltak. Először egy tulkot áldozott föl, miután rátette kezeit annak fejére és megvallotta saját bűneit s a papság vétkeit (első bűnvallomás). E tulok vérét a legszentebben széthintette a frigyszekrény előtt. Másodszor két bakot vezettek elő: Sorsolás útján ezek egyike az Úré, másika pedig Azazelé (a sátáné) lett. Az Úrnak feláldozandó bak vérét engesztelésül a nép bűnéiért szintén széthintette a főpap a szentek szentjében; a másikra pedig kézföltétellel jelképesen átruházta a nép összes bűneit és törvényszegéseit (második bűnvallomás), s azután mint "bűnbakot" a pusztába (a halál és pusztulás színhelyére és a gonosz szellemek állandó tanyájára) vitette Azazelnek, hogy ott elpusztuljon, amivel egyrészt az volt kifejezve, hogy a bűnöket úgy el kell távolítani Isten országából a gonosz szellemek birodalmába, hogy onnan soha többé vissza ne térhessen (amiért később szokássá vált az Azazelnek jutott bűnbakot egy sziklához letaszítani. hogy a mélységben összezúzódjék s így visszatérése lehetetlenné váljék), másrészt az is fel volt tüntetve, hogy az Úr elvette a nép bűneit

Ezt a kakas-áldozatot a zsidók a tisri hó 10-re eső engesztelési ünnep (jóm kippúr) előtti napon szokták bemutatni.

Elvégezvén ugyanis az engesztelési ünnep előtti napon a zsinagógába a bűnbánati imákat s hazatérvén, minden zsidó férfi engesztelésül egy fehér 179 kakast, minden zsidó nő pedig egy fehér tyúkot vesz elő s elvégzik vele a „kap-póreth"-nek nevezett engesztelési szertartást.
179 Fehéret és nem vöröset, mert a fehér szín az ártatlanságot, a büntetlenséget, a vörös szín pedig a bűnt, a bűnösséget jelképezi Vö Joannis Buxtorfi „Synagoga judaica noviter restaurata stb. " id. m. 564. old.

Áldott állapotban levő asszonyok születendő gyermekükért is elvégzik ezt, amihez külön még egy kakast és egy tyúkot kell használniuk, mert nem tudják, hogy a születendő fiú lesz-e vagy leány.

A végzendő szertartás a következő. Először a családapa fogja jobb kezével a kakasát e szavakkal: „lelket lélekért" életet életért) és elmondja: „Bene ádám" kezdetű imát 180 a „mácáthi kófer", találtam váltságdíjat szavakig, erre a kakast háromszor megforgatja a feje fölött e szavak kíséretében: „Ez (a kakas) legyen helyettesítésem; ez legyen váltságom; ez legyen engesztelésem" - itt aztán balkezébe veszi a kakast, jobbját pedig annak fejére téve, így folytatja: „Ez a kakas menjen a halálba, én pedig hosszú, boldog életre és üdvösségre jussak."181
180 Ez az ima a 107. (Vulgata 106.) Zsoltár 10 14 17 18-21 és Jób 33. fej 23 24. verseiből van szerkesztve és így hangzik „Akik sötétségben és a halál árnyékában ülnek megkötözve nyomorúsággal és vassal, kivezette őket (az Úr) a sötétségből és a halál árnyékából és bilincseiket szétszaggatta. Esztelenek, akik vétkeiknek útjáért és hamisságukért nyomorgattatnak. Minden étket megutált az ő lelkük és a halál kapujához közelgettek. De az Úrhoz kiáltottak szorongattatásukban, szükségükből kiszabadította őket. Kibocsátotta az ő igéjét és meggyógyította őket és kimentette őket vermeikből. Adjanak hálát az Úrnak kegyelméért, és az emberek fiai iránt való csodadolgaiért. Ha lesz mellette közbejáró (magyarázó) angyal, egy az ezer közül, hogy tudassa az emberrel kötelességét, könyörül rajta (az Úr) és mondja: Szabadítsd meg őt, hogy ne szálljon alá a sírba (romlásba); mert váltságdíjat találtam (t.i. kakast, hogy neki azért megkegyelmezzél)"
181 A föntebb idézett Szidur Szefath Eméth 406 oldalán is olvasható ezen engesztelési szavak héber eredetije

Éppen így tesznek a többiek is kakasukkal, illetőleg tyúkjaikkal. De egy is elvégezheti a többiek helyett, ez esetben azonban természetesen az illetőknek engesztelő állatját használja s a szöveget is megfelelően némileg változtatja. Ha a családapa egyedül végzi a szertartást, akkor előbb magáért, azután a családjáért és házanépéért kell azt végeznie, mert hajdan a zsidó főpap is előbb magáért, azután családjáért és végre egész Izraelért engesztelte ki az Istent.

Ezek után a kakasokat (tyúkokat) az előírt szertartás szerint levágják, miközben ki-ki ráteszi kezét saját állatára s azt gondolja, hogy ez az állat engesztelésül szolgál bűneiért. Éppen ezért kell mindenkinek személyesen ott lennie a levágásnál.

Mellőzve itt azt, hogy mit kell még a zsidónak gondolnia, mikor a kakasnak (tyúknak) nyaka bőrét kifeszítik, mikor a metsző a vágást megteszi, mikor a kakast erősen földhöz vágja, megsüti stb. csak a következőket említjük meg. Az áldozati baromfinak beleit (különösen régebben) rendesen a háztetőre szokták dobni. Ezt főként azért teszik, mert a bűn inkább belső, mint külső dolog lévén, miután a kakasra átruházták, azt hiszik, hogy az annak beleihez tapad s így a hollók s egyéb ragadozó madarak a kakas (tyúk) beleivel a zsidók bűneit is messze - a pusztába viszik, miként az ószövetségi hajdanában a bűnbak is a pusztába vitte Izrael bűneit. A baromfiakat voltaképpen a szegényeknek kellene adni, de mert ennek az a látszata lenne, mintha azért kapnák, mert az adományozók saját bűneikkel terhelték azokat, azért ahelyett rendesen megfelelő pénzt adnak a szegényeknek, s ki-ki maga eszi meg kakasát, illetőleg tyúkját.

Amennyiben a kakas-áldozat szertartásánál a személyes bűnöknek és büntetéseknek állatra való átruházása, a leöléssel s illetőleg vérnek ontásával a bűnökért való helyettesítő elégtétel és engesztelés eszméje van jelképesen kifejezve, a mózesi törvény szempontjából nincs benne semmi meglepő. 182
182 Az ószövetségi úgynevezett véres áldozatok (tulkok, juhok, kecskék, galambok) bemutatásánál, amelyek fő jelentősége az engesztelésben állt, ezek voltak a szertartás lényeges mozzanatai és jelentményei: 1. Az áldozati állatnak elővezetése és fejének a szentély felé fordítása, annak jeléül. hogy irgalom csak Istentől remélhető, aki a szent helyen lakozik s onnan árasztja kegyelmét 2. A kézrátétel, amivel az áldozatot bemutató jelképesen kifejezte bűneinek és büntetésének átruházását az áldozati állatra, miközben a hagyomány szerint vallomást tesz bűneiről és bánatot fejezett ki 3. Az áldozat leölése, ami a helyettesítő elégtételt fejezte ki, vagyis azt az eszmét, hogy az illető számtalan bűnéért halált érdemelt volna, életét azonban az áldozat életének feláldozásával mintegy megváltotta. Isten igazságosságánál fogva követelhetné ugyan a bűnös életét, de irgalmasságánál fogva azt nem teszi, hanem megelégszik a Megváltó eljöveteléig az elégtétel ezen módjával 4. Az állati vér kiöntése és széthintése, ami az engesztelés eszméjét domborítja ki. A mózesi törvény felfogását Mózes III. k. 17. 11. verse mutatja, "A test lelke (élete) a vérben vagyon és én azt az oltárra adtam, hogy kiengesztelje lelketeket, mert a vér a benne levő lélek (élet) által szerez engesztelést." 5. Az áldozati részek megégetése, hogy az áldozat az oltár tüze által mint pára és füst szálljon megtisztultan az ég felé, ahol az Isten voltaképpen lakozik. Mivel pedig az áldozat a felajánlónak belső érzelmeit jelképezte, az elégetés azt fejezte ki, hogy az adományozó Istenhez emeli és rendelkezésére bocsátja szívének érzelmeit amelyeket az Úr mindenkor kedvesen szokott fogadni. Az Úr látván ezen áldozat bemutatójának áhítatos érzelmeit, bűneit megbocsátva új életközösségre lépett vele. Mert magukban véve, saját erejüknél fogva (ex opere operato) ezen áldozatok nem eszközölhettek bűnbocsánatot, megigazulást, megszentülést. «Lehetetlen, hogy a tulkok és bakok vére elvegye a bűnöket», mondja szent Pál is. (Zsid 10, 4.) Bűnbocsánatot kibékülést Istennel, benső igazi megigazulást csakis «per accidens», vagyis «ex opere operantis» szerezhettek, azaz a bemutatónak olyatén közreműködése folytán, ha az eljövendő Messiásban való hittel, bizalommal bűnbánatot tanúsított. Szóval az Úr az Ószövetségben nem az állati vérre való tekintetből bocsátotta meg a bűnöket, hanem tekintettel arra a tökéletes áldozatra, amelyet Krisztus a kereszt oltárán vérét ontva bemutatott s amely valósággal létre hozta azt az engesztelődést, amelyet az Ószövetség véres áldozatai, mint árnyak, csak jelképeztek.

Feltűnő és idegenszerű azonban itt az, hogy kakas szerepel, éspedig rendesen fehér színű. Ezt az állatot ugyanis a mózesi törvény nem ismerte, sem mint rendes áldozatot, sem mint áldozatot pótló állatot. Utóbbiként csak egy szerepelt a madárvilágból, t.i. a galamb. Min alapszik tehát a Krisztus kora utáni zsidóknál utóbb szokásba jött kakasnak használata? Mi ennek a magyarázata? Voltak, akik itt pogány befolyásra gondoltak, ami mindenesetre közelfekvő föltevés. Ki ne gondolna ugyanis itt arra az egyedüli véres áldozatra, amelyet Pythagoras megengedett: a fehér kakasra? 183
183   Diogenes Laértius "De vitis, dogmatibus et apophtegmatibus clarorum philosophorum libri decem graece et latine" Lipsiae 1759 lib VIII cap 1. n XVIII 19 (532 old) ezeket írja Pythagorásról „Élettelen áldozatokat használt. De vannak, akik állítják, hogy (élőket is, de) csak kakast és szopós, gyönge gödölyéket:" És másutt cap. I. n XIX. 34. (540 old) bizonyos ételektől való tartózkodásról szólván, azt mondja „Tartózkodnunk kell a fehér tollú kakastól, mert Jupiternek (akinek mellékneve Zén, genitívusa Zénosz) van szentelve és közbenjáró (a fehér szín ugyanis a jó színek közé tartozik), de a Holdnak is (mint istennőnek) van szentelve, mert az időket (órákat) jelzi. Mert ami fehér, az a jónak természetét a fekete pedig a rosszét ölti magára."

Kinek nem jutna itt eszébe Szókratész, aki méregpohárra ítéltetvén még börtönében is, közvetlenül halála előtt meghagyta tanítványainak, hogy helyette áldozzanak kakast Apollónak. Ozirisnek és Neftisnek is az egyiptomiak gyakran bemutatták a kakas-áldozatot.

Mások azonban a héber „géber" szóval vélik a dolgot megfejthetni, amelynek a talmudi nyelvszokás szerint kettős jelentése van, tudniillik: 1. férfi, ember (tulajdonképpen: az erős) és 2. kakas (a neki tulajdonított erő és bátorság miatt).

A „férfit" és „kakast" jelentő ezen név hasonlóságát tartva szem előtt, így okoskodnak: A kakas-áldozatnál egy „géber" helyettesíti a „gébert", egy „géber" veszi magára a másik „géber" bűneit, s egy „géber" hal meg a másik „géber"-ért, hogy ezzel Istent kiengesztelje. Mintha egy „ember" venné magára egy másik "ember" bűneit és halna meg annak engesztеléséül. Szóval a kakas itt az ember szót pótolja és az embert helyettesíti egyszerűen a név hasonlósága alapján. 184
184   Joannis Buxtorfi Synagoga judaica noviter restaurata stb " id. m. 565 sk old.

Voltak végre olyanok is (Pawlikowski, Rohling, Onody Géza, Freimut stb.), akik a kakas-áldozatot az ember-áldozattal hozták kapcsolatba annál is inkább, mert a nagytudományú és híres Margaritha Antal (zsidó konvertita, aki egy főrabbinak volt a fia) állítása szerint, egyes zsidó írástudók azt rendelték, hogy kakas helyett majom veendő az áldozathoz, mert ez leghasonlóbb az emberhez. 185
185 Közölve Antonius Margaritha "Der gantze jüdische Glaube" (Augsburg. 1530) című munkája alapján Joan Buxtorf „Synagoga judaica stb" id. m. 565 old.

Ennek alapján aztán tovább következtetve, azt gondolják, hogy a kakas- és majom-áldozat szorosan vett emberáldozatot helyettesít, amelynek hiányában, illetőleg megszerzésének nehézségei s rendkívül veszedelmes volta miatt a zsidók csak kényszerűségből érik be a kakas-áldozattal. E föltevésben megerősíti őket az a jelenség is, hogy a zsidó nép hajdan nemcsak rendkívül nagy hajlandóságot mutatott az ember-áldozatok iránt, hanem a Szentírás könyvének tanúsága szerint, tényleg gyakorolta is e kegyetlen pogány-kultuszt, habár Mózes halálbüntetés terhe alatt megtiltotta a zsidóknak, hogy Molokhnak (a perzselő és pusztító napisten) elsőszülöttjeiket feláldozzák. 186
186 Mózes III 18. 21, 20, 2; V 12,31

Istentől ismételten elszakadván s az őket körülvevő pogány népek bálványozásának csaknem minden förtelmeibe merülvén, gyakran vetemedtek a zsidók arra, hogy Molokhnak emberáldozatokat mutassanak be, mégpedig nemcsak az egyszerű nép, hanem királyok is, mint például Akáz, Manasszesz, sőt ez utóbbiak még saját fiaikat is feláldozták Molokhnak. S a Szentírás tanúsága szerint nemcsak a romlottabb Izrael, hanem Júda országában is 187 szokásban voltak gyermek-áldozatok s magában Jeruzsálemben, a Ben-Hinnom völgyében állott Molokh bálványképe, mely helyett későbbi jámbor zsidók Tófethnek (= gyalázat helye) neveztek. 188
187   Kir IV 17.16; Zsolt 106 (Vulg 105) 37.38; Ezek 16,20 21.23. 37. Ozeas 13, 2
188   Kir. IV 23.10. Jerem 7.31, 19, 5; 32. 35,

E kegyetlen ember-áldozatok ellen a próféták természetesen ismételten is fölemelték tiltó s kárhoztató szavukat, s megdorgálva népüket e szörnyűséges eltévelyedésért, Isten büntetésével fenyegetve, iparkodtak azt elriasztani.

A még ma is dívó helyettesítő kakas-áldozatot tehát némelyek szerint ezen ősi hajlamuknak más alakban való megnyilvánulása, és azt árulná el, hogy a babonás zsidók még a jelenben is voltaképpen ember-áldozat után vágyakoznak s a vérgyilkosságok nem volnának egyebek a kereszténygyűlölő fanatikusok részéről, mint a lehetőség szerint bemutatott emberáldozatok.

E föltevés azonban semmivel sem bizonyítható óriási tévedés. A vérgyilkosságoknál semmiképpen sem szerepel az ember-áldozat bemutatásának gondolata, hanem miként az nemcsak a vádlottak többszöri vallomásaiból hanem főként Neofit leplezetlen kijelentéseiből is kitűnik, határtalan fanatizmus az indítóok, keresztény vér szerzése pedig a cél azon vallási babona folytán, amely e vér használatának különös titkos erőt, testre s lélekre egyaránt üdvös hatást tulajdonít.

E fejtegetések után visszatérve a kakas-áldozatra, nem mondhatunk arról mást, minthogy az, habár a mózesi törvény azt nem ismeri, nem más, mint a hajdani engesztelésnapi engesztelő helyettesítő áldozat babonás és torz utánzata a Krisztus kora utáni zsidóságnál. 189
189 Minthogy a kakas-áldozat nem isteni rendelésen alapszik és anyagát tekintve amúgy is pogány-ízű szokásnak tűnt fel egyesek előtt, voltak rabbik, akik azt kiküszöbölendőnek tartották. Ámde e törekvésük a zsidóság egyetemének ellenkező véleményével szemben eredménytelen maradt.

A Ben-Nudtól leleplezett kakas-kínzási ceremóniánál azonban nem az engesztelés jut kifejezésre, hanem Krisztus szenvedésének kigúnyolása szerepel, s ami Ben-Nud asszony vallomásában még meglepőbb, az az, hogy a zsidók az állatot voltaképpen keresztény helyett kínozzák és ölik meg. Ezt mindenesetre csak a legvadabb fanatizmussal párosult Krisztus- és kereszténygyűlölet eszelhette ki, amelynek ezen alakban való megnyilvánulása is csak azt bizonyítja, mily határtalannak kell annak lennie egyes lelkekben, akik, ha tényleg nem elégíthetik ki kereszténygyilkossági vágyukat, legalább jelképileg hajtják végre.

Nem egészen érdektelen az a tény sem, hogy régebben szívesen vették a zsidók, ha az engesztelés nap alkalmával keresztényt kaphattak arra, hogy a „bűnbak" szerepére vállalkozzék, aki ilyenkor az egész kereszténységet reprezentálta.

Így a zsidó konvertita Hesz Ferdinánd, Carben Jakab és Schudt János Jakab után arról értesít Eisenmenger, 190 hogy az ő korában, ha egy zsidó szegénysége miatt nem vehetett kakast engesztelési áldozatul, akkor egy keresztényt szólított föl - három-négy fillért adva neki hogy „kappárá"-ja legyen, miközben az a gondolat vezérelte:
190 Eisenmenger "Entdecktes Judenthum ' Schieferl-féle kiadás, 129 old

Halált érdemeltem, mert vétkeztem. Helyettem azonban ez a keresztény szálljon a pokolba s bűneim bocsánatáért ez haljon meg. Abban a hiszemben voltak ezek a zsidók, hogy 3-4 fillérért saját bűneiket s az azokért megérdemelt büntetéseket átruházhatják valamely keresztényre, aki helyettük viselvén bűneiket, azokért lakolni és szenvedni is fog. Innen a kereszténynek amaz átkozása is: „Kappárá mitá mesunná!", amivel körülbelül azt akarják mondani: Vétkeimért te menj a halálba és pusztulj!

Eisenmenger az ő korából még egy jellemző esetet mond el. 191
191 Eisenmenger id. m 136 old.

Frankfurtban 1699-ben lefejezték Kärcher Bálintot, mert részegségében 1698-ban megölte anyósát Sachsenhausenben.

Kärcher halála előtt elbeszélte Diefenbach lutheránus plébánosnak, hogy anyósa, aki a frankfurti zsidóknál szombatonként szolgálatokat teljesített, minden évben az engesztelőnap alkalmával felhasználtatta magát a zsidók által „bűnbaknak", akik reá ruházták vétkeiket. A zsidók ilyenkor le is köpték ezt az asszonyt, aki az egész kereszténységet képviselte, amelyet a zsidók különben „bak"-nak is gúnyolnak.

Egyébként az antikeresztény rabbinikus irodalom is bőségesen elárulja, hogy a zsidóság szerint Edom, vagyis a kereszténység amúgy is csak arra való, hogy Izrael bűnei helyett bűnhődve, szenvedve, pusztulva és meghalva Istennek engesztelésül szolgáljon. 192
192 Eisenmenger id. m 90-157 különösen 129 s. köv old.

A damaszkuszi kettős gyilkosság és pere, 1840

De lépjünk be most ismét a törvényszék csarnokaiba, hogy lássunk megint egyet a bíróság által evidensen bebizonyított újabbkori esetekből.

Ilyen az a kettős vérgyilkosság, amelyet Tamás, kapucinus misszionárius páteren és keresztény szolgáján, Amarah Ibrahimon 1840-ben Damaszkuszban követett el a zsidó babona és fanatizmus a damaszkuszi főrabbi bujtogatására.

A bűntény, amelyben több rabbi is részt vett, minden körülményével együtt teljesen kiderült, s a vérgyilkosság megdönthetetlenül beigazoltatott, mert a tettesek összhangzó vallomásaiból elvitázhatatlanul kitűnt, hogy a pátert (és szolgáját) azért ölték meg, hogy a közelgő húsvéti ünnepekre keresztény vért kapjanak avégből, hogy azt a sütendő kovásztalan kenyérbe vegyítsék s így egyik titkos vallási törvényüknek eleget tegyenek.

A bűntény elkövetői fölött hozott ítéletnél még csak keresztény türelmetlenségről és gyűlöletről sem beszélhetnek a zsidók, mert a bírák mohamedánok voltak, akik a Korán tanai szerint tudvalevőleg a keresztényt is csak „gyaur"-nak (hitetlen, istentagadó) tekintik.

A barbár eset leírhatatlan felháborodást keltett Európában s lázas izgalomba hozta az egész művelt világot. Mindenfelé a legnagyobb feszültséggel kísérték a megindult bűnpernek lefolyását és kimenetelét. S nagyítás nélkül mondható, hogy a damaszkuszi per a XIX. századnak nemcsak legbotrányosabb s legkínosabb feltűnést keltő, hanem egyúttal legbotrányosabb kimenetelű pereinek volt egyike. Nemcsak a Kelet, de egész Európa zsidósága addig nem tapasztalt olyan egyetértéssel lépett fel, párját ritkító olyan vakmerőséggel szállt síkra a vérgyilkosságot bevallott s halálra is ítélt zsidók megmentéséért, ami mellett még a trienti esetben elkövetett üzelmeik is eltörpülnek.

A bűnperre vonatkozó összes eredeti iratokat gróf Ratti-Menton damaszkuszi francia konzul annak idején Párizsba küldötte, ahol a francia külügyi minisztérium leveles tárában még ma is őrzik (1914-ben. A Szerk.). Voltak, akik azt állították, hogy e periratok utóbb a szabadkőműves zsidó Crémieux minisztersége alatt 1870-ben nyomtalanul eltűntek. Ámde a francia külügyminisztérium 1892. május 5-én hivatalosan kijelentette, hogy a periratok még teljesen megvannak. 193 Maga a nagy antiszemita Zimándy Ignác tanár és törökbálinti plébános is 1883-ban Párizsban jártakor saját szemeivel látta ott a még teljesen meglevő iratcsomót. 194

193 A nyilatkozott illető szövegrészlete szószerint így hangzik „Les piéces concernant le meurtre du P. Thomas á Damas en 1840 n'ont nullement été dérobées ou détruites par Crémieux en 1870. Ces piéces se trouvent, en effet complétes au ministére" Közölve Strack "Das Blui stb " id m 133 old.

194 Zimándy Ignác "Hiteles zsidó káté" (Ébresztő Hangok V könyve) Budapest 1884 412 old

Ezeket a hivatalos periratokat Laurent Achille már idézett „Relation historique des affaires de Syrie stb." című Párizsban 1846-ban kiadott híres munkájának második kötetében közli.

A damaszkuszi bűnperre vonatkozó ezen akták a trientiek után a vérgyilkosságot igazoló legfontosabb okmányok, amennyiben - noha a két pert csaknem négy évszázad választja el egymástól, s noha amannál keresztények, emennél pedig mohamedánok voltak a bírák - mindkettőnél kimerítő, részletes vallomásokat tettek a főbűnösök a keresztény vér használatáról s mindkettőnek vallomásai a lényeges pontokban teljesen megegyeznek.

Éppen azért nem lehet meglepő, hogy Laurent műve (amely olaszra is le lett fordítva) csakhamar titokzatos módon eltűnt a könyvkereskedésből úgy, hogy (eltekintve a külföldön fönnmaradt példányoktól) 1890-ben Desportes szerint Franciaországban „csak olyan helyen talál az ember belőle néhány példányt, amelyek a zsidó karmok számára hozzáférhetetlenek", 195 sőt 1895-ben Freimut azt írja, hogy tudtával már csak az az egy példány létezik belőle, amelyet Párizsban a Nemzeti Könyvtárban őriznek. 196

195 Idézve Alb Monniot Le crime rituel chez les Juifs". Paris. 1914, 310 oldalon

196 B. Freimut „Die jüdischen Blutmorde stb " id. m. 44 old.

Kiknek volt érdekében e könyv hozzáférhető példányainak nemcsak gyors megvétele, hanem megsemmisítése is (mert az antikvár piacon is hiányoznak), arról már föntebb, Neofit exrabbi könyvének általános ismertetésénél szóltunk. Laurent munkája II. köt. 399. oldalán azt mondja: „Minthogy a damaszkuszi zsidók ellen indított pernek összes okiratai a külügyminisztériumban vannak elhelyezve, a jegyzőkönyvek (esetleges) pontatlanságát stb. könnyen meg lehet állapítani".

Laurent ezen szavaira a vérgyilkosságokat tagadó protestáns tanár, Strack, azt veti ellen, hogy mivel a francia külügyminisztérium 1871 óta engedélyezte levéltárába a betekintést, Laurent állítása vagy valótlan, vagy jogtalanul jutott ezen okiratokhoz, és hozta nyilvánosságra. Míg ez a vagy-vagy nincs eldöntve - mondja Strack, szabad kételkedni Laurent szavahihetőségében. De akkor is - folytatja -, ha a szöveget híven közli, még nem következik, hogy a tartalom igaz; mert azok előtt, akik tüzetesen vizsgálták, Ratti-Mentonnak, az akkori francia konzulnak részrehajlása általánosan ismert dolog. Végre a damaszkuszi vádlottak kihallgatásánál alkalmazott embertelen tortúrára is felhívja Strack a figyelmet, amivel természetesen a vallomások értéktelenségét akarja feltüntetni s illetőleg azok igazságát kétségbevonni.

Stracknak ezen fölényesen odavetett, gyanúsítani, illetőleg diszkreditálni akaró észrevételeire a következőket jegyezzük meg.

Először Laurent nem mondja azt, hogy ezen iratok a francia külügyminisztériumban boldognak-boldogtalannak tárva-nyitva állanak. Laurent csak azt mondja, hogy ezen iratok a francia külügyminisztériumban most is megvannak, s ott megtekinthetők, t.i. azok számára, akik erre az illetékes hatóságtól engedelmet kapnak. Az pedig még természetesebb, hogy miután Laurentnak nagy port fölvert munkája megjelent, a betekinthetést a pusztán kíváncsiskodó, vagy még inkább a minden áron antiszemitáskodó betekintők előtt még jobban megszorították, annál is inkább, mert 1848 óta a zsidó-szabadkőműves Crémieux volt a francia külügyminiszter. Sőt e percsomó ma sincs hermetikusan elzárva, és még ma is adnak - természetesen ma sem boldognak-boldogtalannak - engedelmet e per iratai megtekintésére; így kapott engedelmet megtekintésükre 1883-ban Párizsban jártakor a híres antiszemita, Zimándy Ignác (tanár) törökbálinti plébános is. 197

197 Zimándy Ignác "Hiteles zsidó káté stb " id. m. 412 old.

Az pedig, hogy vajon Laurent jogosan vagy jogtalanul jutott-e a periratokhoz, a dolog igazságán mit sem változtat. A fő az, megegyeznek-e Laurent közlései az eredeti okmányokban foglaltakkal vagy sem. Eddigelé azonban még senki sem mutatta ki Laurentről, hogy hamisított, s maga Strack sem kísérli meg. Különben ki hinné el, hogy Laurent oly bátran mert volna a periratokra hivatkozni, ha közlései nem egyeztek volna meg velük?! Hogyan vállalkozhatott volna olyan vakmerő hazugságra, koholmányra, hamisításra, amelyet minden pillanatban a legilletékesebb helyről a nagy nyilvánosság előtt megcáfolhattak, leleplezhettek volna?!... Minél bátrabban és nyíltabban hivatkozik Laurent a periratokra, minél részletesebben ismerteti azokat, annál bizonyosabb, hogy közlései megegyeznek az eredetivel, tehát hitelesek. Ha Laurent közléseinek hitelességéhez csak a legkisebb gyanú fért volna is, a zsidóság, amelynek annyira érdekében volt ezt kimutatni, mindenható befolyásával bizonyára nem késett volna ezt a francia külügyminisztérium által hivatalos nyilatkozatban megállapíttatni. Ámde, noha Laurent művének megjelenése óta immár 68 év múlott el, sem a zsidók, sem a francia külügy minisztérium mind e mai napig nem adtak közre Laurent okmányaival ellenkező okmányokat. Ez amellett szól, hogy Laurent szavahihető ember és közlései hitelesek.

Ami pedig Stracknak azt a megjegyzését illeti, hogy ha Laurent híven közli is a periratokat, abból még nem következik, hogy igaz is, amit közöl, vagyis, hogy meg is felel a tényállásnak, minden tagadni szerető történelmi hiperkriticizmusnak a folyománya, amely törik-szakad mindent ki akar küszöbölni a történelemből, ami a megtörténttel szemben előre elfoglalt álláspontjának nem is felel meg, elfogultan alkotott rendszerébe be nem illik. Ilyenformán Strack bátran megkockáztathatná azt az állítást is, hogy damaszkuszi per sem létezett

soha, hogy a kortársak, akik hónapokon keresztül lázas izgalommal várták annak fejleményeit s írtak róla a Keleten és Nyugaton, az egészet csak valami lázas álomban álmodták.

Gróf Ratti-Menton, damaszkuszi francia konzul méltatlan meggyanúsításának alaptalansága és igazságtalansága pedig a bűnper részletes ismertetése folyamán magától fog kitűnni. Nemcsak azt fogjuk látni, hogy az ő fáradozásainak köszönhető a gyilkosság fölfedezése, hanem azt is, hogy igazságszerető, pártatlan, önzetlen s becsületes férfiú volt.

Ami végre Stracknak s általában a zsidóknak és a velük egy húron pendülőknek 198 azt az észrevételét illeti, hogy a damaszkuszi vádlottak vallomásait embertelen tortúrával csikarták ki, tehát nincs bizonyító erejük, erre a következődet jegyezzük meg.
198 Ilyenek Fr. Frank „Der Ritualmord stb" id m 237 sk old, - Alb Helhwig "Ritualmord und Blutaberglaube", Münster i. W. 1914 14-15 old és mások.

Eltekintve ama híresztelések túlzásaitól, amelyek az alkalmazott tortúrákról bizonyos részről jónak láttak tendenciózusan világgá röpíteni, nem minden vádlottat vetettek tortúra alá, tehát nem minden vallomást csikarták ki tortúrával. Habár igaz, hogy tortúrával lehet bizonyos körülmények között igaz és hamis vallomást is kihozni, mégis bizonyos, hogy igaz a tortúrával kihozott vallomás, ha két vagy több külön-külön kihallgatott vádlott kijelentései nemcsak egymással megegyeznek, hanem ezen összhangzó vallomások alapján tartott helyszíni szemle eredményeivel is teljesen megegyeznek. Márpedig a damaszkuszi vádlottak külön-külön kihallgatva nemcsak a bűntényt, hanem a hely-, idő- és más körülményekre nézve is teljesen megegyezően vallottak, sőt ez összhangzó vallomásaik alapján még a „corpus delicti"-t is megtalálta a bíróság. Éppen azért józanul nem lehet kételkedni vallomásaik igazságában. 199
199 Hogy mi ismétlésekbe ne essünk, utalunk a trienti per tárgyalásánál mondottakra, ahol egyes elfogultaknak a tortúra alkalmazásával nyert vallomások ellen felhozni szokott kedvenc ellenvetéseit már leszállítottuk igazi értéktelenségükre

Főként Laurent könyve alapján ismertetik a damaszkuszi esetet: a kiváló francia apologetikus történetíró, abbé Rohrbacher (1789-1856), továbbá Mondovi, Misim, Pawlikowski, Rohling, Desportes, Monniot stb. 200 Ezek alapján pedig Ónody, Freimut és mások. 201
200 René Francois Rohrbacher "Historie universelle de t'Eglise catholique", amelynek első kiadása 29 kötetben 1842-1849 jelent meg Párizsban. Utóbb többször is kiadták mindig bővítve, 9 kiadása 1901-ben látott napvilágot 15 kötetben (Németre is lefordították) Mi a L. Vives-féle 1889-ben megjelent 15 köteles kiadást használtuk, amelynek XIII köt. 760-761 old hasabjain tárgyalja a szerző a damaszkuszi esetet - G. B. Mondovi "Relation historique du procés du P Thomas et sa vie ". 3. kiad Marseille 1852. Egyes kiadásainak példányát „az az ismeretlen szívós hatalom mindig hamarosan el tudta tömetni" - Mislin "Die Heiligen Orte", Wien, 1860 I köt 554-558 old. (453-454. old.) Mislin Jakab praelatus e három kötetes monumentális keleti útleírása (telve igen becses földrajzi, régiségtani, történelmi és apologetikus részletekkel) az eredeti francia második kiadásának javított és bővített német fordítása (Megjelent olasz fordításban is) E két munkáért maga IX Pius pápa is megdicsérte a szerzőt. K de Ch Pawlikowski "Der Talmud in der Theorie und in der Praxis. Eine literar-historische Zusammenstellung", Regensburg. 1866 284-308 old. - Aug. Rohling "Meine Antworten an die Rabbiner. Oder Fünf Briefe über den Talmudismus und das Blut-Ritual der Juden Prag" 1883 84-92 old. - H Desportes "Le mystére du sang chez les Juifs de tous les temps" Paris. 1890 188 s köv old. - Alb Monniot "Le crime rituel chez les Juifs ". Paris, 1914 221-259 old.
201 Ónody G "Tisza-Eszlár a múltban és jelenben". Budapest, 1883 157-166 old. - B. Freimut „Die jüdischen Ritualmorde stb" . Münster i. W. 1895 43-51 és 143-147 old.

Ezek előrebocsátása után térjünk át Tamás páter életének rövid elbeszélésére s azután a rajta elkövetett vér gyilkosságnak s a vérgyilkossági per részleteinek ismertetésére.

Tamás páter 1780-ban született Szardínia Calangiano helységében s szülei óhajára gyógyszerészeti pályára lépett. Miután már hat éven át foglalkozott a pharmaciával és gyógyászattal is, szíve vonzalmának engedve, a kapucinusok rendjébe lépett, ahol rendkívül buzgó, kötelességtudó, szentéletű pap lett belőle. Papi teendői mellett azonban mint orvos is működött.

Midőn 1807-ben a keleti misszió számára kijelölték, Damaszkuszba utazott, ahol 1840-ben bekövetkezett tragikus haláláig, mint hithirdető pap és orvos működött áldásosan. Kedves modoráért, emberbaráti szolgálati- és erényeiért keresztények, mohamedánok, zsidók egyaránt tisztelték és szerették. A szegények azért keresték föl, mert gyógykezeléséért semmit sem kért tőlük, a gazdagok azért, mert föltétlen bizalommal voltak hozzá. Serif pasa, Szíria török helytartója annyira becsülte, hogy neki, mint legbensőbb barátjának háza bármely helyiségébe szabad bejárást engedett.

Tamás páter különös jóindulattal viseltetett a zsidók iránt, akiknek lelkét jótétemények által óhajtotta Istennek megnyerni. A város egyik legjámborabb s legtekintélyesebb zsidójával, a gazdag Harári Dáviddal, akit a keresztények „keresztény zsidónak" is hívtak, szinte baráti viszonyban állott.

Már hatvanéves volt Tamás páter s még mindig fiatalos frissességgel s fáradhatatlanul végezte teendőit, mint a léleknek és testnek orvosa egyaránt, amidőn éppen előbb említett zsidó barátja gyilkos kezének esett áldozatul, aki azonban a gyilkosságot sem kapzsiságból, sem személyes bosszúból, hanem egyedül csak vallási vak fanatizmusból követte el, t.i., hogy keresztény vérhez jusson.

1840. február 5-én egy szerdai nap estéjén Tamás páter és keresztény szolgája, Amarah Ibrahim nyomtalanul eltűntek.

A később közlendő vallomásokból kiderült, hogy a kapucinus pátert aznap a zsidónegyedbe hívták, hogy ott egy zsidó gyermeket beoltson. De mert a beteg gyermeket gyöngének tartotta a beoltásra, haza akart menni. Amint elhaladt zsidó barátja, Harári Dávid háza előtt, ez barátságosan meghívta Tamás atyát néhány pillanatra a házába. A páter gyanútlanul követte a házigazdát s midőn a szobába belépett, több előkelő zsidót talált ott, nevezetesen: A házigazda két testvérét, Izsákot és Áront, nagybátyjukat: Harári Józsefet, továbbá Abu-Elafieh Mózes rabbit és Legnado Józsefet.

Mindezek rávetették magukat a páterre, betömték a száját, megkötözték kezét-lábát s az utcától távolabb eső egyik helyiségbe vitték. Az éj beálltával még egy rabbi, Szaloniki Mózes is megérkezvén, odahívták Szolimán zsidó borbélyt, mire azonnal kezdetét vette a mészárlás. A házigazda és testvére, Áron, megparancsolták a borbélynak, hogy vágja el a páter nyakát, azonban nem volt elég bátorsága, mire leteperték a pátert s maga a házigazda, a „jámbor zsidó" és a páter „legjobb barátja" metszette át torkát, de keze reszketvén, nem volt képes megölni, mire testvére, Áron fejezte be a hóhérmunkát, miközben Szolimán borbély szakállánál fogva tartotta az áldozatot. A vért egy rézedénybe fogták föl s egy csöpp sem veszett el belőle; utóbb egy üvegbe öntötték s elküldték a főrabbinak, Elantabi Jakabnak, aki azt könyvtárában a könyvek mögé helyezte el. A holttestet azután kihurcolták a fáskamrába. Ott levetkőztették s a ruhákat elégették. A hullát most feldarabolták, a csontokat mozsártörővel összetörték; ugyanezt tették a koponyával is. Miután mindent egy zsákba tettek, ezt Szolimán borbély és a házigazda szolgája, Elfathal Murád elvitték az Abu-Elafieh rabbi háza mellett elfolyó csatornába, hová darabonként beledobták.

Midőn már minden el volt végezve, a borbélynak pénzt ígértek, a szolgának pedig megígérték, hogy saját költségükön ki fogják házasítani. A páternek szokatlan hosszú elmaradása feltűnt szolgájának, Amarah Ibrahimnak, s mivel tudta, hogy azt, mint orvost a zsidónegyedbe hívták egy zsidó gyermekhez, azért esteledvén az idő, aggódva a zsidónegyedbe ment urát keresni, de szerencsétlenségére, mert szintén a rája már leselkedő zsidók áldozata lett. Itt ugyanis Harári tanácsára a zsidó Farkhi Mehir más négy zsidóval: Stambuli Áronnal, Farkhi Muraddal, a fiatal Farkhi Azlánnal (Farkhi Rafael fiával) és Picciotto Izsákkal már

várakozott reá. Amikor Ibrahim tudakozódott náluk gazdája felől, ezek a zsidók azt mondták neki: „Urad itt bent van és egy gyermeket beolt. Ha várni akarsz reá, jöjj be!" Alig lépett be a szolga, az öt zsidó egy gerendával elzárta az ajtót, mire megkötözték s miként gazdáját, megölték, földarabolták és darabonkint a csatornába dobták. Vérét magukhoz vették a rabbik és a főrabbihoz juttatták, hogy azt a kovásztalan kenyerek készítésénél felhasználja.

Az úrnak és szolgájának eltűnése nem maradhatott észrevétlen. Már ugyanazon este feltűnt a damaszkuszi kórház gyógyszerészének, Santé úrnak, aki egy pátertől kikölcsönzött könyvet vissza akart adni, de a zárda portáján hiába zörgetett. Még inkább feltűnt az a következő napon, csütörtökön. Reggel ugyanis megjelentek a hívek, akik mindennap a páter miséjét szokták hallgatni, de a zárda ajtaját zárva találták s hiába várakoztak s jelentek meg újból, az nem nyílt meg előttük. A híveket aggódó nyugtalanság szállta meg. Minthogy pedig a páter a helytartó orvosának, Massárinak ebédjén sem jelent meg, amelyre aznap más szerzetesekkel együtt meg volt híva,
érthetetlen elmaradásán tanakodni kezdtek. Keresték tehát a városban. De hiába. Most már mindenki bizonyosra vette, hogy valami különös körülménynek esett áldozatul s mivel a páter a francia konzul oltalma alatt állott jelentést tettek a francia konzulátusnál. A francia konzul gróf Ratti-Menton a rejtélyes eltűnés hírére azonnal Tamás páter zárdájába sietett, hogy a tényállást itt tüzetesebben megtudja. A konzul láttára a zárda körül összesereglett különböző vallású nép azt mondta: hogy a páter tegnap déltájban a zsidó negyedbe ment s onnan nem tért többé vissza. Hogy a konzul a zárdába bemehessen, valaki az egyik szomszéd házon át létrán bocsátkozott le a zárdába s az ajtót belülről kinyitotta. A konzul legelőször a konyhába lépett s itt a tűzhelyen elkészítve találta a páternek és szolgájának vacsoráját, amiből látta, hogy útjukból vissza akartak térni a zárdába. Arra is következtettek ebből, hogy a zárdán kívül, s hogy nem kapzsiságból ölték meg, mert mindent a maga helyén találtak.

Hogy a páter a zsidónegyedben tűnt el, egyre bizonyosabb lett, mert sokan azt mondták, hogy tegnap délután és később napnyugta felé látták ott járni, éppúgy szolgáját is, aki nyilván urát kereste - míg senki sem akadt, aki jelentette volna, hogy azóta a zsidónegyeden kívül látták volna akár az egyiket, akár a másikat, ami annál feltűnőbb volt, mert a páter, miután már 33 esztendő óta lakott Damaszkuszban, ahol a himlőoltást elterjesztette, általánosan ismert egyén volt a városban. A város keresztény és mohamedán lakossága rendkívül fel volt már háborodva a rejtélyes eltűnés miatt, és mert visszaemlékeztek más kevésbé ismert egyének rejtélyes eltűnésére, amikor a gyanú a zsidókra esett, akik azonban mindig ki tudták eszközölni, hogy az ellenük megindult hivatalos nyomozást megszüntessék, éppen azért most szigorú vizsgálatot, s a bűnösök megbüntetését követelte.

Pénteken tehát Beaudin, a damaszkuszi francia konzulátus kancellárja megjelent Serif pasa előtt, és jelentést tett neki, hogy Tamás kapucinus páter tegnapelőtt délután kiment a zsidónegyedbe, hogy a meghalt Terra-Nova házában leendő árverésre vonatkozó hirdetést több helyre, a többi között a zsidó zsinagóga ajtajára is kifüggessze. Minthogy azonban Tamás páter egész nap elmaradt, az emiatt aggódó szolgája estefelé a zsidónegyedbe sietett, hogy rejtélyesen eltűnt urát fölkeresse, azonban az inas is eltűnt nyomtalanul éppúgy, mint az ura, akinek fölkeresésére indult. Értesítette továbbá a pasát mindazokról is, amiket hallottak és a zárdában tapasztaltak. Erre Serif pasa a legmesszebbmenő rendszabályokhoz nyúlt, hogy a két eltűnt egyén hollétét kipuhatolja. A megindult vizsgálatot, mint vizsgálóbíró, ő maga vezette. 202
202 A tanúvallomási jegyzőkönyveket s odatartozó okmányokat itt természetesen nem közölhetjük majd mind és egész terjedelmükben, hanem csak rövid kivonatban és legfőbb pontokban.

De noha a zsidó negyed gyanús helyein a legtüzetesebb házmotozások történtek, s noha néhány gyanús zsidót letartóztatott s vizsgálati eljárás alá vetett is, a két eltűntnek nyomára mégsem lehetett akadni.

Az azonban, hogy a zsidónegyedben tűntek el, megint újabb megerősítést nyert két jelentkező görög keresztények vallomása alapján, akik az eltűnés napján amikor

mintegy negyedórával napnyugta előtt átmentek a zsidónegyeden, találkoztak a páter szolgájával. Kérdésükre, hogy miért megy oly sietve, azt válaszolta hogy gazdáját keresi, aki ebbe a negyedbe ment, de még mindig nem tért vissza.

Most a hirdetésekre, illetőleg falragaszokra gondoltak amiket a páter a zárdából való távozásakor vitt magával hogy a zsinagóga ajtajára s más helyeken kiragasszon. Kiderült, hogy még pénteken sem volt a zsinagóga ajtaján semmiféle hirdetés, de igenis két nappal utóbb a zsinagóga közelében lakó Szolimán nevű zsidó borbély bódéján. Ez gyanút keltett a borbély ellen, kit Serif pasa azonnal letartóztatott, hogy tőle tudjon meg valamit. A borbély feltűnő, kapkodó s a falragaszokra nézve ellenmondó nyilatkozataival elárulta, hogy tud a dologról. Mivel azonban nem akart vallani, megkorbácsolták, mire aztán kijelentette, hogy szerdán, vagyis Tamás páter eltűnése napján, délután látta a Szaloniki Mózes rabbit, Abu-Elafieh rabbit, a három Harári testvért: Dávidot, Izsákot és Áront, valamint ezek nagybátyját Harári Józsefet Legnado Józseffel bemenni a zsidónegyed Ladthié nevű utcájába. Ezután arra kérte a borbély a pasát, hogy vezettesse maga elé a megnevezetteket, hogy jelenlétükben mondja el a történteket, kijelentve azt is, hogy mikor Picciotto Izsák mellett elhaladt, ez azt kérdezte tőle: vallott-e valamit; tagadó válaszára ez azt mondta neki: Majd közbenjárok érettetek. Később azt is mondta a borbély, hogyha tudta volna, hogy Picciotto nem tesz érdekében semmit sem, mindjárt megmondta volna az igazat, s nem engedte volna magát előbb veretni. Midőn elővezették a fönt megnevezett zsidókat és külön-külön kihallgatták őket a borbély állításaira nézve, valamennyien hamisnak nyilvánították azokat, mondván, hogy kínvallatással csikarták ki azokat Szolimánból, s hogy már hónapok óta nem látták a kapucinus pátert.

Miután ez a kihallgatás sem derített világosságot az ügyre, a borbély állításai alapján pedig mégis erős gyanú terhelte a megnevezetteket, szükségesnek látszott őket külön elzárni abban a reményben, hogy mégiscsak nyomára jutnak majd az igaz tényállásnak.

Vasárnap, február 9-én, újból elővezették a borbélyt s még szigorúbban szólították föl az igazság megvallására. Midőn látta, hogy meg akarják botozni, könyörgött, kíméljék meg e büntetéstől, mert most meg fogja mondani a valót. Nem bántalmazták tehát s erre ő a következő vallomást tette: A pátert azok heten vezették Harári Dávid házába, akiket megneveztem, és félórával naplemente után odahívattak engem bódémból s így szóltak hozzám: Öld meg ezt a papot! Ez megkötözött kezekkel ott volt a szobában. Mivel vonakodtam megtenni kívánságukat, biztattak s pénzt ígértek nekem. Én azonban erre is azt feleltem, hogy nem tehetem, mire Harári Dávid átadott nekem egy kis hirdetést s meghagyta, ragasszam azt bódémra. Amikor pedig letartóztattak s a szerájba (pasa palota) vezettek, Harári Dávid így szólt hozzám: Vigyázz! Semmit se vallj; pénzt kapsz majd tőlünk. Az, aki engem bódémból elhívott, Elfathal Murád, Harári Dávidnak szolgája volt.

Ezek után a bírák figyelmeztették a borbélyt, hogy ha talán csak az ütlegektől való félelméből tette vallomását s ha ártatlanokat is kevert a dologba, csak jelentse ki bátran, s mindent meg fognak bocsátani. Ő azonban azt felelte, hogy amit mondott, az való igazság, hisz az illetőknek szemébe mondotta. Erre aztán elővezették Elfathal Murad szolgáját, aki azt vallotta, hogy gazdája, Harári Dávid naplemente után Szolimán borbélyhoz küldte őt, akinek annyit mondott: Menj uramhoz, s lásd, mit akar!

Ezek után felolvasták Harári Dávid előtt a föntieket, de ő megmaradt tagadása mellett. Alibijét azonban nem tudta bizonyítani. A pasa ugyanis azt kérdezte tőle, hol volt szerdán délután, mire azt felelte, hogy a vámhivatalba ment kelmét kiváltani, azután pedig a bazárba, Anhuri Györgyhöz, s hogy a bazárt napnyugta előtt egy órával hagyta el. Ámde a megidézett és megkérdezett Anhuri György kijelentette, hogy Harári Dávid nem szerdán, hanem csütörtökön délután volt nála és azt mondta neki: A keresztények ránk fogják Tamás páter eltűnésének okát. Pedig hát elkövethetünk-e mi ilyesmit? Amire Anhuri György csak azt jegyezte meg: Mondják. - A vámhivatalból is az oda írásban intézett kérdésre az a hivatalos válasz érkezett, hogy Harári Dávid szerdán nem járt ott; raktárnoka

azonban kedden ott volt, három göngyöleg kelme kiváltása végett. Harári Dávidot nem is látták.

Február 11-én, keddi napon, Beaudin intézett néhány kérdést a borbélyhoz, aki a többi között kijelentette előtte, hogy azon esetre, ha hallgat, pénzt ígérnek neki, sőt megígérték, hogy ha börtönbe kerülne, gondoskodni fognak feleségéről is. De nem tartották meg ígéretüket. Megvallotta azt is, hogy amikor a pasához vezették, Harári Dávid az ő közelébe furakodott s elhaladva mellette, azt mondta neki: Ne félj semmitől, majd adunk neked pénzt. Végül kijelentette, hogy bármely pillanatban esküvel is kész vallomásait megerősíteni.

A következő szerdai napon újból Elfathal Muradot hallgatták ki. A pasa szelídséggel így szólt hozzá: Csak mondd el, amit tudsz. Hisz te csak szolga vagy, nem a te bőrödről van szó; valld meg tehát az igazat, félelem nélkül! - Nos, mondotta erre a szolga, hát az igazság az, hogy amit előbb mondtam, azt félelemből mondtam. Uram nem hívatta általam a borbélyt és én nem is küldtem őt hozzá. Mindebből semmi sem történt. - Erre elrendelték a szolga megkorbácsoltatását és szigorúan felszólították, vallja meg az igazat. Mire a szolga így szólt: Ti a damaszkuszi zsidó nemzet fejének Farkhi Rafaelnek jelenlétében vezettetek elő és hallgattatok ki; féltem tőle s azért vontam vissza mindent, annál is inkább, mert ő fenyegető tekintetet vetett reám. - S midőn a pasa azt kérdezte tőle: Hát te jobban félsz Rafaeltől, mint tőlem?, a szolga azt válaszolta: Bizony félek tőle, hogy megöl. Rafaeltől inkább félek, mint Excellenciádtól; mert Excellenciád megkorbácsoltat, s aztán elbocsát, de ő a mi városnegyedünkben megöl, ha megmondom az igazat.

Minthogy a vádlottak makacs tagadása ellenére mégis mindig valószínűbb lett, hogy a borbély ismeri az egész tényállást, harmadízben is megidézték s kegyelmet ígérve neki, akarták rábírni a páter meggyilkolása körülményeinek megvallására. S ez alkalommal Szolimán borbély sok tétovázás s hímezés-hámozás után Hazez Beyk tüzérezredes, két magasabb rangú tüzértiszt, a francia konzulátus kancellárja s Mailari orvos jelenlétében következőleg vallott:

Tamás páter eltűnése napjának estéjén, mintegy félórával napnyugta után, Harári Dávid szolgája, Elfathal Murád által magához hivatott bódémból Én mi rosszat sem gyanítva, rögtön átmentem s ott találtam Harári Áront, Harári Izsákot, Harári Józsefet, aztán Abu-Elafieh Mózes rabbit, Legnado Józsefet, Szaloniki Mózes rabbit, Harári Dávidot, a házurat s végül a megkötözött Tamás pátert. - Harári Dávid és testvére, Áron, így szóltak hozzám: Öld meg ezt a papot! Erre én azt válaszoltam: Nem tehetem. - Várj! Mondták ők s egy nagy kést hoztak. Ekkor én a földre terítettem a pátert, fejét a többiek segítségével egy nagy rézedény fölé tartottam, Harári Dávid pedig kezébe ragadván a kést, keresztülvágta a páter torkát; a munkát azonban testvére, Aron fejezte be. A vért egy edénybe fogták föl s egy csöpp sem veszett el belőle. Erre a holttestet a szobából a fáskamrába vittük, ahol egészen levetkőztettük s a ruházatot elégettük. Ekkor jött Elfathal Murád szolga s most a fentnevezett két zsidó meghagyta nekem és a szolgának, hogy daraboljuk föl a hullát. Mire mi azt kérdeztük, mi módon tüntessük majd el a hulladarabokat? Ők erre azt válaszolták: Dobjátok a csatornába! Mi tehát darabokra vagdaltuk a holttestet, a darabokat pedig egy zsákba tettük s beledobtuk a csatornába. Ez a csatorna a zsidónegyed elején, Abu-Elafieh rabbi háza mellett folyik. Ezután visszatértünk Harári Dávidhoz. Mikor már minden el volt végezve, megígérték a szolgának, hogy költségükön ki fogják házasítani, nekem pedig pénzt ígértek. Én ezután haza mentem.
- Mit csináltatok a csontokkal? - kérdezte ezután a pasa.
- Ezeket a padlón mozsártörővel összetörtük.
- És mit csináltatok a fejjel?
- Ezt is ugyanolyan módon darabokra tördeltük.
- Fizettek ezért valamit?
- Nekem pénzt ígértek s egyben megfenyegettek, hogy ha kifecsegem a dolgot, azt fogják mondani, hogy én öltem meg a pátert.

Ami pedig a szolgát illeti, annak, miként már említettem, megígérték, hogy saját költségükön ki fogják házasítani.

A kihallgatás további folyamán Szolimán a késre, a páter ruházatára, a csatornára s a gyilkolásnál jelenvoltakra vonatkozólag hozzá intézett kérdésekre felelt s részletesen elmondta, hol s milyen undorító módon vagdalták darabokra ketten a holttestet s miképpen tördelték össze a csontokat. A pasa további kérdéseire elmondja még, hogy a gyilkosság körülbelül egy órával napnyugta után történt s hogy talán egy fél vagy háromnegyed óráig tartott, míg a vér megszűnt folyni; továbbá, hogy a holttestet Harári Dávid, Áron s a többiek fosztották meg ruháitól s hogy már éjfél után 1 óra lehetett, amikor minden el volt végezve s hogy a vér az első szobában maradt, de hogy mi történt vele, nem tudja.

Szolimánt visszakísérték és elővezették Elfathal Murád szolgát. A bíróság kegyelmet ígért neki, ha önként kimerítő vallomást tesz. A szolga elfogadta ezt föltételt és a borbély vallomásaival minden körülményre teljesen egybehangzóan vallott.

Midőn végül a pasa azt kérdezte tőle:
- Hová ment a borbély a munka befejezése után, a szolga is azt mondta:
- Hazament.
Arra a kérdésre pedig: És ti az ő távozása után mit csináltatok, meddig maradtatok még fönt és hol aludtatok?
Így felelt:
- Én a borbély távozása után körülbelül még másfél óráig ott maradtam. Amikor aztán távoztam, még mindig voltak ott emberek, de nem tudom, uramnál töltötték-e az éjjelt, avagy haza mentek. Azt sem tudom, mit csináltak. Ami engem illet, én miután néhányszor megtöltöttem a nargyilt (török pipa) perzsa dohánnyal, aludni mentem.
Legvégül Ratti-Menton, a francia konzul, azt a kérdést intézte a vádlotthoz:
- Mit csinálnak a vérrel?
A szolga azt felelte:
- A kovásztalan kenyérnél (fathir) használják.
- Honnan tudod te ezt?
- Tamás páter gyilkosaitól hallottam, hogy a vért a kovásztalan kenyérbe vegyítik.
Ezután még Hassey Bey török katonatiszt azt kérdezte tőle: Honnan tudtad meg ezt, holott nem láttad a vért. (Elfathal Murád ugyanis nem a pátert, hanem ennek szolgáját gyilkolta meg.)
Mire azt felelte: Megkérdeztem tőlük, mi célból gyűjtik a vért s ők azt mondták: A kovásztalan kenyér készítéséhez.

A kihallgatás e fontos vallomásai után a Serif pasa által kiküldött vizsgálóbizottság (a török hatóságok és a francia konzulátus fejei) nyomban elmentek a bűntény elkövetésének színhelyére, hogy a beismerésben levő Szolimán borbély és Elfathal Murád szolga útmutatása és kalauzolása mellett az illető helyek pontos megvizsgálása által újabb bizonyító anyagot szerezzenek s a csatorna fenekén a beledobott testnek esetleg még néhány részét megtalálják. (A bűntény elkövetése óta ugyanis immár csaknem egy hónap múlott el.)

Legelőször Harári Dávid házába mentek. A borbélyt és a szolgát azonban nem egyszerre, hanem külön-külön vezették oda, miközben a másikat elzárva tartották. Mindegyik egészen pontosan jelölte meg a helyeket, ahol a pátert megölték, levetkőztették, darabokra vagdalták és csontjait összetörték. A két szemtanúnak külön-külön tett vallomásai még a legcsekélyebb részletekre nézve is teljesen megegyeztek. Az előhozott mozsártörőre azonnal rámondották, hogy ezt használták. Midőn azonban a házban talált három kést fölmutatták a borbélynak, ez azonnal kijelentette, hogy ezek egyikével sem végezték a mészárlást, kell itt még egy nagyobbnak és jobbnak is lennie. Mikor azonban más késeket is kerestek, nem találtak már másokat: A gyilkos kés el volt tüntetve. - Ugyanezt a kijelentést tette a szolga is, mikor azt a három kést megmutatták neki.

Ezek után a borbélynak és a szolgának ismét külön-külön el kellett vezetnie a bíróságot a csatorna azon helyéhez, ahol a páter holttestének darabjait beledobták.

Mindkettőjük ugyanazt a helyet jelölte meg. Erre a munkásoknak nyomban ki

kellett nyitniuk a csatornát amelynél vérnyomokat és húsrostokat találtak. Azután le kellett szállniuk a munkásoknak a csatornába s ott találtak: Különféle csontdarabokat, egy térdkalácsot több húsdarabot, a szív egyik darabját, koponyarészeket és e tetemmaradványok mellett - megdönthetetlen bizonyítékul - a meggyilkolt páter általánosan ismert papi sapkájának (pileolus) foszlányait is. Mindezeket egy kosárba tették, melyet Hazez Beyk ezredes a szerájba vitetett, ahol a pasa a leletet megszemlélte s azután a francia konzulnak küldötte, hogy orvosokkal megvizsgáltassa.

A francia konzul a lelet megvizsgálása után válaszához a következő iratokat mellékelte: 1. Merlato osztrák konzul egy bizonyítványát; 2. Négy európai orvosnak a csont-maradványokra vonatkozó nyilatkozatát; 3. Hét bennszülött orvosnak (hat mohamedán és egy keresztény) ugyanezekre vonatkozó nyilatkozatát és végül 4. A borbélynak egy bizonyítványát, aki Tamás pátert ki szokta szolgálni. Minthogy ez a négy okmány, különösen az első és az utolsó Szolimán borbélynak és Elfathal szolgának vallomásait megdönthetetlenül igazolja, sorban közöljük azokat szó szerint.

1. „Alulírott, mint Ausztriának damaszkuszi konzula, kijelentem, hogy jelen voltam a francia konzulátuson, midőn különböző bennszülött muzulmán orvosok felhívást kaptak, hogy vizsgálják meg a meggyilkolt szardíniái Tamás páter kapucinus szerzetesnek megtalált maradványait s hallottam, hogy kijelentették, hogy a nevezett maradványok emberi testből valók.

Kijelentem továbbá, hogy az említett testrészek között láttam egy kis fekete sapkának (papi sapka) darabjait is, amelyek világosan úgy tűntek föl előttem, hogy annak a részei, amelyet állandóan viselt a föntemlített meghalt szerzetes. - Damaszkusz, 1840. március 3-án. Merlato G. G."

2. „Mi, alulírt orvosdoktorok kijelentjük, hogy Ő Excellenciája, Serif pasának, Szíria helytartójának parancsára elmenvén a francia konzul úrhoz, hogy megvizsgáljunk különféle csontdarabokat, úgy találtuk, hogy e részek legtöbbnyire emberi testből valók. Az igazság hiteléül ezennel aláírtuk. - Damaszkusz, 1840. február 29-én. Dr. Amantia Lograsso, Dr. F. Massari, Dr. G. Piccolo, Dr. Rinaldi."

3. „Alulírottak a mai napon felhívattunk a francia konzulátusra, hogy megvizsgáljuk a zsidónegyedet átszelő csatornában talált csontokat. Miután a konzul felszólított minket véleményadásra s a csontok és húscafatok megvizsgálására, megejtettük a legszigorúbb módon a vizsgálatot, hogy meggyőződjünk, vajon tényleg emberi csontok-e ezek, vagy pedig állatoknak a csontjai, és hogy erről lelkiismeretünknek megfelelően számot adjunk, amint azt Isten megparancsolja. Azután, hogy mindent egybevetettünk, minden kétséget kizáróan teljesen meggyőződtünk, hogy emberi csontok; és mivel e nyilatkozatot kikérték tőlünk, azt ezennel meg is adtuk, aláírva és lepecsételve meggyőződésünk bizonyságául. - 1255. év zilhidzseh hó 28-án. Elhadzsi Muszto első sebész, Elhadzsi-Moham med-Szalti sebész, Szeid-Khalil-Talib orvos, Szeid-Halil sebész, Mikael Msaka orvos, Mohammed-Szeid Musza or vos, Mohammed-Hamin-Szakhri orvos."

4. „Alulírott, Tamás páternek állandó borbélya, kijelentem, hogy annak a fekete sapkának a maradványai amelyeket a damaszkuszi francia konzul házában láttam, valóban annak a sapkának a részei, amelyet Tamás páter viselt; és még mielőtt a konzulátusra mentem, bolthelyiségemben pontosan leírtam Ferenc P.-nek, hogyan volt elkészítve az a sapka. Különösen ráismertem arra a sötétpiros szegélyre, amely a sapkán volt és amely semmi más hasonló sapkán nem volt. íme, ez az, amit láttam és felismertem és ezt bizonyítom Isten előtt. 1256. moharrem 8-án. Juszuf borbély." 203

203 Tamás páter lelke üdvéért 1840 március 2-án tartották meg a kapucinusok templomában az ünnepélyes gyászmisét, megtalált tetemmaradványait pedig a páterek damaszkuszi temetőjében temették el. Az egyszerű sírkövön arab és olasz nyelven a következő felirat olvasható "Itt nyugosznak a Szardíniából való Tamás páter apostoli misszionárius tetemei, akit a zsidók 1840 február 5-én megöltek". ("Qui riposono le ossa del P Tommaso da Sardegna Missionario Apostolico

Cappuccino, assassinato dagli ebrei il giorno 5 di febraio del 1840") - Tamás páter halála után a kapucinusok nemsokára otthagyták Damaszkusz városát, ahol azelőtt oly üdvösen működtek s ahol éppen Tamás páter is évtizedeken ál oly sok jót tett nemcsak keresztényekkel, hanem nemkeresztényekkel is

Minthogy immár bizonyos volt, hogy Tamás páternek tetemmaradványait megtalálták s ezzel az igazság ki volt derítve, újból kihallgatták a hét vádlottat. Elővezették őket s anélkül, hogy bántalmazták vagy megfenyegették volna, barátságosan felszólították őket, mondják el az egész bűntény lefolyását. Miután az eddig makacs tagadásban volt gyilkosok értesültek arról a váratlan lesújtó eredményről, amellyel a bűntény színhelyének megvizsgálása járt s különösen, mikor meglátták a bűnjeleket, amelyek kétségtelenné tették bűnösségüket, ez oly mérvben hatott reájuk, hogy ezután mintegy egymással vetekedve vallottak.

Előbb Harári Izsákot hallgatták ki. A pasa azon kérdésére, miért és mi módon ölték meg Tamás pátert, így felelt: Elhívattuk a pátert testvéremnek, Harári Dávidnak házába, amire nézve előre megegyeztünk. Megöltük azért, hogy vérét vehessük, amit egy üvegbe öntöttünk és Abu-Elafieh Mózes rabbinak átadtunk, mégpedig vallási célból, amennyiben vérre volt szükségünk, hogy eleget tehessünk egy vallási kötelességünknek.
- És mire kell a vér a ti vallásotokban? - kérdezte aztán a pasa.
- A kovásztalan kenyérbe vegyítjük, felelte Izsák.
- Szétosztjátok-e a vért különbség nélkül minden zsidó között?
- Nyilvánosan nem; a jámborok között osztatik el, elsősorban a rabbik és mások között.
- Miért nem tartottátok meg a vért inkább magatoknál; miért adtátok át Mózes rabbinak?
- Mert a szokás úgy kívánja, hogy a vért a rabbik őrizzék.
Ezután Harári Áront hallgatták ki, akihez a pasa ugyanazokat a kérdéseket intézte, amire Áron csaknem szó szerint azt felelte, amit testvére, Izsák.

Most Abu-Elafieh Mózes rabbit hallgatták ki, aki a per folyamán kijelentette, hogy amíg zsidó és rabbi, addig nem árulhat el semmit vallása titkaiból, azért előbb ki akar térni hitéből és az iszlámra áttérni, akkor aztán őszinte vallomást fog tenni. Át is tért az iszlám vallásra és Muhamed nevet vett föl s ezután mint Muhamed effendi szerepel. (Mi azonban zsidó nevén említjük kitérése után is az exrabbit).

Az iszlámra való áttérése mitsem változtat vallomásai helytállásán és igazságán, mert tényleg mások tanúvallomásaival mindenben megegyeznek. Ugyanis a kihallgatás alkalmával a pasa így szólt az exrabbihoz:
- Harári Izsák és Áron azt állítják, hogy Szaloniki Mózes (rabbi) a vért önnek kezeibe adta át. Mit csinált azzal? Mondja meg az igazat.
Az exrabbi erre azt vallotta:
- Damaszkusz főrabbija, Elantabi Jakab megegyezett a Harári-testvérekkel és a többi vádlottal, hogy egy üveg embervért szereznek, ezt nekem is mondta. A Harának megígérték ezt neki, ha mindjárt száz erszénybe (pénzt, körülbelül 10 750 korona) 204 kerülne is a dolog.
204 Egy török erszény = 500 piaszter. Egy piaszter = 21.5 fillér. Tehát 100 erszény, vagyis 50 000 piaszter = 10 750 korona

Amikor Harári Dávidhoz érkeztem, azt mondták nekem, hogy hoztak ide egy embert, hogy megöljék és vérét vegyék. Beléptem; a gyilkosságot végrehajtották; vették a vért s így szóltak hozzám: Ön okos ember, fogja ezt a vért és adja át Jakab rabbinak. Én azt mondottam: Vegye át azt Szaloniki Mózes. Mire azt válaszolták: Jobb, ha ön veszi át, mert ön okos ember. A gyilkosságot Harári Dávidnál követték el.

Arra a kérdésre, mire használják a vért, ezeket vallotta: A kovásztalan kenyérhez. De a kovásztalan kenyérbe teendő vér nem mindenki, hanem csak a hitben buzgók használatára valók.
- Miképpen használtatik a vér a kovásztalan kenyérhez?
- Azon a napon, amelyen a kovásztalan kenyereket
sütik, Elantabi Jakab főrabbi ott maradt a sütőkemencénél. Ekkor a buzgók

lisztet küldenek hozzá, amelyből ő a kenyeret készíti; ő maga dagasztja és belegyúrja a vért anélkül, hogy valaki tudná. Azután elküldi a kenyeret azoknak a buzgóknak, akik a lisztet adták.

- Nem tudakozódott ön Jakab rabbinál, vajon máshová is küldött-e ebből a kenyérből, vagy csak a damaszkusziaknak volt szánva?
- Ő azt mondta nekem, hogy Bagdadba is kellett abból küldenie.
- S gondolja-e, hogy Bagdadból érkeztek eziránt megkereső levelek?
- Ő azt mondta, hogy igenis érkeztek.
- El volt-e határozva, hogy éppen papot ölnek meg vagy mindegy volt, bármely keresztényt?

- A szándék az volt, hogy bármely keresztényt. Én, mikor a köztiszteletben álló Tamás pátert behúzták, azt mondtam a többieknek, hogy ezt hagyják menni, mert ezt keresni fogják; de nem hallgattak reám.
- Igaz-e, hogy a gyilkosságnál Szolimán borbély tartotta Tamás pátert?
- Mindnyájan rávetették magukat és Szolimán is közöttük volt. Örültek a mészárlásnak, mert vallási ténykedés volt.

Harári József kihallgatásakor azt vallotta:
-A pátert azért öltük meg, hogy vérét vegyük, melyet aztán egy üvegben Abu-Elafieh rabbinak adtunk át. Vallási célból volt arra szükség, mert vallási kötelességünk teljesítéséhez vér kell nekünk.
- Mire használják vallásuk szerint a vért?
- A kovásztalan kenyérbe tesszük.
- Szétosztják-e a vért a hitsorsosok között?
- Nem; a főrabbi tartja azt magánál.

Március 14-én Serif pasa a francia konzulátus kancellárja, Beaudin és Elantabi Jakab főrabbi jelenlétében megkérdezte Abu-Elefieh Mózes exrabbit: mit tanít a Talmud és a zsidó vallás a nemzsidókról? Erre az exrabbi így nyilatkozott: A Talmud és a zsidó vallás szerint mindenki, aki nem zsidó, állat és barom; mert már Ábrahám pátriárka, midőn Izsák fia feláldozására ment, így szólt a két szolgájához: „Maradjatok itt a szamárral, én pedig és ez a gyermek elmegyünk amoda" (Mózes I. 22, 5.); amiből a Talmud azt következteti, hogy a nemzsidók szamarak.

Elantabi Jakab főrabbi megkérdeztetvén az idézet helyességéről, azt felelte, hogy az tökéletesen igaz.

Ezután különböző héber könyveket hoztak elé az ex-rabbi könyvtárából. Elantabi Jakab megkérdeztetvén, mit jelentenek e könyvben látható hézagok, ki nem töltött helyek - azt felelte, hogy itt Jézus nevét és rávonatkozó dolgokat kell kiegészíteni.

Midőn pedig Elantabi Jakabhoz ezt a kérdést intézték, szabad-e megölni azt, aki nem ünnepli meg a szombatot s a főrabbi azt felelte: „Igenis szabad, ha az illető zsidó",- akkor az exrabbi Abu-Elafieh Mózes hozzátette, hogy nemzsidót is szabad megölni, mert állatok lévén, nem kell őket kímélni és nyomban idézte a Talmudnak Szanhedrin traktatusa 58. oldalát, amely szerint minden nemzsidót aki megüli a vasárnapot, meg kell ölni". 205
205 A Talmud (Szanhedrin, 58b) illető helye, amelyre itt Abu-Elafieh Mózes exrabbi utal és értelmez szó szerint így hangzik magyarul (a lapidáris rövidség, szükséges értelmezésével) „Továbbá azt monda Rés Lakis: Egy nemzsidó, aki (a szombatot megülve) pihen, halálra méltó, mert írva von (Mózes I. 22) „se nappal, se éjjel ne pihenjenek" (mindennap kell dolgozniok) és az Úr mondta Megintésük egyúttal már a halálbüntetésük (ha nemzsidót inteni kell, eo ipso már méltóvá tette magát a halálra) Rabbina (pedig) mondá: Sőt a hét második napján is (ha pihenne a nemzsidó), méltó a halálbüntetésre; tehát a hét egy napján sem szabad nyugodnia). V.ö. M Rawitcz (kerületi rabbi a badeni Schmieheimben) „Der Traktat Sanhedrin ins Deutsche übertragen und mit erläuternden Anmerkungen verschen" Frankfurt a. M 1892 363 old; vagy a L. Goldschmidt által kiadott eredeti és német szövegű jegyzetes „Der Babylonische Talmud" Siebenter Band 1903 250 old

Ezután Sciubli Ajab, osztrák oltalom alatt álló görög kereskedő így szólt az exrabbihoz: Ön azt állítja, hogy a vér a kovásztalan kenyerekhez szükséges; pedig a zsidók tisztátalannak tartják a vért és állati vért sem szabad használniuk. A vér tisztátalansága és az embervérnek a kovásztalan kenyereknél való szükségessége között azért nyílt ellenmondás van. Adjon tehát e felől kielégítő választ. - Az exrabbi azt válaszolta, hogy a Talmud szerint két neme a vérnek kedves Isten előtt; a paszkha (húsvét) és a körülmetélés vére. - Ezt megerősítette Elantabi főrabbi is, azt mondván, hogy a paszkha áldozati vére és a körülmetélés vére valóban kedves Isten előtt. S midőn végül Sciubli Ajab azt jegyezte meg az exrabbi állítására, hogy válasza dacára mégsem lehet egészen megérteni, hogyan lehet az emberi vér használata megengedve a zsidóknak, azt mondta, hogy ez a főrabbik titka, csak ők ismerik ezt, valamint a módját, miképpen kell a vért alkalmazni.

Végül Harári Dávidot, a házigazdát hallgatták ki, aki ezeket vallotta. Elantabi Jakab főrabbi mind a hetünknek azt mondta, hogy a kovásztalan kenyerek ünnepére vérre van szükségünk, mivel pedig Tamás páter gyakran megfordul a zsidónegyedben, valami ürügy alatt kézre kell őt kerítenünk, megölnünk és vérét vennünk. Ezt nekünk a zsinagógában mondta. Néhány nappal azután himlőoltás ürügye alatt becsaltuk a pátert házamba és napnyugta után megöltük. A vért Szaloniki Mózes rabbival Abu-Elafieh Mózes rabbinak adattuk át, hogy ez Jakab főrabbihoz juttassa.

- Miben tartotta Mózes főrabbi a vért?
- Egy fehér üvegben, amelyet chalebiéh-nek neveznek

Ezek után mind a hét vádlotthoz, külön-külön, azokat a kérdéseket intézték, amelyeket azelőtt Szolimán borbélyhoz és Elfathal Murád szolgához intéztek a páter meggyilkolásának helyét, idejét, módját illetőleg, hogyan darabolták föl a holttestet, hogyan vitték a csatornába - és valamennyien beismerték a bűntény elkövetését és vallomásaik a legapróbb körülményekre nézve is mindenben megegyeztek.

Az Amarah Ibrahim szolga megöletésére vonatkozó vallomásokból kiemelendőnek tartjuk, hogy mikor Elfathal Murád szolgát Farkhi Mehirrel szembesítették, az előbbi szemébe mondta Mehirnek, hogy ő ölte meg a keresztény Amarah Ibrahimot s elmondta előtte a gyilkosság egész lefolyását, hogyan fogták föl a vért egy edénybe, amit aztán egy üvegbe öntöttek stb. Erre Farkhi Mehir így szólt Elfáthal Muraddhoz: „Te talán a vallásba beavatottak közül való vagy-e, aki ismeri a titkokat elannyira, hogy neked mindezeket a dolgokat tudtodra adták és hogy előtted nem titkoltak el semmit?" - S midőn Serif pasa azt kérdezte Farkhi Mehirtól: „Hát kivel szokták közölni az efféle titkokat?" Mehir azt felelte. „Ez az ember nem azok közül való, akikre titkokat bíznak s azért nem tudhat semmit a páternek és szolgájának meggyilkolásáról". Így tehát Mehir kivonta magát a Murádhoz elhamarkodva intézett kérdésének következményei alól. De az ő vallomásából is kitűnik, hogy az efféle gyilkosság különös vallási titok.

Megjegyzendő különben, hogy Amarah Ibrahim meggyilkolása ügyében tartott kihallgatásnál, a fiatal Farkhi Azlán és Elfathal Murád kivételével, a többi vádlottak tagadtak és alibijüket iparkodtak kimutatni, ami azonban nem sikerült.

Picciotto Izsák ugyan bizonyíthatta, hogy a gyilkosság estéjén valami Maksud Györgynél volt látogatóban, azonban tekintélyes tanúk olyan időben látták őt Maksud házába menni, amikor a gyilkosság már megtörtént volt, tudniillik két órával naplemente után, pedig Ibrahim szolgának megöletése jóval előbb történt.

Még szánalmasabb volt a többieknek felsülése az alibi kimutatásánál. Valamennyien azt állították, hogy a gyilkosság idején a zsinagógában voltak; de egyetlenegy embert sem voltak képesek megnevezni, aki velük ugyanakkor a zsinagógában lett volna s ottlétüket bizonyíthatta volna, sőt még a helyet sem tudták megjelölni, ahol álltak a zsinagógában.

A kihallgatási jegyzőkönyv további részleteinek közléséről le kell mondanunk, hogy ne legyen túlságos hosszú előadásunk. A vádlottak vallomásainak igen fontos kiegészítéséül azonban közölnünk kell még a vádlottak különben legérdekesebb alakjának, Abu-Elafieh Mózes exrabbinak, immár Mohamed effendinek azt a jellemző

hosszabb iratát, amelyet az iszlámra való áttérése után Serif pasához intézett, s amelynek szó szerinti szövege a következő:

Excellenciád óhaja szerint van szerencsém részletesen előadni azokat a körülményeket, amelyek Tamás páter meggyilkolására vonatkoznak. Miután most már életemet nem kell féltenem, a mindenható Istenben és az ő prófétájában, Mohamedben való hitem folytán, akihez ezennel esdve fohászkodom s akit alázattal üdvözlök: A következőkben teszek bizonyságot az igazságról.

Tíz vagy tizennégy nappal az előtt az esemény előtt Elantabi Jakab főrabbi mondta nekem, hogy vallásunk parancsolatainak teljesíthetése végett embervér szükséges; hogy erről a Harári-testvérekkel is beszélt, továbbá a dolognak nálunk kell végbe mennie, akik ebbe bele is egyeztek s hogy legvégül nekem is jelen kell ott lennem. Én azt feleltem, hogy a vértől iszonyodom. Mire ő azt mondta, mégis részt kell vennem, ha mindjárt künn is maradnék; s hogy ott lesz Szaloniki Mózes és Legnado József is. Minthogy nem hittem, hogy a Harári-testvérek beleegyeznek e bűnténybe, hát megígértem.

Szerdán azonban, a zsidóknál március 1-jén, amint délután a zsinagógába mentem, találkoztam Harári Dáviddal, aki így szólt hozzám:

- Jöjj, szükségünk van reád!
- Imádkozni megyek, feleltem én, majd azután fölkereslek benneteket. Ő azonban nógatott:
- Csak jöjj velem, valamit akarok mondani. Ezután közölte velem, hogy házában van Tamás páter s hogy az éjjel meg akarják ölni. Én erre azt kérdeztem:
- Ezt a személyt jelölte-e ki a főrabbi, vagy csak vért kívánt-e az ünnepre? Harári azt felelte:
- Ő a kijelölt személy, aki most birtokunkban van. Ne félj semmitől, mi is részt veszünk.

Imádság után elmentem hozzá s a bútorozott szobában ülve találtam. Ott láttam Tamás pátert is megkötözve. Naplemente után megölték s a mellékszobába vitték. Harári Dávid vágta el a torkát, de nem jól, mire testvére, Áron, ölte meg egészen. A vért rézedényben fogták föl s azután fehér üvegbe töltötték. Ezt az üveget átadták nekem, mondván: Vidd el azonnal Elantabi Jakab főrabbihoz. Megtettem. Jakab az előudvarban már várakozott reám. De amint meglátott, visszavonult a könyvtárba.
- Itt van, amit kívántál tőlem, mondtam neki. Ő átvette az üveget s a könyvek mögé állította. Én pedig hazamentem.

Hogy a holttesttel és a páter ruháival mi történt, azt nem tudom, mert amikor távoztam, még érintetlenek voltak. Midőn azonban később Dáviddal és testvérével találkoztam s megemlítettem, hogy ez a dolog kellemetlen órákat fog nekünk szerezni, mert bizonyára nyomozást fognak tartani s hogy esztelenség volt éppen ilyen általánosan ismert személyt választani, azt felelték:
- Semmit sem fedezhetnek föl; a ruhákat elégették úgy hogy semmi sem maradt belőlük, a testet pedig a szolga darabonként a csatornába dobta, míg végre semmi sem maradt belőle. Különben - tette még hozzá Harári - van jó rejtekhelyem; ott elhelyezhetem s a körülményekhez képest megint kivehetem. Ne nyugtalaníts tehát hiába, s magad is légy bátor!

Ami Tamás páter szolgáját illeti, Isten a tanúm, hogy róla mást nem tudok, mint hogy másnap, csütörtök délelőtt, a három Harári-testvért együtt találtam s hallottam, amint Izsák Dávidtól kérdezte:
- Hogyan sikerült a dolog? -, mire Dávid azt felelte:
- Ne gondolj vele; a másik is megkapta a magáét (el van téve láb alól). Erre halkan kezdtek beszélgetni egymással. Elhagytam őket s mentem a dolgaim után, mert én, miként már volt szerencsém Excellenciádnak mondani, nem érintkezem az előkelőkkel, a Haráriak pedig azok közé tartoznak. Gyakran adnak esti mulatságokat és tesznek kirándulásokat, amelyekben én nem vehetek részt. Ami a vért illeti, mi másra szolgálhat az (a zsidóknál), mint a kovásztalan kenyérhez, miként azt már szóval kijelentettem. Hányszor tették már azt a zsidók, s hányszor kapták már rajta őket a hatóságok. A „Sadat Adarkut" című könyvükből

kitűnik ez, melyben több ilyen esetről vádolják a zsidókat. A szerző ugyanezeket a vádakat rágalmaknak mondja s ki akarja mutatni, milyen igazságtalanul bántak ezen eseteknél a zsidókkal szemben.

"Ez az egész, amit Tamás páternek ügyéről tudok. Most pedig, mint alázatos rabszolgája, istenhez fohászkodom, akinek kegyelme megadta nekem a mi prófétánkban (Mohamedben) való hitet és kérem a mindenható Isten nevében Excellenciád kegyelmét. Muhamed effendi."

Az alapos bűnvizsgálat kiderítette, hogy a kettős vérgyilkosságba 16 zsidó volt beavatva s a vádlottak nagy része, köztük a főbűnösök is, ezt teljesen be is vallották.
Tamás páter gyilkosságában részesek: a három Harári testvér t.i. Dávid (a háziúr), Aron és Izsák, ezek nagybátyja: József, továbbá Legnado József, két rabbi t.i. Abu-Elafieh Mózes és Szaloniki Mózes, végre Szolimán borbély.

A páter szolgájának meggyilkolásában pedig: A négy Farkhi, t.i. Mehir, Murád, Azlán és József; továbbá Sztambuli Áron, Picciotto Izsák, Abu-Elafieh Jakab, végre Elfathal Murád (Harári Dávidnak szolgája). Az elővizsgálat meglepő eredménye alapján csakhamar megtartották a végtárgyalást, amelynek az lett a vége, hogy a vád alá helyezett 16 zsidó közül négynek megkegyelmeztek fontos vallomásaikért, s ezek a következők: Abu-Elafieh Mózes exrabbi (Muhamed effendi), Szolimán borbély, Elfathal Murád szolga és Farkhi Azlán; tízet halálra ítéltek az elkövetett vérgyilkosság miatt; és ezek: Harári Dávid, Áron és Izsák; Szaloniki Mózes rabbi; Farkhi Mehir, József és Murád; Sztambuli Áron, Picciotto József és Abu-Elafieh Jakab. - Kettő, t.i. Harári József és Legnado József a vizsgálat folyamán meghaltak.

Serif pasa, Szíria helytartója az ítélet kihirdetése után elrendelte annak azonnali végrehajtását, de a francia konzul, gróf Ratti Menton - mivel Szíria éppen akkor egyiptomi csapatoktól volt megszállva - azt óhajtotta, hogy az ítélet megerősítés végett a Szíriában állomásozó egyiptomi hadsereg főparancsnokához, Ibrahim pasához küldessék Az igazságszerető gróf tehát a legcsekélyebb formalitásig is meg akarta óvni a törvényt és jogot; de éppen ezzel a túlságos buzgalmával akaratlanul is azt okozta, hogy e pernek hallatlanul botrányos lett a végkimenetele.

A francia konzul kívánságának teljesítése ugyanis elsősorban nagy halasztást okozott az ítélet végrehajtásában. Ezt a zsidók még buzgóbban s még lázasabban kihasználták az elítéltek minden áron való kimentésére, akiknek szabadon bocsáttatása érdekében különben hitsorsosaik már a per megindításától kezdve egész Európában a legmesszebbmenő agitációt folytatták. E mentési mozgalom élére az európai zsidók előtt nagy tekintélynek és tiszteletnek örvendő két férfiú állott: a londoni Montefiore Mózes (aki utóbb főnemesi rangot nyert Angliában) és Crémieux Izsák, a francia szabadkőművesek nagymestere. Ezek körülbelül két millió frankot gyűjtöttek hitsorsosaik között, hogy ez óriási pénz árán keresztül vigyék az elítéltek szabadon bocsátását.

Európa minden országában megindultak a cselszövények a damaszkuszi „szentek" és „vértanúk" kimentése érdekében.

A szolgálatukban álló sajtóban a zsidók rágalomnak nyilvánítottak mindent s egyszerűen lehetetlennek tüntették föl azt, hogy a XIX. században léteznék még olyan vallás, amelynek szertartásaihoz embervér kívántatik. Maga Crémieux vette oltalmába a gyilkosokat, s az egész ügyet a keleti keresztények gyűlöletére vezette vissza. Nem átallotta a „Journal des Débats"-ban 1840. április 7-én közölt levelében ezeket mondani: „Nemsokára 1250 esztendeje annak, hogy a mohamedán vallás kitűzte zászlaját Keleten s megvetette lábát Damaszkusz városában. A századok e hosszú folyamán a zsidók soha sem (?) tapasztalták azt, hogy ezt az ostoba rágalmat emelték volna ellenük. A keresztények kezdik éreztetni befolyásukat a vidéken és íme ezzel együtt a nyugatiak balítéletei is föléलednek Keleten. Bizony elszomorító alkalom ez bizonyos fájdalmas megállapításokra". 206
206 idézve K de Ch. Pawlikowski "Der Talmud in der Theorie und in der Praxis"

id. mű, 308-309 o.

Tamás pátert, ezt a szentéletű és tiszteletre méltó aggastyánt, akit a keresztények és mohamedánok egyaránt szerettek és becsültek, a zsidók kíméletlen vakmerőségükben gonosz ember gyanánt iparkodtak feltüntetni, s így őt mintegy másodszor is meggyilkolták.

A londoni nagy zsidómisszió társulat nevében Pieritznek az anglikanizmusra tért zsidó konvertitának s jeruzsálemi anglikán misszionáriusnak Damaszkuszba kellett utaznia, hogy a helyszínén szerzett tapasztalataival bizonyíthassa a damaszkuszi vádlottak ártatlanságát s hogy az ellenük emelt vád merő koholmány, akiknek vallomásait csak a legkegyetlenebb tortúrával csikarták ki, akiktől még a jogos védelmet is megtagadták stb. 207
207 G W Pieritz "Persecution of the Jews at Damascus" London. 1840

Pieritz-nek túlzott híresztelései, jelentései és tudósításai sokaknál hitelre is találtak éppúgy, mint mindaz, amit Marshall, a hajókon lelkészkedő anglikán pap és Heilbronn, bajor őrnagy 1840 nyarán a damaszkuszi elítéltek ártatlanságának feltüntetése érdekében Damaszkuszból írtak.

A francia konzult, gróf Ratti-Mentont, akinek a tényállás kihirdetése körül oly nagy érdemei vannak, s akit a zsidók ajánlatai, ígéretei s fenyegetései ellenére is becsületesen és bátran teljesítette kötelességét, megvádolták, megrágalmazták és e derék férfiúnak megbélyegzését és hivatalából való elmozdítását követelték.

A damaszkuszi igazságszolgáltatást, amely az ország rendes és törvényes formái szerint a gyilkosokat törvény elé állítja, igazságtalannak nyilvánították.

De ugyanazon időben a francia és az osztrák konzulátusok összes tagjait, hivatalnokait, valamint a tanúkat rengeteg összegekkel és drága ajándékokkal meg akarták vesztegetni. A francia konzulátus tagjait rendkívüli összegek felajánlásával arra is rá akarták bírni, hogy a bírói eljárás aktáit sikkasszák el.

Magát gróf Ratti-Menton damaszkuszi francia konzult is próbálták megvesztegetni. De tartva e férfiúnak becsületességétől, hogy a vesztegető kísérletnek némileg lojális, tisztességes színezetet kölcsönözzenek, négy pontból álló kérelmet terjesztettek a gróf elé, amelyek részint bizonyos dolgoknak a periratokból való kihagyására részint az elítéltek büntetésének enyhítésére vonatkoznak. Midőn pedig a gróf megbotránkozva utasította vissza a zsidók pénzét, akkor azt fogták rá, hogy őt a perben a zsidók elleni gyűlölet és elfogultság vezérli.

Kitűnik ez ama levélből is, amelyet gróf Ratti-Menton 1840. április 22-én Serif pasához intézett s amelyben őt arról értesíti, hogy a zsidók egy megbízottjuk által, 208 Merlato damaszkuszi osztrák konzul közvetítésével (aki valószínűleg maga is zsidó volt) arra kérték őt és Chubli urat (a pasa törvényszékének egyik tagját), hassanak oda, hogy a Talmud s egyéb zsidó könyvek szándékolt fordítása abbanhagyassék, mert az a zsidó nemzet megalázására volna s hogy a már eszközölt fordítások, valamint Abu-Elafieh Mózes (exrabbi) nyilatkozatai ne vétessenek föl a periratokba; végül, hogy az egyik Farkhi szabadon bocsáttassák és valamennyi elítéltnek büntetése enyhébb büntetésre változtassák.
208 Ugyanez a zsidó nemsokára ezután - mégpedig Merlato osztrák konzullal egyetértve - hasonló vesztegető kísérletet tett a francia konzulátus rendőrügynökével, Szaid-Muhamed-Eltelli-vel szemben is, de szégyenletesen elutasíttatott.

Ezért a zsidók 500 000 piasztert (körülbelül 107 500 koronát) ajánlottak, amelyeket Chubli úr belátása szerint oszthat szét. Az ajánlatot visszautasította. - Tudtára adja továbbá a pasának, hogy ezután a zsidók egy keresztény által a francia konzulátus kancellárjának, Beaudin-nek 150 000 piasztert (körülbelül 32 250 korona) ajánlottak föl, sőt ezen összeg megtoldását is ígérték, ha kieszközli, hogy a vádlottak a vád alól felmentetnek. 209
209 Szó szerint közöljük itt Ratti-Menton e jellemző levelének legfontosabb részleteit "A négy pontból álló megállapodás ára 500 000 piaszter volt. Ebből

150 000 piaszter készpénzben fizetendő a megállapodás véglegesítése alkalmával, a 350 000 piaszternyi hátralék pedig miután minden végre lesz hajtva. Chublinak szabadjában állott a teljes összegen osztozkodni azzal, akivel jónak látja. Másnap ugyanaz a zsidó fölkereste Chublit egy zacskó ezüstpénzzel Ezt az a Mehir-Farkhi-család küldötte, amelynél orozva meggyilkolták Tamás atya szolgáját Az átadó ama vallomása folytán, hogy ő nem ismeri e pénzküldemény célját hanem csak azt hogy 5000 piaszterre rúg (kiderült hogy ez összeg egy külön ígéretben bírja alapját amelyet Mehir-Farkhi tett Chublinak avégből, hogy védje meg őt egy személyi ügyben, amelybe egészen belebonyolódott, aminthogy erről Excellenciád is informálva lett a megfelelő időben). E zacskó újabb rendelkezésig letétben maradt s kitudódott hogy csak 4382 piasztert tartalmaz. Chubli úr közben megkérdezvén a zsidótól, honnan teremtették elő a szóban forgó 500 000 piasztert s kik voltak azok. akik beleegyezésüket adták annak behajtásához, a zsidó azt felelte, hogy több rabbi és a nemzeti pénztár meghatalmazottja döntöttek így, s hogy ez az összeg nem volt személyenként kivetve, hanem készen álltak a zsinagóga pénztárában, melyet a szegények pénztárának neveznek, s így ez ügyből kifolyólag a nyilvánosságtól mit sem kell félni, minthogy senki sem járult hozzá a fizetéshez. Íme a nevezett közvetítő által előterjesztett ajánlatok. Visszautasító választ kapott." - "Egy jól ismert keresztény jött nemrégiben M. Beaudinhez s fölajánlott a zsidók nevében 150 000 piaszterre rugó összeget, hogy amennyire csak lehetséges, hárítsa el a zsidó nemzetre súlyosodó gyanúsításokat, megjegyezvén még azt is, hogy ez összeget még növelnék is, ha nem látszanék elegendőnek. E kél közbejött esemény, hozzácsatolva a mai levelem tárgyához, kiegészítik a dolgok mostani állása szerint azon értesüléseket amelyeket a szükséghez képest összegyűjtöttem a zsidóság előkelői által rendezett cselszövényekre vonatkozólag. Van szerencsém stb. gr. Ratti-Menton"

A pasa a francia konzulnak ezen jelentései alapján vizsgálatot indított, amely azokat igazolta is. Erről a vizsgálatról szóló hivatalos iratokat aztán a per aktáihoz csatolta.

Mindezeket a cselszövényeket a zsidók nagyon ravaszul tervezték. A meggyilkolt Tamás páter és szolgája ugyanis a francia konzulátus oltalma alatt állott; a zsidó gyilkosok (toszkánaiak és leginkább livornóiak) pedig Merlato osztrák konzul oltalma alatt, akinek konzulátusa telve volt zsidó hivatalnokokkal, akikben bízva, különösen Picciotto Izsák nagyon kihívóan viselkedett kihallgatása alkalmával.

Hogy maga Merlato osztrák konzul a zsidók bűnösségéről meg volt győződve, világosan kitűnik ama levélből, amelyet a beiruti osztrák konzulhoz, Laurella Péterhez 1840. február 28-án intézett, s amely szintén a periratokhoz lett csatolva. Ebben ezeket írta: „Ki hinné? Harári Dávid házában követték el Tamás páter borzasztó meggyilkolását! Ezek a gyalázatosak, szám szerint nyolcan, tudniillik a Harári testvérek, nagybátyjuk: Mózes, aztán Abu-Elafieh Mózes, Legnado József, Szaloniki Mózes, egy borbély és egy szolga megölték a szerencsétlen öreget és fölfogták a vérét és miután a holttestet földarabolták, a koponyát és a csontokat összetörték, mindent a zsidó negyed egy csatornájába dobták. Az említett borbély és a szolga mindent elmondottak s más négy is vallott már eddigelé, s mindnyájan bűnrészesek. A meghaltnak maradványait a beismerésben levők által mondott helyen találták meg, akik közül hárman bevallották, hogy a bűntényt vallási okokból követték el.

A szolga meggyilkolására még nincsenek nyomok, de sejtik, hogy az is e bűnösöknek egy másik házában ugyanolyan véget ért. Időközben Farkhi Murád, Sztambuli Áron és sok más elrejtőztek és elmenekültek, ami arra enged következtetni, hogy ezt a merényletet helyeselték. A fölfedezésben a főérdem Serif pasáé, aki ezen ügyben éleslátásának és kitartásának adta bizonyságát."210
210 Ennek a levélnek alapján Laurella Péter beiruti osztrák konzul 1840 március 7-én ezeket írta Belliernek, latakiehi osztrák konzulnak: "Borzasztó! A gazdag Haráriak gyilkosok lettek. Volt lelkük meggyilkolni egy szegény öreg kapucinust. És ezt fanatizmusból tették. A jó Isten meg fogja elégelni ezeket az iszonyú dolgokat: ez korántsem első ilyen tettük."

Éppen azért hivatalosan föl is hatalmazta Merlato pasát az osztrák oltalom alatt

álló zsidók letartóztatására és kihallgatására. És 1840. március 2-án azt írta gróf Ratti-Mentonnak, hogy azt gyanítja, hogy Picciotto bűnrészes, mert rosszul megy az üzlete, amiért talán vérrel szeretne kereskedni s ezt más országokban eladni. 211

211 A titkos vérkereskedés illusztrálására szolgál a damaszkuszi periratokhoz csatolt egyéb igen meglepő tényekről tanúskodó okiratokon kívül, különösen gróf Suzazennet levele, amely a következő esetet beszéli el A damaszkuszi vámházba egy ízben egy zsidó számára egy láda érkezett. Fölszólították, hogy - amint az elő van írva - nyissa ki a ládát, amit a zsidó megtagadott és eleinte 100, aztán 200, majd 300, utóbb 1000, végre pedig 10 000 piasztert (2150 koronát) ajánlott föl, ha a ládát kinyitatlanul elviheti. A vámhivatalnok azonban nem tágított, maga nyitotta ki a ládát, és egy vérrel telt üveget talált benne. Megkérdeztetvén a zsidó, azt adta magyarázatul, hogy náluk szokásos a főrabbik és más tekintélyes személyek vérét eltenni. A vámhivatalnokok megelégedvén ezzel a felelettel, engedték a zsidót Jeruzsálembe menni (Holott tudhatták, hogy meghalt emberből vér nem vehető, mert az a természetes halál bekövetkeztével azonnal megalszik). - Jóval ezen eset után gróf Ratti-Menton kutatást rendelt el, de ezalatt meghalt a vámhivatal főnöke, utóda azonban úgy emlékezett vissza, hogy az a gyanús zsidó a vámhivatalban a Damaszkuszból való Sztambuli Áron volt, aki 1840-ben Tamás kapucinus páter szolgáját meggyilkolta, hogy vérét vallási célokra használja. V.ö. A Laurent "Relation historique stb" id. m. II köt. 301 old.

Sőt midőn március 2-án a francia konzul, a francia konzulátus kancellárja, a szentföldi atyák, da Ploaghe Ferenc kapucinus páter és Salina orvos jelenlétében Tamás páter és szolgája meggyilkolása szóba került, mindezek füle hallatára egészen hangosan azt mondotta, hogy meggyőződése szerint a vádlottak többsége fanatizmusból követte el a bűntényt, de azt gondolja, hogy néhányának közreműködése csak vér beszerzésére szorítkozott. Utóbb azonban Merlato magasabb helyről kapott szigorú utasításra egészen megváltoztatta magatartását és minden befolyását az osztrák oltalom alatt álló zsidók érdekében vetette latba. Az alexandriai osztrák főkonzultól, Laurintól ugyanis 1840. április 20-i kelettel levelet kapott, amelyben Laurin azt írja neki, hogy az alkirálynak a maga fóruma elé kell vinnie az ügyet s hogy írt az osztrák követnek Párizsba, hogy az tegyen lépéseket Lajos Fülöp királynál gróf Ratti-Menton ellen, aki az egyik vádlottról, Picciotto Izsákról azt állította, hogy keresztény vérrel kereskedik. Egyben biztosítja Merlato urat, hogy ne féljen; szükség esetén Ausztria egész hatalmával fogja megoltalmazni; s hogy helyesen cselekszik, ha nem hiszi el azokat a dolgokat, amiket a zsidókra fognak, mert csak gazdagságuk miatt irigykednek rájuk.

Az alexandriai főkonzul e levele után Merlato úgy nyilatkozott, hogy föllebbvalóinak parancsára kétféle véleménye van a damaszkuszi ügyről, egy külső és egy belső; sőt azt is mondta a zsidóknak, hogy az osztrák főkonzul befolyása indította arra az alkirályt, hogy saját fóruma elé hozza majd az ügyet. így védte most Merlato már nyilvánosan a zsidókat, sértegette gróf Ratti-Mentont s azt mondta, hogy a csatornában talált csontok egy kutyától valók, nem pedig Tamás páteréi, noha február havában ő maga is részt vett a páter tetemmaradványai eltemetésénél. A többi országok konzulai (különösen az angol) valamennyien, az igazsághoz illően, sokkal méltóságosabban viselkedtek.

Egy másik igen jellemző cselszövénye a zsidóknak a vádlottak megmentésére a következő. Egy általuk megvásárolt török hivatalnok Tamás páter szolgájának, Ibrahimnak testvérét akarta rábírni, vállalja magára, hogy ő ölte meg Tamást és Ibrahimot. A török hivatalnok biztosította, hogy megkegyelmezést, bocsánatot minden védelmet és jótéteményt szerez számára.

S amikor ez a kísérlet meghiúsult, megnyertek néhány gazfickót, hogy egy hullát szerezzenek, földaraboljanak, s mindegyik egy-egy részét más-más házba vigye, hogy azután azt lehessen mondani, hogy a páter holttestét máshol találták meg, mint ahol állítólag megölték. 212

212 A Laurent Relation historique stb" id. m. II k. 258 old

A zsidóknak vesztegető kísérletei mohamedánoknál és keresztényeknél,

magánembereknél és hivatalnokoknál annyira köztudomásúak voltak, hogy a szmirnai újságok 1840. június 2-án azt írhatták: „A damaszkuszi zsidók nem szűnnek meg pénzt ajánlani, úgy hogy a kormány, ha akarna, kincseket szerezhetne; folytonosan pénzt ajánlanak, hogy lemossák azt a letörülhetetlen makulát, amely e gyilkosság folytán rájuk tapadt". 213
213 A Laurent „Relation historique stb" id. m. II k. 294 old.

Végre az európai zsidók elküldték a főalkuszokat Keletre. Montefiore Mózes és Crémieux Izsák mint az összes európai zsidók képviselői nagy kísérettel Alexandriába, az egyiptomi alkirálynak, Mehmed Alinak székhelyére utaztak, akinek fennhatósága alá Damaszkusz akkor tartozott. Augusztus 4-én érkeztek Egyiptomba. Itt átnyújtottak az alkirálynak egy memorandumot, amelyben kérik, hogy a kivégzés elhalasztassék és az egész per felülvizsgáltassék.

És íme a memorandumnak, illetőleg annak a titkos valaminek oly csodálatos hatása volt, hogy Mehmed Ali nemcsak megkegyelmezett a gyilkosoknak, hanem a per kivizsgálását is megtiltotta. Midőn ugyanis néhány nap múlva Montefiore és Crémieux bemutatkoztak az alkirálynak, ez barátságosan már így szólt hozzájuk:

„Önök választ óhajtanak memorandumukra! - A foglyok szabadok, a menekültek ismét visszatérhetnek. Összes hitfeleik a legmesszebbmenő oltalomban fognak részesülni. Én azt hiszem, hogy ez rájuk nézve sokkal előnyösebb lesz, mint minden felülvizsgálás és újabb nyomozás! Az utazás Damaszkuszba most amúgy sem bátorságos. Különben is a pernek újból való megkezdése csak újabb alkalmat adna arra, hogy a keresztények és a zsidók között a leggyűlöletesebb szenvedélyek törjenek ki, amit pedig nagyon szeretnék elkerülni. Ezt az akaratomat tudtára fogom adni valamennyi konzulnak és még ma este elküldöm parancsaimat Serif pasának. Sok és fontos dolgaim ellenére sem feledkeztem meg az Önök ügyéről. Én szeretem a zsidókat, mert engedelmesek és iparkodók és örömmel nyilvánítom képviselőik előtt rokonszenvemnek ezt a bizonyítékát."

A Serif pasához intézendő fermán (írásbeli parancs) másolatát még aznap este kézbesítették a zsidók két képviselőjének, akik a mindenható pénz csodálatos sikerétől mintegy vérszemet kapva, szinte telhetetlenek lettek. Ugyanis mivel a fermánban ezek a szavak voltak olvashatók: „megkegyelmezünk a foglyoknak", Crémieux ügyvéd azonnal Mehmed Alihoz ment s így szólt hozzá: „Fenséged azt mondta nekem, szabadon bocsátom, nem pedig megkegyelmezek. Megkegyelmezni nem annyi, mint igazságot szolgáltatni, hanem csak annyit jelent, megbocsátani, holott azok a szerencsétlenek, akiket fenséged kínzástól és halálból kiragadott, teljesen ártatlanok. Mehmed Ali erre így válaszolt: „Fermánomban nem áll, hogy vétkesek". Crémieux viszonzá: „Nem, fenség, hanem az, hogy megkegyelmez". Mire az alkirály: „Töröltessék tehát ez a szó! Én ezeket szabadon akartam bocsátani, amazoknak pedig megengedni, hogy visszatérjenek és mindnyájukat oltalmamba venni. Így értendők szavaim."

Ezek után csakugyan újabb fermánt állított ki, amely így szól:

„Montefiore Mózes és Crémieux urak előterjesztéséből és kérelméből, akik mint az európai összes mózesvallásúnak megbízottai jelentek meg előttünk, megtudtuk, hogy tőlünk szabadon bocsáttatását és biztonságát kívánják azon zsidóknak, akik a Damaszkuszban 1255. év zilhidzseh havában (török számítás, amely 1840. február havának felel meg) eltűnt(!?) Tamás páter és Ibrahim nevű szolgája ügyében megindított vizsgálat következtében le lettek tartóztatva vagy elmenekültek.

És mivel nem lenne helyénvaló ily nagyszámú népesség (zsidók) kérelmét és folyamodványát visszautasítani, ennélfogva megparancsoljuk, hogy a fogságban levő zsidók azonnal szabadon bocsáttassanak és az elmenekülteknek akadálytalan visszatérése biztosíttassék. A kézművesek tehát meghagyandók munkájuknál, a kereskedők kereskedelmükben, úgy hogy ki-ki szokott foglalkozása után békességesen járhasson. Megteendők a megfelelő intézkedések is, hogy egyikük se részesüljön üldözésben hogy ki-ki teljes biztonságnak örvendjen és békében hagyassék. Ez a mi akaratunk". (Mehmed Ali pecsétje)

Ezen fermán alapján az összes halálraítélt gonosztevőket 1840. szeptember 5-én

szabadon bocsátották. És ezzel Tamás páter vérgyilkosságának ügyét az alkirály lezárta. 214

214 Montefiore Egyiptomból Konstantinápolyba ment s itt a Törökországban lakó zsidók érdekében is a szultántól kieszközölt egy fermánt, amely ünnepélyesen kinyilatkoztatja, hogy a zsidók ellen emelt vérvád nem egyéb rosszakaratú aljas rágalomnál és hogy a zsidó polgárok ugyanazokat a jogokat élvezzék, mint a Törökországban lakó egyéb alattvalók

Ilyen igazságszolgáltatás még Törökországban is párját ritkítja. Tehát mert a zsidók nagyszámú népességet alkotnak, azért - a vérgyilkosság halálraítélt tettesei szabadon bocsátandók. Valóban, Mehmed Ali fermánja még külsőségeit sem óvja meg a jognak és igazságosságnak. Szó sincs benne arról, hogy utólag bebizonyosodott a vádlottak ártatlansága, sem arról, hogy az ítélet igazságtalan volt vagy hogy hibás volt a perben követett eljárás. Nem! Mehmed Ali egyszerűen és szárazon csak annyit mond: Szabadon bocsátjuk a foglyokat, mert - így akarják az európai zsidók. Ez az ítélet valóságos pilátusi ítélet. Csak szégyenére válhatik annak is, aki hozta s azoknak is, akik kieszközölték. Nagyobb bizonyíték ez a fermán, mint a halálos ítélet, mert ez utóbbi csak a tettesekre, amaz pedig az akkori zsidóság egyetemére is világot vet.

Végezetül nem hagyhatjuk itt említés nélkül az akkori zsidók egy különös ötletét, akik az egész damaszkuszi ügyet s általában a vérvádat úgy akarták föltüntetni, mint hasonmását ama rágalmaknak, amelyeket hajdan az első keresztények ellen terjesztettek a pogányok. Ámde nem kis különbség van a kettő között.

Először is minden rágalom dacára is bizonyos, hogy az első keresztényeket azért üldözték, mivel keresztények voltak és nem azért, mintha gyilkosok vagy tolvajok lettek volna; míg a damaszkuszi zsidókat nem zsidó voltuk miatt üldözték, hanem azért, mert gyilkosok.

Azután és ez nem kevésbé fontos, az első keresztények szószólói, mint Szent Jusztin és Tertullianus híres védirataiban nyíltan és őszintén követelték a császároktól és az elöljáróságoktól, hogy ha akadna keresztény, aki lop és gyilkol, az ilyet ne kíméljék, hanem büntessék meg a törvények egész szigorával, mint aki megsértette az állam törvényeit, de sokkal inkább Krisztus törvényeit.

És végül tudvalevő, hogy az Egyház sohasem azonosította magát egyes gnosztikusokkal, azok förtelmes eltévelyedéseivel, soha azok titkos véres üzelmeit magáévá nem tette, úgyhogy velük közösséget nemcsak nem vállalt, őket vesztegetésekkel nemcsak nem mentegette, védelmezte, ellenkezőleg, perhoreszkálta, leleplezte és kárhoztatta.

Ha az európai zsidóság is hasonló módon viselkedett volna, akkor számíthatott volna a művelt és igazán felvilágosult társadalom rokonszenvére és becsülésére. Ámde akkori viselkedése s eljárása olyan volt, hogy a jóhiszeműségében való hitelt teljesen lerontotta, s minden igazságosan gondolkozó és becsületesen érző lélekben undort keltett, szóval az elérni óhajtott közbecsülés helyett a közmegvetést provokálta.

Igaz ugyan, hogy Crémieux a „Journal des Débats" 1840. április 17-i számában közölt levelében a vérgyilkosságokra vonatkozólag ezt írta:

Ha a zsidó vallás 215 ilyenképpen megparancsolja a gyilkosságot s az embervér ontását, akkor keljünk föl mindnyájan zsidó-felvilágosultak, keresztények és muzulmánok; irtsuk ki azon embereknél, akik ezt gyakorolják, ezt a barbár és szentségtörő kultuszt, amely az emberölést s az orgyilkosságot az isteni parancsolatok sorába helyezi". 216

215 Hangsúlyozzuk, hogy a zsidók tiltakozásainál a "vallás" szóban a kérdésnek óriási eltolódása s többnyire tendenciózus ravaszsággal kiszámított megtévesztés rejlik. A vérgyilkosságok nem a zsidó vallásban, hanem a zsidó babonában és fanatizmusban bírják alapjukat A zsidó vallás mint olyan sohasem parancsolta, de a zsidó babona számtalanszor elkövette

216 Idézve K de Ch Pawlikowski „ Der Talmud in der Theorie und In der Praxis"

id. m. 312 old. és Alb Monnior "Le crime rituel chez les Juifs" id. m. 334 old.

Nos, midőn Crémieux Egyiptomba érkezett, legszebb alkalma nyílt hitsorsosai perének revízióját követelve arra, hogy vagy a zsidók ártatlansága ország-világ előtt nyilvánvalóvá legyen, vagy pedig, ha valóban vétkesek, kiirtasson egy barbár és szentségtörő kultuszt azon embereknél, akik azt gyakorolják. Ámde egyiket sem tette.

Ha Crémieuxnek s vele a zsidóság egyetemének kérelme a per felülvizsgálatára nézve őszinte és komoly lett volna, ha meg lettek volna győződve arról, hogy a damaszkuszi hitsorsosaik nem hódoltak a vérgyilkosság babonájának és ártatlanok, akkor nem lett volna szabad semmi áron sem tágítaniuk s elállniuk a per revíziójától, hogy a bizonyítékok súlya alatt a zsidó vádlottak ártatlansága kiderüljön s az igazi tettesek kinyomoztassanak. Mehmed Alitól az egész világ színe előtt a legerélyesebben kellett volna követelniük, hogy az ügy tisztázása után jog és igazság szerinti ítéletet hozzon. Nem lett volna szabad már előzetesen a vádlottakkal közösséget vállalva s azokkal mintegy azonosítva magukat a vérgyilkosság ügyét magukévá tenni s annak eltussolása érdekében azt a nagyarányú rengeteg vesztegetést elkövetniük...

Crémieux által a zsidóság komolyan nem a per felülvizsgálását, nem a vádlottak ártatlanságának megállapítását követelte, hanem csak az elítéltek szabadon bocsátását. S hogy csak ez volt a céljuk, kitűnik abból hogy ezzel oly könnyedén be is érték. Kérelmüket a megvesztegetett egyiptomi alkirály teljesítette, mert „nem lett volna helyén azt ilyen nagyszámú népességnek megtagadni".

Ez azonban nem a damaszkuszi elítéltek ártatlanságának volt a kiderítése, hanem bűnösségüknek megerősítése; nem az igazságnak és jognak gyakorlása, hanem annak önkényes elnyomása. Izrael erőpróbája volt ez az egész világ előtt, és a zsidó pénz és zsidó hatalom újból fényesen győzött ... A bevallott súlyos gonosztett megtorlatlan s a meggyilkolt pap vére bosszulatlan maradt.

Az igazságot azonban ma is hangosan hirdeti a damaszkuszi kapucinus-temető egyszerű sírkövének e néhány szava: „Tamás atya ... akit a zsidók ... megöltek".

A zsidóság nem érte be a damaszkuszi elítéltek fölmentésével; többet kívánt. Hogy Törökországban lakó hitsorsosaik a jövőben hasonló zaklatásoknak ne legyenek kitéve, Montefiore Konstantinápolyba is ment, hogy magát a szultánt is rábírja annak ünnepélyes kinyilatkoztatására, hogy a zsidók ellen emelt vérvád nem egyéb ostoba, rosszakaratú rágalomnál. Ezt „titokzatos" befolyásával sikerült is elérnie.

Abdul Medzsid szultán, mintha csak semmi sem bizonyult volna be Damaszkuszban, 1840. november 6-án tényleg kibocsátott egy fermánt (rendeletet), amelyben ezeket mondja:

„Egy régi balhit uralkodott a zsidókra vonatkozólag. A tudatlanok azt hitték, hogy a zsidóknál embert szokás feláldozni, hogy húsvéti ünnepek alkalmával annak vérét felhasználják. Eme balhit következtében a zsidókat Damaszkuszban és Rhoduszban 217 ... üldözték ...

217 Erről a rhoduszi esetről, amely a damaszkuszi előtt történt, Hamont "L'Egypte sous Mehmet Ali" (Paris 1843) című könyvében a következőket írja: A rhoduszi zsidók tojást kerestek. Az egyik külváros előtt egy görög özvegyasszonnyal találkoztak, aki annyi tojást ajánlott föl, amennyit csak kívántak. A vevők elfogadván az ajánlatot arra kérték a mi rosszat sem sejtő asszonyt. hogy a tojást körülbelül nyolcéves fiacskája hozza csak utánuk a zsidó városrész egyik házába. A kis görög fiú el is indult a zsidókkal, de nem tért többe vissza. Édesanyja várta, várta, de hiába. Másnap a szegény asszony elment a rhoduszi kormányzóhoz, akinek elpanaszolta fia eltűnését. A sziget parancsnoka több előkelő férfit hivatott magához s jelenlétükben mindenről jegyzőkönyvet vett föl. A vádlottakat nem tartóztatta le. senkit nem bántalmazott, semmit nem alkalmazott ellenük. A tanúkihallgatás összefoglalva csak erre az eredményre vezetett A görög fiú a zsidó városrészbe ment, látták, hogy bement a vele menő zsidók egyikének házába, de senki sem látta onnan kijönni; mi történt vele, nem

tudják. A sziget kormányzója a vizsgálati eljárás aktáit Konstantinápolyba küldte s utasítást kért, mit tegyen. Mivel válasz nem érkezett. a görögök küldöttséget menesztettek a fővárosba, a zsidók, nyilván azért, mert féltek az ügy következményeitől, hasonlóképpen cselekedtek. A zsidók küldöttei azonban kétségkívül "különösen meggyőző bizonyítékokat" vihettek a baksis országába, mert a két küldöttség visszaérkezése után a sziget parancsnoka azt a felsőbb parancsot kapta, hogy ne adjon helyt a per folytatásának. Alb Monniot "Le crime rituel stb" id. m. 219-221 old.

Minden megtörtént, amit az igazság és méltányosság követelt. Azonkívül a zsidók vallási könyveit teológiai szaktudósok is átvizsgálták. E vizsgálatnak az volt az eredménye, hogy a zsidóknak nemcsak embervért, hanem még állatvért is tilos élvezni. Ez eléggé bizonyítja, hogy az ellenük emelt vádak merő rágalmak. Ez okból s azonkívül minden alattvalóink iránti szeretettől indíttatva megtiltjuk, hogy a zsidó nemzetet, amelynek ártatlansága elismertetett, ilyen alaptalan vád miatt nyugtalanítsák vagy zaklassák; sőt inkább ... e vallás hívei ugyanazokat a jogokat élvezzék, mint a hatalmunknak alávetett egyéb nemzetek polgárai". 218
218 H. L. Strack "Das Blut stb" id m 189-190 old. Fr Frank "Der Ritualmord stb." id. m. 144-145 old

De nemcsak a török szultán cselekedett így, hanem a vérgyilkosság eddigi tagadói is, ahelyett, hogy a beigazolt tények súlya alatt elnémultak volna, hallván nem hallva, látván nem látva, éppen a damaszkuszi per kapcsán a nyilatkozatok, füzetek s könyvek egész özönével igyekeztek újból a vérgyilkosságok tényét megdönteni, ami természetesen a világosabban látók táborát is megszólaltatta.

A vérvád alaptalan s illetőleg igaz voltára vonatkozó ezen újabb nyilatkozatok teljes felsorolásától azonban annál is inkább eltekinthetünk, mert újat a dolog érdemére nézve alig mondanak.

Csak néhányat említünk, amelyek különösebben figyelemreméltók, mégpedig leginkább zsidó konvertitákét s ezekéi közül is éppen azokat, amelyek a vérvád ellen hangzottak el. 219
219 A vérvád igaz volta mellett kardoskodók közül e korban csak a bajor történetbúvárt, dr Ghillany Frigyes Vilmost említjük, aki a zsidó vérgyilkosságokban az ószövetségi elvetemült zsidóknál előfordult emberáldozatok folytatását látván azokat egyenesen emberáldozatoknak minősíti. Kimutatni iparkodik ugyanis, hogy a zsidóknál a babiloni fogság utáni vallási újjászervezés folytan az ősök kegyetlen emberáldozati szokása vallási misztériummá lett, amelybe csak kevesen lettek beavatva, s hogy a zsidó nép egy babonás és fanatikus töredéke voltaképpen csak az ősöktől öröklött ezt a titkot gyakorolja a vérgyilkosságok alkalmával. Ghillany született 1807-ben Erlangenben. Előbb prédikátor volt Nürnbergben. 1835 óta ugyanott a történelem és földrajz s emellett 1841-1856 városi könyvtárnok is. Később Münchenben lakott. Meghalt 1876-a starnbergi tó melletti Schallnickban. Idevágó művei: "Menschenopfer der alten Hebräer", Nürnberg, 1842., továbbá "Das Judenthum und die Kritik oder es bleibt bei den Menschenopfern der Hebräer und bei der Nothwendigkeit einer zeitgemässen Reform des Judentums". Nürnberg. 1844 Vö ez utóbbi műnek különösen 117. s köv old.

Tesszük ezt főként azért, hogy újból beigazolva lássuk, mire képes a teljesen bebizonyult tényekkel szemben is a jóhiszeműség, a kétségtelen be nem avatottság, a fajrokonaihoz, véreihez való rokonszenv és kíméletes szeretet vagy talán az elfogultság.

Álljon itt első helyen a zsidó konvertita, Biesenthal János Henrik Rafael protestáns hithirdető (megh. 1886-ban Berlinben), írói álnéven Corvé Károly Ignác, aki 1840-ben kiadott kis tanulmányának eredményét ezen zárószavakban véli összefoglalhatni:
„Ezennel kutatásunk céljához, befejezéséhez értünk volna. A nyugodt és elfogulatlan ember, aki a közlöttek alapján képesítve érzi magát, hogy ítéljen ama vádakról, amelyeket több mint másfél évezred óta emeltek a zsidók ellen, azt nyeri eredményül: hogy bármik voltak is bizonyos időközökben (a zsidók) fogyatkozásai, mégis ama szörnyű bűncselekményben, hogy istentiszteleti célokra

embervért ontottak és használtak, sohasem lehettek vétkesek".

„A Damaszkuszban történt dolgok nem Berlinben, nem Európában bírálandók. Amíg gyűlölség, gyanakodás és tudatlanság, vagy rosszabb magyarázattal: politika és kapzsiság ottan elkövetett vagy nem követett el, azt itt semmiképpen sem ítélhetjük meg; s az idő talán minden korra nyomtalanul a múltnak homályába fogja temetni az okokat, amelyek ott ádáz dühre vagy nyers üldözésre sarkalltak. Azt azonban mint megmásíthatatlan bizonyosságot el kell ismerni, hogy azok az elvetemültek, akik Tamás pátert megölték (ha ugyan megöletett), őt csak mint gonosztevők, nem mint zsidók ölhették meg." 220
220 Dr Karl Ignaz Corvé: "Über den Ursprung der wider die Juden erhobenen Beschuldigung bei der Feier ihrer Ostern sich des Blutes zu bedienen, nebst kurzer Darstellung des jüdischen Rituals in Beziehung auf den Genuss des Blutes. Historisch-kritischer Versuch" Berlin 1840 63-64 old

Ilyenféle nyilatkozat az is, amelyet 1840-ben 58 zsidó konvertita adott ki s amely így szól:
„Mi alulírottak, születésre nézve zsidók, akik felnőtt korunkban is még a modern zsidóság vallásában és szertartásai szerint éltünk, most azonban Isten kegyelméből Krisztus egyházának tagjai vagyunk, ünnepélyesen kijelentjük, hogy soha sem direkte, sem indirekte nem hallottunk arról s még kevésbé tudunk magunk róla, mintha a zsidók között szokás lenne keresztényeket megölni avagy keresztény vért használni és hogy ezt a múltban oly sokszor emelt s most újból felelevenített vádat dőre és sátáni hazugságnak tartjuk".
Az aláírottak elsője, Alexander M. C. akkoriban a héber és rabbinikus irodalom tanára (azelőtt nordwichi és plymouthi rabbi), aki később anglikán püspök lett Jeruzsálemben. (Meghalt 1845-ben.) 221
221 Alexander Mc Caul „Reasons for believing that the charge lately revived against the Jewish people is a baseless falsehood". London, 1840 45 s.k. 57 s.k. old.

A rákövetkező 1841. évben Molitor Ferenc József katolikus tudós, 222 fölkéretvén, ekként nyilatkozott a vérvádról:
222 Molitor Ferenc József született 1779-ben a majnai Frankfurt közelében fekvő Oberurselben s 1806 óta mint tanár működött a majnai Frankfurt líceumában 1824-ben magánéletébe vonult s a tudománynak élt. Meghalt 1860-ban. Szerzője a többi között a "Philosophie der Geschichte oder über die Tradition im Alten Bunde und ihre Beziehung zur Kirche des Neuen Bundes" című monumentális munkának, amely 1872-1853-ban jelent meg a majnai Frankfurtban s illetőleg Münchenben.

„Habár a Philosophie der Geschichte című munkám harmadik része kiadásakor legjobb alkalmam lett volna a zsidóságra tévesen ráfogott vérvádról a tudomány szempontjából nyilatkozni, mégsem tettem, éspedig azért nem, mert ezt a vádat, amelynek alaptalanságát már oly sokszor kimutatták, sokkal kalandosabbnak tartottam, hogysem annak, ha mindjárt cáfolására is helyet szánni megengedhetőnek tartottam volna.

Miután azonban sürgősen felszólítottak, hogy az igazság iránti tiszteletből nyilvánosan kifejezzem meggyőződésemet e fontos tárgyról, amely a legújabb időben, fájdalom, oly sok véres áldozatba került, egy percig sem vonakodom a kérdéses tárgyra vonatkozólag lelkiismeretes meggyőződésemnek megfelelően nyilatkozni.

Kijelentem tehát, hogy én, aki a rabbik és kabbalisták iratait sok évi tanulmány tárgyává tettem s így hízeleghetek magamnak azzal, hogy a zsidó vallás mind kazuisztikus, mind misztikus részében némileg jártas vagyok, sem a talmudisták, sem a kabbalisták, sem egyáltalában semmiféle zsidó iratban soha a legtávolabbi okot sem találtam arra, hogy a zsidóság elleni amaz ízetlen vádban higgyek; szintúgy, bár hosszú idő óta kutatom, búvárlom a zsidó hagyományokat, soha sem fedeztem fel akárcsak legcsekélyebb nyomát is efféle vérszomjas hagyománynak a zsidók között. Sőt, miként azt a zsidó törvényekből tudom, teljességgel lehetetlen is, hogy efféle gyalázatos rendeletet valaha becsempésztek volna a zsidóságba anélkül, hogy a mózesi és talmudi törvényt előbb egészen meg ne

semmisítették volna...

Nem akarom ugyan tagadni, hogy lehetnek egyes fonák eszű zsidók, akik embervért bűbájos célokra használnak; de a legnyomatékosabban kell állítanom, hogy az ördöngös mágia (bűbájosság) a zsidóságban föltétlenül tilos s hogy nem ismerek sem a Bibliában, sem a Talmudban, sem a kabbalában olyan helyet, amellyel efféle bűnös cselekményt igazolni lehetne. Ha tehát egyes zsidók efféle gaztetteket elkövetnének, éppúgy cselekednének saját törvényük ellen, mintha keresztények követnének el ilyenféle bűnöket...

Ezt a nyilatkozatot fölkérésre adtam ki a Magasságbelinek, az igazság és szeretet Istenének segítségül hívása mellett s azt állítom, hogy az tudomásom és meggyőződésem szerint a tiszta, hamisítatlan igazság. Vajha megóvná a mindenható Isten a keresztények szíveit minden szeretetlen vádtól." 223
223 H Löwenstein "Damascia. Die Judenverfolgung zu Damaskus und ihre Wirkungen auf die öffentliche Meinung" Zweite verbesserte Auflage Rödelheim. 1841 című munkához függelékül írt "Stimmen berühmter Christen über den Damaszener Blutprozess" Rödelheim 1843 11-16 old.

Megemlékezik még Molitor a zsidóságból 1816-ban a katolikus vallásra tért, 1821-ben pappá szentelt dr. Veith János Manóról (1787-1876), a jámbor és híres bécsi székesegyházi szónokról is, hogy az 1840-ben a szószéken, kezében a feszülettel, szentül megesküdött, hogy a zsidók elleni eme vádból egy árva szó sem igaz.

Azonban Veith már sokszor felhasznált nyilatkozatának hitelessége még manapság is vitás. Sokan merő zsidó koholmánynak tartják, amelynek megcáfolására már maga Veith adott alkalmat annak idején a „Wiener Kirchen-Zeitung"-ban. Mások ellenben erősen állítják hiteles voltát. Így hát a kérdés máig is eldöntetlen. De ha föl is tesszük e nyilatkozatról, hogy nem koholt, hanem hiteles, akkor sincs több jelentősége, minthogy Veith jóhiszemű tévedéséről tanúskodik. 224
224 Aug. Rohling "Meine Antworten an die Rabbiner stb" id. m. Prag 1883 31-32 old. B. Freimut "Die jüdischen Blutmorde stb" id. m. 102-103 old . - H L Strack "Das Blut stb" id. m. 173-176 old.

Az előzőeknél még meglepőbb egy konvertita exrabbinak, Levison Vazul tanárnak ünnepélyes nyilatkozata, melyet félreismerhetetlen cáfoló célzással Ghillanyra, 1863 húsvét éjjelén Jeruzsálemben a szentsírnál tett a következő szavakkal:

Azóta, hogy a babiloniak elpusztíták az első templomot, Jeruzsálemben nem mutattak be többé emberáldozatot, habár bálványozás itt-ott még fel is tűnt. A templomnak Titus által történt második elpusztítása óta, kevéssel Urunknak, Jézus Krisztusnak megjelenése után, tehát a kereszténység keletkezése óta sem emberáldozat, sem bálványozás nem fordult elő Izrael egy fiánál sem az egész földkerekségen. Sem a zsidó nép, sem annak tizennyolc-százados vallástörténete nem szolgáltatott okot ama förtelmes vérvádra, hogy keresztény gyermekeket öl a zsidó és vérüket bármilyen szertartásnál is felhasználja.

Kijelentem továbbá mint volt rabbi, aki régi rabbicsaládból származom, hogy az egész zsidó teológia terén egyetlen egy könyv sincs, ami nyomtatott, sem nem-nyomtatott, amelyben egy árva szóval is efféle barbár cselekvésről említés történnék, kivéve azt a védekezést, hogy nincs sem titkos, sem nyilvános hagyomány a zsidók között, amelynek alapján az a gaztett továbbterjedhetett volna.

Végül mint levita s lehet, hogy mint Mózes egyenes ivadéka, mindenesetre azonban mint az ő törzséhez tartozó, esküszöm, hogy: nincs sem nagy, sem kis község egész Izraelben, nincs zsidó szekta és nincs zsidó család az egész földkerekségen, amelyben ember vére valamely szertartásnál használtatnék, akár zsidóé, akár keresztényé, akár töröké vagy a föld bármely más emberéé. Isten engem úgy segéljen halálom óráján s úgy engedjen üdvözülni az én Üdvözítőm, Jézus Krisztus által". 225
225 Fr. Frank "Der Ritualmord vor den Gerichtshöfen stb." Zweite Auflage, Regensburg, 1901 id.m. 174-175 old.

Íme tehát néhány példa a legjobb esetben is jóhiszemű tévedésnek nevezhető nyilatkozatokból, amelyek részben az ellen is tiltakoznak, amit ma már úgysem állít senki józanul. Hisz senki sem vádolja már a babonás vérgyilkosságok miatt a zsidó vallást: senki sem teszi azokért az egész zsidóságot felelőssé; senki sem keresi már azok forrását a zsidók könyveiben. Egyébként bármennyire feltűnőek is e nyilatkozatok, mégsem lepnek meg túlságosan. Hisz ismeretes - egyes kivételektől eltekintve - általában mennyire rokonszenveznek fajukkal a kereszténységre áttért zsidók és mily hévvel szoktak azon vádakkal szembeszállni, amelyekkel előbbi hitsorsosaikat illetik. Kijelentéseik és esküdözéseik, miként azt már Neofit vallomásainak ismertetése kapcsán kifejtettük, csak azt jelentik, hogy az illetők maguk nem tudnak semmit a babonás zsidóknál dívó vérhasználatról és korántsem azt, hogy e babonás szokás egyáltalában nem létezik. 220
220 Mennyivel tisztábban látott mindezeknél a nagytekintélyű és komoly tudós dr. Martin Konrád bonni egyetemi tanár (s utóbb paderborni püspök) a zsidók történetének s a rabbinikus irodalomnak kiváló ismerője, aki kijelentette hogy e tényekben józanul kételkedni nem lehet. Ugyanis a Bonnban megjelenő „Vierteljahrschrift für Kunst und Wissenschaft" című folyóiratban 1848-ban egyebek között ezt írja: "Tagadni azt, hogy a zsidók különböző időkben különböző helyeken ilyen bűntetteket elkövettek, annyi volna, mint kitörölni a történelem évkönyveiből harminc-negyven körülményesen leírt és megállapított tényt; annyi volna, mint lerombolni mindamaz emlékeket, amelyeket több városban a szörnyű merényletekre vonatkozó hagyományokkal együtt mind e mai napig megőriztek." Jos. Rebbert "Nach den Forschungen von dr. Konrád Martin, Bischof von Paderborn, dem christlichem Volke enthüllt. Nebst einer Beleuchtung der neuesten Judenverteidigung." Paderborn, 1876 44 old. (megjegyzendő, hogy Martin azért említ csak 30-40 esetet, mert csak gyermekek meggyilkolásáról beszél, nem pedig felnőttekéről is.)

A SÁROSMEGYEI VÉRGYILKOSSÁGI MERÉNYLET ÉS SZALACSI TRAGÉDIA, 1875., 1877

Különben mit is használhatnak az efféle nyilatkozatok, ha hitelüket lerontják ama számtalan szomorú tények amelyek velük egyidőben vagy nyomban utánuk majd itt, majd ott történtek és történnek. Lássunk néhányat ezek közül és pedig a minket legközelebbről érdeklő magyarországiak közül. E példákból egyúttal az is ki fog tűnni, hogy e babonás és fanatikus gyilkosok, híven régi s jellemző gyakorlatukhoz, rendesen a szegényebb sorsú néposztályhoz tartozó gyermekeket szemeltek ki, akiknél joggal föltehették, hogy az illetők eltűnése nem fog nagy feltűnést kelteni s hogy a netalán keletkező izgalom csakhamar lecsendesül s nemsokára minden feledésbe megy. Előkelőbb családok gyermekei nemigen tűntek el hazánkban, mert igen jól tudják itt a fanatikusok is, hogy az ilyen eltűnt gyermek után a legszigorúbb nyomozást folytatnák.

Figyelemreméltó az a vérgyilkossági merénylet, amely 1875-ben a sárosmegyei Zborón történt egy keresztény leány ellen. 227
227 Ónody G.: Tisza-Eszlár a múltban és jelenben Budapest. 1883 172-177 old és ennek javított német fordítása „Tisza-Eszlár in der Vergangenheit und Gegenwart Autorisierte Übersetzung aus dem Ungarischem von Georg von Marcziányi Budapest. 1883 140-142 old

A zsidó engesztelési ünnep előestéjén a falu több lakosa egyszerre aggodalmas jajkiáltást hallott. Azt hívén, hogy valahol tűz támadt, kirohantak házaikból. Ezek között volt özvegy Markovics Mari és Koszaka Mari, akik tanúi is annak, hogy ekkor az általuk jól ismert 16 éves Zamba Anna nevű cselédleány ingben a házak előtt elfogó s akkor az áradás következtében meglehetősen megdagadt patakon át torkaszakadtából segélyért kiáltozott, a két asszony eskü alatt kijelentette, hogy Zamba Anna nekik akkor elmondta, hogy a velük szemközt a patak túlsó oldalán lakó Horowitz Samu zsidónál - akinél Zamba Anna szolgálatban volt - a jelzett időben szertartásos imák végzésére egybegyűlt zsidók késsel meg akarták ölni.

Az eset a következőleg történt. A Horowitz lakásán egybegyűlt zsidók a nevezett leányt megragadták, ruháitól megfosztották, azután egész testét sorra tapogatták, miközben zsidó imákat mormogtak, a zsidók egyike pedig egy élesre köszörült kést tartott. Mielőtt a gyilkos szándékot végrehajtották volna, a leány egy szerencsés véletlen folytán a fanatikus gyilkosok körmei közül megmenekült. Menekülését annak köszönheti hogy egy fuvaros hajtott arra, megállt a ház előtt s mert a kapu zárva volt, ugyanannak a szobának bezárt ablakit kívülről döngetni kezdte, amelyben a zsidók a leányt hatalmukban tartották. Amint később kitűnt, azért zörgetett, mert Horowitztól, aki zabbal is kereskedett, egy zsák zabot akart venni, A váratlan zörgetés megrémítette a zsidókat, gyorsan szétugráltak s a zörgés okát megtudandók, ajtót nyitottak.

A megrémült Zamba Anna a zsidók ijedtségét és zavarát felhasználva, ingében kifutott Horowitz házából s mert azt hitte, hogy a zsidók talán üldözik és utolérik, nem a kissé távolabb levő híd felé vette útját, hanem egyenesen az említett patakon keresztül rohant a túlsó part keresztény házai felé folyton segélyért kiáltozva. A szegény leány a kiállott halálos rémület következtében nagy betegségbe esett s 1876 április havában meg is halt.

Halálos ágyán atyja, mostohaanyja és szülőfalujának a galíciai Lipnának több lakója előtt megesküdött arra hogy őt az 1875. évi engesztelő ünnep előestéjén Zborón Horowitz Samu 165. C. számú házában a zsidó sakter (metsző) több zsidó jelenlétében egy nagy késsel le akarta vágni. A leány e kijelentéséről mint fültanúk tanúskodtak: Grade Henrik földbirtokos, Nóvák József és ennek felesége, Markowicz József templomszolga, Randzik Mária kocsigyárosné és Cheynatzky Ferenc kéményseprőmester, mindnyájan zborói lakosok.

Horowitz Samu és neje Száli (született Zimmermann), továbbá több más zsidó azon fáradtak, hogy a merénylet folytán betegségbe esett Zamba Annát lecsillapítsák, hallgatásra bírják, sőt szolgálati helyére visszacsalják Azonban bár a leánynak új ruhát és cifra pántlikákat ígértek, csakhogy hallgasson és a történtekről semmit el ne áruljon, Zamba Anna azon jogos félelmében, hogy a zsidók őt ezentúl is halálra kívánják, nem engedett a különféle csábítgatásoknak s többé nem tért vissza Horowitz házába és más zsidó szolgálatába sem lépett.

Midőn a leánynak Galíciában, Lipna faluban lakó édes atyja, Zamba Hritz, egy szegény ruthén földmíves értesült az esetről, fölkereste Zboró akkori bíráját, Janczoscek Jánost s előadta panaszát, hogy több zborói zsidó az ő leányát halálos veszélybe döntötte és kérelmezte, hogy emiatt a bűnösöket törvény szerint megbüntesse.

Janczoscek János a panaszló atyát az akkor Zborón lakó Winkler Bertalan szolgabíróhoz utasította. Az eladósodott szolgabíró a zsidók embere volt s a panaszló Zamba Hritzet szép szóval rá akarta bírni, hogy vonja vissza panaszát s egyezzék bele az egész ügynek megszüntetésébe. De mivel sem a leány, sem az atyja erről mit sem akart tudni, a szolgabíró azzal félemlítette meg őket, hogy elzáratja, ha állításait vissza nem vonja, mert úgysem lesz képes azokat bebizonyítani. Winkler Bertalan minden valószínűség szerint már meg volt nyerve a zsidók ügyének, még mielőtt Zamba Hritz panaszával előállott. E föltevés mellett az is bizonyít, hogy a szolgabíró még azt is meg tudta akadályozni, hogy Zamba Anna és édesatyja a vádlott zsidókkal legalább szembesíttessék. Ily módon Winkler szolgabíró a Horowitz Samu és cinkostársai ellen nagyfontosságú bűnügy folyamatba tételét meghiúsította ahelyett, hogy azt hivatalos kötelessége szerint a szvidniki kir. járásbírósághoz áttette volna, hol is a derék és kötelességtudó Mártyák királyi járásbíró előtt az igazság eltussolása lehetetlenné vált volna.

Horowitz Samu és cinkostársai - mint az ilyen esetekben a bűnösök rendesen tenni szokták - egészen ártatlanoknak mondották magukat, sőt azt a hírt terjesztettek Zborón, hogy Zamba Anna szolgáló a sabeszre készített kóser pecsenyéből evett, amiért gazdája megbüntette, mire félelmében megszökött s azután bosszúból költötte ellenük azt az alaptalan rágalmat.

E ravasz furfanggal kigondolt mentség azonban azért sem méltó figyelemre, mert az elmondott esemény nem a szombatot megelőző napon, sem szombaton, hanem hétfői vagy keddi napon történt. Zamba Anna tehát nem nyúlhatott „sábeszpecsenyéhez". A leány e rágalmat mindenkor, még halálos ágyán is a leghatározottabban visszautasította.

A leány édesatyja, mostohaanyja több tanúval együtt a maguk részéről esküvel is készek voltak megerősíteni mindazon vallomásokat, amelyeket a leány betegágyán tett és halála előtt megerősített.

Íme tehát ez a példa is igazolja, hogy a zsidóság mennyire képes az ilyen ügyek eltussolására. 228
228 Ónody Géza országgyűlési képviselő ennek az esetnek ismertetését a következő észrevétellel fejezte be. "E sajátságos eset párját képezi a tiszaeszlári esetnek, csak az a különbsége, hogy Solymossy Eszter már nem lehetett abban a helyzetben, hogy mártíromságának történetét elbeszélhette volna. Zamha Hanja azonban halálos ágyán szavahihető emberek előtt tett állomása szerint rituális levágatása elől még megmenekülhetett esete megérdemli a figyelmet s méltó, hogy a megkísértett rituális gyilkosság törvényesen megtoroltassék az ügy a nyilvánosság elé kerüljön s a pótvizsgálat megindíttassék." (Idézett műve 176-177 old)

Sajátszerű titokzatos gyilkosságnak volt színhelye 1877-ben a biharmegyei Szalacs község. 229
229 Ónody G.: Tisza-Eszlár a múltban és jelenben Budapest. 1883 172-177 old és ennek javított német fordítása „Tisza-Eszlár in der Vergangenheit und Gegenwart Autorisierte Übersetzung aus dem Ungarischem von Georg von Marcziányi Budapest. 1883 140-142 old.

A szalacsi római kath. lelkészi hivatal halotti anyakönyve II. kötetének 70. oldalán 1877. évi június 13-áról a következők olvashatók: „Imre - néhai Szabó Péter és néhai Kelemen Rozália fia (103. házszám); 9 éves; megölték; eltemettetett június 15-én Kubovits Ferenc esperesplébános által." - S ugyanazon oldalon ugyanazon kelettel: „Terézia - a fentebbiek leánya (188. házszám); 6 éves; megölték; eltemettetett ugyanakkor ugyanaz által".

Ugyan minő vérszomjas kannibálnak állott útjában ez a két szegény, teljesen vagyontalan árva? A kilencéves fiúcska hajadon nagynénjénél, Szabó Annánál lakott, aki őt rajongásig szerette; míg a leányka nagybátyjánál, Szabó Ferencnél talált szeretetteljes menedéket. Június 13-án a gyámszülők, mint afféle földmívesek tengerit kapálni kimentek a földre és szokásuk szerint átadták estig a gyermekeket sógorukhoz, Klee József ottani lakoshoz, aki nővérüket bírta feleségül. Itt tehát szintén rokonuknál voltak az árvák. Klee József estefelé a fiúcskával, Imrével pálinkát hozatott a zsidótól, majd ismét pár krajcárt nyújtva neki, a kis leánnyal, Terézzel együtt Ehrenfeld Jakab ottani zsidó szatócshoz küldötte, hogy vegyenek maguknak cukrot. Elmentek. Ettől a perctől kezdve nyoma veszett a két gyermeknek. A megrémült gyámszülők minden követ megmozdítottak, hogy megtalálhassák az árvákat, - de hasztalan. Főleg Szabó Anna jajveszékelve még a Nagyért is fölfutotta azon hiszemben, hátha fürödni mentek s belehaltak a vízbe.

Midőn másnap, június 14-én korán reggel az evangélikus község templomszolgája a templomba ment s Ehrenfeld Sándor háza előtt elhaladt, vércseppnyomokat látott húzódni az Ehrenfeld-ház udvarfala mentén az innen mintegy 50 lépésnyire levő kocsiszín felé, ahol néhány vízifecskendő volt elhelyezve. Akkor nap nem lelték sehol a gyermekeket.

Mivel azonban Ehrenfeldék bérese azt mondta, hogy a gyermek az ő gazdájának boltja ajtajában ült azon este későn, s elbeszélte továbbá azt is, hogy azon este és éjjel Ehrenfeld házába körülbelül 40 zsidó, akiknek legtöbbje már napok óta mint idegen ott lézengett, egyre jött-ment s az udvaron feltűnően lázas izgatottsággal sürögtek-forogtak, a gyanú a zsidókra esett s a hatóság nyomozni kezdett.

Harmadnapra az említett kocsiszín körül penetráns kellemetlen szag volt érezhető s midőn annak oka után kutattak, a vízipuskának használaton kívül helyezett szerládájában betaposva találták a két árva véres holttetemét. A leletről azonnal jelentést tettek. A zsidók azonban ki tudták eszközölni, hogy a szomszéd városban, Székelyhídon lakó kerületi orvos helyett egy zsidó orvos boncolta föl a hullákat. A jelenvoltak állítása szerint a holttetemek nyakán mély vágás volt látható s vérüktől teljesen meg voltak fosztva. Midőn a gyermekek nagynénjét, Szabó Annát a holttestekhez vezették, a kínos jelenetre görcsös rohamok vettek erőt rajta; utóbb megörült s rövid idő múlva meg is halt.

Klee József, miként erősen állították, ugyanaz éjjel csak későn ért haza s ezeket mondotta nejének: „Sajnálom a szegény gyermekeket; a leány ugyan könnyen meghalt, de a fiú sokáig kínlódott". E szavakat meghallotta a nyári éjjelen éppen az ablakuk alatti padon fekvő kocsisuk s másnap elbeszélte anyjának, amit az éjjel hallott Ennek következtében Klee Józsefet letartóztatták s törvényszék elé állították. De csakhamar szabadlábra helyezték, amit talán csak nem tettek volna, ha ő a gyilkos.

Hogy a zsidó orvos által kiállított boncjegyzőkönyv mit véleményezett, azt szigorúan titkolták. A szolgabíró azonban egészen nyíltan mondta, hogy mind két gyermeknek nyaka be volt metszve és a testből a vér kieresztve.

Az említett körülmények a zsidóság ellen irányozta a lakosság gyanúját s rendkívül forrongásba hozta a kedélyeket. Mennyire alapos e gyanú, azt a büntető igazságszolgáltatás lett volna hivatva földeríteni azáltal, hogy a tetteseket kipuhatoltassa. Mi volt a hatóság mulasztásának oka - ismeretlen. Sokan azonban itt is azt a mindenható, titokzatos hatalmat sejtik, amely azelőtt is már sok oly hasonló esetben el tudta érni azt, hogy ne derüljön ki az igazság.

A VILÁGHÍRŰ TISZAESZLÁRI GYILKOSSÁG ÉS BŰNPER

1882-1883

Más eseteket mellőzve lássuk most a damaszkuszi vérgyilkossági bűnpernek méltó párját, a 32 évvel ezelőtt lefolyt s világhírűvé vált tiszaeszlárit, amelynek tárgyát egy 14 éves szegény református parasztleánynak, Solymossy Eszternek meggyilkolása képezte. 230

230 Lásd egyrészt: Ónody G "Tisza-Eszlár a múltban és jelenben ". Budapest, 1883 209-264 old. - és ennek javított s bővített német fordítását "Tisza-Eszlár in der Vergangenheit und Gegenwart" Autorisierte Übersetzung aus dem Ungarischen von Georg von Marcziányi Budapest 1883 156-215 old. - Istóczy Gy "12 Röpirat", Budapest. 1883 III év XI füzet 1-15 old. - ZIMÁNDY I "Hiteles zsidókáté Ébresztő hangok V könyve". Budapest. 1884 ahol a 419-453 old. az első bírósági ítélet, a 453-480. old. pedig özv. Solymossy Jánosné ügyvédjének, Szalay Károlynak a törvényszékhez benyújtott de eredménytelen föllebbezése olvasható. "Historisch-politische Blätter für das katholische Deutschland" München, 1883 év II 369-381 old. ("Die Bedeutung des Prozesses von Tisza-Eszlár") - "La Civilta Cattolica" Firenze 1883 évf vol IV 217 s köv 353 s köv 484 s köv 609 s köv 730 s köv old. H Desportes "Le mystére du sang chez les Juifs de tous les temps Paris 1890 212-243 old - B Frejmut "Die jüdischen Blutmorde stb " Id m 51-53 old. - Alb Monniot "Le crime rituel chez les Juifs", Paris. 1914 269-277 old. - másrészt M Kaiserling "Die Blutbeschuldigung von Tisza-Eszlár" Budapest 1882 - P Nathan „Der Procesz von Tisza-Eszlár '. Berlin 1892, - Fr Frank "Der Ritualmord vor den Gerichtshöfen der Wahrheit und der Gerechtigkeit". Zweite Auflage Regensburg 1901 246-252. old.

Idősebb olvasóink velünk együtt még visszaemlékeznek arra a lázas izgalomra, forrongásra és nagyfokú ingerültségre, amely a vizsgálat és per folyama alatt, nemcsak Tiszaeszlár vidékén, hanem az egész országban uralkodott, s arra az élénk érdeklődésre, amellyel egész Európa kísérte az ügynek fejleményeit. Az

ifjabb nemzedék azonban aligha hallott e botrányba fúlt perről, amelyet bátran nevezhetünk Magyarország egyik legnagyobbszabású botrányperének a XIX. században, mert jóllehet minden a vádlottak bűnösségére vallott, mégis valamennyit fölmentették.

Feltűnő, sőt meglepő, hogy a hiperkriticizmusával minden boncolgató s a zsidó vérgyilkosságokat elvből tagadó Strack milyen könnyedén siklik át a legújabb kor e legevidensebb vérgyilkosságán. „Das Blut stb." id. m. 151. oldalán ugyanis teljesen mellőz minden kritikai észrevételt; óvatosan kitér minden elől s a legszárazabban csak regisztrálja a tiszaeszlári esetet. Három szerzőre való rövidke utalással mindössze ennyit mond róla:

"1882. Esther Solymosi. Vgl. einerseits Ónody, Desportes 212-243.; andereseits: P. Nathan. Der Procesz von Tiszaeszlár, Berlin) 1892. (416)". Pedig ennél az esetnél is föltétlenül azt várja olvasóitól, hogy teljesen kizártnak tartsák a vérgyilkosság fennforgását. Kétségkívül a legkényelmesebb eljárások egyike!

E bűntény és bűnper főbb részleteit a tanúkihallgatások, bizonyítékok s vallomások alapján a következőkben ismertetjük.

Tiszaeszláron, a túlnyomólag reformátusok lakta Szabolcs megye e kis községében 1882. április 1-jén, szombati napon, három nappal a zsidó húsvét ünnepe előtt, déli 1 óra körül végzett áldozatával a babonás fanatizmus. Az főpont tehát a legjobban volt megválasztva. Köztudomású ugyanis, hogy ilyenkor a falvak üresek, elhagyatottak, mintegy kihaltak, mert a falu népének legnagyobb része mezei munkán, messze künn el van foglalva.

E napon a tiszaeszlári Újfaluban lakó Huri Andrásné a nála szolgálatban álló 14 éves Solymossy Esztert elküldte a község másik részét képező Ófaluba, a keresztény Kohlmayer József boltjába festékért és koromért, a lakóháznak a közelgő húsvéti ünnepek alkalmából leendő kifestésére. Eszter, miután még két szomszédasszonytól is megbízást kapott ugyanama kereskedésben egyes bolti cikkek bevásárlására, hazulról elment s délelőtt 11 óra tájban megérkezett az Ófaluba, hol a bolt felé haladtában találkozott nővérével, Zsófival, aki éppen akkor gazdájával, Rosenberg Hermannal bort vitt Taub Emmanuel móhel (körülmetélő) lakására, s akinek kérdésére akkor csak annyit mondott, hogy a boltba megy. De találkozott ez útjában még Jakab Jánossal, Szabó Juliannával és Tanyi Gáborral is.

Miután Kohlmayer kereskedésében vörös és kék festéket vásárolt, néhány percnyi időzés után eltávozott. Útközben Rozenberg Hermann lakása előtt haladván el, a ház kapujában nővérével, Zsófival megint találkozott, beszédbe ereszkedett, majd annak kijelentésével, hogy sietnie kell, mert otthon várni fogják a festéket, nővérétől elvált és sebes léptekkel folytatta útját hazafelé. Nővére az Ófalu végén levő Pap József-féle malmon túl követte tekintetével. Ugyanezen malom mellett elhaladni látta öreg Tanyi Gábor, majd Hajdú József kissé tovább Tapasztó Miklós, ismét tovább Kaposi József. Tapasztó Miklós azt is látta, midőn a leány a zsinagóga előtti téren elvonuló töltésen vissza áthaladt, midőn az idő már déli 12 órához elközelgetett.

A zsinagóga a felügyelő lakásával együtt az Ófalu és Újfalu közötti téres helyen fekszik, előtte a töltésről leforduló ösvény vezet el. Solymossy Esztert ezen az ösvényen, a zsinagóga közelében déltájban látták utoljára, azóta nyoma veszett.

Minthogy Eszter délutáni 2 óráig sem tért haza, Huri Andrásné jó cselédjének felkeresésére indult az Ófaluba. Itt Solymossy Zsófiától azt az értesítést nyerte, hogy Eszter volt a boltban és még déli 12 óra előtt hazafelé indult. Ezért Huri Andrásné visszatért lakására azon gondolatban, hogy Esztert talán már otthon fogja találni. Azonban a cselédet most sem találta otthon. Azért értesítette erről cselédje anyját, özvegy Solymossy Jánosnét, hogy nem tudja a leány késedelmezésének okát elképzelni.

Eszter anyja hallván leánya eltűnését, aggódva szintén keresésére indult, de bár az egész falut bejárta, nem akadt leánya nyomára.

Midőn leánya eredménytelen keresése után estefelé özv. Solymossy Gáborné társaságában sírva hazatért azon az ösvényen, amelyen Eszter utoljára haladt, a zsidó Scharf József zsinagógafelügyelő nejével, Müller Lénivel a zsinagóga közvetlen közelében levő lakásukról kijött eléje az útra és kétségbeesése felől tudakozódott. Midőn a kesergő asszony elmondotta, hogy leánykáját keresi, akit idáig láttak jönni, Scharf azzal vigasztalta:

„Sose búsuljon, megkerül az élve vagy halva: Nánáson is történt ily eltűnés, a zsidókra fogták, hogy megölték s később a leányt egy nádasban halva megtalálták".

Scharfék úgy látszik, már várták ezen ügyetlenül kieszelt fogással a leányát kereső anyát, akinek aggodalmát s sejtelmét Scharf kihívó és szívtelen cinizmusa borzasztó gyanúvá fokozta. S mivel a következő napon egyesek emlegették, hogy leányát a zsidók emésztették el. amely hír április 3-án már az egész falut bejárta, özv. Solymossyné április 4-én elment Vencsellőre a járási szolgabíróhoz, akinek leánya eltűnését bejelentve, gyanújának kifejezése mellett kérte, hogy a zsinagógát vizsgálja meg.

A szolgabíró azonban ez alkalommal a gyanút hihetetlennek találván, Solymossy Eszternek csupán országos köröztetése iránt intézkedett.

Midőn később Scharf József zsinagógafelügyelő hat éves fia, Samu a zsinagóga melletti libalegelőn játék közben keresztény gyermekpajtásai előtt kora naivságával kikottyantotta, hogyan gyilkolták meg a sakter bácsik a keresztény leányt s idősebb testvérére, a 16 éves Móricra hivatkozott, hogy az a gyilkosságot a kulcslyukon nézte s ő is tőle hallotta, ez elbeszélés a faluban elterjedvén s nagy izgatottságot keltvén, özv. Solymossy Jánosnéban a gyanú újabb megerősítést nyert, amiért május 4-én ismét fölkereste a szolgabírót, előadván, hogy a zsidók elleni gyanúját most már egyes községi lakosok vallomásai is támogatják.

A járási szolgabíró csak ezután intézkedett - tehát az eltűnés után csak hetek múlva, hogy Eszter eltűnése ügyében a rendőri nyomozás megindíttassék. Tulajdonképpen ez képezte a vizsgálat első kiindulási pontját. Tiszaeszlár községének elöljárósága tehát végre május 6-án kihallgatott több tanút, kik előadták, amit az eltűnt Eszternek a zsinagógában történt meggyilkolására vonatkozólag hallottak.

Eközben a különös eltűnési eset az egész vidéket befutotta. Az eszlári zsidóság élve a gyanúperrel, jónak látta felülkerekedni: Solymossynét s a hírt terjesztő keresztény lakosokat vizsgálattal s rágalmazási perrel fenyegette. Ez azonban csak fenyegetés maradt; tanácsosnak látták a zsidók sem vizsgálatot, sem rágalmazási pert nem indítani. Tény azonban, hogy ha a faluba idegenek, többek közt egy ízben terepfelvevő katonatisztek jöttek, azonnal összerezzentek, sugdostak, ijedten-sápadtan a községházához futottak, ahol élénk kíváncsisággal tudakozódtak az idegen urak érkezésének okai felől. E gyanús viselkedésüket községbeliek látván, a zsidók bűnössége felőli hitükben megerősbültek, s lépéseiket mindinkább szemmel tartották. Az előnyomozás eredménye alapján végre elrendelték a törvényszéki vizsgálatot. A nyomozások foganatosításával a komoly és jellemszilárd Bary József, törvényszéki jegyző, mint vizsgálóbíró lett megbízva. És valamint ő, úgy általában az egész nyíregyházi törvényszék, különösen annak derék elnöke, az ércjellemű és kitűnő jogász, Kornis Ferenc az egész per folyama alatt elfogulatlan, pártatlan és igazságos viseletüknek adták jeleit, dacára a zsidók cselszövényeinek s névtelen levelekben küldött fenyegetéseinek. Ezt a dicséretet, fájdalom, a nyíregyházi törvényszéken kívül álló felsőbb körökről s más magas állású hivatalos urakról nem lehet elmondani.

A vizsgálat folyamán a zsinagógafelügyelő 16 éves fia, Scharf Móric, a koronatanú kezdetben vonakodott beismerni öccse által a libalegelőn elbeszéltek valóságát. De nemsokára mégis részletes vallomást tett. Minthogy a tiszaeszlári községháznál (börtön hiányában) a tanácsszobát és fáskamrát a befogott gyanús zsidók elszállásolására vették igénybe, Móricot a járás derék csendbiztosa, ifj.

Récsky András lakására, a szomszédos Nagyfaluba szállították éjjeli szállásra, ahová elment a törvény széki bírósági írnok is.

Móric itt már az első éjjelen anélkül, hogy ellene a csendbiztos vagy bárki más is fenyegetést vagy más meg nem engedett eszközt csak legkevésbé is alkalmazott volna, csakis lelkiismereti furdalásaitól ösztönöztetve önként ajánlkozott, hogy vallani akar. Récsky András erről azonnal értesítette a vizsgálóbírót, Bary Józsefet, aki nyomban meg is jelent. Móric vallomásaiban, amelyeket 1882. május 20-ának éjjelén és május 21-én a csendbiztos házában megjelent bíróság előtt, továbbá folytatólagosan május 22-én a tiszaeszlári községházán, május 23-án, május 26-án és május 27-én a nyíregyházi törvényszék előtt tett, határozottan és körülményesen a következő főbb dolgokat beszélte el.

Előadja, hogy 1882. április 1-jén, amikor több más községbeli zsidó és idegen sakter is időzött Tiszaeszláron, az isteni tisztelet végeztével, délelőtt 11 óra tájban a zsidóság kijővén a zsinagógából, ő be akarta zárni annak ajtaját, Schwarz Salamon tiszaeszlári sakter, Buxbaum Ábrahám ibrányi tanító, Braun Lipót udvardi sakter, valamint Wollner Hermann a koldus zsidó, akik nyugtalan tanácskozásba voltak elmélyedve, a zsinagóga előtt megállapodva, arra szólították föl, hogy hagyja nyitva a zsinagóga ajtaját, mert még imádkozni akarnak. Ő tehát anélkül, hogy a zsinagógát bezárta volna, bement szüleinek lakására.

Kis idő múlva atyja, Scharf József, aki az ablakon kinézett, kiküldte, hogy hívja be azt a magyar leányt, Solymossy Esztert, aki éppen Ófalu felől jön, hogy az vegye le az asztalról a rajta maradt szombati gyertyatartókat, amelyeken törvényük szerint ma nem szabad nekik maguknak onnan eltávolítani. Móric atyjának e meghagyására elébe ment az általa jól ismert Eszternek s behívta lakásukba. Eszter e kis szolgálat megtételére be is lépett, levette a gyertyatartókat az asztalról és székre állva a szekrény tetejére rakta, s azután néhány pillanatig társalgott Scharf József feleségével.

Eközben bejött Wollner Hermann, aki Schwarz Salamonnal és ennek két társával a zsinagógában visszamaradt és aki a zsinagóga előpitvarából kifelé nézett akkor, midőn Móric Esztert lakásukra behívta. Wollner, az idegen koldus-zsidó azt mondta Eszternek, menjen be vele a zsinagógába, onnan valamit kihozni. Eszter némi vonakodás után bement, Wollner kezén fogva bevezette.

Móric kis idő múlva kimenvén az udvarra, a zsinagógából jövő jajveszékelést és három vagy négy segélykiáltást hallott. E kiáltásra kíváncsian odaszaladt a zsinagóga előpitvarának ajtajához, de azt zárva találta; azért annak mélyedésében meghúzódva benézett a kulcslyukon s ekkor látta, hogy Eszter, akinek szája már be volt tömve, a földön fekszik egy ingben, hogy őt Buxbaum Ábrahám és Braun Lipót a földre leterítve s kinyújtóztatva tartják; látta, hogy Schwarz Samu, tiszaeszlári sakter egy nagyobb késsel nyakát elmetszette; látta továbbá, hogy Buxbaum Ábrahám, Braun Lipót és Wollner Hermann a leány testét fölemelték és hogy ekkor Schwarz Salamon egymás után két vörös cserépedényt tartott alája, amelyben a leány kiömlő vérét felfogta és azután ezekből egy nagyobb edénybe átöntötte. Mikor a leány már nem mozdult, nyakát egy ronggyal bekötötték és ismét felöltöztették, mire a zsinagóga belsejéből az előpitvarba jöttek Lusztig Sámuel tiszaeszlári kereskedő, Braun Ábrahám tiszaeszlári napszámos, Weisztein Lázár, tiszaeszlári bérlő és Junger Adolf, tiszaeszlári földbirtokos, akik a hullát körülállották.

Móric ezek láttára megrémülve bement szülei lakására, ott a történteket szüleinek elbeszélte: mire anyja azt mondotta, hogy hallgasson, s megtiltotta, hogy erről senkinek se szóljon.

Körülbelül egy óra elteltével Wollner Hermann bejött a lakásukra és felszólította őt, hogy most már zárja be a zsinagóga ajtaját. Erre bement a zsinagóga előpitvarába, ahol azonban már sem a leány holttestét nem találta, sem vérnyomokat nem látott. Minden el volt már tüntetve. A kulcsot a pitvar ablakában találván, a zsinagóga ajtaját bezárta és ugyanakkor látta, hogy Schwarz Salamon, Buxbaum Ábrahám, Braun Lipót, Lusztig Sámuel, Braun Ábrahám,

Weiszstein Lázár és Junger Adolf hazafelé távoztak.

Megjegyzendő, hogy Móricot tanítója - aki zsidó létére nehezen hazudott javára - igazmondónak jellemzi, aki képzelő tehetséggel nem bír, mesét mondani képtelen.

Scharf Móricnak terhelő előadását támogatta özv. Lennel Istvánné, aki azt vallotta, hogy 1882. április 1-jén kora délután, 12 óra elmúltával, a háza tőszomszédságában levő zsinagóga irányából háromszori kiáltást hallott: továbbá özv. Fekete Jánosné ama vallomása, hogy 1882. április 1-jén délelőtt a zsidó templom felől sírást hallott, valamint Adamovics Józsefnek és Pap Józsefnek vallomása, hogy ugyanaz napon déli 12 óra felé a zsinagóga mellett haladván el, onnan megmagyarázhatatlan sírást hallottak s látták, hogy a zsinagóga ajtaja előtt két oldalt egy-egy zsidó állott az út felé nézegetve.

De támogatják Móric vallomásának erejét azon jelenségek is, hogy ama éjjel a zsinagógában szokatlan gyülekezést tartottak, csoportosultak s fel-alá kóboroltak a zsidók az utcákon, a zsinagóga körül s Groszberg Leó házánál, aki kezeit tördelve jajgatott: „Istenem, mit cselekedtünk", majd ásó, kapa után kiáltoztak.

A vádlott zsidók, miként azt más hasonló eseteknél is rendesen tapasztaltuk, tagadták ugyan, mivel azonban nem voltak képesek igazolni, hogy a terhükre rótt bűncselekmény ideje alatt a zsinagógában nem voltak, a vizsgálat terhelő adatai alapján a vád jogos alapon nyugvónak találtatott, amiért is Taub Emmanuel móhellel (körülmetélő) együtt, mint akiről kiderült, hogy ugyanazon időben szintén a zsinagógában kellett lennie, Solymossy Eszter meggyilkolása s illetőleg a gyilkosságban való részesség miatt vád alá helyeztettek.

Schwarz Salamon, aki Móric vallomása szerint Eszter nyakát átmetszette, a törvényszéki elnök előtt ezeket vallotta: Eszter ama napon elmenvén a zsinagóga mellett, kigúnyolta őt, amiért csapást mért a leány fejére, aki erre holtan összerogyott. Estig elrejtette, aztán a Tiszába dobta a holttestet. A nyilvános végtárgyalás alkalmával Schwarz visszavonta ezt a vallomást.

Noha a bűntény csaknem lesújtóan nyilvánvaló volt is, mégis valahányszor már-már befejezettnek gondolta az ember a vizsgálatot, a zsidók cselszövényeikkel újból összebonyolították s addig elnyújtották a pert, míg csak olyan megoldást nem nyert, amely teljesen megfelelt kívánságuknak. Üzelmeikkel fölforgatták s fenyegetéseikkel meg akarták félemlíteni nemcsak a bíróságot, hanem egész Magyarországot. Egész kötetre rúgna mindannak leírása, amit a vádlottak megmentése érdekében cselszövényeikkel, pénzükkel, hamis tanúkkal és sajtójukkal elkövettek. Itt néhány pontba összefoglalva csak a többeket említjük.

1. Már az első vizsgálóbíró, Bóth Menyhért a vádlottakra súlyosan terhelő tényeket állapított meg. Bóth azonban pénzzavarokkal küzdött, nyakig adós volt. Fő hitelezői zsidók voltak és ezek alkudoztak vele s szorították, hogy a zsidók javára működjék. Mivel hirtelen kifizette adósságait s a vesztegetés kiderült, fegyelmi vizsgálatot kellett ellene indítani: ő azonban nem várta meg ennek kimenetelét, hanem öngyilkossá lett.

2. Utódját, a jellemszilárd Bary József vizsgálóbírót nem tudták a zsidók megvesztegetni s azért mindenképpen azon voltak, hogy gyanúsítsák, rágalmazzák. Bary azonban megingathatatlanul becsületesen s pártatlan igazságossággal tovább teljesítette kötelességét, habár munkáját a perben szereplő ügyészek is megnehezítették, ez utóbbiak közül az első agyonlőtte magát, mert ama gyanú terhelte, hogy a zsidók megvesztegették; a másik kettő ellen fegyelmi vizsgálatot kellett indítani, mert tanúkat fogadtak föl Bary vizsgálóbíró ellen. Barcza rendőrbiztos Szeiffert Ede főügyészi helyettes titkos megbízatásából utazgatott, mindenütt kémkedve Bary ellen, anyagot gyűjtögetve a terhelő tanúk ellen és a vádlottakat mentő tanúkat keresgélve.

3. Mint közvádló nem a rendes nyíregyházi ügyész szerepelt, hanem Szeiffert Ede, egy erdélyi szász, akit a főügyész erre külön megbízott. Szeiffert pedig teljes erővel nekifeküdt a vádlottak tisztázásának, kényszerítve őket, vallják be, hogy

beismeréseik kínzás által lettek kicsikarva, amit azonban nem lehetett kimutatni. Szeiffert tehát ahelyett, hogy ügyészi hivatalából kifolyólag megindokolta volna a vádat és a vádlottak ellen járt volna el, valóságos védőbeszédet mondott. Igazolni, mentegetni iparkodott a vádlottakat és vádat emelt ezeknek állítólagos üldözői, nevezetesen Bary(!) vizsgálóbíró ellen. Még a törvényszéket is élesen megrótta. A királyi főügyészi helyettes magatartása és eljárása nemcsak megdöbbentést keltett, hanem olyan botrányos volt, hogy interpelláció tárgyát képezte a képviselőházban, sőt a nyíregyházi törvényszék tizenkét keresztény ügyvéde memorandumot intézett az igazságügyi miniszterhez, dr. Pauler Tivadarhoz, amelyben a többi között azt mondja, hogy „a közvádló álarca alatt egy védő szerepel, aki azon van, hogy összezavarja és elnyomja az igazságot" és követelik e szánalmas embernek eltávolítását. Mindez azonban mitsem használt az egész elzsidósodott sajtó által támogatott hűtlen tisztviselővel szemben.

4. A zsidók szennylapokban, névtelen levelekben és nyomtatványokban meghurcolták a vizsgálóbírót, törvényszéki elnököt; tisztességes múltú és feddhetetlen jellemű egyéneket s megrágalmaztak mindenkit, aki csak bűnpalástolásokra nem volt megnyerhető. Különösen jellemző rájuk nézve az is, hogy midőn Bary vizsgálóbíró ravasz fogásukat ignorálta, meginterpelláltatták az igazságügyi minisztert, hogy miért nem indíttat a megtámadott bírói reputáció érdekében sajtópert a vizsgálóbíróval.

5. A vádlottak ügyének védelmére a zsidók fölfogadtak ötöt az ország legfurfangosabb ügyvédei közül. Ezek az ügyvédek hihetetlen arroganciával léptek föl, és a panaszok és tiltakozások egész árját zúdították a nyíregyházi törvényszék becsületes elnökére, Kornis Ferencre. Minden tanúról, aki kedvezőtlenül vallott a vádlottakra nézve, kijelentették e védők, hogy be van tanítva, sőt nem átallottak egy „tanúkat betanító bandáról" is beszélni. Ez a szinte mesés vakmerőség könnyen megérthető, ha szem előtt tartjuk a zsidóság óriási elhatalmasodását hazánkban és hogy Tisza Kálmán miniszterelnök különös buzgalommal fogta a zsidók pártját, sőt a per folyamán többrendbeli túlkapást engedett meg magának az igazságügyi miniszter reszortjába.

6. A meggyilkolt Solymossy Eszter anyját a zsidók egyrészt úton-útfélen büntetlenül szidalmazták, másrészt elhalmozták mindenféle megvesztegető ajánlatokkal; de az anyai szívet nem sikerült megvásárolniuk. Így például Lichtmann József (Jaszli úr) arra akarta őt rávenni, hogy egy leányt fogadjon el Eszter helyett, amiért azonnal 1000 forintot felvehetne a zsidóktól. Ezen vesztegető kísérletért Lichtmann a bíróságtól kérdőre vonatván, mindent tagadott, annyit azonban mégis beismert, hogy „nem 1000, hanem csak 300 forintról beszélt Solymossynénak, amelyet azért kapna, ha sikerülne Esztert előkeríteni". Ez épp olyan ravasz, mint lelketlen szándékból egyúttal a bűntudat is kikandikál: a szülőt leánya keresésére ösztönözni akkor, midőn minden jel és bizonyíték is arra vall, hogy a leány nincs már az élők között.

7. Scharf Móricról, aki őszintén, öntudatosan és határozottan vallott be mindent, amit látott és szívósan ragaszkodott igaz vallomásához, azt a hírt terjesztették, hogy őrült volt; és megkísérlettek vele érintkezni a börtönbe csempészett zsidó iratú papírok útján. - Móric magatartása, a fiúnak atyja iránt való fellépése mindenesetre elszomorító jellegű, mert hiába: az apa csak apa marad bármilyen körülmények között. De azért a fiú mégsem nyilvánítható őrültnek. Amikor oly határozottan vall egy épelméjű fiú az apa ellen, ott azt kell következtetni, hogy olyasminek, olyan rémtettnek kellett történnie, ami az apát is megutáltatta a fiúval. - Különben figyelemreméltó körülmény, hogy Bary vizsgálóbíró egy ízben meg akarván győződni, nem hazudott-e mégis ez a fiú, Nyíregyházán maga elé rendelte s azt mondta neki: „Móric, nem mondtál igazat; Eszter él, itt van a másik szobában". Mire Móric azt válaszolta: „De hiszen kérem alássan, akinek egyszer a nyakát elvágják, az többé fel nem támad s nem lehet itt".

8. Megpróbálták a vizsgálóbírótól a periratokat ellopni, betörés útján behatolván a vizsgálóbíró házába.

9. A védelem javára alattomos módon kicserélték a zsinagóga ajtajának zárát, illetőleg megváltoztatták a kulcslyukat, hogy így bebizonyíthassák, hogy Móric kívülről semmit sem láthatott.

10. Cinikus vakmerőséggel a bűnperben való bíráskodást illetékes fóruma, a nyíregyházi királyi törvényszék kezéből ki akarták ragadni, mint amelynek megvesztegethetetlen pártatlanságán terveik és céljaik kudarcot vallottak és egy ínyük szerinti törvényszéket akartak delegáltatni. Midőn pedig az igazságügyi miniszter önérzetes válaszával törekvéseiket visszaverte, szennylapjaikkal megtámadták magát az igazságügyi minisztert, kétségbevonva igazságérzetét, jogtudományát, a minisztériumában működő erők képzettségét, tisztességét, s antiszemitizmust fogva reá.

11. Kitűztek 5000 forint jutalomdíjat Solymossy Eszter megtalálására és az élő és holt ál-Solymossy Esztereknek egész seregét vonultatták föl, amely csalás a bűn elpalástolása s a törvényszék félrevezetése céljából történt.
Majd a szomszédos Nagyfaluban, majd a Somogy megyei Bogláron, utóbb a szatmármegyei N.-Tarnán, Kassán, Máramarosban s másutt híresztelték, hogy Eszter ott van és él. Persze mindez hazugságnak, merő ámításnak bizonyult.

A holt ál-Solymossy Esztereknél minden törekvésük odairányult, hogy egy minden seb nélküli hullát előteremtsenek, amelyet elismertetve Eszter hullájának, elhitessék, hogy a kisleány öngyilkossá lett... Eszter, az egészséges, életvidám, ártatlan s romlatlan leányka öngyilkos! E hullacsempészetek folytán keletkezett újabb és újabb vizsgálatokkal olyan zűrzavart és bonyodalmat csináltak, amelyben a megzavart és megtévedt tisztánlátás megfeneklett.

A főkísérlet egy nyilvánosházból való személynek hullájával történt, amelyet a máramarosi kórházból elloptak s Tiszaeszlárral átellenben a Tiszába dobtak, ahonnan aztán másnap, június 18-án Tiszadada alatt a Csonkafüzesben „merő véletlenből" kihalásztak. A vízbedobás előtt pedig e hullát felöltöztették Eszter ruháiba (ami szintén azt bizonyítja, hogy azok a zsidók kezei között voltak), sőt bal karjára kötötték még a bevásárlásnál használt s kék festéket tartalmazó kendőt is, mintha bizony Solymossy Eszter, ha csakugyan öngyilkossági szándékból a Tisza hullámai közé vetette volna magát, képes lett volna önmagának a festékes kendőt két vagy több görccsel erősen bal karjára kötni.

A zsidók ezzel is felsültek, mert az álhulla annyira különbözött Esztertől, hogy sem Eszter anyja, sem nővére, sem fivére, sem legközelebbi rokonai és ismerősei nem ismertek rá a holttestben Eszterre, pedig egytől-egyig külön vezették a megszemléléshez, nehogy összebeszélés történjék. Eszter még csak 14 éves, fejletlen, paraszt-munkák között nevelt és ártatlan leány volt, míg ellenben a talált hulla, eltekintve attól, hogy Eszternél jóval magasabb volt, teljesen kifejlett, 18-24 év közötti s éppen nem „ártatlan" nő volt. A kezek és lábak úriasan kicsinyek a körmök gondosan ápoltak voltak, a lábujjakon tyúkszemeket lehetett látni, amely körülmény mindenkor cipőviselésről tanúskodik; márpedig Solymossy Eszter a tiszaeszlári parasztleányok szokása szerint mezítláb járt, Továbbá az álhullán a derék vállfűző (Mieder) viselésről tanúskodott, ami a parasztnőknél nincsen szokásban. Igen fontos továbbá azon körülmény, hogy az álhullán sem külerőszak nyomai, sem vízbefúlás jelei nem voltak konstatálhatok s hogy az legfeljebb 6-8 nap előtt halhatott meg s csak pár nap óta lehetett a vízben. Solymossy Eszter pedig azelőtt három hónappal tűnt el, amely idő óta a festék is megsemmisült, ő maga pedig még inkább a felismerhetetlenségig feloszlásba ment volna.

Így hangzott a két orvos és a sebészek véleménye, akik a holttestet felboncolták. Nyilvánvaló tehát, hogy itt a törvényszék félrevezetése céljából hullacsempészet történt, amit két vádlott zsidó tényleg be is ismert, a végtárgyaláson azonban visszavonták ezt a vallomásukat.

A zsidók otromba fogásukkal arra számítottak, hogy egy Eszter ruhájába bújtatott hulla látására az anya szemei el fognak káprázni, kitörő fájdalommal zokogva-sírva reá borul a hullára s abban saját leányát elismervén s megsiratván, ki merné akkor kétségbe vonni, hogy az nem Solymossy Eszter hullája volt? Ez a

várt, de be nem következett jelenet a védelemhez a rabulisztikai érvek egész kincsesbányája lett volna.
A legrikítóbb világításba helyezi ezt a szívtelen játékot azon körülmény, hogy özv. Solymossynét előzőleg egy zsidó asszony meg akarta vesztegetni, azzal állítván be hozzá: „Solymossynécska, de sok pénzt kapna maga, ha leánya megkerülne". Úgy látszik, a szegény asszonyt elő akarták készíteni arra, hogy a küldendő álhullában a csengő pénz csábító hatása alatt ismerje föl saját leányát. Ámde Solymossyné, ha szegény is, de becsületes, jellemes keresztény nő volt...

Akik Móric leleplezései után még kételkedtek a zsidók bűnösségében, azokat a tiszadadai álhulla csempészete határozottan meggyőzte afelől.

Meg kell még említenünk, hogy ezt a csempészetet megelőzőleg Tiszadob alatt találtak a halászok egy fejetlen női hullát, amelyet azonban egy tiszadobi zsidó megvesztegetése folytán elrejtettek. A halászok kihallgatása eredményre nem vezetett, a hulla nem volt többé megtalálható s a vizsgálat meghiúsulása folytán máig is rejtély e fejetlen hulla története. Általános azonban a vélemény, hogy ez volt a szegény Eszter hullája, amelyet a zsidók lefejeztek, hogy ne legyenek láthatók a nyakán ejtett bemetszések.

A zsidók a vádlottak érdekében elkövetett mindezen üzelmeikkel annyi időhöz jutottak, hogy a per csak 14 hónapra (435 napra) az áldozat eltűnése után, vagyis 1883. június hó közepén nyílt meg.

A tárgyalás tartama alatt (1883. június-augusztus 3-rendkívüli aranyforgalom volt Nyíregyházán. Hat hét alatt a posta csak néhány német város küldeménye gyanánt 152 000 frankot fizetett ki ... Franciaországból 55 000 frank érkezett... Végül három kiküldött magával hozta az „Alliance Israélite Universelle" tartalékösszegét, amelynek nagyságáról fogalmat szerezhetünk, ha tekintetbe vesszük, hogy e kiküldötteknek csak egyike nevezetesen az, aki Frankfurtból jött, egy 250 000 frankról szóló hitellevéllel volt ellátva ... „íme - írta Fromm az »Univers«-ben - hát ebből fizették ki az egész Magyarország valamennyi Booth Menyhértjének minden adósságát."

Ez fejti meg azt is, miért tudtak a zsidók annyi mentőtanút találni s hogy miért lehetett csak 13 hónapi „vizsgálat" után megkezdeni a tárgyalást. Nem egy tanú beismerte, hogy a zsidó aranyak miatt tanúskodott úgy, ahogyan tanúskodott, s hogy utóbb felébredvén bennük a lelkiismeret, alig várják, hogy visszavonják szavukat. Két hamis tanú öngyilkossá lett még a végtárgyalás befejezése előtte.

Rotschild fenyegetőzött, hogy megvonja a hitelt Magyarországtól, ha nem fölmentéssel végződik az ügy; s Tisza Kálmán miniszterelnök e célból titkos utazásokat tett Nyíregyházára.

A végtárgyalás, amely 1883. június hó közepén kezdődött, körülbelül hét hétig tartott. Augusztus 3-án lett kihirdetve az ítélet, amely - miként azt a zsidóság üzelmei után sejteni lehetett - a vád alá helyezettek teljes fölmentése volt, nevezetesen: Schwarz Salamon sakter, Buxbaum Ábrahám tanító és Braun Lipót sakter, úgyszintén Wollner Hermann koldus a gyilkosság vádja alól; Scharf József egyházfi, Junger Adolf földbirtokos, Braun Ábrahám napszámos, Lusztig Sámuel kereskedő, Weiszstein László bérlő, Taub Emmanuel móhel a gyilkosságban való részesség bűntettének vádja alól; Vogel Amsel tutajos, Szmilovics Jankel napszámos, Herschko Dávid tutajos, Grosz Márton bérlő és Klein Ignác napszámos a bűnpártolás vétségének vádja alól mentettek föl.

A törvényszék fölmentő ítéletének létrehozása körül hallatlan "érdemeket" szereztek: Eötvös Károly, Friedmann Bernát, Funták Sándor és Haiman védők. Nem egy elfogult filoszemita is megfejthetetlennek találta az ügyész eljárását e perben és a törvényszék fölmentő ítéletét, amikor a tények kérlelhetetlen logikája szinte kiabálva követelte volna a vádlottak elítélését.

Minthogy a magyar közvélemény az előzmények után szilárdul meg volt győződve, hogy Solymossy Eszter vérgyilkosságnak esett áldozatul, azért a vádlottak

felmentése ország szerte nagyfokú elkeseredést szült s az ítélet kihirdetését követő napokban Budapesten s különösen Sopron, Pozsony s Zala megye több városában zavargások voltak és a fölmentettek kénytelenek voltak elhagyni az országot. Scharf Móric, a koronatanú, akit augusztus 7-én visszaadtak atyjának, sem maradhatott Tiszaeszláron; nemsokára Amszterdamba került, ahol gyémántköszörüléssel foglalkozott 1899 tavaszán bekövetkezett haláláig.

Följegyzésre méltó, hogy a hitsorsosainak pártfogásáról s azok iránt tanúsított áldozatkészségéről nevezetes londoni híres zsidó bankár és angol főnemes, Montefiore Mózes (1885), akit már a damaszkuszi pernél volt alkalmunk megismerni, a tiszaeszlári per alkalmával (amelynek „lefolytatására" nagy összegeket áldozott) a magyar országi zsidósághoz (vagy zsidó sakterokhoz) egy felhívást, illetőleg kiáltványt intézett, amelyben inti s figyelmezteti őket, hogy haladjanak a korral és ne zárkózzanak el a modernebb nézetek elől. Ki lehetett olvasni a sorok közül, hogy damnálni (kárhoztat, elítél) akarta a vérre vonatkozó szerencsétlen balhiedelmet. 231
231 Lásd A. v. O. „Zur Frage des jüdischen Ritualmordes " című értekezését a Historisch-politische Blätter für das katholische Deutschland . 1900 évf I köt 821 old. jegyzet

A végső szót a tiszaeszlári ügyben az osztrák parlamentben mondták ki 1899. november 10-én. Schneider képviselő az egyik ülésen szót kérvén a polnai vérgyilkosság tárgyában, szemlét tartott a legutóbbi idők vérgyilkosságai fölött s ez alkalommal a tiszaeszlári esetre vonatkozólag a következőket mondta el: „Ma, midőn az az ember már meghalt, mi sem akadályoz többé, hogy elmondjam önöknek, miképpen magyarázta meg ő a fölmentést. Ugyanis Andrássy grófot - ő az, akiről szólni akarok 232 - megkérdezte valaki ez ügyben, ezt a kérdést intézvén hozzá: »Hiszi ön, hogy az rituális gyilkosság volt?"
232 Id Andrássy Gyula gróf tudvalevőleg 1890-ben halt meg Voloscában

- Természetesen - felelte Andrássy -, nincs benne semmi kétség; ez bebizonyított tény, nincs egyáltalán mit vitatkozni erre vonatkozólag.
- De hát akkor miért mentették fel őket?
- Ó - szólt Andrássy - hát azért, mivel az elítélést követő napon a nép bizonyára agyonütött volna 20 000 zsidót, azután pedig, ki ad nekünk pénzt, ha nincsenek kéznél a zsidaink?
... Íme - folytatta Schneider -, íme a tiszaeszlári fölmentő ítélet magyarázata. Kiáltások balról: »Kinek mondotta ezt Andrássy?« - Lichtenstein herceg fölemelkedve:
- Nekem mondta! (Óriási hatás. Hosszú mozgás.)" 233
233 Alb Monniot "Le crime rituel chez les Juifs" . Paris, 1914 276-277 oldal

Valóban, azok számára, akik nyitott szemmel nézik a dolgokat s tudnak gondolkozni, nincs jellemzőbb s tanulságosabb per, mint éppen a tiszaeszlári.

És mégis szinte látjuk a fölmentő ítélet kihirdetésén triumfáló ellentábor vigyorgását, halljuk cinikus szavait: Az ártatlanság bírói úton nyert megállapítását!...

No igen, a bíróság elegendő terhelő bizonyítékok hiányában természetesen nem tehetett mást, minthogy a vádlottakat fölmenti. De hogy miért nem juthatott a bíróság elegendő terhelő bizonyítékok birtokába, arra feleljenek a triumfálók!...

Epilógus

A tiszaeszlári bűnper idején már javában folyt a tudósok két tábora között egy a nagyközönség részéről is ideges érdeklődéssel kísért elkeseredett irodalmi harc, amely szenvedélyességével és személyeskedéseivel utóbb oly hullámokat vert, hogy a becsületbíróság küszöbéig elhatott.

Ez az irodalmi harc összeesett azzal az Európa csaknem minden országán akkor végigvonuló zsidóellenes áramlattal, sőt élesztette is azt, amelyet az újabb antiszemitizmus neve alatt ismerünk s amely voltaképpen Németországból indult ki a múlt század hetvenes éveinek dereka táján. Maga Stöcker Adolf berlini udvari protestáns hitszónok állt annak élre, akihez a zseniális és heves Treitschke Henrik egyetemi tanár és publicista csatlakozott.

Alapjában nem volt más e mozgalom, mint a csaknem minden téren visszaszorított, megtámadott s veszélyeztetett kereszténységnek önvédelmi harca a zsidóság elhatalmasodása és túlkapásai ellen. Eleinte a sajtóban, röpiratokban, utóbb népgyűléseken küzdött, de nemsokára szenvedélyes izgatássá mérgesedett el, amely a tömeget nem egy helyütt a zsidók tettleges bántalmazására vezette s Oroszországban, különösen a nyolcvanas évek elején, sajnálatos zsidóüldözéssé fajult.

A fönt említett irodalmi harcot egy csaknem igénytelen füzetke indította meg, amelyet Rohling Ágoston 234 egyetemi teológiai tanár „Der Talmudjude" cím alatt 1871-ben adott ki Münsterben, különösen a talmudi romlott és közveszélyes erkölcstan leleplezése céljából.
234 Rohling Ágoston született 1839-ben a vesztfáliai Neuenkirchenben. 1863-ban pappá szenteltetett, 1871-ben kinevezték teológiai tanárrá a münsteri egyetemre. 1874-ben Milwaukee-ben; 1876-1899-ben a prágai német egyetemre, 1892-ben kanonok lett 1899-ben nyugalomba vonult Münsteri tanár korában adta ki 1871-ben "Der Talmudjude. Zur Beherzigung für Juden und Christen aller Stande" című füzetet, amelynek révén egyszerre európai hírű emberré lett. Könyvecskéjét oly mohón kapkodták szét, hogy 1877-ig egyre bővülő hat kiadást ért. Más nyelvekre, így a többi között magyarra is lefordították s ennek is három kiadása látott napvilágot Gemini: "A Talmudzsidó. Minden rangú zsidó s kereszténynek megszívlelésül". Bemutatja dr Rohling Ágost, a tanárt. Az eredetinek III kiadása után Eger, 1882. Ezen kívül német kommentátorokat írt a Zsoltárokhoz (1871), Izaiás (1872) és Dániel prófétákhoz (1876), valamint Salamon példabeszédek könyveihez (1879). Legutóbb megjelent irata "Der Zukunftsstaat" (1894) chiliasztikus (chiliazmus: (gr.) = Krisztus ezeréves földi uralmára vonatkozó nézet) irányzata miatt indexre került

Rohling ez iratában Eisenmenger mintájára, de tömören, rengeteg sok babonás, sérelmes, gyűlöletes, inhumánus és keresztényellenes idézetet hordott össze a Talmudból és a rabbinikus irodalomból.

Mielőtt a Rohling által provokált irodalmi harc további fejleményeit ismertetnénk, olvasóink tájékoztatása végett okvetlenül szükséges, hogy legalább röviden szóljunk arról, mi is voltaképpen a Talmud. 235
235 Huber L „A Talmud különös tekintettel az Újszövetségre kultúrtörténeti és biblikus tanulmány". Budapest 1897 - H. Strack "Einleitung in den Talmud" Vierte, neubearbeitete Auflage Leipzig, 1908 - Wetzer und Welte's "Kirchenlexikon" . Zweite Auflage Freiburg i. Br, 1899 XI kötet 1171-1196 hasáb

A Talmud (tan, tanulmány) az ókori zsidóság legterjedelmesebb gyűjteményes munkája, amelynek célja a tévesen örökérvényűnek hitt tórának s általában a mozaizmusnak emberi továbbfejlesztése. Ebből kifolyólag tartalmának túlnyomó része valláserkölcsi és jogi természetű ugyan, de emellett az ókori összes tudományágak mindama kérdéseire is kiterjeszkedik, amelyek és ahogyan azok a Talmud keletkezése korában a tudós és nemtudós világot foglalkoztatták és a zsidóknál is napirenden voltak.

Keleti irodalmi termék lévén, természetes, hogy bőven szerepel benne a Kelet babonája és mitológiája, sok furcsa képzet az angyalokról, ördögökről, szellemekről kísértetekről és a túlvilágról. Azon fölül át van szőve igazi keleti fantáziára valló száz meg száz épületes és nem épületes elbeszéléssel, adomával, népmesével, legendával, számtalan bizarr képpel, allegóriával, kegyetlenséggel és leplezetlen frivolitással; nem egy unalmas szőrszálhasogatással, szofizmával, szemfényvesztéssel és képtelenséggel; a nemzsidók iránt pedig sok elfogultsággal, sőt inhumánus kijelentéssel, kifakadással s intézkedéssel.

A Talmud nem egységes munka. Nemcsak nem egy szerzőtől való, de nem is egy-két évtized alatt, hanem évszázadok folyamán keletkezett gyűjteményes irodalmi termék, amelyben a zsidó géniusz csaknem nyolc századának legtarkább s legkülönbözőbb értékű munkája van felhalmozva. Ebből a hosszú időből körülbelül két század a Krisztus születése előtti korra, hat pedig a keresztény időszámítás elejére esik.

A Talmud két részből áll: Misna az egyik, Gemára a másik. A Misna az első és főrész, amely régibb és kisebb, józanabb és komolyabb. Voltaképpen a tóra, vagyis a Pentateuchus és a szokásjog alapján keletkezett vallásjogi és polgári törvénytár. Az újabb és aránytalanul nagyobb második rész a Gemára, amely a Misna jogtételei és törvényei fölött folyó diskussziók alapján fejlődött rendszertelen enciklopédiához hasonlítható.

A Talmud egészének fokozatos létrehozásában Palesztina és Babilónia több mint ezer elméje (tudós és nem tudós; pap, rabbi, kereskedő, iparos, földmíves stb.) kezdve a legsilányabbtól a legzseniálisabbig, működött közre. Szerzői különböző időben és országokban a legkülönfélébb (perzsa, görög, római stb.) politikai viszonyok, nyomások, üldözések s egymástól teljesen elütő eszmeáramlatok között éltek, nyilatkoztak, tanítottak és írtak.

Könnyű tehát belátni, hogy ilyen természetű munkáról, ilyen nem egységes szellemi quodlibetről (= ahogy tetszik) általánosan rövid ítéletet mondani igen bajos.

Ennek tulajdonítható, hogy azok, akik a későbbi századok folyamán napjainkig a Talmud egészének különösen morális értékéről írtak, a legellentétesebb módon nyilatkoztak és ítéltek.

Általában két táborral találkozunk. Itt is, ott is elfogultság és félreértés küzd egymással.

A filotalmudisták túlbecsülik a Talmud értékét. Kirántanak belőle egyes szebb részeket és mondásokat s ezekkel a „gyöngyökkel" akarják a Talmud magas valláserkölcsi becsét feltüntetni. Ezek azonban jó vagy rosszhiszeműleg, az éremnek csak egyik oldalát nézik, s így hamis ideális képet nyújtanak a Talmudról.

Az antitalmudisták pedig túlságosan leszállítják a Talmud értékét és merő tévelyek, badarságok, förtelmek, gonoszságok undok gyűjteményeként mondják. Állításuk igazolására szintén igen sok részletet tárnak föl a Talmudból. Azonban ezek is, jó- vagy rosszhiszeműleg az éremnek csak egyik oldalát látják s a Talmud egészéről a valónak meg nem felelő torzképet adnak.

Az igazság itt is a középen van. Ha az objektív kritika szemüvegén át vizsgálat alá vesszük a Talmudot, azt kell mondanunk, hogy mindkét párt állításának van valamelyes alapja, de egyik sem mond általános értékű ítéletet.

Nem tagadható ugyanis, hogy van a Talmudban sok értékes, jó épületes, emberszeretetről is tanúskodó, igazán szép részlet; de igaz másrészt az is, hogy kivált a Gemárában, rendkívül sok az értéktelen, téves, babonás, nevetséges, badar, Istenhez valóban méltatlan, frivol, furfangos, gyűlöletes s nem egy helyütt felháborítóan sértő, inhumánus dolog, amely utóbbiból, ha azt a modern zsidóság követné, igen nagy veszedelem háramlanék a keresztény társadalomra. Általában pedig tény, hogy a jó mag és az értéktelen polyva, a fény és az árny nagyon aránytalanul van megosztva a Talmudban: az utóbbi jóval több, illetőleg erősebb az előbbinél.

Megjegyzendő azonban, hogy a Talmudot, habár nagy tekintélye van is a zsidóság előtt, sőt szent könyvnek is tartják, a maga egészében még sem tekintik sem a zsidó hit és erkölcs tankönyvének, sem zsidó törvénytárnak olyanformán, mintha az abban foglalt minden már azáltal, hogy valamely rabbitól ered, dogma lenne, vagy mintha minden egyes kijelentése, avagy mondata feltétlenül kötelező

jogszabály lenne. Szorosan véve ugyanis csak az szolgált a cselekvés szabályául, csak az bírt kötelező erővel ami haláka. Így tehát a halákákat tartalmazó Misna mindenesetre törvénykódex. A Gemára, amely jórészt a Misna fölött folytatott eszmecseréknek és gyakran igen kicsinyes és végtelenül unalmas vitatkozásoknak jegyzőkönyvszerű gyűjteménye, amelyben a diskusszió ritkán van eldöntve és túlnyomóan haggádai tartalmú, általában nem mondható törvénykönyvnek. Hogy mi tekinthető benne halákának, az nem tűnik ki minden esetben, azt csak kombináció útján lehet kikövetkeztetni, ami azonban, tekintve a talmudi pilpulisztikában, a diskussziók e valóságos labirintjában előforduló sok pro és kontra véleményt, biztos sokszor igen nehéz feladat. Ezer és ezer olyan tétellel találkozunk a halákai diskussziók között, amelyek, minthogy nem határozatok, csupán csak teoretikus jelentőségűek.

Éppen ezért s a Talmud rendkívüli terjedelme miatt vált szükségessé egy olyan kivonatos kódex vagy kompendium, amelyben a szélesmedrű diskussziók, indokolások és haggádai részek elhagyásával pusztán csak az legyen rendszeresen és könnyen áttekinthető módon összeállítva, ami a gyakorlati életben követendő szabály, kötelező törvény, szóval: a halákai tartalom. Több kísérlet után így látott napvilágot 1565-ben a Káró József 236 rabbitól szerkesztett „Sulchan Aruh" (Terített asztal - Lásd kötetünkben a 371. oldalon).
236 Káró József szül. 1488-ban Spanyolországban, ahonnan szüleivel már gyermekkorában menekülnie kellett s előbb Nikápolyban, majd Drinápolyban, végre pedig Palesztinában élt ahol mint Szafet városának rabbija hall meg 1575-ben.

Ezt mint a zsidóságnak rendszeresen megírt törvény- és szertartáskönyvét csakhamar általánosan elfogadták és ez mai napig is a zsidóknak tulajdonképpeni és kizárólagos törvénykönyve, kötelező jogi kódexe s úgyszólván egyedüli katekizmusa.

Minthogy azonban a keleti és nyugati zsidók szokásai között egyes alárendelt pontokban differenciák támadtak, azért Iszerlesz Mózes, krakkói rabbi (meghalt 1573) a német tudósok nézeteinek tekintetbe vételével Káró művéhez helyesbítő, illetőleg megszorító toldalékokat írt, amelyek hagá (észrevétel, jegyzet) szóval és kisebb nyomás által vannak a kiadványokban feltüntetve.

***

A vérvád és vérgyilkosságok története. Huber Lipót kalocsai teológiai tanár urat, a rabbinisztikus és kabbalisztikus irodalomnak nálunk egyik legkiválóbb és legelfogulatlanabb tanulmányozóját, a Beilis-per alkalmából arra kértük fel, hogy a vérvád és vérgyilkosság történetét tisztán történelmi alapon, a pro és kontra vélemények leközlésével írja meg. Minden szubjektív véleménynyilvánítást már eleve kikapcsolni óhajtottunk ennek a babonának tárgyalásából, el akarván kerülni minden köz- és magánjellegű emócióknak felébresztését. A tudományos alap és objektív higgadtság végigvonult az egész tanulmányon s a történelmi kritika bonckése alá vett régmúlt esetek fejtegetésein. A cikksorozat néhány utolsó közleménye azonban, mely már újabb keletű esetet, a tiszaeszlári bűnpert tárgyalta, éppen időbeli közelségénél fogva még nélkülözni volt kénytelen az idők folyamán teljesen megérlelődő történelmi kritikát s így a szerző ez eset ismertetésénél ama még kevés számú, általa használt és idézett tárgyi forrásokra volt csupán utalva, melyeknek resultánsa (= eredménye) egyes körök érzékenységét fölkeltette.

A szerzőtől az izgatás, vagy egyesek és a köz felingerelése teljesen távol állott annál is inkább, mert hisz egész irodalmi múltja azt tanúsítja, hogy a zsidósággal szemben mindenkor mint a legobjektívebb tudós lépett föl.

A különben tudományosan objektív tanulmány ez utóbbi fejezeteinél egy-két szubjektív megjegyzését - melyekkel magunkat nem azonosítottuk - több helyen félreértették. Mivel ez a kényes téma, melyet éppen közelségénél fogva a történetíró átfogó tekintetével még nehéz megírni, sajnálatosan akkor került a cikksorozat rendjében közlésre, amikor e nehéz napokban egymás megértésére és nem szétválasztására van szükség, azért a szerző beleegyezésével elhatároztuk, hogy a cikksorozat további közlésétől egyelőre elállunk.

Megjegyezzük, hogy e nagyobb szabású történetkritikai tanulmányban éppen most következtek volna azok a fejezetek, amelyek azt tárgyalnák, hogy a vérbabona etnológiai megállapítások szerint hosszabb vagy rövidebb ideig csaknem minden nép babonás rétegeiben megtalálható, de a különböző népeknél némileg módosult alakban nyilvánult meg; továbbá azok a fejezetek is, amelyekben a szerző tudományos alapon és módszerrel kimutatja, hogy vérgyilkossági tények sem a talmudban, sem a kabbalában nem bírják alapjukat, hogy tehát azokért sem a zsidó vallás, sem a zsidó nép, mint olyan nem vádolható, hanem, hogy azok egyes egyedül egyes eltévelyedett individuumok és szekták babonájából magyarázandók.

Azonban nehogy félreértessünk s hogy e nehéz idők egyetértését ne zavarjuk ezzel a kérdéssel, a cikksorozat közlésétől elállunk.

Az Egyházi Közlöny szerkesztősége

Sulchan Aruch - „Terített asztal" A zsidók négy törvénykönyve Fordította és kiadja Luzsénszky Alfonz Budapest 1926

Luzsénszky Alfonz:

Sulchan Aruch („Terített asztal")

A zsidók négy törvénykönyve

"Összeesküdt nemzetközi csaló társaság." Ezzel a névvel tisztelte meg a zsidóságot Fritsch Tivadar, aki a Sulchan Aruch III. részét 1893-ban német nyelven kiadta. Ez a fordítás bírói vizsgálaton is keresztülment s akkora izgalmat okozott a német keresztények között, hogy az egész vonalon energikusan kezdték követelni a zsidók titkos könyveinek lefordítását, illetőleg állami megvizsgálását. A zsidók ugyanis mindig titkok leple alatt őrizték a Talmudot, a Sulchan Aruchot és ha valaki kiadott egy szemelvényes fordítást, akkor rögtön ráhazudták, hogy nem pontos, nem hű, nem hiteles a fordítás. Mert nem hiába tanítják ők a Dibre Davidban, hogy, ha a nemzsidók tudnák azt, amit mi őellenük tanítunk, akkor agyonütnének bennünket!

A magyarországi (de nem magyar!) zsidó rabbik 1866-ban tartott gyűlése határozatilag kimondotta, hogy (a Sulchan Aruchot nyilvánosan, a keresztények szemében tagadni kell, azonban a valóságban mindenik zsidó mindenik országban köteles ezeket a törvényeket mindenkor követni". Ezt a határozatot (miként Lebhaibri írja, Lemberg, 1893.) aláírta 94 rabbi, 182 ügyvéd, 45 orvos és 11 672 egyéb zsidó.

Természetes dolog, hogy a zsidók mindent megtettek a Sulchan Aruch hű fordítása megjelenésének megakadályozására. Az sem érdektelen, hogy ál-fordításokat adattak ki, amelyekből a drasztikus részek persze ki voltak hagyva. (Akárcsak az „Igazi (!) Talmud", amely zsidó kiadvány 1919-ben látott napvilágot.)

Ezekben az ál-fordításokban a Talmud „gyöngyszemei" vannak kidomborítva, amik valóságban csak festett üvegek s a Talmud tömérdek ocsmányságaihoz arányítva úgy festenek, mint egy-két penészvirág egy szekérre való csalán meg bürök között. Egyébként az okos ember nem azt nézi, hogy mennyi szép dolog került a Talmudba - tévedésből, hanem igenis, hogy mi a tendenciája az egésznek, ennek a zsidó élet- és jogi kódexnek, az abszurdumok és szörnyűségek halmazának. Aki ezekben a könyvekben tudományt keres, az vagy nem tudja, hogy hol kezdődik a tudomány, vagy minden áron a salakból akar aranyat fabrikálni. Ezekből a könyvekből csak egyet lehet megtanulni: azt, hogy aki nem zsidó, az nem ember, s attól minden zsidónak el kell különítenie magát, ha nincs hatalmában azt a nemzsidót elpusztítani, tönkretenni. A zsidóságnak önkultusza szólal meg az ő könyveik minden fejezetében, amely önkultusz a világhatalomra való törekvést teszi a

zsidóság legelső kötelességévé. Olyan Messiást várnak ők mindenkor, aki az ő vezérük lesz s aki az élükön rabszolgájává teszi az egész keresztény világot! A zsidóknak nem az emancipáció kellett, hiszen őket a Talmud eltiltja a gójokkal való társalkodástól, hanem igenis a hatalom kellett, amihez az emancipáció nyitotta meg az utat. De nem is lehet más, mert ilyenné képezi ki a Talmud, ez a „ganéjnak és a gyehennának torzszülötte", amely mindenütt csak a gyűlölet és megvetés hangján szól a keresztényekről.

Nehogy valami rosszhiszemű zsidóimádó felekezeti izgatást szimatoljon ebben a kis műben*, a fordításhoz semmi kommentárt sem fűzünk. Minthogy pedig a mostanában (1926-ban. A Szerk.) az öntudatos keresztények legnagyobb része szegény (amit a zsidókról nem igen mondhatni), csak az érdekesebb passzusokat adjuk itten az eredeti szöveg sorrendjében.

* A "Népszava" 1910 február 12-én Prohászka püspök úrral együtt lehordott bennünket is Becstelenségnek mondta a „gyűlölködés hirdetését, a hazugság prédikálásait Március 4-én az „Új Hírek" c. lap "Keresztes seftelők" cím alatt vezércikket írt rólunk, elmondja, hogy hogy mi kocsmaajtó fölé akasztjuk a keresztet cégérnek, megcsúfoljuk borravalóért, és tetejébe azt hazudta, hogy „előkelő katolikus főpap" küldte el nekik szent megbotránkozással az előfizetési felhívásunkat . Az Est 1911 szeptember 30-án azt írta, hogy "versenyre kelünk a titkos szellemi kanálisok förtelmes piszkait terjesztő alakjaival" (Luzsénszky Alfonz A Talmud magyarul (Ötödik kiadás) Bp-en 190-191

Első könyv

Orach Chajim ("Az élet útja", Rituális szabályok) (részletek)

A könyv eleje az öltözködési és az árnyékszéken való viselkedést tárgyalja rettenetes részletességgel. (Ezeket nem fordítjuk le.)

4. A kézmosás. Dávid király napközben 60 lélegzetnyit szokott aludni, hogy a halál előízét ne érezze. Kezet kell mosni fölkeléskor, fürdőből kijövetkor, körömvágáskor, cipőlevetéskor, továbbá, ha az ember a meztelen lábához nyúlt, ha az ember a fejét vakarta, némelyek szerint a temetőn való átmenetel után is, valamint ha az ember tetűt szedett ki magából stb. Ha valaki ilyen dolgok után nem mossa meg a kezét, el fogja felejteni, amit tanult, hogyha tudós ember; ha pedig nem tudós ember, akkor meg fog bolondulni. Ha valaki érvágás, hajnyírás, körömvágás után nem mossa meg a kezét, akkor 7, illetőleg 3, illetőleg 1 napig félelemben lesz, maga sem tudja, miért. Ha valaki az arcát megmossa és nem szárítja le azonnal, annak hasadozott és ótvaras lesz az arca; ez ellen a következő orvosság van: szorgalmasan kenegetni szilkával (ez szamóca-spenótból ecetesmártással és sóshallal készített itóka).

10-25. Mi a lényeges az imaköpeny sarkain? Erről beszél a könyv 16 fejezeten keresztül s a Semoth rabba 22. fej. 28. lapjának 1. cikkével „bizonyítja", hogy az Úr maga is viselte ezt a talithot és Mózest is belepakolta, hogy az angyalok ne bánthassák! Egyébként azt is olvassuk itten, hogy az ember 5 bütyke Mózes 5 könyvére emlékeztet, ez a 8 fonállal 13-at tesz ki, a „zizith" szó betűi pedig 600-at jelentenek; van pedig összesen 248 parancs és 365 tilalom, ami összesen 613. Aki a zizith (imaszíj) parancsát megtartja, annak 2800 rabszolgája lesz.

26-46. fejezet az imaszíj kellékeiről cseveg. Természetesen azt is mondja, hogy az Úrnak is van imaszíja, s ő maga mutatta meg azt Mózesnek a Sinaj hegyen. Nagy a jutalom a tephillin-viselésért, s aki ezt elmulasztja, az a bűnös izraeliták közé számíttatik. Tulajdonképpen egész nap kellene a tephillint hordani.

46-57. Reggeli áldások. Ezeket mostanában a zsinagógában végzik el. Mindenik zsidónak naponta legalább 100 áldást kell elmondania. Dávid király idejében naponta 100 zsidó halt meg s nem tudták ennek az okát kideríteni. Végre a

Szentlélek által tudta meg Dávid, hogy mindenik zsidónak naponta 100 áldást kell elmondani.

Kötelessége továbbá minden zsidónak ezt az áldást elmondani: "Áldott vagy te, Örökkévaló, Istenünk, világ Királya, hogy nem teremtettél engem nemzsidónak, rabszolgának, asszonynak". Azért azonban nem kell áldást mondani, hogy zsidónak teremtette, mert egyszer a talmudisták nagygyűlést tartottak s ott arról vitatkoztak, hogy egyáltalán jó-e az embernek, hogy megteremtetett s azt határozták el, hogy jobb lenne az embernek, hogyha nem teremtetett volna, mert lehetetlen minden parancsot megtartania s így a büntetéseket el nem kerülheti.

A „Kadis" (szent) imádságot kald nyelven kell elmondani, mert valahányszor az izraeliták ebben az imádságban az előénekes szavaira így felelnek: Legyen áldott az Ő szent neve! - az Úr megrázza a fejét és így szól: Jaj azoknak a gyermekeknek, akik el vannak kergetve az atyjuk asztalától. Hogyha már most az angyalok meglátják, hogy az Úr bánkódik, rosszat beszélnek rólunk ezért tehát a „Kadis" imádságot kald nyelven kell végezni, mert a kald nyelvet az angyalok nem értik.

Nem szabad a zsinagógában semmiféle imádságot végezni, ha legalább tíz férfi nincs ottan.

90-128. Az imádság lényege és ideje. Az embernek nem szabad magas helyen imádkozni, sem pedig ágyban, széken vagy padon állva. Nem szabad romok között imádkozni, mert az ember gyanúba kerülhet, hogy valami asszonynak adott ottan találkát, másodszor, mert a romok leomolhatnak s az embert agyonüthetik, harmadszor, mert a romok között szoktak a rossz szellemek tanyázni.

Ha valaki a szülőhelye zsinagógáját nem látogatja, rossz szomszédnak neveztetik és számkivetéssel sújtják az utódait. Az ember szaladva menjen a zsinagógába, de sétálva jöjjön onnan haza.

A zsinagógában szabad köpködni, csak el kell taposni.

Egy olyan részeg embernek, aki egy király előtt sem tudna beszélni, nem szabad imádkoznia; aki egy negyedmeszely erős bort egy hajtásra ivott ki, ne imádkozzék addig, míg a bor a fejéből el nem párolog.

Hogyha valaki imádkozik, s arra jön egy nemzsidó, aki keresztet vagy hasonló dolgot tart a kezében, akkor nem szabad az imádság közben meghajolni.

128-135. Papi áldások a zsinagógában. Mindenik papnak (aki erre alkalmas) kötelessége a népet megáldani, amikor az előénekes erre őket „Kohanim!" (papok) kiáltással felszólítja. Amely pap ezt nem teljesíti, vét a törvény ellen. A papoknak cipő nélkül, harisnyában kell a hitközséget megáldani. Előzetesen meg kell mosatniuk kezeiket a leviták által. Lázadónak nem szabad áldást osztani. Ha egy pap egy negyedmeszely erős bort egy hajtásra megivott, nem áldhatja meg a hitközséget.

Hogyha valaki álmodott valamit és reggelre nem tudja már, hogy mi volt az, akkor álljon a papok elé, amikor az áldást osztják.

A zsinagógát a város legmagasabb pontjára kell építeni, hogy magasabb legyen a többi háznál. A zsinagóga közepén kell állnia a szószéknek, amit a héber szöveg is a görög „béma" szóval nevez.

A zsinagógából (reggel) az iskolába kell menni. Aki reggelizni szokott, reggelizhet közben. Mardochaj rabbi azt tanítja, hogy reggelire olyan rozskenyeret kell enni, amely rozs a lakott vidékektől olyan messze fekvő földön terem, ahol soha egy kakas sem kukorékolt.

Iskola végeztével menjen az ember az üzlete után. Nemzsidóval nem szabad üzletileg társulni. Szabad a nemzsidókkal üzleteket kötni mindenkor, kivéve az ő ünnepeiket.

157-242. A kézmosásról, étkezésről, kenyértörésről stb. A napnak 4. órájában (d.e. 10 órakor) kell ebédelni Egy tudós azonban a 6. órában ebédeljen. Az étkezés előtti kézmosást pontosan meg kell tartani; aki ezt elmulasztja, számkivetéssel büntettetik, szegénységre jut és kiverik a világból. A kézmosáshoz is áldást kell mondani.

Aki egy más megtörtént kellemetlen dolognak jórafordításáért imádkozik, az haszontalan imádságot végez.

Ha az ember nemzsidókat lát, akkor ezt mondja: Szégyellje magát a ti anyátok, aki benneteket szült.

Ha az ember nemzsidók házait látja, akkor ezt mondja: A hencegők háza meg fog bolondulni, mert az Úr a bosszúállás Istene. Ha nemzsidók sírjait látja, akkor mondja: Szégyellje magát stb., mint fent.

242-311. A szombat megünnepléséről. Minden izraelitának, ha még segítségre szorul is, kötelessége a szombatot jobb ételek és italok élvezésével „megszentelni".

Szokásos szombatra búzakenyeret sütni, amit a „bracha" (áldani) szótól „barches" néven hívnak; továbbá a „golyó" néven ismert pástétomot, az egykori manna emlékére. Szombaton nem szabad nemzsidók által sütött kenyeret enni.

Nem szabad a zsidó tulajdont képező fürdőházat nemzsidónak bérbe adni. Szabad egy nemzsidónak péntek este valamely szerszámot kölcsönadni, de egy barmot nem szabad, mert még a zsidó barmának is pihennie kell szombaton. Még akkor sem szabad a barmot kölcsön- vagy bérbe adni, ha a nemzsidó arra kötelezi magát, hogy szombati napokon a barmot pihentetni fogja, mert egy nemzsidó nem megbízható. Valamely parancs végrehajtása céljából szabad péntek este hajóra szállni, de a látszat kedvéért meg kell ígértetni a hajóssal, hogy szombati napokon pihenni fog.

Péntek este legfeljebb 7 parsza (= 2800 lépés) utat szabad tenni, hogy az ember még szombat előtt visszaérkezhessen. Pénteken nem szabad lakomát tartani, hogy az embernek szombatra jó étvágya legyen. Kiváló jámbor emberek böjtölni szoktak pénteken, hogy szombatra jobb étvágyuk legyen. Szombaton nem szabad semmivel lármát csinálni, tehát zenélni sem.

A péntek esti kézmosás után vegye fel az ember a szombati ruhákat. Szép világítást kell rendezni péntek este.

Ha valakit a szombat utazás közben ér s van nála pénz, továbbá egy szamár és egy nemzsidó, akkor ne rakja föl a pénzt a szamárra, hanem adja át a szombat tartamára a nemzsidónak, mert a parancsolat szerint a szamárnak kell szombaton pihennie.

Amint az ember péntek este hazajön a zsinagógából, mindjárt egyék. Mielőtt azonban bármit venne magához, el kell végezni a „kiddus" szertartást, vagyis elmondja Mózes I. könyve 2. fejezetének 3 első versét, azután a borra a rendes áldást, majd a tulajdonképpeni szombati áldást, azután megmossa a kezét és megtöri a kenyeret, A család mindenik tagjának innia kell a borból egy tele szájjal, nem kevesebbet.

Szabad szombaton is böjtölni, ha az ember szombatra virradóra rosszat álmodott, hogy az ember az ég ítéletét széjjeltépesse.

Az embernek iparkodni kell, hogy szombatra sok gyümölcs, drága étel, virág és fűszer legyen a házában, hogy 100 áldást mondhasson. A tudósok, akik egész héten tanulnak, szombaton inkább az evéssel és ivással foglalkozzanak. Szombaton harmadik étkezést is kell tartani. Ha az ember jóllakott is, legalább annyit egyék, mint egy tojás. A „Mincha" imádság és az esti imádság között azután nem szabad enni, vizet sem inni, mert ebben az időtájban mennek vissza a gonoszak

lelkei a pokolba (gehinnom), ahonnan a jövő szombaton ismét kijönnek.

A zsinagógában megemlékeznek Illés prófétáról is, aki a Messiás eljövetelét fogja egykor hirdetni. A Talmud szerint (Erubin 40. és 44. lap, Pesachim 13. lap) Illés nem jön szombaton vagy ünnepen, sem ezek előestéin, mert ezeken csak 2000 rőfnyi utat szabad tenni.

Szombaton nem szabad szaladni, sem hosszú léptekkel menni, sem valamit a kézben vinni, sem fölösleges díszt hordani. Szabad azonban sáskatojást magánál hordani szimpatia-szer gyanánt, valamint rókafogat, akasztófaszeget stb. gyógyszer gyanánt.

Az asszonyoknak nem szabad szombaton magukat festeni, sem fésűvel az arcukat megvakarni, hogy piros legyen, sem a hajukat megfésülni.

313-316. Szombaton nem szabad legyet, bolhát, tetűt fogni. A bolhát csak akkor szabad megfogni, ha meztelen testen pihen. Fejtetűt szabad megölni, de ruhatetűt vagy lapostetűt nem, hanem csak összemorzsolni és eldobni.

317-328. Ha valakinek a foga fáj, szombaton csak egy nemzsidóval húzathatja ki. Ha az embernek fájdalmai vannak, akkor hétköznap akárminő szert használhat, pénteken este azonban csak az ujját szabad a torkába dugni, hogy hányjon. Szabad a kígyókat, skorpiókat elbűvölni, hogy ne marjanak. Nem szabad a vérző sebre kendőt tenni, mert a vér megfesti.

329. Ha emberélet forog veszélyben, szabad a szombatot megszentségteleníteni. Ha például egy udvarban 9 nemzsidó és 1 zsidó volt s ezek közül egyik elment egy másik udvarba s ott a ház ráomlott és az ember hirtelenjében nem tudja, hogy az eltemetett ember zsidó-e vagy nem, akkor a romokat azonnal el kell takarítani. Ha azonban mind a tízen elmentek az udvarból és egy járt közülük szerencsétlenül, akkor nem szabad szombaton a romokat eltakarítani, mert ebben az esetben az a tétel érvényesül: aki a többségtől elkülöníti magát, az magát bünteti. És ezek a nemzsidók. Ha lát valaki egy süllyedő hajót, amelyen egy zsidó van, vagy pedig látja, hogy egy zsidót nemzsidók üldöznek, akkor szabad a szombatot az életmentésért megszentségteleníteni.

330. Egy asszony, aki szülni akar, veszélyben levőnek tekintendő. De egy nemzsidó asszonynak nem szabad szombaton a szülésnél segélyt nyújtani.

331-334. Minthogy szombaton csak 2000 rőfnyi utat szabad tenni, ha valamit a zsidó messzebbre akar vinni, akkor péntek este elviszi 2000 rőfnyire, rátesz ott egy kenyeret, mond egy áldást s akkor másnap megint elviheti 2000 rőfnyire, azután egy másik zsidóval megismételteti ezt a szertartást, aztán megint másikkal.

335-359. A keverésekről, összekötésekről szóló szőrszálhasogatások. Az angyalokról azt tanítják, hogy szombaton mindenik zsidó mellé két angyal adatik, amikor a zsinagógából kijön: egy jó meg egy gonosz angyal és, ha azt hallják, hogy Mózes I. könyve 2. fej. 1., 2., 3. versét az ember nagy buzgalommal mondja el, akkor hazakísérik, ráteszik kezüket a fejére és bűneit megbocsátják. (Sabbath 119. lap.) Szombat elmúltakor azért kell gyökereket szagolni, mert az istentelenek lelkei ekkor mennek vissza a pokolba, amely ilyenkor nagy bűzt áraszt. A kabbalisták azt is mondják, hogy szombaton minden zsidó még egy lelket kap, hogy jobb étvággyal tudjon enni. (Taanith 27.)

417-428. Az újhold megünneplése. A zsidó hónapok újholddal kezdődnek. Ezen a napon dolgozni szabad (de az asszonyok nem szoktak), böjtölni nem szabad. A hónapok nevei ezek: Nisan, Ijar, Sivan, Tamus, Abh, Elul, Tisri, Marchesvon, Kislev, Tebeth, Svat, Adar. A Nisan hónap (hajdan Abib) márciusban kezdődik. A zsidó húsvét Nisan 14-ére esik. A zsidóknak is vannak szökőéveik (ezekről később szólunk), a szökőév 13 hónapból áll, ennek a szökőhónak neve Ve-Adar.

Az újhold napjára külön imák vannak előírva. Hajdanta trombitaszóval ünnepelték az újholdat (80 zsoltár). Az újhold-ima azon szavainál: áldott legyen a te

Teremtőd, áldott legyen, aki alkotott, aki formált - háromszor felugranak összetett lábakkal -, majd így folytatják az imádkozást: félelem és rettegés szállja meg Izrael ellenségeit, és legyenek mozdulatlanok, mint a kő, és némítsd meg őket!

A húsvétról szólnak a 433. stb. fejezetek. Nagy részletességgel magyarázzák, hogy hogyan kell a kovászos kenyeret minden zugban összekeresni és megsemmisíteni. Elmondják a böjti kötelezettséget. Kioktatnak arra, hogy a két húsvét estén minden zsidó férfi, nő, fiú, leány 4-4 pohár bort tartozik meginni. Mióta a nemzsidók „mindenféle hamis(?) híreket költenek", azóta nem használnak a zsidók vörös bort. „Jövő esztendőre Jeruzsálemben!" ez a húsvéti köszöntésük. (Ó, bár beteljesedne! A fordító.) Az egyik húsvéti énekben zsidó Istennek szólítják a Mindenhatót. A fejezet végén azt az ígéretet olvassuk, hogy aki egész éjjel a Tóra mellett virraszt, az biztos lehet arról, hogy megéri az egész évet és semmi szerencsétlenség sem éri.

A következő fejezet az ünnepnapokról szól. Ezek közé tartozik a Jom Tob (jó nap; félünnep). A zsidónak nem szabad keresztényneknek sütni, főzni, ételt készíteni. Ha egy zsidó ilyen napon hal meg, akkor nemzsidóval kell készíttetni a halotti ruhát, koporsót és a sírt.

Ezután következik a Chol Hamoéd, az ünnepek közötti napokról szóló fejezet. Mindjárt az elején olvassuk, hogy szabad egy nemzsidónak kamatra pénzt adni, de az első hét kamataiból Jom-Tobon vigalmat kell rendezni. Ezeken a napokon nem szabad levelet sem írni, de ha már ír az ember, az első sort ferdén kell írni.

A következő fejezet az Ab hónap 9-ére eső Tisah heab ünnepről szól. Ez a templom lerombolásának évfordulója. Ezen a napon nem szabad mosakodni, sem kenekedni, sem cipőt húzni. Azonban eljegyzést lakoma nélkül szabad tartani, mert az embert valaki megelőzheti! Olyan városban, amelyben nemzsidók is laknak, nem szabad a zsidóknak böjtölniük, hogy ne gyöngítsék erejüket, mikor ellenállásra lesz szükség. Éppúgy nem szabad egy olyan zsidónak böjtölni, akit a nemzsidók vagy a gonosz szellemek üldöznek.
Tebeth hónap 8. napját is meg kell a zsidóknak böjtölniük, mert ezen a napon kényszerítette Ptolemaios a zsidókat a Tóra görög fordítására.

A következő fejezet az újévről szól. Ennek a Talmudban is külön fejezete van. (Ros hasanah.) Újév előestéjén kos- vagy birkafejet esznek a zsidók, továbbá gyümölcsöt, édes ételeket, halakat, miközben „áldást" mondva kívánják, hogy „Izrael ellenségei irtassanak ki!".

A következő fejezetben a hosszúnap (jom kippur) ismertetését találjuk. Az elején mindjárt dicséretes dolognak mondatik az, hogy az ember (t.i. a zsidó) a hosszúnapot megelőző napon jó sokat és jókat egyék. A hosszúnapon a hitközség közösen és hangosan bűnvallomást mond (al chet) és az egész hitközség üti egymást a hosszúnap előestéjén egy-egy vékony szíjjal, úgy, hogy mindenki 39 ütést kap. Akit ütnek, annak meghajolva kell feküdnie, arccal észak felé. Minden férfi gyertyát gyújt otthon vagy a zsinagógában és fehér ruhába öltözik. A böjt az ételtől és italtól való teljes tartózkodásból áll, nem szabad továbbá mosakodni, kenekedni, közösülni, dolgozni. Cipőt húzni a gyermekeknek sem szabad hosszúnapon.

Amint az egész hitközség a hosszúnap előestéjén a zsinagógában összegyűlt, az előénekes rákezdi a „Kol-Nidre" imádságot, amelyet háromszor énekel, mindig magasabban, intonálva. „Minden fogadalmunk, kötelezettségünk, eskünk, büntetésünk és esküvésünk, amit ettől az engesztelő naptól fogva a jövő engesztelő napig fogadunk, illetve esküszünk, kimondunk s azzal magunkat kötelezzük, már most legyen mindnyájunktól megbánva és legyen feloldva, elengedve, megszüntetve, megsemmisítve, eltüntetve s legyen kötelező erő nélküli és érvénytelen. Fogadalmaink ne legyenek fogadalmak s esküink ne legyenek eskük!" (Ez a Kol-Nidre legcsattanóbb bizonyítéka annak, hogy a zsidók esküi semmi értékkel sem bírhatnak. A fordító.)

A könyv ezután a sátoros ünnepekről beszél; mégpedig először is azt feszegetve,

hogy a szukkah, az ünnepi sátor, állhat-e fa alatt vagy fa tetején, hajón vagy tevehátán, mivel lehet betakarva, lehet-e rablott jószág, szabad-e alatta enni, aludni. Asszonyok, rabszolgák, kiskorúak, korcsszülöttek nem kötelesek az ünnepi sátor alatt lenni.

Azután a könyv beszél a pálmaágról (lúlab), a paradicsomalmáról (eszrog), a mirtuszról (hadasz) és a rekettyéről (arbe nachal), amelyek az ünnepeken használtatnak és kivételesen nem lehetnek lopottak. Megállapítja azonban a könyv, hogy a nemzsidók mind mezei rablók. A pálmaágat (a többi hárommal együtt) áldások közben rázogatják.

Az első rabbik tanították azt, hogy a Jom Tob előestéjén a hold árnyékában bárki megláthatja, hogy mi fog vele és legközelebbi rokonaival az egész évben történni.
Az újév napján pedig elhatározzák az égben, hogy mennyi eső essék az egész évben. (Roshasanah 16.)

Ezután következik a „chanuka", vagyis fényünnep Kiszlev hónap 25. napján, amely napon Makkabeus Júdás a templomot és oltárt a szirusok szennyétől megtisztította. A kivilágítás szigorúan meg van parancsolva.

Az utolsó fejezet a „purim" (böjtéji ünnep) tárgyalása. Adar 13. napján tartják Eszter emlékére, akinek története e napon kötelező olvasmány. Ugyancsak kötelező az átkozódás is: „Legyen átkozott a bálványok minden szolgája, áldott legyen Izrael!" Az Eszter könyvének (Megillah) olvasásakor, Haman nevének említésénél az ő szobrát, képét összetörik, vagy pedig egy asztalra csapnak rá kalapáccsal. Dicséretes szokás e napon nagy lakomát tartani (purim-bál) és mindenki köteles annyi sokat inni, hogy ne tudjon már különbséget tenni Haman elátkozása és Mardochaj magasztalása között. Ha valaki purimesti részegségében felebarátjának kárt okoz, nem tartozik megtéríteni. Álarcot ölteni, férfinak vagy nőnek átöltözni, egymást megrabolni szintén nem tilos.

Második könyv

Jore Dea ("A BÖLCSESSÉG tana", ételtisztasági stb. törvények)

1. Mindenik zsidónak szabad metszeni ("sachtolni").

3. Ha valaki egy kést a falhoz vág s a kés röptében elvágja egy barom nyakát, akkor a metszés érvényes.
4. Egy nemzsidónak késével is lehet metszeni, hogyha az ember megköszörüli és tízszer a földbe dugja.

11. Van egy hagyomány, amely szerint a thebet és sebat hónapokban van egy óra (de nem lehet tudni, melyik), amelyben minden metszőnek meg kell halnia, ha abban az órában libát vág és nem eszik annak a szívéből.

19. A metszés után a vért betakarják, annak emlékére, hogy amikor Kain megölte Ábelt és, noha már sok csapást és vágást mért rá, végre a nyakát is elvágta s ekkor szarvasok és őzek jöttek elő s a vért lábukkal elkaparták.

A metszés után köteles a sakter a barmot fölvágni és különösen a tüdejét megvizsgálni; ha a tüdeje jó és hibátlan, akkor az állat kóser. Ha a tüdőlebenyek (héberül unotti) közül valamelyik abnormis nagy vagy kicsi, vagy pedig nincs a rendes helyén, akkor az egész állat trefa, vagyis tilos a használata. (Erről természetesen mérföldes fejtegetések következnek.)

65. Vért, inat enni nem szabad. Vért azért nem szabad inni, mert ezt az oltárra is lehetne fecskendeni; ha azonban megaludt, vagy megfőzték, az más.
66. Csakis tiszta madárnak a tojását szabad megenni. Az a madár tiszta, amelynek tojása az egyik végén hegyes (pl. a tyúké). Halvért szabad enni, csak nem

edénybe összegyűjtve. Éppúgy embervért is szabad enni.

84. Gyümölcsben levő férget szabad megenni, mert Mózes III. könyve csak a csúszómászókat tilalmazza

85. Csak olyan sáskát szabad megenni, amelynek 4 lába, 4 nagy szárnya és 2 ugrólába van.

86. Nemzsidótól nem szabad tojást venni, mert trefát adhat el.
92. Ha egy egész picike hús esik bele a tejbe, akkor meg kell kóstoltatni egy nemzsidóval; ha ez azt mondja, hogy hús íze van neki, akkor az a tej trefa.
98. A nemzsidónak (a megkóstolásnál) nem szabad tudni, hogy az ember az ő ítéletére bízza magát.
99. Ha azonban pénzbeli kár állna elő, akkor az ember bízza magát azokra a rabbikra, akik (a kéteset) megengedik.
106. Hogyha a vér egy megengedett mártásba csöppen, a mártás csak akkor lesz tilossá, hogyha nincs hatvanszorosa a vérnek.
114. Minden ital, amit a nemzsidók készítenek, tilos. Azonban, hogyha az ember hazahozatja a saját házába, akkor szabad meginni.
115. Az olyan tej, amit egy nemzsidó fejt, ha zsidó nem volt jelen, tilos étel.
116. Húst és halat nem szabad együtt enni, mert az ember kiütést kap tőle. Az ember izzadsága méreg, kivéve az arc izzadságát.
120. Ha az ember egy nemzsidótól főzőedényt vesz, használat előtt vízbe kell meríteni.
123. A nemzsidóknak mindennemű bora tilos; mert ők a bálványuknak szoktak bort áldozni.
A nemzsidónak a zsidó boroshordót nem szabad vinni, sem fölemelni, mert a zsidó hordók különleges lepecsételését esetleg utánozhatná.
A nemzsidók borecetje is tilos dolog.

139-158. A bálványozásról beszél. Nem szabad a nemzsidóknak templomépítésre pénzt kölcsönözni.

Minden nemzsidó bálványozó, kivéve a törököt, mert annak nincs bálványa.
Hogyha egy zsidó egy bálvány nevében esküszik, akkor az 39 ütéssel büntetendő; a bálványokat nem is szabad az ő saját nevükön nevezni, még ha szükséges volna is.
A nemzsidó ünnepnapok neveit, amelyeknek ember neveik vannak, szabad kimondani, de nem azzal a tisztelettel, amivel a nemzsidók kimondják. Szabad a bálványokkal gúnyt űzni s a nemzsidónak azt mondani: Segítsen a te Istened és áldja meg üzleteidet.
A nemzsidóknak ünnepeik előtt 3 nappal nem szabad sem venni valamit, sem valami maradandót eladni nekik. ... De azért kerülni kell mindent, ami ellenségeskedést szül, mert köztük kell élnünk s egész éven keresztül velük dolgoznunk, ezért ha az ember látja, hogy ők örülnek az ünnepnapjukon, örüljünk velük, mert ez hízeleg nekik; éppen úgy adjon nekik az ember (ha ez szokásban van) újévkor, 8 napra karácsony után, ajándékot.

Egy olyan nemzsidónak, akit az ember nem ismer, ne adjon alamizsnát; lehet azonban az ő szegényeiket táplálni a békesség kedvéért. Nem szabad azonban semmit sem mondani az ő dicséretükre. Még azt sem szabad mondani, hogy minő szép ez a nemzsidó nő! Még kevésbé szabad az ő műveiket és beszédmodorukat dicsérni. Nem szabad nemzsidóval egy asztalnál ülni, még akkor sem, ha a zsidó azok közül való. Ha a nemzsidó egy gyermeke lakodalmára hívja a zsidót, ennek nem szabad ott ennie, még ha a saját szolgája szolgálná is ki. Egy nemzsidó vendéglőjébe nem szabad barmot beállítani, sem az ő pásztoruknak átadni, mert a nemzsidók gyanúsak, hogy a barmokkal erkölcstelenséget űznek. Nem szabad a gyermekeket nemzsidó könyvek vagy kézimunkák tanulására odaadni, mert így elszakadnak a zsidó hittől. Nem szabad a zsidónak egy nemzsidóval egyedül lennie, mert a nemzsidók gyanúsak a gyilkosságra. Ha a zsidó utazás közben egy olyan nemzsidóval jön össze, aki kardot visel, akkor a jobboldalán menjen; ha pedig bot van a nemzsidó kezében, akkor a balján haladjon. Ha lépcsőn mennek föl vagy le, sohase a zsidó menjen alul. Semmi esetre sem szabad a zsidónak egy nemzsidó jelenlétében lehajolnia. Hogyha a nemzsidó azt kérdi a zsidótól, hogy hová megy, akkor mindig egy mérfölddel messzebb helyet mondjon neki, mint ahová tényleg

megy. Olyan nyilvános (közös) fürdőbe, ahová meztelenül járnak, ha nemzsidók is vannak már ott, akkor a zsidónak nem szabad bemenni; ha azonban a zsidó már benn volt, amikor a nemzsidók jöttek, akkor ő is bennmaradhat. Nem szabad egy zsidó nőnek egy vagy több nemzsidóval együtt lennie, még akkor sem, ha azoknak asszonyai is ott volnának. Nemzsidó bábát nem szabad egy zsidónőnek igénybe venni, csak zsidó nők jelenlétében. Nemzsidó dajkának nem szabad zsidó gyermeket a saját otthonában szoptatni, még zsidó asszonyok jelenlétében sem. Zsidó nőnek nem szabad nemzsidó gyermeket szoptatni, még fizetésért sem. Zsidó nőnek nem szabad egy nemzsidó nő szülésénél segédkezni. Nem szabad nemzsidó nőt kézimunkára tanítani. Nemzsidóval nem szabad az embernek magát gyógyíttatni, mert meggyilkolhatja. Orvosságot nem szabad nemzsidótól venni.

Nemzsidóval szakállt nyíratni csak olyan helyen szabad, ahol többen vannak jelen. Némely rabbi azt is követeli, hogy a zsidó ezalatt tükröt tartson a kezében. Zsidó férfinak nem szabad női ruhákba öltözni; de szemfájás ellen szabad ezt tenni. Zsidó borbélynak nem szabad a papi tonzúrát újra borotválni. A zsidónak nem szabad megtagadnia, hogy ő zsidó s nem szabad azt mondani, hogy ő nem zsidó. Üldözés esetén szabad azonban nemzsidó ruhákat ölteni és kétértelműen beszélni. Ugyanígy szabad a zsidó nőnek rászedni a férjét, vagyis átöltözködni olyan nőnek, aminő után a férje bolondul.

Nemzsidókat nem szabad ugyan direkte megölni, de nem szabad őket megmenteni, hogyha életveszélyben vannak. Például ha vízbe esnek, nem szabad őket még fizetségért sem megmenteni. Nem szabad őket halálos betegségükből meggyógyítani még fizetségért sem. Az olyan zsidó bűnösöket azonban, akik nem maradnak mindig bűnben, hanem csak kedvtelésből vétkeznek, nem pedig zsidó hitsorsosaik bosszantására, meg kell menteni a haláltól. Azokat ellenben, akik a törvényt és prófétákat megtagadják, meg kell ölni nyilvánosan is hogyha lehetséges, ha pedig nem lehetséges, akkor vesztüket kell keresni; például ha kútba esnek s ott egy létra van, el kell a létrát venni valami ürüggyel.

159-177. A törvény szerint szabad egy nemzsidónak pénzt kamatra adni. Zsidótól azonban, ha még gazdag is, nem szabad kamatot szedni. Szabad azonban ilyen üzletet küldönc útján lebonyolítani. (Igen kényelmes! A fordító.) De annak a közönséges embernek nem kell tudnia, hogy miről van szó. Rendes, megszabott kamatok (zsidók között!) törvényileg tiltva vannak s a törvényszék ilyenért a kölcsönzőt megostoroztathatja, míg csak a lelke kimegy, de a kölcsönző vagyonát el nem veheti.

178. A zsidónak nem szabad úgy öltözködnie, mint a nemzsidóknak, szokásaikat nem szabad utánozni, divatjukat folytatni, haját az ő viseletük szerint fésülni stb. Röviden szólva: mindenben különböznie kell tőlük.
Ha azonban valaki a nemzsidó király közelében van, akkor mindez meg van engedve.

179. Nem szabad jósokat, varázslókat megkérdezni. Szokásos azonban, hogy az ember hétfőn vagy szerdán nem kezd üzletbe, mert a planéták (Hold, Merkúr) ezeken a napokon nem kedvezők; az is szokás, hogy az ember a hó első napján új könyvet nem kezd tanulni. Általában, ha az ember meggyőződött, hogy valamely dolog a szerencséje ellen van, azt ne tegye.
Halottkérdező az, aki koplal és a templomudvarban hál, hogy egy tisztátalan szellem jöjjön reá. Szabad egy beteget arra megesketni, hogy holta után visszajön és minden kérdésre válaszolni fog. Némely rabbi szerint szabad egy halottat is adjurálni (= esküt tesz, felesküszik), ha t.i. az ember ezt csak a lélekre s nem a testre is érti. Szemfényvesztés tilos, de a Jezierah kabbalái meg vannak engedve. Az ördögökkel nem szabad társalogni. Némely rabbi azonban megengedi, hogy az ördögöket lopott tárgyak felől megkérdezzük. Nem szabad a házban illatos szerrel füstölni, mert ez azt a látszatot kelthetné, hogy az ember az ördögnek áldoz. Az embernek nem szabad önmagát tetoválni, szabad azonban más által, valamint mást is tetoválni. Az embernek nem szabad magát véresre verni, a testét marcangolni, a haját kitépni.

181. Két szeglete van a fejnek, egyik jobbról, másik balról. Vétkezik az ember, hogyha csak a szegletnél levő hajat nyíratja le. A szakállnak öt szeglete van, de ezen a számon még vitatkoznak; azonban egy istenfélő zsidó minden véleményt

tiszteletben tart s egyáltalán nem enged ollót az egész szakállára, sem a nyakára. Ha egy asszonynak szakálla nő, szabad neki levágni.

182. A hónalatti és a ... szőrt még ollóval sem szabad simára levágni. Aki ezt teszi, veréssel büntetendő, mert ezt rendesen az asszonyok teszik.
Asszonynak nem szabad férfiruhát, fegyvert magára venni. De purimbálon minden meg van engedve. A férfinak nem szabad az ősz hajszálakat kitépni, mint az asszonyok szokták, sem feketére festeni, vagy magát tükörben nézni.
A következő fejezet a fogadalmakról beszél. Érdekes Maimonides oktatása, amely szerint senki se kötelezze magát eskü vagy fogadalom által olyan dologtól való tartózkodásra, amit a törvény nem tilt; ezért senki se tartózkodjék olyan dologtól, ami meg van engedve.

236. Aki fogadalmat tesz, az gonosz, bálványozó. Később meg azt olvassuk, hogy az embernek kötelessége esküdni és fogadalmakat tenni. Ha valaki a Tórára esküszik, az eskü érvényes és föl kell magát oldatnia, hogyha nem akarja megtartani. Ez a feloldozás rendesen 3 férfi által történik, még hogyha Izrael Istenére esküdött is valaki. Ez a 3 férfi idióta is lehet, de célszerűbb tudóshoz fordulni, mert egy tudós is feloldozhatja az embert. (Ezek a eloldozási szabályok kétszer is elmondatnak.)
A gyermekek fogadalomképesek lesznek 12, illetve 11 éves korukban is.

Ha egy zsidó meglopott egy nemzsidót és arra kényszerítik, hogy esküdjék meg arra, hogy nem lopott, hogyha nincsenek ottan más zsidók, akkor meg kell neki esküdnie az életveszély miatt s a szívében az esküt érvénytelennek nyilvánítani.
A következő fejezet a szülők iránti tiszteletről szól. Tilos az apa testéből tövist vagy szálkát kihúzni, mert vér jön ki utána s a szülők vérét nem szabad ontani! Az apán nem szabad a sebész fiának eret vágni, még kevésbé valamit amputálni, még ha szükséges volna is.
Egy szolgálónak vagy idegen nőnek fia semmiféle kötelezettséggel sem tartozik a szüleinek, mert a rabszolganőknek és nemzsidó nőknek méhében levő magzatok semmivel sem jobbak a baromnál.

A tanítóknak és tudósoknak járó tisztelet kötelezőbb, mint az apának járó tisztelet, mert az apa csak erre a világra hozza az embert, a tanító pedig a másik világra segíti. Aki a tanítójával vitatkozik, veszekedik, az éppen annyit vét, mintha az isteni hatalommal (Sechina) szállna perbe. A tanítóval való szembeszállásnak vétetik az is, hogyha valaki a saját szakállára kutat a Szentírásban és kutatása eredményeit tanítója engedelme nélkül másokkal közli.
Ha egy asszony tanítja a törvényt, jutalmat nyer ugyan, de nem úgy, mint egy férfi, mert Istentől nincs erre hivatása. A bölcsek, a talmudisták tiltják, hogy valaki a leányát a törvényre (Tóra) tanítsa, mert a legtöbb asszonynak nincs komoly érzéke a törvényhez, az asszonyok ugyanis könnyelműek és bolond dolgokat olvasnak ki a törvényekből az ő eszükjárása szerint. Ezért mondják a bölcsek, hogy aki a leányát a törvényre tanítja, éppen olyat cselekszik, mintha bűnös dologra tanítaná.
Az iskola szentebb a zsinagógánál. Az embert halála után legelőször arról kérdezik meg, hogy szorgalmasan tanult-e s azután az élete többi cselekedeteiről.
A legtöbb bölcsességet úgy lehet elsajátítani, ha az ember éjjel tanul.

249. Kevésbé érdemszerző az alamizsna, ha az ember olyannak adja, akit nem ismer.
250. Szombatra annyi alamizsnát kell adni, hogy az illetőnek három étkezésre elég legyen. (Halat is kell minden zsidónak enni szombaton.)
251. A béke kedvéért szabad nemzsidó szegényeket is táplálni.
252. Olyan fogságban levő zsidót, aki egy nemzsidó vallásra tért át, nem szabad kiváltani.
253-260. Nyilvánosan sohasem szabad egy zsidónak nemzsidótól alamizsnát elfogadni, hanem csak titokban.

Egy kitért zsidótól sem szabad semmit elfogadni.

260-267. Egy elveszett zsidó lelket sohasem lehet pótolni. Ha a gyermek

nyolcadnapos korában hal meg, akkor a körülmetélést a temetőben kell egy éles kővel vagy hasonlóval, áldás nélkül végrehajtani.
Ábrahám a másvilágon vigyáz a körülmetéltekre s nem hagyja őket a pokolba jutni. Ezért nem szabad a körülmetélést profanizálni (vagyis nemzsidót körülmetélni), nehogy Ábrahámot félrevezessük.
A körülmetélés a következőleg történik: az előbőrt kinyújtják s egy fésű fogai közé fogják, azután közvetlen a fésű mellett levágják s a homokba dobják. Erre a körülmetélő bort vesz a szájába s abból egy keveset a sebre fecskendez, a többit pedig a gyermek szájába. Majd a hüvelykujjával, amelyen a körömnek hosszúnak kell lennie, a makkon alul levő bőrt széthúzza, úgy, hogy a makk kitakartassék. Ez az eljárás kitakarásnak (priah) neveztetik s e nélkül a körülmetélés teljesen érvénytelen. Azután a körülmetélő ismét bort vesz a szájába és a sebből a vért szájával kiszívja. Ez a meziezah. Végre a sebre port hint és beköti.

Hogyha a koma jámbor, akkor Illés próféta annál szívesebben jön a körülmetéléshez. Illés próféta számára minden körülmetélésnél egy üres széket készítenek és hangosan mondják: Ez az Illés széke (kissé Elijahu; Aboda zara 1). A körülmetélő a szertartás után megmossa a kezeit és áldást mond, majd élteti az újszülöttet, miközben a sebéből kiszívott vért tartalmazó pohárba mártva ujját, kétszer-háromszor a gyermek szájába dugja, végre a komát és a körülálló zsidógyerekeket megkínálja a megáldott borból.
A lányokat természetesen nem lehet Izrael szövetségébe fölvenni s ezért a lányokkal egyáltalán nem sok tennivaló van. Egy leánygyermeknek hat héttel a születés után egyszerűen nevet adnak a zsinagógában, szombati napon.

267. Ha valaki rabszolgát vesz, körül kell azt metéltetnie; ha nem teszi meg, akkor a hatóságnak kell erről gondoskodnia. A körülmetélésnek nappal kell történnie. A nőrabszolgák fiai is körülmetélendők. Egy felnőtt rabszolgát, aki nem akarja magát körülmetéltetni, csak 12 hónapig szabad tartani, aztán egy nemzsidónak eladni.
268-275. Ha egy nemzsidó a zsidó vallásra akar áttérni, először körül kell őt metélni; ha már előbb körül volt metélve, akkor is legalább egy csöpp vért ki kell a tagjából bocsátani.
A túlvilági élet csak a jámborok számára van, s ezek az izraeliták. A nemzsidók a földi élet után elpusztulnak.

Hogyha egy asszony akar a zsidó vallásra áttérni, akkor zsidó asszonyok mártsák be vízbe nyakig: a bírák és tudósok ez alatt kívül állnak s néhány parancsot ismertetnek az áttérővel. Azután a tudósok jelenlétében kell neki még egyszer alámerülnie, de ezek rögtön elfordítják az arcukat (!) és elmennek s nem látják, amint asszony a vízből kijön.
Hogyha körülmetélés nem volna, akkor az Úr a napot és éjt, az eget és földet nem teremtette volna.
A törvény szerint egy prozelita (áttért) elveheti az anyját vagy annak testvérét feleségül, mert egy prozelita úgy tekintendő, mintha újszülött volna.
Minden zsidónak kötelessége tóra-tekercset szerezni. Vagy maga írja le, vagy írassa le valakivel.

334. Ha valaki a 365 parancs valamelyikét áthágja, akkor el kell őt különíteni (kiközösíteni) 30 napra, azután megint 30 napra, azután száműzni. A kiközösítettől 4 rőfnyire kell ülni (kivéve a feleséget és gyermekeket), nem szabad vele enni, inni, sem imádkozni. Ha a zsinagógába menne, ki kell onnan kergetni. Nem szabad neki mosakodni, nyiratkozni, cipőt felhúzni. Hogyha meghal, nem szabad őt gyászolni, hanem egy követ kell a koporsójára tenni.
Ha valaki azt álmodja, hogy kiközösítették, akkor feloldozást kell neki kérnie. Kiközösítendő (többek között) az, aki a telkét egy nemzsidónak adja el, aki egy zsidót a nemzsidók törvényszéke elé idéztet, aki a régi palesztinai s ma már nem használatos módszerű kalendáriumot csinál stb.

335-339. Betegápolás. Ha az ember nem a beteg jelenlétében imádkozik a betegért, akkor ezt csak zsidó nyelven szabad végezni, mert a szolgálattevő angyalok más nyelven nem értenek. Az imádságnak így kell hangzania: Az Úr irgalmazzon neked a többi zsidó beteg között. Vasárnap este azonban így kell imádkozni: Ma vasárnap este van s nem szabad kiáltani; a gyógyulás (ezért) nem fog elmaradni.

A nemzsidó betegeket is szabad meglátogatni, de csak a béke kedvéért.
Szokásban van a beteget a zsinagógába vinni s ott új nevet adni neki, mert a névváltoztatás megsemmisíti az ég ítéletét.
A halott házában és a harmadik szomszédig mindjárt a temetés után minden vizet a földre kell önteni, mert a halál angyala minden vízbe egy csöpp vért ereszt s ettől meg lehet halni.

340. A gyász jeléül a ruhát állva kell meghasítani (ülve nem érvényes) elől a nyaktól egy tenyérnyire (99 paragrafus szól erről a dologról!).
341. A halottas házban enni nem szabad, de hogyha spanyolfalat állítanak a halott felé, akkor lehet.
342. Ha a vőlegény apja vagy a menyasszony anyja meghalt, s az esküvőhöz való előkészületek már megtörténtek, akkor a halottat a másik szobába kell vinni, s az ifjú párt az esküvői mennyezet alá vezetni.
Némely helyen szokásban van a temetéshez siratóasszonyokat is felfogadni.
Nemzsidók és rabszolgák felett nem kell halotti beszédet tartani s nem kell őket a temetőbe kísérni.
Ha egy zsidó lopott vagy rabolt (egy nemzsidótól) s ezért őt a nemzsidó törvényszék halálra ítélte, akkor meg kell őt gyászolni, amennyiben ez veszély nélkül történhetik.
A hitehagyottat és árulót nem kell meggyászolni.
A halott testének minden nyílását be kell dugaszolni
Egy halottasmenetnek ki kell térni egy lakodalmas menet előtt.
A zsidó halottak feltámadásakor, ami Jeruzsálemben fog történni, a Szentföldön kívül élő zsidók a föld alatt fognak odagurulni; ha azonban egy kis jeruzsálemi földet tesznek a zsidó halott koporsójába, akkor ezt az utat a föltámadás napján egy pillanat alatt teszik meg.
Szabad a nemzsidó halottat eltemetni s a hozzátartozóit megvigasztalni, de csak a béke kedvéért.
A nemzsidók temetői nem teszik tisztátalanná a papokat (mert a nemzsidók teste hasonló a baroméhoz), de mégis jobb oda nem menni.
A gyászolónak 7 napig nem szabad dolgozni, kereskedni, fürödni, kenekedni, cipőt húzni, a Tórát olvasni, másokat köszönteni, a fejét bekötni, az ágyát megfordítani. Harminc napig nem szabad a szakállát gondozni, a haját megnyírni s a körmeit levágni.
Aki nagyon sirat egy halottat, annak megint halottja lesz.

Harmadik könyv

Chosen Hamispat (A ZSIDÓ POLGÁRI JOG)

1. rész. A bírákról. Minden kárról, ami közvetlen történik, valamint egy árulóról is (azaz olyan zsidóról, aki hitsorsosát a nemzsidó törvényszék előtt feljelentette) mindenik (zsidó) törvényszék ítélkezhetik.
2. rész. Hogyha a hatóság azt látja, hogy a nép szemtelen s bűnökbe van merülve, akkor halállal is büntethet, továbbá pénzbírsággal s minden más módon (pl. ostorozással) még akkor is, hogyha a bűntény elkövetését formális tanúk nem bizonyítják.
3. rész. A törvényszéknek három bíróból kell állnia, nem kevesebből; ez a három azonban tanulatlan ember is lehet. Mindenik félnek szabad, hogyha akar, más törvényszéket választania.

4. rész. Egy nemzsidónak közvetítésével nem szabad senkinek sem a jogát keresnie.
7. rész. Némelyek megkívánják, hogy egy bíró legalább 18 éves legyen és a férfitestrésze szőrös legyen, mások azt állítják, hogy elegendő a bírói tiszthez a 13 éves életkor s nem szükséges, hogy az szőrös legyen. Hogyha valakit olyan bíró elé idéznek, aki tanulatlanabb mint ő, akkor nem lehet a megjelenésre kényszeríteni, hanem egy tanult embert kell keresni, s ez írásban intézi el az ügyet.
Berúgott bírák is ítélkezhetnek, de csak vagyoni ügyekben.

9. rész. Hogyha a panaszos ajándékot adott a bírónak mielőtt az idézés megtörtént, ezért nem vetheti azt vissza.
Mindaz a bíró, aki sok írnokot meg szolgát tart s ezáltal a községnek sok költséget okoz, azok közé sorozandó akik rablást űznek.
11. rész. Mindenkit háromszor kell idézni s egész napon át várni, azután száműzni kell.
15. rész. Azokat az ügyeket kell előbb tárgyalni, amelyek előbb érkeztek be. Egy tanult embernek az ügye azonban mindig előbbre teendő és védeni kell őt, amennyire csak lehet.

17. rész. Ha sok panaszos van egy panaszlott ellen, s ez azt kívánja, hogy a barátai vagy rokonai üljenek mellette, mikor védekezik, hogy zavarba ne jöjjön, ehhez joga van; vagy pedig egyszerre csak egy panaszosnak szabad beszélnie.
18. rész. Hogyha a három bíró nem tud megegyezni a bűnösség kérdésében, akkor még két bírót vesznek maguk mellé; ha öten sem tudnak megegyezni, akkor megint kettőt vesznek maguk mellé, egészen 71-ig.
22. rész. Egy nemzsidó lehet tanú, de bíró nem. (Nálunk is törvénybe kellene iktatni, hogy zsidó ne lehessen bíró, még ha kikeresztelkedik is! A fordító.)
26. rész. Nemzsidók törvényszéke elé nem szabad egy ügyet vinni, még akkor sem, hogyha annak ítélete egyezik a zsidó törvényszékével, s még akkor sem, hogyha mind a két fél beleegyezik. Aki ezt cselekszi, az gonosz, és éppúgy tekintendő, mintha Mózes törvénye ellen emelte volna föl a kezét.

27. rész. Aki egy zsidót szidalmaz vagy gúnynévvel illet, arra 39 ütést kell mérni. Ha valaki egy tanult embert szidalmaz, akkor száműzendő.
28. rész. Hogyha egy nemzsidó egy zsidót felszólít, hogy tanúskodjék egy zsidó ellen, aki neki tartozik, nem szabad a zsidónak tanúskodnia; ha megteszi, száműzendő.
34. rész. Nem lehetnek tanúk (többek közt) a galambászok, mert rendesen idegen galambokat lopnak, a kockajátékosok, a versenyistállósok, mert ezek egyformák ("Abek Gesel") a rablókkal.
Aki a Szentírásban és a Talmudban nem jártas, az a bűnösök közé számítandó s tanú nem lehet. Szintúgy akik megvetésre méltókká teszik magukat, például azáltal, hogy a piacon nyilvánosan esznek vagy meztelenül járnak; ezek kutyáknak tartandók; szintúgy, akik egy nemzsidótól nyilvánosan alamizsnát fogadnak el. Egy nemzsidó vagy rabszolga nem lehet tanú. Az árulók, vagy akik a Talmudot nem ismerik el („epikursim") s a kitért zsidók („mummerim") még rosszabbak a zsidónál és tanúk nem lehetnek.

35. rész. Egy kiskorú nem lehet tanú, akármilyen tudós is, míg a nemzőrészén a szőr ki nem nőtt.
38. rész. A tanúk nem vonhatják vissza a vallomásukat, de tartoznak a kárt megtéríteni, hogyha vallomásuk hamisnak bizonyul.
46. rész, 34. §. Hogyha egy zsidó más vallásra tér át, akkor éppúgy tekintendő, mintha rablóvá lett volna.
64. A vitás adóslevelekről való döntést függőben kell hagyni addig, míg Illés próféta újból eljövend.
67. rész. 6. §. A bocsánatév fölszabadít az eskü alól
68. rész. Az olyan iratok, amelyeken nem zsidók szerepelnek tanúkként, érvénytelenek. Bíróság előtt zsidó tanúknak kell a nemzsidók helyett bizonyságot tenni
87. rész. A tanúnak az eskütételkor a törvénytekercset (Mózes könyveinek másolatát) kell a kezében tartania
110. rész. Egy kiskorúnak vagyonával a törvényszék nem foglalkozik. (A zsidóknál nem volt árvaszék.)
127. rész. Hogyha egy zsidó a feleségétől pénzt kapott kölcsön s azután váláslevéllel elbocsátotta, akkor nem tartozik neki a pénzt visszaadni.
135. rész. Egy felnőtt nemzsidó rabszolga olyan, mint egy pásztor nélküli barom.
136. rész. A temetésnél vagy lakománál fölcserélt ruhákról értekezik.
138. rész. Mikor ketten fognak egy ruhát s veszekednek rajta.
139. rész. Mikor ketten veszekednek valami fölött s jön egy harmadik és elveszi tőlük.

154. rész. 18. §. Egy zsidónak nincs meg az a joga, ami egy nemzsidónak van, kivéve, hogyha az a jog a nemzsidónak hátrányára válik. Egy nemzsidónak semmi birtokjoga sincs egy zsidónak a birtokán.
155. rész. 6. §. Senkinek sem szabad egy falnál vizelni, hanem csak három tenyérnyivel odébb.
156. rész. 5. §. Egy nemzsidónak java szabad zsákmány és aki először birtokába veszi, annak van hozzá joga.
161. rész. 5. §. A zsidó asszonyoknak mindennemű házimunkát szabad végezni, kivéve a mosást, mert az nem illik, hogy Izrael leányai annyira megalázzák magukat, hogy a ruhákkal a patakhoz menjenek.
175. rész. 40. §. Ha egy zsidó egy nemzsidónak adott el vagy bérbe egy földet, akkor száműzendő.
176. rész. 12. §. Ha egy üzlettárs valahol lop vagy rabol, tartozik a társaival osztozkodni. Ugyanígy tartozik a megvett lopott jószágból is társait részeltetni. Ha azonban egy megbízott inkasszál egy olyan összeget egy nemzsidótól, amit az már megfizetett, akkor az a pénz az inkasszánsé.
50. §. Tilos egy nemzsidóval üzletileg társulni.

181. rész. Hogyha valaki munkást fogad fel, hogy (pl. tűzből) valamit kimentsen, akkor mindaz, amit kiment, a munkaadó tulajdona; ha azonban az a munkás azt mondja: Most én csak a magam számára mentek, akkor megszűnt alkalmazott lenni s amit megment, az az övé.
183. rész 7. §. Hogyha egy zsidó küldöncöt küld, hogy egy nemzsidótól pénzt vegyen föl és a nemzsidó tévedésből többet ad, azonban a küldönc erről a tévedésről csak a pénz átszolgáltatásakor szerez tudomást, akkor az a fölösleg a küldönc megbízójáé; ha pedig a küldönc nyomban észrevette, hogy az a nemzsidó többet adott, mint kellett volna, akkor a küldöncé. Hogyha egy zsidó egy nemzsidóval üzletbe fogott s egy másik zsidó odamegy és segíti őt, hogy azt a nemzsidót a mértékben, mennyiségben, súlyban megcsalja, akkor ezt a nyereséget meg kell osztani, noha a segítőtárs fáradságdíjat is kapott.
227. rész. 26. §. Egy nemzsidót szabad rászedni (utal a könyv Mózes III. könyve 25. fej. 14. versére), azonban (zsidó) testvérét senki se szedje rá. Ha azonban egy nemzsidó egy zsidót szed rá, akkor tartozik ezt a zsidó törvények szerint megtéríteni.
249. rész. 2. §. Egy nemzsidónak, aki még lakótársnak vagy lakosnak sem tekinthető, nem szabad semmit sem ajándékozni, legfeljebb azért, hogy az ember békességben élhessen vele.
253. rész. 32. §. A nemzsidó törvényszékek előtt kötött ajándékozási szerződések érvénytelenek.

261. rész. 2. §. Hogyha valaki egy tévelygő tehenet lát a szőlők között, akkor tartozik visszavezetni a tulajdonosához; ha azonban az a szőlő egy nemzsidóé, akkor ez nem szükséges.
262. rész. 4. §. A vitás talált dolgot meg lehet tartani addig, míg Illés próféta eljövend és megmondja, hogy kié.
266. rész. 1. §. Olyan dolgot, amit egy nemzsidó veszített el, a megtaláló nemcsak hogy megtarthatja, hanem még tilos is a nemzsidónak visszaadni, mert Mózes V. könyve 22. fejezetének 1. verse csak azt írja elő, hogy a testvéred elvesztett vagyonát visszaadni tartozol. A nemzsidók vagyonát a tolvajoktól is csak a békesség kedvéért tartozunk megóvni.
272. rész. 8. §. A nemzsidók állatait nem szükséges óvni (födél alá terelni).
277. rész. Az elsőszülött fiú kétannyi részt örököl, mint a testvérei. 9. §. Ha azonban egy nemzsidó a gyerekeivel együtt a zsidó vallásra tér át, akkor az első fiú nem élvezi az elsőszülött jogot. 13. §. Az elsőszülött fiú nyála segít a szemfájások ellen.
283. rész. 1. §. Hogyha meghal egy nemzsidó, akinek egy zsidó pénzzel tartozott s az örökösök erről nem tudnak, akkor a zsidó nem tartozik az adósságát megfizetni.
348. rész. Egy nemzsidót szabad közvetlenül meglopni, vagyis a számításban megcsalni, csak nem szabad neki azt megtudni. Hogyha valaki másnak valami ellopható dolgot megmutat vagy őt egyenest lopni küldi, akkor a küldő mentes a bűntől, mert a tilos dologra adott parancs érvénytelen s ő azzal védekezhetik, hogy nem hitte, hogy amaz teljesíti a parancsot.

349-353. rész. Hogyha egy férjes asszony lopott valamit s azt továbbadta, de az értékét megfizetni nem tudja, akkor a károsultnak addig kell várnia, míg az az asszony özvegy lesz vagy elválik. Hogyha az ellopott dolog a tolvaj birtokában meggyarapszik, például a borjúból bika lesz, akkor ezzel a változással a tolvaj megszerezte azt a dolgot magának és a tulajdonosnak csak annyit tartozik megtéríteni, amennyit az a dolog az ellopás időpontjában megért.
356-358. rész. Hogyha egy zsidó egy ismert tolvajtól vásárol valamit s egy másik zsidónak eladja, azután jön egy nemzsidó és azt állítja, hogy azt a dolgot tőle lopták el, akkor az első zsidó köteles a másiknak a pénzt visszaadni. (De a gój nem kap semmit. A fordító.) A végén itt is az mondatik, hogy az ellopott árun beállott gyarapodás a lopott árut a tolvaj jogos tulajdonává teszi.
369. rész. A zsidónak, aki adófelügyelő (adótárnok, adóbiztos), nem szabad egy másik zsidót az adó megfizetésére kényszeríteni, ha az ki akar alóla bújni. Hogyha a király alattvalóinak csupán egy osztályára ad ki törvényt, például azokra, akik kamatra adnak zálogkölcsönt, akkor nem mondjuk azt, hogy ez a törvény a zsidókra érvényes. A nemzsidó király törvénye olyan esetekben kötelező erővel és érvénnyel bír ugyan, hogyha abból a királyra haszon vagy előny származik, de ezzel nem az mondatik, hogy mindenben a nemzsidó törvénykönyvekhez kell igazodnunk, mert különben az egész zsidó törvényt föl kellene forgatni.

370. rész. 2. és 3. §. Kockajáték és lóverseny tilos; de némelyek szerint egy nemzsidóval szabad kockára játszani.
381. rész. Ha öten ülnek egy padon, azután egy hatodik ült rája és a pad letörött alattuk, akkor annak a hatodiknak kell a padot megfizetni.
386. rész. Hogyha egy zsidó egy nemzsidónak eladott valamit és egy másik zsidó azt mondja annak a nemzsidónak, hogy drágán vásárolt, akkor ez a zsidó áruló s a bekövetkezett kárt megtéríteni köteles.
388. Aki a zsidó törvényszék figyelmeztetése ellenére is a nemzsidó törvényszékhez fordul, az áruló; az ilyen árulót nem szabad esküre bocsátani. Nem szabad egy zsidót vagy az ő vagyonát a nemzsidók kezébe juttatni, sem elárulni, bárminő gonosz is; az áruló ugyanis még gonoszabbat követ el. Az árulót szabad elárulni, sőt meg is ölni, hogyha az ember nem tud másképp menekülni. Az árulónak nincs része az örök életben. Az árulót bárhol meg szabad ölni, ahol találja az ember, még a mostani időkben is. A legelsőnek (aki találja) meg kell őt ölni (vagy a nyelvét kivágni, vagy a szemét kiszúrni) s ez által jót cselekszik. Hogyha valaki egy egész hitközséget elárul vagy annak fájdalmat okoz, akkor szabad az illető zsidót a nemzsidóknak átadni, hogy üssék, fogságba vessék, megbírságolják. Hogyha valaki szökni akar s a tartozását egy nemzsidónak nem akarja megfizetni s egy zsidó ezt elárulja, ezt ugyan nem lehet árulásnak nevezni, de igen súlyos gonosztett és ha emiatt a szökni akaró zsidónak a tartozásán felül is kell valamit fizetni, ezt az áruló a szökni akarónak megtéríteni tartozik. Aki arról ismeretes, hogy egy zsidót vagy annak vagyonát már háromszor elárulta, de tanút nem lehet ellene hozni (s így nem lehet direkte megölni), akkor azt minden lehető módon ki kell pusztítani a világból, például verembe dobni, hogy ott vesszen el.

406. rész. Ha egy zsidónak ökre egy nemzsidónak az ökrét megdöfi, akkor a zsidó kártérítésre nem köteles; de, ha a nemzsidó ökre döfi meg a zsidóét, akkor a kárt meg kell téríteni.
409. rész. Nem szabad disznót hizlalni, még kevésbé kereskedni vele.
420. rész. Hogyha valaki eldob egy követ s éppen akkor valaki ablakot nyit, kidugja a fejét s a kő eltalálja, akkor kártérítést nem kérhet.
425. rész. Egy bálványozót, továbbá egy epikurust (ez a Talmudban is terminus technicus), aki a törvényt és a prófétákat el nem ismeri, hogyha lehet, nyilvánosan meg kell ölni; ez Istennek tetsző cselekedet; hogyha nyilvánosan nem lehet, akkor keresni kell a módot, hogy a világból kipusztítsuk; például, hogyha verembe esik, akkor elvesszük a verembe állított létrát, azzal az ígérettel, hogy mindjárt visszahozzuk s aztán hagyjuk őt ott a veremben elpusztulni; azonban az olyan nemzsidókkal szemben, akikkel nem állunk harcban, úgy kell viselkednünk, hogy sem halált nem okozunk nekik, sem nem mentjük ki őket a halálból. Egy bűnös zsidót, aki csak kedvtöltésből vétkezik, nem szabad megölni, sőt inkább meg kell menteni.

Negyedik könyv

Eben Haezer (A házasságjog)

1. rész. Minden zsidónak elengedhetetlen kötelessége megházasodni, hogy a faját szaporítsa. Aki ezt elmulasztja, az annyit tesz, mintha vért ontana. Ez a kötelezettség a 18. évvel kezdődik, de még jobb a 13. évvel, korábban azonban nem. A 20. évnél tovább azonban nem kell halogatni. A fajszaporítás parancsának (5. §.) eleget tett, aki egy fiút és egy leányt nemzett, hogyha a fiúnak nincs hiba a nemzőtagján s a leányon nem mutatkoznak a magtalanság jelei (a magtalanoknál a hang tompa, a nemi rész nem domborodik ki s az emlők laposak).
A 9. §. szerint minden zsidónak annyi feleséget szabad tartani, amennyit táplálni tud. A bölcsek azonban azt ajánlják, hogy egy zsidónak egyszerre csak négy felesége legyen, hogy minden asszonyra havonta legalább egy elhálás jusson.
12. §. Sem embernek, sem állatnak nem szabad magtalanságot okozó italt adni; de egy asszonynak szabad ilyet inni.

6. rész. 1. §. Egy papnak nem szabad (többek között) egy kurvát nőül venni. A 8. §. így szól: Ki neveztetik kurvának? Minden nemzsidó leány és az olyan zsidóleány akinek olyannak volt dolga, aki őt nem veheti el. A 9. §. szerint már akkor is, hogyha a leány csupán kitakarta magát...
9. rész. Ha egy asszonynak egymás után két férje halt meg (természetes halállal), nem szabad harmadszor férjhez mennie, mert azt hiszik róla, hogy minden férje meghal.
11. rész. Házasságtörés gyanújában van az olyan asszony, aki férjének tanúk előtt történt intelme ellenére valakivel egyedül volt, de a „keserű vizet" még nem itta. (Mózes IV. könyve. 5. fej.) Az asszony azzal a férfival házasságot nem köthet.
13. rész. Egy elvált vagy özvegyasszonynak 90 napig kell várnia s csak azután mehet férjhez.
16. rész. Azt a zsidót, aki egy nemzsidó nővel hált s azt a zsidó nőt, aki egy zsidóval hált, hogyha házassági szándékkal tették, meg kell korbácsolni. Ha azonban egy zsidó egy nemzsidó nővel kurválkodás útján véletlenül (!) vétkezett, akkor kisebb büntetést kap, kivéve, hogyha az illető személyt állandóan alkalmazza.
22. rész. 15. §. Az ember ne állítson senkit olyan udvarba őrzőnek, ahol asszonyok vannak, ha még olyan megbízható és korrekt volna is az illető, még akkor sem, hogyha az kívül az ajtó előtt állna, mert az ilyen baj ellen nem használ semmilyen elővigyázat.
16. §. Az ember ne alkalmazzon udvarmestert a házában, nehogy a feleségét elcsábítsa.
26. rész. Egy nőszemélyt 3 módon lehet eljegyezni: pénzzel, eljegyzési levéllel és elhálással.

28. rész. Egy nemzsidótól lopott dologgal is szabad az asszonyt eljegyezni.
30. rész. Az eljegyzési pénzt szabad a nőnek az ölébe, a fejére, vagy a tulajdonát képező mezőre is dobni.
32. rész. A házasság így történik: az ember egy papírra vagy cserépre ráírja: Te az én feleségem vagy, s ezt két tanú előtt átadja a nőnek.
37. rész. Hogyha egy leány hároméves és egynapos, akkor már az atyja elhálás útján is eljegyeztetheti.
41. rész. Szabad egyszerre több nőt is eljegyezni.
44. rész. 8. §. Hogyha valaki nemzsidó nőt jegyzett el, vagy zsidó nőt egy nemzsidó férfi, akkor az eljegyzés érvénytelen.
49. Hogyha valaki öt asszony közül egyet eljegyzett s nem tudja, hogy melyik volt az (!) s mind az öt azt mondja, hogy ő volt, akkor mind az ötnek váláslevelet tartozik adni; ha azonban csak egy házasságlevél (kethuba) díját teszi az asztalra s aztán elmegy (!), akkor a talmudisták szerint mindeniknek tartozik a kethubát megfizetni.
50. rész. 5. §. Hogyha a menyasszony nőtestvére más vallásra tér át, akkor a kötött megegyezés visszavonható.

56. rész. 3. §. Vasárnap nem szabad házasságot kötni. (Hát ezt a mi zsidóink nem respektálják. A fordító.)
57. rész. 1. §. A férj az asszonynak első örököse, mihelyt az asszony kikerült az apja hatalma alól, ha mindjárt csak menyasszonya volt is a férfinek.
62. rész. 2. §. A zsidónak szabad egy és ugyanazon a napon annyi feleséget venni, amennyi tetszik s elegendő, hogyha az úgynevezett 7 áldást csak egyszer mondja el valamennyi fölött. Tartozik azonban mindenik új feleséggel külön-külön „örvendezni" és pedig a szüzekkel 7-7 napig, az amolyanokkal 3-3 napig.
64. rész. 4. §. Hogyha a vőlegény nem akarja viselni a menyegző költségeit, akkor a menyasszony rokonai kényszeríthetik arra, hogy állásához illő lakomát rendezzen.
66. rész. 1. §. Mielőtt a menyasszony a pénzét a vőlegénytől meg nem kapta, addig a mátkapárnak nem szabad egyedül lennie. 6. §. Egy hajadon díja 200 forint, egy özvegyé 100 forint kelendő pénzben. 9. §. Aki kevesebbet fogad el, annak elhálása kurválkodásnak tekintendő. Mindaz, amit az asszony a férjének átad (ruhanemű vagy pénz) s amit a férj a saját veszélyére és számlájára átvesz, hozománynak (nedunja) mondatik s ezt az asszony csak elválás esetén, illetve a férj halálával kaphatja vissza. Rendszerint átveszi a férje a neje hozománya gondozásának kötelezettségét s ezt úgy nevezik, hogy „a vas-barom javai".

68. rész. 2. §. Némely vidéken szokásban van az első elháláshoz tanúkat állítani.
A 7. és 8. §. szintén megengedi, hogy egy férfi annyi feleséget vehet, amennyit eltartani képes s meghatározza a házassági kötelesség teljesítését az asszonyok száma és a félj foglalkozása szerint és megengedi, hogy az asszonyoknak nem szükséges ugyanabban a házban együtt lakniuk.
77. rész. 1. §. Hogyha a férj nem akarja a házassági kötelességet teljesíteni, akkor tartozik minden héten 36 pénzt fizetni az asszonynak, ameddig az ezzel megelégszik; egyébként azonnali elválasztást is kérhet s akkor a kethuba visszajár neki.
2. §. Hogyha a nő részéről történik a vonakodás és válni akar, akkor amit a férjétől kapott (cipő, főkötő stb.), vissza kell adnia. Ha azonban az asszony csak azért tagadja meg a férjével való hálást, hogy őt bosszantsa, gyötörje, akkor a törvényszék odaküld hozzá és figyelmezteti, hogy elveszti a kethubáját, ha makacsságában megmarad; ha ez sem használ, akkor a zsinagógában és az iskolában négy héten keresztül mindennap kihirdetik, hogy N. asszony megtagadja a férjével való együtthálást. Azután ismét odaküld hozzá a törvényszék és ha ez sem használ, akkor megidézi s végre elválasztja.
79. rész. 3. (Ha a férj úgy látja, hogy a felesége betegsége hosszadalmas, akkor azt mondhatja neki: Itt a hozományod: vagy gyógyíttasd magad, vagy váláslevelet adok neked.
80. rész. 1. §. Az asszony keresménye rendszerint a férjet illeti.

4. §. Minden asszony köteles a férjének az arcát, kezeit, lábait megmosni, a poharába önteni, ágyat vetni, állnia kell a férje előtt s őt kiszolgálni; vizet vinni neki.
82. rész. 1. §. Minden asszony kétesztendős koráig tartozik a gyermekét szoptatni.
5. §. Az elvált asszony nem tartozik a gyermekét szoptatni.
6. §. Az elvált asszony, hogyha szoptatja is a gyermekét, nem kap a férjétől eltartást.
8. §. Az elvált asszony nem köteles az elválasztott gyermekét magánál tartani, hanem visszaadhatja az apának, ha pedig ez nem laknék ott, akkor a községnek.
83. rész. 1. §. Hogyha valaki egy férjes asszonyt megsebesít, akkor a mulasztási és gyógyítási költségeket a férjnek tartozik fizetni, de a fájdalom- és szégyendíjnak (hogyha a seb az arcon, nyakon, kézen, karon van) egyharmadrésze az asszonyt illeti; ha pedig a seb a testnek egy rejtett helyén van, akkor megfordítva. Hogyha a pénzt azonnal megfizetik, akkor földet kell venni az asszonynak rajta, de ennek haszonélvezete a férjet illeti.
84. rész. Minden, amit az asszony talál, a férjet illeti, kivéve, hogyha válófélben vannak.
85. rész. 11. §. Hogyha az asszony valakitől oly föltétellel kap ajándékot, hogy afölött a férj nem rendelkezhetik, akkor ez a föltétel érvénytelen; ha azonban az ajándékozó azt mondta, hogy vegyen azon ruhát, vagy igyék, vagy

tegyen, amit akar a félje engedelme nélkül, akkor érvényes.
86. rész. 2. §. Hogyha a férj a feleségétől pénzt kölcsönzött, s az asszony később elválik, nem követelheti az adósságot.

90. rész. 1. §. A férfi mindent örököl, amit az asszony hátrahagy, kivétel nélkül, de azt nem, amit az asszonynak kellett volna valamikor örökölnie.
3. §. Hogyha valaki olyan nőt vesz el, akit nem lett volna szabad elvennie, akkor is örökölhet utána éppúgy, mint mikor az asszony más vallásra tér át.
5. §. Egy elvált asszony után a férj nem örökölhet, még akkor sem, hogyha a váláslevél kellékei körül kétségek merülnek föl.
93. rész. 1. §. A Kethuba úgy tekintendő, mint egy bizonyos időre adott váltó, az esedékesség napja vagy a férfi halála, vagy az asszony elválása.
7. §. Hogyha a nőt házasságra megkérik, nem veszíti el a nőtartáshoz való jogát akkor sem, hogyha kifestette magát, vagy a csupasz testére csábító ruhákat öltött, sőt még ha kurválkodott is.
22. §. Hogyha a férfi több asszonyt hagy hátra, ha nem egyszerre vette is el őket, egyenlő ellátásban részesítendők.
96. rész. 19. §. Egy bíróságon kívül letett eskü nem olyan súlyos, mert az ember nem Istenre esküszik, sem szent tárgyakat nem vesz a kezébe, hanem csak egy átkot mond önmagára.
119. rész. 1. §. Senkinek sem szabad egy nőt azzal a szándékkal elvennie, hogy később majd elválik tőle; ha azonban mindjárt kezdetben megmondta neki, hogy csak egy időre akarja elvenni, akkor szabad.
3. §. Az első asszonytól csak akkor szabad elválni, hogyha valami rosszat talál az ember rajta; de a második asszonytól akkor is el lehet válni, hogyha az ember nem szívleli.

4. §. Istennek tetsző dolog a rosszerkölcsű s javulni nem akaró asszonytól elválni.
124-132. rész. A váláslevelet (get) rendesen pergamenre kell írni, szabad azonban egy rabszolga kezére vagy tehén szarvára is írni s a rabszolgát, illetőleg tehenet az asszonynak tanúk előtt átadni. Nem szabad azonban a rabszolga kezét vagy a tehén szarvát levágni s úgy az asszonynak elküldeni. Egy kitért zsidó a zsidónevét is tartozik a váláslevélbe beírni. A prozeliták (= új hívő, áttért) Ábrahámot írják be apjuk gyanánt.
169. rész. Hogyha két fiútestvér együtt lakik s az egyik meghal, akkor a másiknak nőül kell vennie az özvegyen maradt sógornét. Ha pedig ezt nem tenné meg, akkor a sógornéja elébe lép, lehúzza a lábairól a cipőt és leköpi. (Mózes V. 25.) Ez az eljárás a chalizah.
1. §. A chalizahnál három bírónak kell jelen lennie, akiknek csak olvasni kell tudniuk s mind a két szemüknek meg kell lennie.
55. §. A „szertartás" végén minden jelenlévő kiáltsa háromszor: „A mezítlábas!"
178. rész. A házasságtörő asszonyról. 4. §. A tényálladékot az meríti ki, hogy az asszony a tilos férfival legalább annyi ideig legyen együtt, ameddig egy tojást meg lehet sütni és lenyelni.
20. §. Hogyha egy házas nő arról panaszkodik, hogy egy férfi mindig utána szalad s az a férfi tagad, akkor, ha nem viseli magát rendesen, két kézzel kell az asszonytól eltaszítani.
21. §. A bölcsek parancsa az, hogy egy zsidónak féltékenynek kell lennie a feleségére...

Függelék

A Talmud-per

1909-ben, amikor a Talmud magyar fordításának első kiadását sajtó alá rendeztem, nagyon szomorú képe volt a keresztény Magyarországnak. A sajtó majdnem teljesen zsidó kézben volt és zsidó hangokat pengetett. A „szabadgondolat" örve alatt gúny tárgyává tették vallási dolgainkat, a „szépirodalom" cégére alatt csupa házasságtörésről meg szabadszerelemről firkáltak s a vallásilag neveletlen, pulya keresztényeknek egyre azt a hazugságot dudálták a fülükbe, hogy „a vallás mellékes". És ezt a hazugságot, sajnos, mindenütt bevették. A zsidó-keresztény

házasságok napirenden voltak, sőt sok keresztény tagadta meg Krisztust és zsidóvá lett. A keresztény Magyarország fölött meghúzták a lélekharangot. Ebben a szomorú időben léptem én ki ezzel a felvilágosító, leleplező munkámmal, hogy a Talmud ocsmányságait bemutassam s ezzel rácáfoljak arra az arcátlan hazugságra, hogy a Talmud épp olyan szent könyv, mint az Evangélium. Mondanom sem kell, hogy mindjárt kezdetben akadtak olyan hitvány „keresztények", akik hátbatámadtak s a zsidókkal karöltve azon fondorkodtak, hogy hitvédelmi munkálkodásomat elgáncsolják. De azért bíróilag mégsem üldözték e kiadványomat, bár a zsidó sajtó sokat üvöltött érte. Sőt a budapesti királyi ügyészség 1920-ban (a legszigorúbb cenzúra idején) engedélyt is adott a könyv szétküldésére. Nem üldözött érte sem a zsidó Vázsonyi Vilmos miniszter, sem a kommunisták, és csak 13 év múlva kobozták el soron kívül sürgősen.

Először felekezet elleni izgatás címén indították meg az eljárást, de e vádnak tarthatatlanságát csakhamar belátva, szemérem elleni vétségre fordították. A törvényszék az első tárgyaláson elrendelte a valódiság bizonyítását és könyvemet kiadta véleményezés céljából dr. Kmoskó Mihály egyetemi tanárnak, aki egy kötetre menő jelentést adott a fordításról. Ebben azt jelentette ki, hogy az én fordításomnál pontosabb és tökéletesebb fordítást magyar nyelven produkálni nem lehet. Pedig a zsidók eddig mindig azt kiabálták, hogy én meghamisítottam a Talmudot! Az ügyész most az idézetek csoportosítására építette a vádat. A törvényszék el is ítélt háromszázezer koronára s elrendelte a 49-79. oldalak kimetélését.